

EPISTOLA PAVLI
AD
ROMANOS,

SYRIACE,	ITALICE.
EBRAICE,	HISPANICE.
GRÆCE,	GALLICE.
LATINE,	ANGLICE.
GERMANICE,	DANICE.
BOHEMICE,	POLONICE.

Ex

Dispositione & Adornatione

ELIAE HVTTERI
GERMANI

דפולוס שליחא דפולוס
דפולוס :

הפלאון א
ולוס עבדא דישוע
משיחא דישוע
נשליחא דאחא
לאנאליון דאלהא :

Paulo seruo di Iesus Christo, chiamato per offrire Apostolo scelto a predicare l'Evangeliu di Dio.

2 דמו קדוים מלך פנ
דבניהו בפתבא קדישא :

(Il quale egli haueua prima promesso per li suoi Profeti ne le sancte Scritture.)

3 ער פרה חו דאחילד
בפסר מונא דביר
דיר :

Che parla del suo Figliuolo : che è stato fatto del seme di Dauid secondo la carne.

4 נאחידע פרה דאלהא
בחיל וברוח קדוש דקס
מו בית מיתא יסוע
משיחא מרן :

E dichiarato Figliuol di Dio in potenza, secondo lo Spirito de la sanctificatione, per la resurrection de mortis, cioè, Iesus Christo nostra Signore.

5 דבה נסכו טיביתא
ושליחא דאחא
איה דישוע משיחא
דאחא :

Per ilqual noi habbiamo receuta gratia, & officio d'Apostolo (accioche s'obbedisca a la fede) tra tutti i Gentili per il Nome suo.

שליח תקדוש אללהים :

א
ולוס עבד יסוע המשיח
נקרא שליח גפד אללה
בשורת אללהים :

Paulo seruo de Iesus el Christo, llamado Apostolo apartado al Euangelio de Dios.

2 אשר מלפניו חגיד בנביאיו
בכתבים הקדושים :

El qual auia antes prometido, por sus Prophetas en las sanctas Escripturas :

3 על בנו הגולד מורע דיר
בבשר :

De su Hijo, (el qual le fue hecho de la simiente de Dauid, segun la carne :

4 על בנו אללה הגולד
בבשר רוח הקדוש מתקומת
המתים יסוע משיח אדונינו :

El qual fue declarado Hijo de Dios con potencia segun el Espiritu de sanctification, por la resurreccion, de los muertos) de Iesus el Christo Sennor nuestro :

5 אשר בו לקחנו חן ומלאכות
ליקחת האמונה בכל הגוים
על שמנו :

Por el qual recibimos la gracia y el Apostolado para hazer que se obedezca a la fe en todas las Gentes en su nombre.

ΠΑΤΑΟΥ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ Επιστολη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.
ΠΑΤΑΟΥ δοδλος ιησους
χριστου, κλητος αποστολος
αλφω, αφω, αφω, αφω
αφω, αφω, αφω, αφω

Paul seruiteur de Iesus Christ appelle à estre Apostre, mis à part pour annoncer l'Euangile de Dieu.

2. Ο προφητευσας δι' αυτου
αυτου εσχαταις α-
γαις.

(Lequel il auoit auparauant promis par ses Prophetes es saintes Escriitures.)

3. Περί τούτου αυτου, ε-
σχαταις α-
αυτου.

Touchant son Fils (qui a esté fait de la semence de Dauid, selon la chair :

4. Τούτου εσχαταις α-
αυτου, ε-
αυτου.

Età esté pleinement declaré Fils de Dieu en puissance, selon l'Esprit de sanctification, par la resurreccion des mortis) c'est assauoir nostre Seigneur Iesus Christ.

5. Δι' ελ' α-
αυτου, ε-
αυτου.

(Par lequel nous auons receu grace & charge d'Apostre, afin qu'il y ait obediace de foy, entre tous les Gentils en son Nom.

AD ROMANOS.

An die Römer.

K Rzymianom.

CAP. I.

Das I. Capitel.

Kapitola I.

PAVLVS, servus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei.

Paul a servant of Jesus Christ / called to be an Apostle / put apart to preach the Gospel of God.

1. Quod antè promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis.

(Which he had promised afore by his Prophetes in the holie scriptures.)

2. De filio suo, (qui factus est ei ex semine David secundum carnem.

Concerning his Sonne Jesus Christ our Lord (which was made of the seed of David according to the fleshe.)

3. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri.

And declared mightily to be the Sonne of God / touching the Spirit of sanctification by the resurrection from the dead.)

4. Per quem accepimus gratiam & Apostolatam ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius.

By whom we have received grace and Apostleship (that obedience might be given unto the faith) in his Name among all the Gentiles.

Paulus ein Knecht Jesu Christi / beruffen zum Apostel / ausgesondert zu predigen das Evangelium Gottes.

Paulus Jesu Christi Diener / kaldet til Apostel / vdualt til at predike Guds Evangelium.

2. Welches er zuvor verheissen hat / durch seine Propheten / in der heiligen Schrift.

Hiulcket hand loffuede tilform / formeðest sine Propheten / i den hellige Schrift.

3. Von seinem Sohn / der geboren ist von dem Samen David / nach dem Fleisch.

Om sin Søn / som er fød aff Davids Sæd efter kødet.

4. Vnd erweist der allmächtige Sohn Gottes / nach dem geist / der da heiligt durch die Auferstehung der Todten / nemlich / Jesus Christ unser HERR.

De kraftelige bevisst at vere Guds Søn / efter Aanden / som heiliger / Siden den tid hand opstod fra de Døde / som er / Iesus Christus vor HERR.

5. Durch welchen wir haben empfangen Gnade vnd Apostelamt vnter alle Heyden / den gehorsam des Glaubens aufzurichten / inn seinem Namen.

Formeðest hiulcken wi finge Naade oc Apostels Embede iblant alle Hedninge / at oprette Troens lydighed / vnder hans Naamn.

Pavel Sluzebnik Jesu Krystaw / pol wolany Apostol / oddeleny Ewangeliu Bozjemu.

Pavel slug Jezusa Krystusa po wolaniem Apostola / wyslany tu przepowiedaniu Ewangelia Bozego.

2. Kterzyz prwe zasliibil Krze Prorocy swie w Pismisich Swatych.

(Kteroz przed thym obiecal byl przez Proroki swoje w pismach swiatych.)

3. O Synu swoim / genz gest narozen z Semene Dawida / wapodk tela:

O Synu swoim Ktery sie stal z plemienia Dawidowe / ile wedle ciela.

4. Kterzyz dokazan gest / ze gest Syn Bozji w mocy / wedle Duchy poswiecenia / a wedle togo ho ze wstal / z Mrtwych / Jezus Krystus Pan nasz:

Niest o Kazan Synem Bozym mocnie wedle Duchy poswiecenia / przez smartwych wskanie / to jest o Jezusie Krystusie Panie naszym.

5. Kterzyz nchozto priali gsmie milost Apostolskij / aby posluzni byli Wiern wsochni Pohan / pro Gmieno geho.

Przez Kterego wzialismy kasey vrsad Apostolski / tu posluz gsmiem w kasey miedzy wsochni mi narody / dla imieni tego.

א
6 דאך אנתון מנהון א
אנתון קרני בישוע
משיחא :

Tra quali ancor voi siete chiamati a Iesu Christo.

7 לכלהון דבר הומי ה
חביבתי האלהא קרני
וקדישא שלמא וטובתא
עמכון מן אלהא אבון
וימו מנו ישוע משיחא :

A voi tutti che siete in Roma, diletti di Dio, chiamati ad esser suoi, gratia & pace a voi da Dio Padre nostro, e dal Signor Iesu Christo.

8 ליקדם מורה אנני
לא להי בישוע משיחא על
אפי כל כון דהימנותכון
אשתמעות בקבלה עלמא :

Primeramente io rendo grazie di tutti voi al mio Dio per Iesu Christo che la vostra fede è annunziata per tutto il mondo.

9 סהד הו לי גיר אלהא
דלה משמש אנא ברות
באנגליון דברה דרל
שלני כלל וכו מתדבר
אנא לכו בצותי :

Perciò che iddio (al qual io servo col mio spirito ne l'Euangelio del suo Figliuolo) mi è testimone che senza intermissione io fo mentione di voi.

10 זמתחנן אנא דאון מן
פדו תתפתח לי איהא
בצבניה דאלהא דאמת
לנתכון :

Pregando sempre ne le mie orationi ch'io venga a voi se mai per alcun modo a la fine io possa qualche volta per Volunta di Dio hauere prospero camino.

11 מטול דטב סוא אנא
דאחניכון ואמתל לכו מ
מורבתני ברות דבה
תשמרון :

Perciò che io desidero grandemente di vederui, per farui partecipi di qualche dono spirituale, in vostra confirmatione.

א
6 אשר בם חוים גם אלים
נקראי ישוע המשיח :

Entre las quales soys tambien vosotros llamados de Iesu Christo.

7 לכלכם אשר אלים ברהומי
לאהובי אלהים לקרואים
הקדושים תחנה לכם ושלום
מאלי אבינו ואדנינו ישוע
המשיח :

A todos losque estays en Roma, Amados de Dios, llamados Sanctos, Gracia y paz ayays de Dios nuestro padre, y del Sennor Iesus el Christo.

8 ובראשונה מורה אני לאלי
בישוע המשיח על כלכם כי
אמונתכם מגדה וגשמעת היא
בכל החבל :

Primeramente cierto hago gracias à mi Dios por Iesus el Christo acerca de todos vosotros, deque vueitra fe es predicada en todo el mundo.

9 כי עדי אלהים הוא אשר
אני עובד ברוחי בכשורת בני
כיבדתי הפונה מוכיר אני
אחת שמכם :

Porque testigo me es Dios, al qual siruo en mi espíritu en el Euangelio de su Hijo, que sin cessar me acuerdo de vosotros.

10 תמיד בתפלותי מתחנן אני
אני מתי אצליח דרכי ברצון
אלהים לבוא אליכם :

Siempre en mis oraciones, rogando si al fin algun tiempo aya de auer por la voluntad de Dios prospero viaje para venir à vosotros.

11 כי מתאווה אני לראות
אתכם להשביר לכם מאומה
ממתת הרוח להעיו אתכם :

Porque hos desseo ver: para repartir con vosotros algun don espiritual para confirmaros.

א.
6. Εἰς τοὺς ὁμοῦς καλητὸν ἔχοντες
Χριστὸν.

Entre lesquels aussi vous estes, vous qui estes appeles de Iesus Christ.)

7. Πᾶσι τοῖς ὁμοῦς ἐν Ῥώμῃ. ἀγαπῶντες τὸν Θεόν, καλητοὺς ἀγαπῶντες, χάρις καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

A vous tous qui estes à Rome, bien aimés de Dieu, appelés à estre saints, Grace vous soit & paix de par Dieu nostre Pere, & de par le Seigneur Iesus Christ.

8. Πρῶτον μὲν διχαριστῶ τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν κατὰ γένηται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.

Tout premierement ie ren graces touchant vous tous à mon Dieu par Iesus Christ, de ce que vostre foy est renommee par tout le monde.

9. Μάρτυς γάρ με ἐστὶν ὁ Θεός, ὃς λατρεύω ἐν τῷ πνεύματι καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀδιάλειπτος μνηστὴς ὑμῶν πάντων.

Car Dieu (auquel ie sers en mon Esprit en l'Euangile de son Fils) m'est témoin que sans celle ie fai memoire de vous :

10. Πάντοτε τὸν Θεόν ὡς προσευχῶν με, διότι μὲν εἰς τὴν πόλιν ὁδοιποροῦμαι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ, ἵνα ἴδω ὑμᾶς.

Requerant tousiours en mes oraisons que ie viene à vous, si à la parfin en quelque maniere que ce soit ie puis obtenir adreille pour paruenir à vous, par la volonte de Dieu.

11. Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τὴν ματαδω χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν εἰς τὴν στερέωσιν αὐτῶν.

Car ie desire grandement de vous voir, afin de vous departir quelque don spirituel, a ce que vous soyez confirmés :

6. In quibus estis & vos vocati Iesu Christi.

Among whom ye be also the called of Iesus Christi.

7. Omnibus, qui sunt Romae, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.

To all you that bee at Rome beloved of God, called to be Saints: Grace be with you, and peace from God our father, and from the Lord Iesus Christ.

8. Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur universo mundo.

First I thanke my God through Iesus Christ for you all, because your faith is published throughout the whole worlde.

9. Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio Filii eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio.

For God is my witnes (whom I serve in my spirit in the Gospel of his Sonne) that without ceasing I make mention of you.

10. Semper in orationibus meis, obsecrans si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei, veniendi ad vos.

Alwayes in my prayers/beseeching/ that by some meanes one time or other I might have a prosperous journey by the will of God/to come unto you.

11. Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiae spiritualis, ad confirmandos vos.

For I long to see you, that I might bestowe among you some spirituall gift, to strengthen you.

6. Welcher ihr zum theil auch sent/die da beruffen sind von Iesu Christo.

Alf hulle i ere oc en deel / som ere kallede aff Ihesu Christo.

7. Allen die zu Rom sind / den lieben Gottes / vnd beruffenen Heiligen. Gnade sey mit euch vnd Friede / von Gott vnsern Vatter / vnd dem HEN Iesu Christo.

Alle dem som eret Rom / Guds elskelige / oc kallede Helligen. Naade vere mer eder oc Fred / aff Gud vor Fader / oc den HEN Iesu Christo.

8. Aufss erste / dancke ich meinem Gott durch Iesum Christ / ewer aller halben / daß man ewren glauben inn aller Welt preiset.

Forst tacker ieg min Gud / formedelst Ihesum Christum / paa alle eders vegne / at mand taler om eders Tro i al Verden.

9. Denn Gott ist mein Zeuge (welchem ich diene in meinem geist / am Evangelio von seinem Sohne) daß ich on unterlaß ewer gedencke.

Ihi Gud er mit Vidne (hulle i ieg tien i min Hand vdi Euangelio om hans Son) At ieg vden aff ladelse tencker paa eder.

10. Vnd allezeit inn meinem Gebet flehe / ob sichs einmal zutragen wolt / daß ich zu euch keme durch Gottes willen.

De formaner altid i min Bøn / om der vilde en gang se / at ieg kunde komme til eder / formedelst Guds vilie.

11. Denn mich verlanget euch zu sehen / auff daß ich euch mittheile etwas geistlicher Gabe / euch zu stercken.

Ihi mig forlengis effter at see eder / Paa det at ieg maatte dele nogen aandelig Gaffue mer eder / at styrcke eder mere.

6. Miez ninižo v wy gste / powolanij od Gejstie Krysta Pana nassho.

Miedz Ktorymi y wy testes cie wezwani Iezu Krystowi.

7. Wssiem kiejz gste w Krij / miz / mizm Bozjim / powolanijm Swatym: Milost wam a pokoy od Boha Otca nassho / a Pana Gejstie Krysta.

Wszystkim ktorzy testes cie w Krymie Bogu milym / wezwaniym abyście byli swiatymi / kiejz miłości wam będzie y pokoy od Boga Ojca / y Pana Iezu Krysta.

8. Nayprwz jagiste defugt Bohu memu srze Gejstie Krysta za was za wssiety / proto jewijra wasser ozhlashtuge se po wssiem Swete.

Naprzod dyknie Bogu mojemu przez Iesusa Krystusa za was wszystkie / iz wiata wssia bywa opowiedana po wszystkim swietie.

9. Swedet mi gest jagiste Bzoh / kterimuzto slauzim Duchem mym w Euangelium Syna geho / sebez prieslanj pri pomynam was wjdyetj.

Abowiem Bogu ktoremu ja sluz duchem moim w E. aniel. y Syna tego / test mi swiade / iz i stawicz me o was wspomniane czynie.

10. Na mych modlitbach / zadage abych asposi neldoj mohl stitastne k wamz Bozji wile prjaght.

Zawsze w modlitwach moich proszacz abym do was przyzedl / testy mi sie Echorym / sposodem bezesliwa droga zdazycia zwoley Bozey.

11. Neb was jadam wideti / abych wam vdeil kastsu milosti Duchownij k potwrzenij wassemu.

Abowiem pragne was widziec / abym wam vyczyl kastsu daru duchowne. Tu wrieterdzemu was semu.

12. Id est, simul consolari in vobis per eam quæ invicem est, fidem vestram atque meam.

That is, that I might be comforted together with you through our mutual faith both yours and mine.

13. Nolo autem vos ignorare, quia tæpe proposui venire ad vos, (& prohibitus sum usque adhuc) ut aliquæ fructum habeam in vobis, sicut & in cæteris gentibus.

Now my brethren I would that I should not be ignorant how that I have oftentimes purposed to come unto you (but have bene let hitherto) that I might have some fruit also among you as I have among the other Gentiles.

14. Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum.

I am debtor both to the Grecians and to the Barbarians both to the wise men and unto the unwise.

15. Ita, quod in me promptum est, & vobis qui Romæ estis, evangelizare.

Therefore as much as in me is I am ready to preach the Gospel to you also that are at Rome.

16. Non enim erubescō Evangelium. Virtus enim Dei est, in salutem omni credenti, Iudæo primum & Græco.

For I am not ashamed of the Gospel of Christ: for it is the power of God unto salvation to every one that believeth, to the Jewe first, and also the Grecian.

17. Iustitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: Iustus autem ex fide vivit.

For by it the righteousness of God is revealed, from faith to faith: as it is written: The just shall live by faith.

12. (Das ist) daß ich sampt euch getröstet würde/ durch euren vnd meinen Glauben/ den wir untereinander haben.

(Der) Ich teg kunde bliffue tröstet mer eder for medelst eders oc min Tro/ so wi haffue tilsammen.

13. Ich will euch aber nicht verhalten lieben Brüder/ daß ich mir offte habe fürgesetzt/ zu euch zukommen/ bin aber verhindert bißher/ daß ich auch unter euch Frucht schaffte/ gleich wie unter andern Heiden.

Ich vil icke dolte for eder/ kære Brodre/ at ieg haffuer offte sat mig faare/ at komme til eder/ Men ieg haffuer her til veret verhindert/ At ieg kunde oc saa haffue giort Fruct iblant eder/ lige som iblant andre Hedninge.

14. Ich bin ein Schuldner beyde der Griechen vnd der Ungriechen/ beyde der Weisen vnd der Unweisen.

Ich er deris Schuldner/ baade som ere Greker oc icke Greker/ baade de Visis oc de Vuisis.

15. Darumb so vil an mir ist/ bin ich geneiget auch euch zu Rom das Evangelium zu predigen.

Der faare/ er ieg tilbøylig/ saa meget som mig mueligt er/ at oc saa predike Euangelium saar eder i Rom.

16. Denn ich scheme mich des Evangelii von Christo nicht/ denn es ist eine krafft Gottes/ die da selig machet/ alle die daran glauben/ die Jüden erstlich/ vnd auch die Griechen.

Thi ieg bliff icke Euangelium om Christo/ Thi der er Guds Krafft/ som gør dem alle salige/ der tro paa/ Jæderne besynderlige oc Greker oc saa.

17. Sientemal darinnen offenbart wird die gerechtigkeit/ die für Gott gilt/ welche kommet auß Glauben in Glauben/ wie den geschrieben stehet: Der Gerechte wird seines Glaubens leben.

Jordi at den Retferdighed bliffuer obenbarer der vdi/ som gelder saar Gud/ huilken som kommer aff Troen til Troen/ lige som och staar screffuit/ Den Retferdige skal leffue aff sin tro.

12. To gest/abychom se svolu potěstoli strze Wijru spoletu nau wassp y mau.

To test abydy byl ve zstněm spol nego náponinánia z wami přez společnu wiarę wassp y moze.

13. Cheyť pat Bratřij aby ste wěděl/ že gsm časťotrát vmyšlil sobě/ abydy přišel k wami: Ale překážka mēl gsm až do sawād/ abydy nēkterak vřitel mēl mēz wami/ paťoť to y mēz gnyimi Pohāny.

Przymy nie chęć abyście wiedzieli mēli bracia/żem częstho vmyšlil przysp do was/ (ale mēl do tad zāwaciagnion) abydy mēl aliatk pojitel y miedzy wami/ ias to y miedzy inšemi pogany.

14. Ržekuom y Nārodūm gnyim/ Nārodūm y Nemaudrym powinen gsm:

A Grekom/ y prosthymludziām/ y nādrym/ y glupim powim mēl iestem.

15. Tať že coť na mnē gest/ gsm hotow/ y wami kterij gste w Ržymē/ zwēstowati Ewangeliū.

A przeto ile że mnie być może/ gotowem test Ewāgelia opowiedać/ y wami kterzy testacie w Rzymie.

16. Neb nestydijm se za Ewangeliū. Moc agl siē Božij gest/ k Spasenij káždemu wěřicymu/ Jidu předs kēm/ teť y Pohānu.

Abowiem nie wstydam się za Ewāgelie Krystusowe/ gdyż jest moc Boża ku zbawieniu kaźdemu wierzącemu/ Jydowi naprzod/ potym teť y Grekowi.

17. Nebo sprawedliwost Božij/ zgemuze se strze nē z Wijry k wiſke: Jatoť napřāno gest Sprawedliw y jw bude z Wijry.

Abowiem sprawedliwost Božia přez one bywa obkātōnā z wiary w wiſke/ iato test nāpřāno/ Sprawedliw y z wiary bude žyl.

18 מתגלה הו גיר רוגזה
דאלה מן שמיא על כלה
עולה ורשעהו דבני-
גשא הבו דקושטא בעולא
אחידיו :

Imperocche l'ira di Dio si mostra chiaramente dal cielo sopra ogni impietate & iniquissima de gl'huomini che ritengono la verità ne l'ingiustitia.

19 מטול ידיעותה
דאלה גליה הו ברו
אלה גיר גלה ברו :

Periocche quello che si può conoscere di Dio, è manifestato in essi: conoscono cosa che Iddio l'ha manifestato loro.

20 כסיתה גיר דאלה
מן תרמיתה דעלמ
לברתה בסוכלא מותחון
תחלה נאלהותה דעלם
דברון דלא מפק ברו :

Imperò che le cose invisibili di esso (cioè la sua eterna potentia & diuinità) si feceranno per la creazione del mondo, considerandosi per queste opere: a fine che siano inexcusabili.

21 מטול ידיעו לאלה
ולא איר דאלה
שברון ואידיו לה אל
אסתרו במחשבתהו
ואתחשך לבחון דל
מסתבר :

Periocche hauendo conosciuto Iddio, non l'hanno glorificato come Iddio, & non gli hanno rendute grazie: anzi sono inuaniati ne i lor discorsi, & il loro cuore pieno d'intelligenza è stato ripieno di tenebre.

22 וכד סברין בנפשחון
דחכימין אמון שטר להון :

Faciendo essi professione d'esser saui, son diuenuti stolti.

18 כיתגלה אף יהוה משמלים
על-כל רשעה ועל-כל עולת
האנשים האחזים את-אמם
בעולתם :

Porque manifesta es la yrá de Dios del cielo contra toda impietad y injusticia de los hombres que detienen la verdad de Dios con injusticia:

19 על-כן דעת האלהים מגלה
היא בהם כיתגלה האלהים הופיע
להם :

Porque lo que de Dios se conoce, a ellos es manifesto: porque Dios se lo manifestó.

20 כיתגלה מסתרו המבריות
העולם המה במעשיו גבונים
גראו גם כחו אשר מעולם לו
גם אלהותו אשר לא יכלו
לדבר על-אודותם :

Porque las cosas invisibles de el, entendidas por la creacion del mundo es a saber por las cosas que son hechas, se veen como son su eterna potencia, y diuinidad, para que queden sin excusa:

21 לכן בדעתם את-אלהים
אינם פהגון כבודו ולא ברכו
את אלהים כיתגלה האלה
במחשבתם ונחשך לבב
בסילותם :

De que auiendo conocido a Dios, no lo glorificaron como a Dios, ni le hizieron gracias antes se desuancieron en sus fantasias, y el tonto coraçon de ellos fue entenebrecido.

22 הגראים להיות חכמים
גבסלו :

Que diziendose ser sabios, fueron bueltos locos.

18. Ἀποκαλύπτεται ὁ θυμὸς τοῦ κυρίου ἐπὶ παντὶ ἀπειρίᾳ καὶ ἀδικίᾳ ἀνθρώπων ἣν οὐκ ἐπέμεινε αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν, ὥστε αὐτοὶ κατασκευάσαντες ἑαυτοὺς ὡς σοφοὶ, ἐγένοντο ὡς ὄλα.

Car l'ire de Dieu se descouure tout à plein du ciel sur toute impietée & iniustice des hommes, d'autant qu'ils detiennent la vérité en iniustice.

19. Διὸς ὅτι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ ἐφάνη ἐν αὐτοῖς, ὁ θεὸς ἐφάνη ἐν αὐτοῖς.

Pourautant que ce qui se peut cognoître de Dieu est manifesté en eux: car Dieu le leur a manifesté,

20. Ὅτι τὰ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς κτίσεως κόσμου, διὰ τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς αἰδοῦς αὐτοῦ, οὐδ' αὖτως ἐφάνη ἐν αὐτοῖς, ὥστε αὐτοὶ κατασκευάσαντες ἑαυτοὺς ὡς σοφοὶ, ἐγένοντο ὡς ὄλα.

Car les choses invisibles d'icelui (af-fauoir tant sa puillance eternelle que sa diuinité) se voyent comme à son par la creation du monde, estans consideres en ces ouurages, afin qu'ils soyent rendus inexcusables.

21. Διὸ τὸν ἰσχυρὸν καὶ ἀκατακτάτου, οὐκ ἔγνωσαν ὡς θεὸς, καὶ οὐκ ἔδωκαν αὐτῷ τὰς τιμὰς, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωποι, ἐγένοντο ὡς ὄλα, καὶ ἡ καρδία αὐτῶν ἐβλάστησεν ὡς ὄλα.

Pource qu'auans cognu Dieu, ils ne font point glorifié comme Dieu, & ne lui ont rendu graces: ains ils sont deuenus vains en leurs discours: & leur cœur destitué d'intelligence a esté rempli de tenebres.

22. φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐγένοντο ὡς ὄλα.

Se disans estre sages, ils sont deuenus fols.

CAP. I.

18. Revelatur enim ira Dei de celo, super omne impietatem & iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent.

For the wrath of God is revealed from heaven against all ungodliness, & unrighteousness of men, which withhold the truth in unrighteousness.

19. Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit.

Forasmuch as that, which may be known of God, is manifest in them: for God hath shewed it unto them.

20. Invisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles.

For the invisible things of him, that is, his eternall power and Gods head, are seene by the creation of the world, being considered in his works, to the intent that they should be without excuse.

21. Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum.

Because that when they knewe God, they glorified him not as God, neither were thankfull, but became vaine in their imaginations, and their foolish heart was full of darkness.

22. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

When they professed them selves to bee wise, they became fooles.

Das I. Capitel.

18. Denn Gottes zorn vom Himmel wird offenbaret über alles Gottloses wesen / vnd ungerechtigkeit der Menschen / die die warheit in ungerechtigkeit auffhalten.

Thi Guds vrede skal obenbarris aff Himmelen offuer alt vngudeligt vāsen oc Menniskens vresferdighed / som opholde Sandhed i vresferdighed.

19. Denn daß man weiß / daß Gott sey / ist ihnen offenbar / denn Gott hat es ihnen offenbaret.

Thi at mand veed / at Gud er til / der er dem obenbaret / Thi Gud obenbared dem det.

20. Damit / daß Gottes unsichtbares wesen / das ist / seine ewige All-Kraft vnd Gottheit wird erschen / denn man muß es merken an den Wercken die er thut / an der Welt die er geschaffen hat. Also daß sie keine entschuldigung haben.

Der met at Guds vsynlige vāsen / der er hans euige Kraft oc Gudsdom bliffuer seer / naar mand acter det / paa Gerningerne / som er / paa Verdens stabel se. Saa / at de haaffue ingen aarsage.

21. Diueil sie wusten / daß ein Gott ist / vnd haben in nicht gepreiset als einen Gott / noch gedancket / sondern sind in irem tichten entel worden / vnd ihr vnderstendiges Herz ist verfinckert.

Effterdi de viste / at der er en Gud / oc de vilfede hannem icke / oc en heller tackede hannem som en Gud / Men de ere bleffne / forfengelige i deris Tænder / oc deris vsforstandige. Dierte er formørket.

22. Da sie sich für Weise hielten / sind sie zu Narren worden.

Der de hulde sig Vise / ere de bleffne til Daarret.

Kapitola I.

18. Zgawug se jagisť hñw Boží s Nebe / nad každou bezbožností a nespravedlivostí / řech Lidij / křesťij Pravdu Boží w niesprawedliwosti zadržugij:

Bo gñsem Boží tkwpy test z neba / přečtwko w skřesťiej ntepo: božnosti y niesprawedliwosti ludzkiej / Prozy zadržymawāia prāwde niesprawedliwte.

19. Proto / že což znāmť bñ / tj mā o Bohu / gest gim ožnāmeno. Duoh jagisť zgwil gim

Przeto tj co moze bye wiedzť ano o Bogu / test w nich tawno / gdyj im to Bog obyāwil.

20. Nebo newiditedlně wčn geho / strzetu křesť gšau včt nēny při stworení Swěta / když se rozumem pochopugij / mohau spactijny bñ / totij geho wčnā moc a Božíwíj / tak že se gijwymluwiti namohau.

Abowiem newidome rzeczy tego / gdy przez stworzone rzeczy rozumiane bywāia / zstworzenia swiātā bywāia wpatrowāne / to test wieczna tego mocy božtwa / dla tego aby out nie mli wy mowti.

21. Nebo poznawšse Boha / nestawili yako Boha / ani gemu děkowali: ale zmafeni gšau na swěm my slenij / a protož zatmijno gest glich nesmaudre Erde.

Przeto tj znāac Bogā / przeč / sie go nie chwāliłi yako Bogā / ani mu dje kowāli / owšem prozny mli sie stali w myslach swych / y zānto: ne test glupie serce ich.

22. Neb domniwagisť se že gšau maudřij / blāzni včnť ni gšau.

At horzy mētiac sie byč mas dymy / glupim sie stali.

23 וְחִלְפוּ תִּשְׁכַּחְתֶּם דְּ
דֹאֲלֵהָ דְלֹא מִתְּחַבֵּר
בְּדִמּוּתָהּ דְּעֹלָמָא דְּבִר
נִשְׂאָה דְּמִתְּחַבֵּל וּבְדִמּוּתָהּ
דְּבִרְתָּתָהּ וְדֹאֲרֵפֵירוּ
רְגֵלָהּ וְדִרְחֵשָׁא דִּאֲרֵעָה :

Et hanno mutata la gloria de l' incorruttibile Iddio rassimigliandolo a l'humano corruttibile, e a gli uccelli, e a gli animali quadrupedi, e a reptibili.

24 מִטּוֹל הָיָא אֲשֵׁלֹם
אֲבִיו אֱלֹהִים לְתִיבְתָּהּ
טַמְאָתָהּ דְּלִבְהוֹן דִּנְאֵרָהוֹן
בְּגִיָּהוֹן בְּהוֹן :

Per laqual cosa Iddio gli ha ancora dati in preda a le concupiscenze de i lor cuori, a l' immunditia per s' uergognare i lor corpi tra lor medesimi.

25 וְחִלְפוּ שְׁכַחְתֶּם דֹּאֲלֵהָ
בְּכִדְבּוּתָהּ וְדִחְלוּ וְשִׁמְשׁוּ
לְבִרְתָּתָהּ טַב מִן דְּלִבְהוֹן
דְּלִיָּהּ תִּשְׁכַּחְתּוּ וּבִרְבּוֹן לְעֵלִם
עֲלִמּוֹ אֲמִין :

Come quelli equali hanno mutata la verità di esso Iddio in bugia & hanno adorato & seruito la creatura, lasciando il Creatore, il quale è benedetto in sempiterno, Amen.

26 מִטּוֹל הָיָא אֲשֵׁלֹם
אֲבִיו אֱלֹהִים לְכַאֲבָה דְּעֵרָתָהּ
בְּהִבְחָהוּ צִיר חֲלָפִי
חֲשַׁחְתָּהּ דְּכִנְיָהוֹן וּבְמִדָּם
דְּלֹא מִכּוֹן אֲתִחֲשִׁי :

Per laqual cosa dico Iddio gli ha dati in preda a i loro affecti dishonesti: empero che le loro femine istesse hanno mutato l' uso naturale, in quello che è contra natura.

27 וְתוֹבֵאָה דְּכִרְיָהוֹן ה
הִכְנִיָּה שְׂבָקוּ חֲשִׁתָּהּ
דְּכִנְיָה דְּנִקְבָתָהּ וְאֲשִׁתְּרָהּ
בְּרֵיתָהּ חֵד עַל חֵד וְדִכְרָא
עַל דְּכִרָא בְּהִתְתָּא עֲבָדוּ
וּבִדְרֵעֵנָה דִּנְדָּךְ הִנְיָ
לְטַעֲיוֹתָהוֹן בְּקִיּוּמָהוֹן ק
קִבְלִיָּה :

E similmente ancor i masculij, lassando l' uso natural de la femina, si sono infiammati ne la loro concupiscenza a l' uerso l' altro, operando masculij con masculij cose & superose, riceuendo in lor medesimi la recompensa del loro errore, tale che se gli doueua.

23 וַיִּמְרוּ אֶת-כְּבוֹד אֱלֹהִים
אֲשֶׁר בְּלִי-הַמּוֹרָה בְּתִבְנִית סִמָּל
הַמּוֹרָה אָדָם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְשׂוֹר
אֲכָל עֵשֶׂב וְרִמָּשׁ :

Y trocaron la gloria del Dios incorruptible en semejança de imagen de hombre corruptible, y de aues, y de animales de quatro pies, y de serpientes.

24 עַל-כֵּן גַּם נָתַנָּם אֱלֹהִים
בְּתִמְנוֹת לִבּוֹתָם בְּטַמְאָה לְגֵאֹל
אֶת-גּוֹבּוֹתָם בְּנִפְשָׁם :

Por loqual tambien Dios los entregó a las concupiscencias de sus coraçones para immundicia, para que contaminassen sus cuerpos entre si:

25 אֲשֶׁר הִמְירוּ אֶת-אֲמִתָּה
אֱלֹהִים בְּכֹבֵב וַיִּירָא וַיַּעֲבֹדוּ
אֶת-בְּרִיָּאתָה מִן-חֲבוּרָה הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וָעֶד אֲמֵן :

Que mudaron la verdad de Dios en mentira honrrando y siruendo a las criaturas antes que al Criador, el qual es bendito por siglos. Amen.

26 עַל-כֵּן נָתַנָּם הָאֱלֹהִים
בְּמַכְאוֹבוֹת בּוֹשָׁת כִּי-נִשְׁתָּהֶם
הִמְירוּ אֶת-דֶּרֶךְ הַטָּבֵעַ לְרַמָּה
הַטָּבֵעַ :

Por loqual Dios los entregó a affectos vergonçosos: porque aun sus mugeres mudaron el natural vfo en el vfo que es contra nature.

27 וְכִמּוֹ כֵּן הָאֲנָשִׁים עֲבָדוּ
אֶת-דֶּרֶךְ טָבֵעַ הַנָּשִׁים וַיִּחְמוּ
בְּמַחְמִדֵּיהֶם אִישׁ אֶל-דֶּעְהוּ
הַזְכָּרִים בּוֹכְרִים פּוֹעֲלֵי-עוֹלָם
עוֹשֵׂי זִמָּה וְנִבְלָה וְגַם אֶת-
שְׂכִיר מַעֲשֵׂיהֶם וְנִבְלָתָם בְּהוֹגֵן
בְּגּוֹבּוֹתָם וּבְנִפְשָׁם לְקַח :

Y por el semeiante los machos, dexado el vfo natural de la hembra, se encendieron en sus concupiscencias los vnos con los otros, cometiendo torpedades machos con machos, y recibiendo en si mismos la recompensa que conuino de su error.

23. Καὶ ἠγάξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου τοῦ ἐν ὁμοιωμάτων εἰσ-
εισφύεον τῷ ἀβρῶντι, καὶ πτε-
ρωτοῦ καὶ τετραπόδου καὶ ἑρπετοῦ.

Et ont changé la gloire de Dieu in corruptible à la ressemblance & image de l'homme corruptible, & des oiseaux, & des bestes à quatre pieds, & des reptiles.

24. Διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν πάσι ἐπιθυμίαις αὐτῶν παροῦσιν αὐτοῖς εἰς αἰσχροσύνην, τὰς ἀτιμολογίας τὰς σωματικὰς αὐτοῖς ἐν αὐτοῖς.

A raison dequoi aussi Dieue les a liurés aux conuoeitises de leurs propres cœurs, à ordure, pour vilener entr'eux leurs propres corps.

25. Οἱ τινες μεταλλάξαν τὴν ἀληθείαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐ-
σέβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κτίσιν ὡς εἰς θεόν, καὶ οὐκ ὡς εἰς τὸν δημιουργόν, ὁς τοὺς αἰῶνες, ἀμήν.

Comme estans ceux lesquels ont changé vérité de Dieu en fausseté, & ont adoré, & ont serui la creature, en delaisant le Createur, qui est benit eternellement, Amen.

26. Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάσῃ ἀτιμίας αἷτιν γὰρ θηλάσαι αὐτοὺς μεταλλάξαν τὴν φυσικὴν ῥῆσιν εἰς τὴν ὡς εἰς φύσιν.

A raison de quoi Dieu les a liurés à leurs affectations infames: car mesme les femmes d'entr'eux ont change l'usage naturel en celui qui est contre nature.

27. Ὅμοίως καὶ οἱ ἄρρενες ἀφῆκαν τὴν φυσικὴν ῥῆσιν ἢ θηλείας, ἐξελθόντων ἐν τῇ ἐρεξεί αὐτοῖς εἰς ἀλλήλους, ἀρρενες ἐν ἀρρεσιν τὴν ἀσχημασίαν κατεργασάμενοι, ἐν τῷ ἀντιμωσίμῳ, ὡς εἰς τοῦ σπλάγνης αὐτοῖς, ἐν αὐτοῖς δὲ λαμβάνοντες.

Et semblablement aussi les males, delaisans le naturel vfo de la femme, se sont embralés en leur conuoeitise l'un enuers l'autre, commettans male avec male choses infames, & receuans en eux-mesmes la recompense de leur erre ar telle qu'il falloit.

23. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.

For then turned the glorie of the incorruptible God to the similitude of the image of a corruptible man / and of birds / and foure footed beastes / and of creeping things.

24. (Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in inmunditiam: ut contumeliis afficiant corpora sua in temetipsis.)

Wherefore also God gave them by to their hearts lusts / unto uncleannes / to defile their owne bodies betwene themselves:

25. Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & servierunt creaturæ potius quā creatori, qui est benedictus in secula, Amen.

Which turned the truth of God unto a lye / and worshipped and served the creature / forsaking the Creator / which is blessed for ever / Amen.

26. Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominie, Nam femine eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam.

For this cause God gave them by vile affections: for even their women did change the naturall use into that which is against nature.

27. Similiter autem & masculi, relicto naturali usu femine, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem (quam oportuit) erroris sui in semetipsis recipientes.

And likewise also the men left the naturall use of the woman / and burned in their lust one towards another / and men with man wrought filthines / and received in themselves such recompense of their error / as was meete.

23. Vnd haben verwandelt die herrlichkeit des unvergenglichen Gottes / in ein Bilde gleich den vergenglichen Menschen / vnnnd der Vögel / vnnnd der vierfüßigen vnnnd der kriechenden Thiere.

De de haffue foruente den vnsorgengelige Guds Herrlichkeit / til te Billeder / som er der sorgengelige Menniske lige / oc Tulene / oc de fireførede oc de krybende Dyr.

24. Darumb hat sie auch Gott dahin gegeben in ihrer herzen gelüste / in unreinigkeit / zu schenden ihre eigene Leibe an jnen selbst.

Der saare haffuer oc Gud giffuit dem hen i deris Heris begering / i vrenslighed / at bestemme deris egne Legeme paa dem self.

25. Die Gottes Wahrheit haben verwandelt inn die Lügen / vnd haben geehret vnd gedienet dem Geschöpfte mehr denn dem Schöpffer / der da gelobet ist in ewigkeit / Amen.

De som foruende Guds Sandhet til Løgen / oc ærede oc tiente Skabelsen mere end Skaberen / som er loffuit i evighed / Amen.

26. Darumb hat sie Gott auch dahin gegeben in schendliche lüste / denn ihre Weiber haben verwandelt den natürlichen brauch inn den vnnatürlichen.

Der saare haffuer Gud oc giffuit dem hen i skendelig begering / i hi deris Quinder foruende den naturlige brug til vnaturlig.

27. Desselbigen gleichen auch die Mann haben verlassen den natürlichen brauch des Weibes / vnd sind an einander entbrandt in iren lüsten / vnd haben Mann mit Mann schande getrieben / vnnnd den lohn ihres irthums (wie es denn sein solte) an jnen selbst empfangen.

Disligest oc saa Mændene forlode Quindernis naturlige brug / oc de ere optende til huer andre i deris begering / oc brugede dem skendelige Mand mer Mand / oc singe deris vildfarelsis Løn (som det da skulde vere) paa dem self.

23. A zmienili sławu neposrুষ্টednego Boga / w podobę / w podobę obrazu porুষ্টednego Człowieka / a Ptactwa / a Howad ciwernohych / a zmieniplazuow.

Gdyz odmienili chwale nieśmiertelnego Boga / sprawiały obraz człowieka śmiertelnego / y ptaków / y zwierząt o czterech nogach / y gadziny.

24. Protoż wydal ge Bóg strze żądosti Erdec gegich / w nieśmiotu / aby wiodili hanbu na swa ciała wespolek.

A przetoż podał te Bóg po żądliwości serc ich na nieczystości / aby między soba ciała swe liyli.

25. Kterżto zmienili prawdu Boga w kłamstwo / a cili a sławę żili stworzenij radeji / nežli Stworzyciel / kterż gest pożychnany na wieki / Amen.

Dla tego żoni prawdę Boga mienili w kłamstwo / y chwalił kłamstwa rzeczy stworzonych / młostworzyciela Boga iest błogosławiony na wieki / Amen.

26. Protoż podał ge Bóg w żądosti obawne. Niebo jeny gegich zmienili pżirozenny bż / w ten bż / kterż gest proti pżirozenu.

A przetoż podał te Bóg po żądliwości serc ich / aby wiodili hanbę / wiodili hanbę w ten bż / kterż gest proti pżirozenu.

27. Ezż takę y muszke pohlawij / opuściłse pżirozennę wżiwanię Bż / rozpalił se w żądostech swych / muszke pohlawij wespolek mżskosipasshce / a odpłatu / kterż słusala na gegich bludy / sami na sebe berauce.

Także y mężczyzny opuściłszy przyrodzone wżiwanie niewiasty / zapalił się pożądliwością swą ieden ku drugiemu / mężczyzna z mężczyzną iemote popelniając / a zapłata słusna błędu swego na się biorąc.

א

28 ואיך דלח דגו בנפשהו
דידעו לאלהא אשכל
אנו אלהא למדעו ד
דסריקוהא דיהויו עבדו
מדם דלח ולא :

Imperocche si come non tenner conto di riconoscere Iddio, così Iddio gli ha dati in preda ad uno spirito priuo d'ogni giuditio per far cose inconuenienti.

29 בד מליו כל עולותא
וניותא ומרירותא
ובישותא וגלובותא
וחסמא וקטלא וחרגא
ותכלא ומחשבתא בישתא :

Effendo ripieni d'ogni ingiustitia, fornicatione, maluagita, auaritia, malitia, pieni d'inuidia, d'occisione, di contentione d'inganno, di malignita, rapportatori.

30 ורסנא ומאכל קדשא
וסניאיו לאלהא מצערנא
חתיא שבהרנא משפח
בישתא חסדי רענא
דלאבהיו ל
מתספסיו :

Detrattori, ediatori di Dio, ingiustici, superbi, arroganti, inuentori di mali, disobbedienti al padre e à la madre.

31 ודקנא לית להו ולא
חובנא ולא שניא ולא
רמא אית בהו :

Senza intelletto, senza lealtà, senza naturale affezione, genti che mai si possono pacificare, senza misericordia.

32 אליו דכד דעיו דינה
דאלהא דלא ליו דאיה
הליו סערו למותא מחיב
לא הנו בלחוד עבדו
להו אלא אה משנתמביו
לא ליו דהליו עבדו :

Iquali hauendo conosciuta la ragione di Dio, cioè che quei che fanno tali cose, son degni di morte, non solamente le fanno essi, ma ancor fauoriscono quei che le fanno.

ב

1 מטול הנא ליו לך
מפק ברוחא או פרנשא
דדאן הכרה בהו גיר דדאן
אנת חכר נפשך הו מחיב
אנת ואה אנת גיר דדאן
אנת בהו הו מתחבר
אנת :

Per laqual cosa tu sei inescusabile, o huomo, qualunque tu sei che giudichi degli altri: perche in quel che tu giudichi d'altri, condanni te stesso, conosci che tu che giudichi, fai de le medesime cose.

א

28 וכי לא אבו לדעת את
אלהים נתן אלהים להם לב
סודר לעשות את אשר לא
ישוה להם :

Y como à ellos no les pareció tener à Dios en la noticia, Dios tambien los entregó à peruerfo entendimiento, para que hagan lo que no conuene;

29 המלאים בכל עולה תונות
רעה בצע סורים מלא קנאה
רצח מריבה ומה ומזמה :

Arestados de toda iniquidad, defornicacion de malicia, de auaricia, de maldad: llenos de embidia, de homicidios, de contiendas, de enganos, de malignidades:

30 מלחשים מלשנים משנאי
אלהים אפיקים גאים הוללים
מביקי רעות לילדיהם מסודרים :

Murmuradores, detractores, aborrecedores de Dios, injuriosos, soberbios, altiuos, inuentores de males, defobedientes à sus padres.

31 תבלים בוגדים מחסדים
ודים אכזרים :

Necios, desleales, sin affecto humano sin lealtad, sin misericordia.

32 אשר אף כי יודעי צדקת
אלהים חמה כי אשר כאלה
יעשו משפט מות יהיה להם
לא יעשו לבדם כי אם גם
ירצו את עושיהם :

Que auiendo entendido la justia de Dios, no entendieron que los que hazen tales cosas son dignos de muerte: no folo los que las hazen, mas aun los que confienten à los que las hazen,

ב

1 על כל אינה נקי כל תאנוש
חדן כי באשר תדור את אחד
את גופך תשפט כי את תאלה
אשר עושה את שופט :

Por loqual eres in excusabile, ó hombre qual quiera que juzgas: porque en lo mismo que juzgas al otro, te condenas à ti mismo: porque lo mismo hazes tu que juzgas à los otros.

א.

28. Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν
τὸν θεὸν ἐχθρὸν ὡς ὁπότε γινώσκοντες, περιέδω-
καν αὐτοὺς, ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον
νοῦν, ποιοῦν τὰ μὴ κατὰ ἰσχυρίαντα.

Car ainsi qu'ils n'ont tenu compte de reconnaître Dieu, ainsi Dieu les a livrés en un esprit deipouuue de tout iugement pour commettre choses qui ne sont nullement conuenables.

29. Πεπληρωμένους πάσης ἀδικίας, πορνείας, πονηρίας, πλεονεξίας, κακίας, μεσσηύς φθόνος, φόνου, ἐμιμῆς, δόλου, κακοφροσύνης.

Estans remplis de toute iniustice, paillardise, meschanceté, auarice, mauuaistie: pleins d'enuie, meurtre, noife, fraude, malignité:

30. Φιλονειδίας, καὶ πολλὰ λόγους, θεοσυγκρίτες, ὕβριστες, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνες, ἐφάρμακες κακῶν, ῥοισιστὲς ἀποθέων.

Rapporteurs, detracteurs, haïssans Dieu, injurieux, orgueilleux, vanteurs, inuenteurs de maux, rebelles à pères & à mères.

31. Ἀσυνέτους, ἀσυνήτους, ἀσέβους, ἀσυνόδεους, ἀμελεήτους.

Sans entendement, ne tenans point ce qu'ils ont accordé: sans affection naturelle, gens qui iamais ne se rappellent, sans misericorde.

32. Οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ὁρῶντες, ὅτι τὰ τοιαῦτα περὶ αὐτοὺς ὁ θεὸς θέλει θανάτου εἶσθαι, καὶ μὴ αὐτὰ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀποδοῦναι τοῖς περὶ αὐτοὺς.

Lesquels combien qu'ils ayent connu le droit de Dieu, assauoir que ceux qui commettent telles choses, sont dignes de mort: ne les commettent pas seulement, mais aüssi fauorisent à ceux qui les commettent.

Κ Ε Φ Α Λ. Β'.

Δὶδὸν ἀναλογίαντες εἰ, ὡς αὐθροῦτε πᾶς ὁ κρίνων ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἑτερον, οὕτως καὶ σεαυτὸν κρίνεις: τὰ γὰρ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ ὁ κρίνων.

Pourtant ô homme, quiconque fois-tu qui iuges des autres, tu es sans excuse: car en ce que tu iuges d'autrui, tu te condamnes toi-même, veu que toi qui iuges, commets les mêmes choses.

CAP. I.

28. Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum: ut faciant ea quæ non conveniunt.

For as they regarded not to know
God / euen so God deliuered them vp
vnto a reprobate minde / to doe those
things which are not conuenient.

29. Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, furores.

Being full of all vnrighthouse /
formation / wickednes / couetousnes /
maliciousnes / full of enute / of murther /
of debate / of deceyte / taking all things
in the euill parte / whisperers.

30. Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obediētes.

Backbiters/haters of God/doers
of wrongs/ proude /boasters / inuencers
of euill things/ Disobedient to parents.

31. Insipientes, in compo-
sitos, sine affectione, absque
fœdere, sine misericordia.

Without vnderstanding / couenant
breakers / without naturall affection /
such as can neuer be appeased / mercies
esse.

32. Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt: quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Which men/though they knewe the
Law of God/how that they which com-
mit such things / are worthe of death/
yet not onely to the same / but also saue
our them that do them.

CAP. 11.

Propter quod inexcusa-
bilis es ô homo omnis
qui iudicas, in quo enim iu-
dicas alterum, te ipsum con-
demnas eadem enim agis
quæ iudicas.

Therefore thou art inexcusable / O man / who / soeuer thou art that iudgeſt : for in that that thou iudgeſt another / thou condemneſt thy ſelfe : for thou that iudgeſt / doeſt the ſame things.

An die Römer.

Das I. Capitel.

28 Und gleich wie sie nicht geachtet
haben daß sie Gott erckneten/hat sie
Gott auch dahin gegeben in verkerten
sinn/ zu thun eitel laster.

De lige som de icke actede/ at kende Gud/saa gaff
Gud dem oc hen i deris vanarrige sind/ar gøre/der som
icke duer.

29. Voll alles ungerechten / Hurerey /
Schalckheit / Geiſes / Boßheit / voll
hasses / mordes / haders / listis / gift-
tig / Ohrenbläſer.

Fulde aff al Bretserdighed/ Horeri/ Stalck/
hed/ Berighed/ ondstaff/ fulde aff Auind/ Word/ Er.
te/ Suig/ Zorgistighed/ Dretudere.

30. Verläumbder / Gottes feinde /
frefeler / hochfertig / rhumrettig / erfin-
der böser tück / den Eltern vnghehor-
sam.

Baguastere / Gudsforactere / Fortredere / Hoff-
modige / Stortalende / Skadelige / deris Foreldre
wldige.

31. Unvernünftige/ treulose/ störrige/ unverföhlich/ vnarmhertzig.

Wfornumstige / Frolöse / Wfærlige / Wforli-
gelige / Wbarmhertige /

32. Die Gottes Recht wissen (daß/
die solches thun / des Todes würdig
sind) thun sie es nicht allein / Son-
dern haben auch gefallen an denen/die
es thun.

Som vide Guds Retferdighed (at de / som saadant gøre / ere skyldige at dø) De gøre der ick aleniste / men haffue oc behagelighed til dem / som det gøre.

Das II. Capitel.

Darumb/ O Mensch/ kanst
du dich nicht entschuldigen / wer du
bist/der da richtet. Denn worinnen du
einen andern richtest/ verdamnest du
dich selbst/ Sintemal du eben dasselbi-
ge thust/das du richtest.

Der saare/ D Menniste/ tant du icke aarsage dig/
ehuo du est/ som dømer. Thi du fordømer dig self
i det/ du dømer en anden/ Effiendi du gør lige det sam-
me som du dømer.

К Кзынтамон.

Kapitola I.

28. A jakož gsau nedbali
aby Boža znali: wydal ge
Bož w přewrácený smysl/
aby činili to/což nesclušy.

A takto sie imnie zdalo aby Bo
 ga poznali / takze tez podatcie Bog
 w mysl bez rozumna / aby czynili
 to co sie imie godzi.

29. Gsauce naplněnt wšš
neprawostí / žlostí / smilšwem /
lakomstwim / nešlechtno-
stí / plni žawostí / wraždy / swā-
ruow / lstí / žlobiwostí / pomlu-
wāci.

Wspelnient wszelakiey niesprawy
wiedlowosci / nieczystoty / zlobci /
takomistwa / niecnory / pelni zaz
drosci / morderstwa / swaru zdras
dy / przewrotnosci.

30. Vtrhaci/ Boha nenās
widijce/hānliwij/ pyssnij/ nas
butij/wymaysslegijce zēwēcų/
rodicuow neposlussnij.

Zauważajcie / obywatel / nie nę
 widzący Boga / gwałtownicy / ty
 żni / chlubni / wynalazce złości /
 nieposłusznicy rodzicom.

31. Nemauditi / rozpustili /
bez wstygu pŕijewŕiwoŕi / nez
drŕeliwi / ſmluwo / bez Wiŕoſr
denſwii.

Bez rozumu / nie dzierżący
umowy / bez miłości przyrodzob
ney / nie przesiednani / nie miłości
crni.

32. Kteřijřto poznawſſe
ſprawedlnoř Bořij/ ře ti kteř
řij takowě wěcy řiniř/ hodni
gſau ſmrti/ ne toliřo ſami ty
wěcy řiniř/ ale y řinijřym po
wolujij.

Ktorzy znają prawo Boże / i
 ci co takowe rzeczy czynią / godni
 są śmierci / nie tylko sami ty rzeczy
 czynią / ale też zezwalają tym
 którzy je czynią.

Kapitola I I.

Notoz nemuzes se wy
mluwiti/ o słowce/ kaj
dy kteryz saudijs gincho/ Ne
bo w tem saudijs gincho sam
sebe potupuges/ ponewadz to
cz ciuijs/ co na ginem saus
dijs.

¶ przetoż wymowfi nie mąs/ o
człowiecze/ Prozytowiek in
posadzysz/abowiem tym iż drugie
go sadzisz/ samego siebie osadzisz/
gdyż toż czynisz inę posadzić iac.

ב
2 וְדַעֲנוּ דַאִיתְּוֵי דִיגָה
דַּאִלְהָא בְּקוּשְׁתָּא עַל
אֵילֵיוּ דְּבַהֲלֵיוּ מִתְּהַבְּכִין :

Or noi sappiamo che il giudizio di Dio è secondo la verità contra quelli che fanno tali cose.

3 מִנָּה דִּין מִתְחַשֵּׁב אֲנִי
אוּ בְּרִי נִשְׂא דִּבְרֵי אֲנִי
לֵאמֹר לֵיוּ דְּבַהֲלֵיוּ מִתְּהַבְּכִין
כִּד אִי אֲנִי בְּהִין מִתְּהַבְּכִין
אֲנִי דַּאֲנִי מִתְּהַבְּכִין מִן ד
דִּיגָה דַּאִלְהָא :

Especta, ó hombre que juzgas à los que hazen tales cosas, es à saber que tu escaparás el juyzio de Dios?

4 אוּ עֵיתְרָא ד
דְּבִסְמִיּוּתָא וְעַל מִצְרָא
רוּחָא וְעַל אֲתִירָא דִּיהָב לָךְ
מִמִּירָא אֲנִי וְעַל דִּיע אֲנִי
דְּבִסְמִיּוּתָא דַּאִלְהָא ל
לְתִיבִיתָא הוּא מִיִּתְרָא לָךְ :

Omero disprezzi tu le ricchezze de la sua benignità, & de la tolerantia & de la patientia sua : non conoscendo che la benignità di Dio t'inista à penitencia?

5 אֵלָא מִטוּל קִשְׁיוֹת לָךְ
דִּלָּא תִּמְכֹּסֵם אֲנִי לָךְ
סִמְתָּא דְּרוּחָא לְיוֹמָא
דְּרוּחָא וְלִלְנָא דְּדִינָא
כַּאֲנִי דַּאִלְהָא :

Ma per la tua durezza, & cuore impenitente, tutti raccogli irae nel giorno de l'ira, & de la dichiaratione del giusto giudizio di Dio.

6 הוּ דַּפְרַע לְכָל נֶשׁ
אִיךְ עֲבִדְוֵי :

Il qual renderà à ciascuno secondo le sue opere.

7 לֵאמֹר דְּבִסְמִיּוּתָא
דַּעֲבִירָא טְבָא תִּשְׁבִּיחִיתָא
וְאִיקְרָא וְעַל מִתְּהַבְּכִין
בְּעִין יְהָב לְהוּן חֵינָא ד
דִּלְעֵל :

Cioè à quelli che con patientia à ben fare cercano gloria, & honore, & immortalità la vita eterna.

8 אֵילֵיוּ דִּין דַּעֲבִין וְעַל
מִתְּהַבְּכִין לִשְׁכִּירָא אֵלָא
לִשְׁכִּירָא מִתְּהַבְּכִין יִפְרִיעַ
אֲנִי דְּרוּחָא וְחִמְתָּא :

Ma à quelli che son contentiosi, & che non obbediscono à la verità, ma obbediscono à l'injustitia far à furor & ira.

ב
2 כִּי־דַעֲנוּ כִי־מִשְׁפַּט אֱלֹהִים
כַּעֲדָקָה הוּא עֲלֵיהֶם אֲשֶׁר בְּאֵלֶּה
מוֹעֲלִים :

Porque sabemos que el juyzio de Dios es segun verdad contra los que hazen tales cosas.

3 הִתְחַשֵּׁב וְלֹאֵת הָאָדָם הַשּׁוֹפֵט
אֵת אֲוִתָּם הַעֲוִשִׁים אֶת־הַדְּבָרִים
בְּאֵלֶּה וְאֵת עֲוֹשֵׂה אֲוִתָּם כִּי־
אֵת תִּבְרַח מִמִּשְׁפַּטִּי אֱלֹהִים :

Pienzas porventura esto, ó hombre que juzgas à los que hazen tales cosas, es à saber que tu escaparás el juyzio de Dios?

4 אֵל־אֶת־עֲשֹׂר טוֹבָתוֹ וְדוּמִיָּתוֹ
וְאַחַר אֲפִים תָּבוֹן תֵּלֵא תִדַּע
כִּי־טוֹבָת אֱלֹהִים מוֹלִיךְ אֲוִתָּךְ
אֶל־תְּשׁוּבָה :

O menosprecias las riquezas de su benignidad, y paciencia, y longanimidad : ignorando que su benignidad reguia à penitencia?

5 וּבְקִשְׁיָךְ וּבְכִסְרָת לְכָךְ תִּמְכֹּס
לְנִפְשְׁךְ חֲרוּף אִי יְהוָה בְּיוֹם אֲפִי
בְּתַגְלֹת מִשְׁפַּט צִדְקַת הָאֱלֹהִים :

Mas por tu dureza por tu coraçon inpenitente atrethoras para ti mismo ira para el dia de la ira y de la manifestacion del justo juyzio de Dios :

6 אֲשֶׁר יִתֵּן לְכָל־אִשׁ כַּמַּעֲשֵׂיָו :

El qual pagará à cada vno conforme à sus obras.

7 לֵאמֹר אֲשֶׁר בְּתַקְוָתָא מַעֲשֵׂה
טוֹב אֶת־כְּבוֹד וְהַדָּר וְלֹא־שִׁחִיתָה
מִבְּקָשִׁים אֶת־חַיֵּי עוֹלָם :

A los que perseveraron en bien hazer, gloria, y honrra y incorrupcion es à saber à los que buscan la vida eterna.

8 וְלֵאמֹר אֲשֶׁר מִמְרִיבָה וְלֹא
מֵאֲמִינִים לֵאמֹת כִּי־אֵם בּוֹטְחִים
עַל־עֲוֹלָתָה חֲרוּף אִי יְהוָה :

Mas à los que son contenciosos, y que no obedecen à la verdad : antes obedecen à la injusticia, enojo, y ira.

6.
2. Οὐδ' αὖτε δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τῶ
Ἰησοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοῦ τοῦ
λοιοῦται πρὸς αὐτοὺς.

Or nous savons que le iugement de Dieu est selon verité sur ceux qui commettent telles choses.

3. Λογίζῃ δὲ τὸ τοῦ, ὡς αὐτοὶ οὐκ ὁ
κρῖμα τοῦ τοῦ πρὸς αὐτοὺς
κατὰ ἀλήθειαν, ὅτι οὐκ ἐκφρά-
ζει τὸ κρῖμα τῶ.

Et caides-tu, à toi homme, qui juges de ceux qui commettent telles choses, & qui les cômetes, que tu dois échapper le iugement de Dieu?

4. Ἡ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητος
αὐτοῦ καὶ τῆς ἀντοχῆς καὶ τῆς μα-
κροθυμίας κατὰ φρο νῆς, ἀγνοοῦσι ὅ-
τι τὸ χρηστὸν τῶ εἰς μετανοίας
οὐ ἀγῆ :

Ou meprieses-tu les richesses de sa beniguité, & de sa patience, & de sa longue attente : ne cognoissant point que la beniguité de Dieu te conuie à repentance?

5. Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου &
ἀμετανόητον καρδίαν, ἤσσω ἐλπί-
σασιν ὅτι ἐν ἐμῇ ἐκείνῃ, καὶ
ἀποκαλύψω καὶ δικαιοκρασίας
τῶ Ἰησοῦ.

Mais par ta dureté, & ton cœur qui est sans repentance, tu t'amalles ire au iour de fire & de la declaration du iuste iugement de Dieu :

6. Ὅς δὲ ἀποδοῦναι ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔ-
ργα αὐτοῦ.

Qui rendra à chacun selon ses œuvres :

7. Τοῖς μὲν κατὰ ὑπομονὴν ἔργου
ἀγαθῶν, δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφ-
θαρσίαν ἐπὶ ζῆτι καὶ ζωῇ αἰώνιοι.

Aflavoir à ceux qui avec patience à bien faire cherchent gloire, honneur & immortalité, la vie éternelle :

8. Τοῖς δὲ ἐκ ἐριθείας καὶ ἀπει-
θοσύνης τῆς ἀληθείας, πρὸς ἐμῶν
δὲ τῆς ἀδικίας, θυμὸς καὶ ὀργή.

Mais à ceux qui sont contentieux, & qui se rebellent contre la verité & obéissent à iniustice, sera indignation & ire.

ב

9 ואוליכנא וטינדפא לכל
בר נש דפולח בישת
ליהודינא לוקדס ו
ללארמניא :

Ne si è altro che tribulatione & angoscia sopra ogni anima d'huomo che opera male del Giudeo prima, poi ancora del Greco.

10 תשבוחתא דין ואיברא
ושלמא לבר דפולח
טבתא ליהודינא לוקדס
וללארמניא :

Ma gloria, & honore, e pace a ciascun che opera bene, al Giudeo prima, poi ancora al Greco.

11 לנ גיר אית משב
באפא לית אלהא :

Imperocche in Dio non è rispetto alcuno d'apparenza a di persona.

12 איליו גיר דלא נמוסא
חטו אה דלא נמוסא
יאכדון ואיליו דבנמוסא
חטו מן נמוסא יתדניון :

Perche tutti quelli che hanno peccato senza Legge, periranno ancor senza Legge: e tutti quelli che hanno peccato nella Legge, saranno giudicati per la Legge.

13 לא הניא גיר שמויעהי
דנמוסא באניו קדס
אלהא אלא עבודיהי
דנמוסא מודדקון :

(Periocche appresso l'Idio non son giusti quelli che odono la Legge: ma quelli saranno hauuti per giusti, che offeruan la Legge co' fatti.

14 אן גיר עממא דנמוסא
לית להון מן פניהון יצברון
נמוסא הנו דכד נמוסא
לית הניא להון לנפשון
הנו נמוסא :

Perche, conciosia che i Gentili, che non hanno Legge, facciano per naturale cose de la Legge, essi non hauendo Legge, son Legge a lor medesimi.

15 והגון מחיון עבדה ד
דנמוסא כד פתיב ער
לכהון ומסרדא עליהון
תארתהון פד מחשביתהון
מכונא אן נבקון רחמא
לחדנה :

Come quelli che mostrano l'opera de la Legge esser scritta ne i cuori loro, rendono parimente testimonianza a le lor conscientie, e i lor pensieri, accusandosi fra loro, o ancora scuusandosi.

ב

9 צרה ומצוקה על כל נפש
האנוש הפועל עול ליחודי
בראשונה ולינו :

Tribulacion y angustia sera sobre toda persona humana que obra lo malo, el Iudio primeramente, y el Griego.

10 וכבוד והדר ושלוש לכל
עושה טוב ליחודי בראשונה
ולינו :

Mas gloria, y honra, y paz a qualquiera que obra el bien, al Iudio primeramente, y al Griego.

11 כי אין עם יהוה משא
פנים :

Porque no ay accepcion de perfonas acerca de Dios:

12 כי כמה בלי תורה חטאו
גם בבלי תורה יאכדו וכמה
בתורה חטאו בתורה ישפטו :

Porque todos los que sin Ley peccaron, sin Ley tambien pereceran: y todos los que en la Ley peccaron, por la Ley seran juzgados.

13 כי אנם שומעי התורה
צדיקים היו לפני אלהים כי
אם עושי התורה יצדקו :

(Porque no los oydores de la Ley son justos acerca de Dios, mas los hazedores de la Ley seran justificados.

14 ואם הגוים לאשר לא
יש להם התורה מלבבותם
עושים את התורה אף כי לא
יש להם התורה לנפשם היו
לתורה :

Porque las Gentes que no tienen la ley, haziendo naturalmente lo que es de la Ley, los tales aunque no tengan la Ley, ellos mismos se son la Ley.

15 המגידים כי מעשה התורה
נכתב הוא בלבבתם בהעד
עליהם מדעם אן בחיב
בינותם מחשבותם ובענותן
על אודותם :

Mostrando la obra de la Ley escripta en sus coraçones, dando testimonio juntamente sus consciencias, y accusandose y tambien escusandose sus penfamientos vnos con otros.

6.

9. ὁ λυγρὸς καὶ στενὸς ὁρῶν
καὶ τοῦ ψυχρῶν αἰσθάνει τοῦ κατὰ
τοῦ νόμου καὶ τοῦ κατὰ τὴν
ἐκκλησίαν.

Il y aura tribulation & angosie sur toute ame d'homme faisant mal, du Iuif premierement, puis aussi du Grec :

10. Δόξα δὲ καὶ ἡμεῖς καὶ εἰρήνη
καὶ τιμὴ τῷ θεῷ ἐκκαταμένῳ τῷ ἀγαθῷ,
καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοῦ κατὰ τὴν
ἐκκλησίαν.

Mais gloire, honneur, & paix à vn chacun qui fait bien : au Iuif, premiere-ment, puis aussi au Grec.

11. Οὐ γὰρ ἐστὶ προσωποληψία
τῷ θεῷ.

Car enuers Dieu il n'y a point d'es-gard à l'apparence des personnes.

12. Ὅσοι γὰρ αὐτοὺς ἠμαρτάνουσιν
κατὰ νόμον καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν,
ἐν νόμῳ ἠμαρτάνουσιν, καὶ ἐν νόμῳ
κρίνονται.

Car tous ceux qui auront peché sans la Loy, periront aussi sans la Loy: & tous ceux qui auront peché en la Loy, seront iugés par la Loy :

13. Οὐ γὰρ οἱ ἀκούοντες τῆς νόμου
δικαιοῦνται τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποι-
οῦντες τὰς νόμου δικαιοσύνας.

(Car ceux qui oyent la Loy, ne sont point iustes deuant Dieu: mais ceux qui mettent en effect la Loy, seront iustificés.

14. Ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον
ἔχοντα, φύσιν τὰς νόμου ποιῶν,
καὶ νόμον μὴ ἔχοντες, ἐαυτοῖς
εἰσι νόμοι.

Car veu que les Gentils qui n'ont point la Loy, sont naturellement les choses qui sont de la Loy: ceux n'ayans point la Loy, sont loy à eux-mesmes,

15. Οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον
τῶν νόμων γραπτῶν ἐν τοῖς καρδίαις
αὐτῶν, συμμαρτυροῦντες αὐτοῖς τῆς
συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων
ἀλλήλους λογιζομένων κατηγορουμένων ἢ
δοπολογουμένων.

Comme ainsi soit qu'ils montrent l'œuvre de la Loy, escripte en leurs coeurs, leur conscience rendant pareille-ment témoignage, & leurs penices entr'elles s'accusans, ou aussi s'excusans.)

CAP. II.

9. Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum & Græci.

Tribulation and angustie shalbe vpon the soule of euery man that doeth euill: of the Jewe first, and also of the Greccian.

10. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco.

But to euery man that doeth good, shalbe glorie and honour and peace, to the Jewe first, and also to the Greccian.

11. Non enim est acceptio personarum apud Deum.

For there is no respect of persons with God.

12. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur.

For as many as haue sinned without the Law, shall perishe also without the Law: and as many as haue sinned in the Law, shall be iudged by the Law.

13. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum: sed factores legis iustificabuntur.

For the hearers of the Lawe are not righteous before God: but the doers of the Lawe shall be iustified.

14. Cum enim Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex.

For when the Gentiles which haue not the Lawe, do by nature the things contained in the Lawe, they haueing not the Lawe, are a Lawe vnto them selues.

15. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium.

Which shewe the effecte of the Law written in their heartes, their conscience also bearing witness, and their thoughts accusing one another or excusing.)

Das II. Capitel.

9. Trübsal vnd angst / über alle Seelen der Menschen / die da böses thun / fürnemlich der Juden vnd auch der Griechen.

Dressuelse oc angst / offuer alle Menniskens Siele / som gøre ont / besynderlige Joderne oc Grekerne oc saa.

10. Preis aber / vnd ehre vnd fride / allen denen die da guts thun / ersilich den Juden vnd auch den Griechen.

Men priss oc ære oc fred / alle dem / som gøre godt / besynderlige Joderne oc Grekerne oc saa.

11. Denn es ist kein ansehen der Person für Gott.

Thi der er ingen Personers anseelse saar Gud.

12. Welche ohn Gesetz gesündigt haben / die werden auch ohn Gesetz verloren werden / vnd welche am Gesetz gesündigt haben / die werden durchs Gesetz verurtheilt werden.

Huile som haaffue syndet uden loven / de bleffue oc fortabte uden loven / De huile som haaffue syndet i loven / de bliffue fordamde formedels loven.

13. Sintemal für Gott nicht die das Gesetz hören / gerecht sind / sondern die das Gesetz thun / werden gerecht sein.

Effterdi de ere icke retferdige saar Gud / som høre loven / Men de som gøre loven / stulle bliffue retferdige.

14. Denn so die Heiden / die das Gesetz nicht haben / vnd doch von Natur thun des Gesetzes werck / dieselbigen / dieweil sie das Gesetz nit haben / sind sie ihnen selbs ein Gesetz.

Thi at Hedninge / som icke haaffue loven / oc gøre dog aff naturen lovens gerninger / de samme effterdi de haaffue icke loven / da ere de dem selfs ein lov.

15. Damit / daß sie beweisen / des Gesetzes werck sey beschreiben in irem Herzen / Sintemal ihre Gewissen sie bezeuget / darzu auch die gedanken / die sich vntereinander verklagen oder entschuldigen.

Idet at de beuise / at lovens gerninger er screffuen i deris herte / Effterdi deris Samuittighed giffuer dem vidniß vnd oc der til met detanker / som stulle forklage eller aarsage sig iblant huer andre

Kapitola II.

9. Zámuteľ a aužtošť / na každau dušs člověka / kterýž činí zlé. Židu předkem / teč y Řeku.

Vtrapstent v oúst přecíťvo řádey dušy člověka / kterýž sloč popelnia / žyda naprzod / potym y Řeků.

10. Ale sláva a tět / a pokoj / každemu kdož činí dobré / předkem Židu / teč y Řeku.

A dhwatky cješy / y pokoj wšels ktemu kteryž činí dobré / naprs zot žydowi / potym y Řekowi.

11. Neboť není přisjímaní osob v Bohu.

Abowiem nie máš bráta oso by v Bohu.

12. Kterýžkoli žagist bez Zákonu hřěšil / bez Zákonu žahynau: a kterýžkoli pod Zákonem hřěšil / Zákonem odsauzeni budau.

Gdyž kteryž sedno bez Zákonu žagřěšil / bez Zákonu pogina / a kteryž w Zákonie žagřěšil / přez Zákon beďa osadzeni.

13. Nebo ne posluhati Zákonu gšau spravedlivij před Bohem / ale činitel Zákonu spravedlivij včinitel budau.

Abowiem nie ci kteryž sluchá sa Zákonu sa spráwedlivymy v Bohu / ale ci kteryž Zákonu pelná beďa v spráwedlivymy.

14. A poněwad Bohán křestí Zákonu nemagij / od přirození čini to což gest Zákonu: takowij Zákonu nemagice / sa mi gšau jobť za Zákon.

Bo gdyž pogán křestí Zákonu nie máta / z przyrozenia czynia to co gest Zákonu / ci Zákonu nie máta / sami sobie sa za Konem.

15. Kterýž vžagugli stul Zákonu napřang na ředch swych / neb gim ředectwiy w ydává ředdomij gegich / a tář gegich myšlenij / kteraž budau žalowat / aneb ge žastawat.

Kterýž ořazta včyneť Zákonu byč napřany w ředch swych / a sam nenie ich wěspolim řwádě / y mysl ich wěspol šlebie o řkřážatce / abo řž w ymáwřatce.

ב

16 בְּיוֹמָא דְדָאן אֱלֹהִים
פְּסִיתָא דְבִנְיָ—נִשְׂאָה אִיךְ
אֲנִגְלִיוֹ דִּילִי כְּדִי יִשׁוּעַ
מִשִּׁיחָה:

*Nel giorno quando Iddio giudicherà
le cose occulte de gli huomini, secondo il
mio Euangelio, per Iesus Christo.*

17 אִו אֲנִי דִּין דִּיהִיבְנָא
מִתְקַרָּא אֲנִי וּמִתְקַנִּי
אֲנִי עַל נְמוּסֵי—
וּמִשְׁתַּבַּח אֲנִי בְּאֱלֹהִים:

*Ecco tu sei cognominato Grande, e ti
ripone la Legge, e ti glorij di Dio.*

18 דִּבְעֵי אֲנִי בְּקִרְבָּהּ וּבְכַשׁ
אֲנִי נִלְיָה דְלִיךְ אֲנִי
מִן נְמוּסֵי—

*E conosci la sua Volontà, e sai discer-
ner quello ch'è contrario, essendone instrut-
to per la Legge.*

19 וְאַתְּ בִּלְתָּ עֵל נִבְשָׁךְ
דְּמִדְבָּנָה אֲנִי דְּצוּרָה
וּבְקִרְבָּהּ דְּאִתְקַנִּי
בְּחִשְׁבָּה:

*E ti persuadi d'esser guida di ciechi,
lume di quelli che sono in tenebre.*

20 וְדִרְוּנָא דְּחִסְרֵי רַעֲיָנָא
יִמְלִיבָנָא דְּסִלְתָּ וְאִתְּ לָךְ
דְּיוֹמָנָא דִּידְעָתָא וְדִשְׁבָּרָא
בְּנְמוּסֵי—

*Ammaestrator de gl'ignoranti, maes-
tro de gl'idotti, che habbi la forma de la
cognitione, e de la Verità per la Legge.*

21 אֲנִי הַבִּיל דְּמִלָּה אֲנִי
לֹאחֲרָנָה לְנִבְשָׁךְ לֹא מִלָּה
אֲנִי דְּמִדְבָּרָא אֲנִי דִּל
לְגַבִּי אֲנִי עַבְדִּי אֲנִי:

*Tu dunque che insegni ad altri, non
insegna a te stesso? tu che predichi che non
si debbe furare, furi?*

22 וְדֹאמַר אֲנִי דִל
יְגִירָהּ אֲנִי צָאֵר אֲנִי
וְאֲנִי דְּשֹׂאֵט אֲנִי פִתְקָרָא
מִחֲלָץ אֲנִי בֵּית מִקְדָּשָׁא:

*Tu che dici che non si debbe adulte-
rare, adulteri? tu che hai in abominatio-
ne gl'idoli, fas sacrilegio?*

23 וְאֲנִי דְּמִשְׁתַּבַּח אֲנִי
בְּנְמוּסָא בְּהוּ דְּעֵבֶר אֲנִי
עַל נְמוּסֵי—לֹא אֱלֹהִים הוּ
מִצְעַר אֲנִי:

*Tu che ti glorij ne la Legge, dishonori
Iddio con la transgression de la Legge?*

ב

16 בְּיוֹם אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט אֱלֹהִים
אֶת־נִסְתָּרוֹת הָאָנָשִׁים בְּבִשׁוּכְתִּי
בִּישׁוּעַ הַמִּשִּׁיחַ:

*En el dia que juzgará el Sennor lo en cubier-
to de los hombres conforme à mi Euangelio, por
Iesus el Christo.*

17 הִנֵּה אֲנִי יְהוּדִי תִקְרָא וְתִנֵּנִי
בְּתוֹרָה וּלְהַתְהַלֵּל בְּאֱלֹהִים:

*Heaqui, te llamas por sobre nombre Iudio:
y estas repofado en la Ley, y te glorias en Dios.*

18 וְיִדְעֵ אֲנִי אֶת־דְּצוּרָה לְהַבְדִּיל
בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַטָּמֵא
וּבֵין הַטָּהוֹר מִלִּמַּד בְּתוֹרָה:

*Y sabes su voluntad, y apruevas lo mejor in-
struyendo por la Ley.*

19 כִּי־מִבְטִיחַ אֲנִי לְהוֹחֵךְ
מִדְרֹךְ הָעוֹרִים וְאֹרְכִם אֲשֶׁר
בְּחִשְׁךְ:

*Y confias que eres guia de los ciegos, luz de
los que estan en tinieblas.*

20 מוֹדֵה הַפְתִּילִים מִלִּמַּד
עוֹלָלִים אֲשֶׁר לָךְ דְּמוּת הַדַּעַת
וְאַתְּ בְּתוֹרָה:

*Enfennador de los que no saben maestro de
ninnos, que tienes la forma de de la sciencia y de
la verdad en la Ley.*

21 יֵאָשֶׁר אֲנִי מִלִּמַּד אֶת־אַחֵר
אֶת־נִבְשָׁךְ אִינְךָ מִלִּמַּד הַקּוֹרָא
לֹא לְגַנָּה תִּגְנוּךְ:

*Elque, pues, ensennas à otre, no te ensennas
à ti mismo? Elque predicas que no se ha de hur-
tar, hurta,?*

22 הָאֹמֵר לֹא לְנִאֲמָה תִּנְאֲמָה
הַמַּתְעֵב אֶת־הָאֱלִילִים גּוֹזֵל אֶת־
בֵּית הַקֹּדֶשׁ:

*El que dizes que no se ha de adulterar, adul-
terar? Elque abominas los idolos, hazes sacrile-
gio?*

23 אֲשֶׁר בְּתוֹרָה תִּתְהַלֵּל בְּעֵבֶר
תִּתְהַלֵּךְ אֶת־יְהוָה תִּקְלֵל:

*El que te jactas de la Ley, con rebellion de
la Ley deshonoras à Dios?*

ב

16. Ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ
κρυπτά τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ εὐαγ-
γέλιόν μου, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ.

*Au iour que Dieu iugera les secrets
des hommes par Iesus Christ selon mon
Euangile.*

17. Ἴδε σὺ ἰουδαῖος ἐπικραταῖς,
καὶ ἐπαισιπαύεις τὸ νόμον, καὶ καυ-
χᾷσαι ἐν θεῷ.

*Voici, tu es surnommé luif, & t'ère-
pofes du tout en la Loy, & te glorifies
en Dieu:*

18. Καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ
δοκιμάζεις τὸ διὰ φέρωντας, κατὰ
χρῆμα ὡς ἐν τῷ νόμῳ.

*Et cognois la volonté, fais discer-
ner ce qui est contraire, estant instruit
par la Loy:*

19. Πάμπως ἡ σαυτὸν ἐδηγό-
ηται τυφλῶν, φάσις ὅτι ἐν σοὶ εἴ.

*Et te cuides estre conducteur des a-
ueugles, lumiere de ceux qui sont en te-
nebres:*

20. Παῖδά τινα ἀφροῦντων, δι-
δάσκαλος νεότητος, ἔχοντα τινα
μύσφωτον τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀλη-
θείας ἐν τῷ νόμῳ.

*Instructeur des ignorans, enseigneur
des idiots, ayant le patron de la cogno-
issance & de la verité en la Loy?*

21. Ὁ ἰσχυρὸς διδάσκαλος ἑαυτοῦ, σαυ-
τὸν ἐδιδάσκεις ὁ κηρύσσων μὴ κλέ-
ψειν, κλέπτεις.

*Toi, donc qui enseignes autrui, ne
t'enseignes-tu point toi-mesme? toi qui
preiches qu'on ne doit point desrober,
desrobbes-tu?*

22. Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοι-
χεύεις ὁ βδελυσσόμενος τὰ ἰδω-
λά, ἱερουσλεύς;

*Toi, qui dis que l'on ne doit point
commettre adultere, commets-tu adul-
tere? toi qui as en abomination les ido-
les, commets-tu sacrilege.*

23. Ὁς ἐν νόμῳ καυχᾷται. διὰ
τῆς ἀπειθείας τῷ νόμῳ καὶ θεῷ
ἀτιμάζει;

*Toi qui te glorifies en la Loy; des-
honores-tu Dieu par la transgression de
la Loy?*

16. In die cū iudicabit Deus occulta hominum, secundum evangelium meum, per Iesum Christum.

At the day when God shall iudge the secretes of men by Iesus Christ / according to my Gospel.

17. Si autem tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo.

Beholde / thou art called a Jewe / and restest in the Law / and gloriest in God.

18. Et nosti voluntatem eius, & probas utiliora, instructus per legem.

And knowest his will / and allowest the things that are excellent / in that thou art instructed by the Lawe.

19. Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt.

And persuadest thy selfe that thou art a guide of the blind / a light of them which are in darkenes.

20. Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege.

And instructor of them which lacke discretion / a teacher of the unlearned / which hast the forme of knowledge / and of the truth in the Lawe.

21. Qui ergo alium doces, teipsum non doces, qui prædicas non furandum, furaris.

Thou therefore / which teachest another / teachest thou not thy selfe / thou that preachest / a man / should not steale / doest thou steale?

22. Qui dicis non mæchadum, mæcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis.

Thou that sayest / A man should not commit adulterie / doest thou commit adulterie? thou that abhorrest idoles / committest thou sacrilege?

23. Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras.

Thou that gloriest in the Lawe / through breaking the Law / dishonourest thou God?

16. Auff den Tag / da Gott das verborgen der Menschen / durch Iesum Christ richten wird / laut meines Euangelij

Paa den dag / naar Gud skal domme Menneskens lønlige / formedelst Ihesum Christum / efter mit Euangelij lydelse.

17. Siehe aber zu / Du heissest ein Jude / vnd verlessest dich auff's Gesetz / vnd rühmest dich Gottes.

Men seer til / Du kaldes en Jøde / oc forlader dig paa Loven / oc roser dig aff Gud.

18. Vnd weissest seinen willen / vnd weil du auß dem Gesetze vnterrichtet bist / prüfdest du was das beste zu thun sey.

De vedst hans vilie / De efterdi du est vnderuist aff Loven / da forserger du huad det beste er at gøre.

19. Vnd vermisest dich zu sein ein Leiter der Blinden / ein Licht derer / die im Finsterniß sind.

De du fordrister dig til at vere de Blindes Læder / deris Luss / som er i mørcke.

20. Ein Züchtiger der Törichtten / ein Lehrer der einfeltigen / hast die forme / was zu wissen vnd recht ist im Gesetz.

De daarligeis Tuctere / de enfoldige Lærere / oc du hafluer stielte / paa huad mand skal vide oc vere i Loven.

21. Nun lehrest du andre / vnd lehrest dich selber nicht / du predigest man solle nicht stelen / vnd du bist selbst ein Dieb.

Du lærer du andre / oc lærer dig self icke / Du prediker / at mand skal icke stiele / oc du stiel.

22. Du sprichst man solle nicht Ehe brechen / vnd du bist selber ein Ehebrecher. Dir greueli für den Gößen / vnd du bist selbst ein Gottesdieb.

Du siger / at mand skal icke bedriffue hoer / oc du bedriffuer hoer / Du gruer for Afguder / oc bedriffuer Gud fra der hans er.

23. Du rühmest dich des Gesetzes / vnd schendest Gott durch übertretung des Gesetzes.

Du røser dig aff Loven / oc skender Gud formedelst Lovens offererrædelse.

16. Wten den / w sterijto saudit bude Bůh tajně wěco lidst / wedle Ewangelium mēho strze Geziſſe Krysta.

Dnia Proego Bog osadzi tá iemnice ludzkie / wedlug Ewānie / iey motey przez Jezusa Krystusa.

17. Poněwadž pak ty slowes Jid / a woliſſas na Zákon / a chlubisſs se Bohem.

Orho ciebie nazywāia Sydem / y przestawaſs na zákonie & chlubiſs sie w Bogu.

18. A znas wliſt geho / a zkuſ ſugęs toho coſ geſt wſtęcně ho / naučen gſa Zákonem.

A znasſ wola tego / prozyna / waſs rzeęy / Ekhore ſa rozne od nley / bedac nauęzony z zákonu.

19. A mās nadęgi o sobě / by byl wliſde ſtepięh / ſwētlem tęch ſteriję gſau w temnoſteęh.

Aktory duſaſ ięs teſt wozdem ſtepyęh / y ſwētłoſcia tęch Ekhory / ſaw ciemnoſci.

20. Wliſtem nemandręęh / Wiſtrem newmęęęh / a paſo / by mēl ſpāſob wnięj a praw / by Zákonu.

Wauęy wliſtem nemandręęh / wiſtrem newmęęęh / mēlac ſpoſobwā domoſci y prawdy przez Zákon.

21. Protož ty ſteriję giněho wliſs / kteraſ ſām ſebe newliſſe / Wyrwugęs ſe nemandręę / noby / a ſām fradeſe.

Aktory tdy wcyſſ drugie / kie bie ſamego nie wcyſſ / Ekhory przez powiedaſſ ię nle mēla frāſc / ty Ekhonieſ.

22. Prawiſs ſe nemandręę ſmiliti / a ſām ſmilitiſs / Ekhory mās za oſawnos / Wodly / a ſām ſwatofradeſe ſe do pau / ſtiſſe.

Aktory powiedaſſ ię nle mēla cudzoložyc / cudzoložyſ / Ekhory ſie brzydęſſ bāłwany / ſwētłos / Ekhonieſtwo peltiſ.

23. Kterž ſe Zákonem chlubiſs / a ſām preſtupowanijm Zákonu / tupiſs Boha.

Aktory ſie z zákonu chlubiſ / preſtę powāntem zákonu Bog & iſſ.

ב

24 שמה ציר דאלה
מטולתכו הו מתעדיף בית
עממא איך דפתריב :

*Perche il nome di Dio per cagion
Goftra e blasphemato tra i Gentili: si co-
me è scritto.*

25 גוורתא ציר מהניא או
נמוסא תגמור או תעבר
לך דין מו נמוסא גוורתך
הות לה עורלותא :

*Perche la Circuncisione è ben gio-
nevole, se tu offeris la Legge: ma se tu sei
transgressor de la Legge, la tua circuncisio-
ne diueni preputio.*

26 או הו דין דעורלותא
תשר פקדנה דנמוסא לא
הא עורלותא מתחשבה
לה גוורתא :

*Se adunque il preputio offerma le or-
dinationi de la Legge, il suo preputio non
sarà egli reputato per circuncisione?*

27 ותדון עורלותא דמין
פינה גמרא נמוסא לך
דבכתבא ובגוורתא עבר
אנת על נמוסא :

*E se il preputio, che è di natura, offer-
ma la Legge, non ti giudicarà egli, tu che
per la lettera e per la circuncisione, sei
transgressor de la Legge?*

28 לא הו ציר מו דבגליא
הו הו יהודיא אף לך
אידא דמתחנא בבסרא
גוורתא :

*Imperche non è mica Giudeo colui,
che è tale pel di fuori: ne quella è circun-
cisione, che si fa esteriormente ne la carne.*

29 אלא הו הו יהודיא
אינא דבכסנא הו וגוורתא
אידא דדלכא הי ברוח ולא
בכתבא אידא דתשבורתא
לא הות מו בני אנשא
אלא מו אלהא :

*Ma colui è Giudeo, che è tale interi-
ormente: e la circuncisione è quella del
cuore ne lo spirito, e non ne la lettera: la
pauce del quale non è da gli huomini, ma
da Dio.*

ד

24 כי ישם יהוה בכם מקלל
בגוים כמו נכתב :

*Porque el Nombre de Dios es blasphemado
por causa de vosotros entre las Gentes, como
está escripto.*

25 כי המולה מועלת היא אם
תעשה את התורה ואם תבדל
בתורה או מולתך לערלה
נהיתה :

*La circuncision à la verdađ aproueça, si gu-
ardares la Ley: mas si eres rebelle à la Ley, tu cir-
cuncision es hecha capullo:*

26 ואם תערלה את צדקות
התורה תשמור הלא ערלתו
למולה תחשב :

*De la manera que si el capullo guardare las
justicias de la Ley, no sera auido su capullo por
circuncision?*

27 ותשפוט הערלה אשר
מעצמה את התורה מכלה אותך
אשר את באות ובמולה בוגד
בתורה :

*Y lo que de su natural es capullo, guardan-
do perfectamente la Ley, te juzgará à ti, que con
la letra y con la circuncision eres rebelle à la Ley?*

28 כי איננו אשר בגלוי יהודי
הוא ואיננו אשר בגלוי בבשר
המולה היא :

*Porque no el que es Iudio en manifesto, ni
la circuncision que es en manifesto en la carne:*

29 כי אם אשר בכסוי יהודי
הוא ומולת הלב ברוח ולא באות
אשר תהלתו איננו מאנשים
כי אם מאלהים היא :

*Mas el que en lo secreto es Iudio: y la cir-
cuncision del coraçon: en espiritu, no en letra:
el alabança del qual no es por los hombres, mas
por Dios.*

ו

24. Το τὸν ὄνομα τοῦ κυρίου δι' ὑ-
μᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι,
καθὼς γέγραπται.

*Car lenom de Dieu est blasphemé
à cause de vous entre les Gentils: com-
me il est escript.*

25. Παρατηρὴ μὴ γὰρ ὁφθαλμοῖς
ἐν νόμῳ περὶ τῆς ἐν τῇ
τοῦ νόμου γὰρ, ἡ περιτομή σου ἀπο-
βυστία γίνωται.

*Car vrai est, que la circoncision est
profitable, si tu gardes la Loy: mais si tu
es transgresseur de la Loy, ta circoncis-
ion deueni prepuce.*

26. Ἐὰν δὲ ὡς ἡ ἀποβυστία τοῦ δι-
καιοσύνης τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐ-
κ' ἡ ἀποβυστία αὐτοῦ εἰς περι-
μὴν λογισθῇται;

*Si donc le prepuce garde les ordon-
nances de la Loy, son prepuce ne lui fe-
ra-il point réputé pour circuncision?*

27. Καὶ κρινῇ ἡ ἐκ φύσεως ἀ-
ποβυστία, τὸν νόμον τηλοῦσα, οὐ τοῦ
ἀλλ' ὡς ἀποβυστία αὐτοῦ εἰς περι-
μὴν λογισθῇται;

*Et si le prepuce qui est de nature, ac-
complit la Loy, ne te iugera-il point, toi
qui par la lettre & circuncision es trans-
gresseur de la Loy?*

28. Οὐ γὰρ ἐν τῷ φανερῷ, ἰου-
δαῖος εἶμι, ἀλλ' ἡ ἐν τῷ φανερῷ,
ἐν σαρκί, περιμύς.

*Car celui n'est point Iuif qui fect par
dehors, & celle n'est point circuncion
qui est faite par dehors en la chair.*

29. Ἀλλ' ὅ ἐν τῷ κρυπτῷ ἰουδαῖ-
ος, καὶ περιμύς καρδίας, ἐν τῷ δι-
καιοῦ, οὐ ὡς ἀποβυστία αὐτοῦ εἰς περι-
μὴν λογισθῇται, ἀλλ' ἐκ τῆ
γῆ.

*Mais celui est Iuif, qui fect au de-
dans, & la circuncion est celle qui est
du cœur en esprit non point en la lettre:
duquel Iuif la louange ne vient point
des hommes, mais de Dieu.*

24. (Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentiles, sicut scriptum est.)

For y Name of God is blasphemed among the Gentiles through you: as it is written.

25. Circuncisio quidem prodest, si legem observas: si autem pravicator legis sis, circuncisio tua praputium facta est.

For circuncisio berech is profitable: if thou do the Law: but if thou be a transgressor of the Law: thy circuncisio is made vncircuncisio.

26. Si igitur praputium iustitias legis custodiat: nonne praputium illius in circuncisionem reputabitur?

Therefore if the vncircuncisio keepe the ordinances of the Law: shall not his vncircuncisio be counted for circuncisio?

27. Et iudicabit id quod ex natura est praputium, legem consummans, te, qui per litteram & circuncisionem pravicator legis es?

And shall not vncircuncisio which is by nature (if it keepe the Law) indige the: which by the letter and circuncisio art a transgressor of the Law?

28. Non enim qui in manifesto, Iudaeus est, neque qui in manifesto in carne, est circuncisio.

For he is not a Jewe which is outward: neither is that circuncisio which is outward in the flesh.

29. Sed qui in abscondito, Iudaeus est, & circuncisio cordis, in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

But he is a Jewe which is one within: & the circuncisio is of the heart: in the spirit: not in the letter: whose prayse is not of men: but of God.

24. Denn eurenthalben wird Gottes Namen gelestert vnter den Heiden / als geschrieben stehet.

Thi at for eders skuld bliffuer Guds Naffn bespaatter iblant Hedningene / lige som scerffuit staar.

25. Die Beschneidung ist wol nützlich / wenn du das Gesetz heldest. Heldest du aber das Gesetz nicht / so ist deine Beschneidung schon ein Vorhaut worden.

Omskerelsen er vel nyttelig / naar som du holder Looven / Men holder du icke Looven / da er din Omskerelse allerede bleffuen en Forhud.

26. So nun die Vorhaut das Recht im Gesetz helt / meinst du nicht / daß seine Vorhaut werde für eine Beschneidung gerechnet?

Der som nu Forhud holder den retferdigbed i Looven / ment du icke / at hans Forhud bliffuer regnet for en Omskerelse?

27. Vnd wird also / das von Natur eine Vorhaut ist / vnnnd das Gesetz vollbringet / dich richten / der du vnter dem Buchstaben vnd Beschneidung bist / vnnnd ein übertreter des Gesetzes.

De der som er aff naturen en Forhud / oc fuldkommer Looven / skal saa domme dig / du som est vnder Bogstaue / oc Omskerelse / oc offuertraar Looven.

28. Denn das ist nicht ein Jude / der außwendig ein Jude ist / auch ist das nicht eine Beschneidung die außwendig im Fleisch geschieht.

Thi den er icke en Jøde / som er vduortis en Jøde / Der er oc icke Omskerelse som steer vduortis i kødet.

29. Sondern das ist ein Jude / der innwendig verborgen ist / vnd die Beschneidung des Herzens ist eine Beschneidung / die im Geist / vnnnd nicht im Buchstaben geschieht / welches lob ist nicht auß den Menschen / sondern auß Gott.

Men der er en Jøde / som er stult indvortis / oc den Omskerelse i hietet / er en Omskerelse som steer i Handen oc icke vdi Bogstaue / hues loff icke er aff Mennisten men aff Gud.

24. Nebo Gmēno Bożi pro was w rauhānij gest mezy Poganym: Jakoż gest napisano.

Abowiem imie Boże dla was bluźniona jest między poganym / tak to napisano jest.

25. Obřezānij zaglęże pro spęge / budęłli Zākon zachowawati: Pakli budęs přesius pi telem Zākona / obřezānij twę vřiněno gest ne obřezānijm.

Boč obřezānie jest požyteczne jest zachowaui Zākon / a tepli był přestępa Zākonu / twore obřezānie stāto sie nie obřezāniem.

26. Pakli neobřezāny spras wedlnosti Zākona bude ořtęij: hat / wssak geho neobřezānij za obřezānij počteno bude.

Jestli thedy nteobřezāny dıo wa prāwā Zākonne / a zaž tego nieobřezānie nie bedzie poczytāne za obřezānie.

27. Ten kteręž gest od přirozenij neobřezāny / plniše Zākon sauditı bude tebe / kteręž strže Lıteru a obřezānij přesius: pništ gfy Zākona.

A jestli nteobřezāny z přyrodenia / chowa Zākon / a zaž cie nte osādi křtory přes pisino y obřezānie testes přestępa Zākonu?

28. Nebo ne ten gest prāwř Zıd / kteręž gest zgwōnē Zıdem / anıř to gest prāwē obřezānij / kteręž břıwā zgwōnē na Těle:

Abowiem nie ten Křory tyłko tawnie bedzie Zıdem / test Zıdem / ani obřezānie ciałā Křore jest tyłko tawnie obřezāniem jest.

29. Ale ten gest prāwř Zıd / kteręž to tapnē gest Zıdem: a toť gest prāwē obřezānij / kteręž gest řıdečne w duchu / a ne wedlę Lıtery / kteręž to chwa la ne z Lıdij / ale z Boga gest?

Ale křory jest w křtyřci Zıdem / y obřezānie serca / to jest w duchu nte w pıamie / křorego chwa la nte z lıdij ale z Boga.

1. מִנָּה הִיא יְתֵרָה הַיְּהוּדִי אִלֵּי
מִה־תְּעִיל הַמּוֹלָה :

Qual è dunque la prerogativa del Giudeo? o quale è l'utilità della circoncisione?

2. סָגַר בְּכָל מַדָּם לִהְיוֹת
הַתְּהוֹמָנִים מִלִּנְהוּ
בְּאֵלֵהֶם :

Molti per ogni modo: principalmente in quello che sono stati commessi loro gl'oracoli di Dio.

3. אִם מִיָּהוּדִים יֵצֵא הַיְּהוּדִי
בְּלִמְנָה בְּדִלֵּל הַיְּהוּדִי
הַיְּהוּדִי בְּאֵלֵהֶם בְּשִׁלּוֹ :

Perche, che cosa sarà, se alcuni non hanno creduto? La loro incredulità renderà ella Sana la fede di Dio?

4. חָס אִיתְּהוּ יֵצֵא אֵלֵהֶם
שְׂרִירָה וְכָל בְּרִית דָּשׁ דָּשׁ
אִיךְ בְּכִתִּיב דְּתִהְיֶה בְּאִין
בְּמִלִּין וְתִכְבֹּד בְּדִינִין
לְךָ :

Non sia già così: anzi sia l'idio Serrace, & ogni uomo mendace, si come è scritto, Accioche tu sia trovato giusto ne le tue parole, e resti vincitore, quando tu sei giudicato.

5. אִם יֵצֵא עוֹלָם בְּאֵלֵהֶם
הַיְּהוּדִי מִיָּהוּדִים מִיָּהוּדִים
לְמִא עוֹלָם הוּא אֵלֵהֶם
דְּמִיתִי רִיגוֹה אִיךְ בְּרִית
נִשְׁאָה הוּא מִמִּלֵּל אֵלֵהֶם :

Ma se la nostra ingiustizia illustra la giustizia di Dio, che diremo noi? l'idio è egli ingiusto dandone la pena? (io parlo come huomo.)

6. חָס נִשְׁאָה לֹא אֵלֵהֶם יֵצֵא
אֵלֵהֶם לְעִלְמָא :

Non già: altrimenti, l'idio come giudicará egli il mondo?

7. אִם יֵצֵא שְׂרִירָה בְּאֵלֵהֶם
אֵתְהוּ בְּכָל דִּינֵי
לְתִשְׁבּוּחַתָּהּ הִילָּה לְמִנָּה
הַכִּיל אֵלֵהֶם אִיךְ חֲסִינִי
מִתְהַדִּין אֵלֵהֶם :

Ma se la verità di Dio è abbondante per la mia bugia sua gloria, perche sono ancor io giudicato più come peccatore?

1. וְיֵתֵרָה הִיא יְתֵרָה הַיְּהוּדִי אִלֵּי
מִה־תְּעִיל הַמּוֹלָה :

Que pues tiene mas el ludio, o que aprouecha la circuncision.

2. רַב מֵאֵד בְּכָל דֶּרֶךְ וּבְרִית אֲשׁוּנָה
כִּי גִמְסוּ לָהֶם דְּבָרֵי אֱלֹהִים :

Mucho en todas maneras. Lo primero ciertamente, Que la palabra de Dios les ha sido confiada.

3. וְיֵתֵרָה הִיא אֵלֵם אֲנָשִׁים לֹא
הַיְּהוּדִי חֲסִינִי יֵצֵא אֵלֵהֶם
אֵלֵהֶם :

Porque que ay, si algunos de ellos han sido incredulos? La incredulidad de ellos aurá por efecto hecho vana la verdad de Dios?

4. חֲלִילָה לְיְהוָה יֵצֵא אֵלֵהֶם
הַיְּהוּדִי כֹזֵב הוּא בְּמִו גִּכְתִּיב
לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדִבְרֶךְ תִּזְכָּה
בְּשִׁפְטֶךָ :

En ninguna manera: porque Dios es verdadero, y todo hombre es mentiroso: como esta escrito, Para que seas justificado en tus dichos: y venças quando juzgares.

5. וְאֵם עוֹלָם אֵת צִדְקָתָהּ
אֵלֵהֶם תִּקְיָם מִה־נִּשְׁאָה הַיְּהוּדִים
אֵלֵהֶם תִּחְדָּה בְּאֵפֹי בְּאֵדִים
מִדְּבַר אֲנֹכִי :

Y si nuestra iniquidad encarece la justicia de Dios, que diremos: Será por esso injusto Dios, que da castigo? (hablo como hombre.)

6. חֲלִילָה לְיְהוָה יֵצֵא אֵלֵהֶם
אֵת הָעוֹלָם :

En ninguna manera? de otra manera, como juzgará Dios el mundo?

7. וְאֵם אֵלֵהֶם אֵת אֱלֹהִים בְּכֹזֵב
אֲשֶׁר בִּי הוֹתִירָה אֵלֵהֶם כְּבוֹדוֹ מִה־
עוֹד אֲנִי בְּמִו חֲטָא אֲשַׁפֵּט :

Porque si la verdad de Dios con mi mentira creció à gloria suya, porque aun tambien yo soy juzgado como peccador?

1. *Τί γὰρ τὸ πλεονέκτην τῆς περιτομῆς ἢ τίς ἡ ἀφελεία τῆς περιτομῆς;*

Quel est donc l'avantage du Juif? ou quel est le profit de la Circuncision?

2. *Πολύ καὶ πάντως περισσόν, ὅτι πιστεύουσιν ταῖς λέξεσι τοῦ Θεοῦ.*

Grand en toute mainiere: sur tout en ce que les oracles de Dieu leur ont esté commis.

3. *Τί γὰρ, εἰ ἡ πίστις αὐτῶν; μή ἡ ἀπίστια αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταργήσῃ;*

Car qu'en est-il, si quelques vns n'ont point creu? leur incredulité aneantira-elle la foy de Dieu?

4. *Μὴ γένοιτο. γινώσκω δὲ ὅτι Θεὸς ἀληθής, καὶ δεξιότατος ὁ λόγος, καθὼς γέγραπται. ὥπως αὐτὸς δικαιωθείς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίματι σου.*

Ainsi n'adviene: ains Dieu soit veritable, & tout homme menteur: selon qu'il est escrit, Afin que tu sois trouué iuste en tes paroles, & que tu ayes gain de cause quand tu es iugé.

5. *Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν καὶ δικαιοσύνην σαφίσῃ, τί τοῦτο; μή ἀδικος ὁ Θεὸς ὁ δικαιώσων τὴν ἀνομίαν; καὶ ὡς ὁ θεὸς ἀντιλέγων.*

Que si nostre iniustice recommande la iustice de Dieu, que dirons-nous? Dieu est-il iniuste, quand il punit (ie parle en homme.)

6. *Μὴ γένοιτο ἐπὶ σωῆς κριτῆς ὁ Θεὸς τοῖς ἁμαρτωτοῖς;*

Ainsi n'adviene: autrement, comment Dieu iugera-il le monde?

7. *Εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι περισσέυσεν, εἰς τίς δόξαν αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ καὶ γὰρ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι.*

Car si la verité de Dieu est plus abondante par ma menterie à la gloire de, pour quoi suis-je encor condamné pour pecheur?

CAP. III.

Quid ergo amplius Iudaeis est? aut quae utilitas circumcisionis?

What is then the preferment of the Jewe? or what is the profite of circumcision?

2. Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei.

Much euerie maner of way: for chiefly / because vnto them were committed the oracles of God.

3. Quid enim si quidam illorum non crediderunt? Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit?

For what though some did not beleue? shall their vnbeliefe make the faith of God without effect?

4. Absit. Est autem Deus verax: omnis autem homo mendax: sicut scriptum est, Vt iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris.

God forbid: yea let God be true / and euerie man a liar / as it is written / That thou mightest be iustified in thy wordes / and ouercome when thou art iudged.

5. Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus est Deus qui infert iram? (secundum hominem dico.)

Now if our vnrightheousnes commend the righteousness of God / what shall we say? Is God vnrightheous which punissheth? (I speake as a man)

6. Absit, alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum?

God forbid: els how shall God iudge the worlde?

7. Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit, in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor?

For if the veritie of God hath more abounded through my lie vnto is alorie / why am I yet condemned as a sinner?

Das III. Capitel.

Warumb wird den das Judenthumb so hoch gehalten? Oder was nützet die Beschneidung?

Was fordel haßue da Joderne? Eller huad gaffner Jdmstereisen?

2. Zwar fast vil. Zum ersten: Inen ist vertrauet Gottes Wort.

Sandelige gantske meget. Forst / Ade ere betrode til det / som Gud taledede.

3. Daß aber etliche nicht glauben an dasselbige / was ligt dran? solt irer Vnglaube Gottes Glaube auffheben?

Men at nogle icke tro paa det samme / huad liger der mact paa? Skulde deris vantro gøre Guds tro til intet?

4. Das sey ferne. Es bleibe vil mehr also / daß Gott sey warhafftig / vnnnd alle Menschen falsch. Wie geschrieben stehet: Auff daß du gerecht seyest inn deinen Worten / vnd überwindest wenn du gerichtet wirst.

Det vere langt fra. Det bliffue meget mere saa / At Gud er sandt / oc alle Menntiske falske. Ige som scerffuit staar / Paa det du skal vere refferdig i dine ord / oc offeruinde / naar du bliffuer dømt.

5. Ist aber also / daß vnser vngerichtigkeit Gottes Gerechtigkeit preiset / was wollen wir sagen? Ist denn Gott auch vngericht / daß er darüber zürnet? (Ich rede also auff Menschen weise.)

Men er det saa / at vor vretferdighed priser Guds Retferdighed / huad ville vi sige? Er da Gud oc vretferdig / at hand bliffuer vred der faare? (Jeg taler saa effter Menntelig viis.)

6. Das sey ferne wie köndte sonst Gott die Welt richten?

Der vere langt fra. Huorledis kunde Gud ellers døme Verden?

7. Denn so die Warheit Gottes durch meine Lügen herrlicher wirdt zu seinem preis / Warumb solt ich denn noch als ein Sünder gerichtet werden?

Eti at bliffuer Guds sandhed herligere til hans pris / formedelst min løgn / Hui skulde ieg da end nu bliffue dømt som en Synder?

Kapitola III.

Ezemž teddy přewysfuge Jid? aneb který gest vžitel obřezování?

Což tedy záhodnoš má byt? abo co zápožitel obřezání?

2. Veliký náramně. Naprvé tím / že gest Jiduom svěšen Jákón Boží.

Wielka wśelátni sposobem / ábowiem náprzedniejša tcho test rzecy iž tm zwierzene sa. Slowa Bože.

3. A což pak / že gsau někteříž nich newěřili? Jdali gest newěra gegich wširu Boží wyprázdnila?

Bo což na tym / iestli niektorzy byli niewowierli / á záž niedos wiarstwo ich wynicuje wiaru Boží.

4. Nikoli. Neboť gest Bůh prawdomluvný / ale každý člověk lhač. Jakož psáno gest: Aby spravedliv byl včinen w řecích twých / a přemohl bdný budešs sauditi.

Nie dary thego Bože / y owšem nieg Bog bedzie prawdziwy / á wśelki człowiek klamec / iako nápsano iest. Abyś był náleżon sprawiedliwym w powieśściach twoich / y ábyś zwycięził gdy by wafś sądzon.

5. Pakli neprawost nasse / sprawedlnost Boží wychwaluge / což dijme? Jdali nesprawedlný gest Bůh / kterýž w modli hněw? obytgem lidstým prawijm.

A iestli niesprawedlnosć nášhá Boža sprawedlnosć záleca / co rzeczem? A záž niesprawedlný Bog ktory karánie przepuścá? (mowim wedle cślowies Eá.)

6. Odstup to: Nebo / kterak bude sauditi Bůh tento swět?

Nie thačá iest / bo ináčey / Jáž Bog sadzic bedzie swiat?

7. Gestli pak že prawda Boží mau lži reżmo hla se k sláwě geho / proč gestie y dá pas to hřištní bŕwám sauzen?

Abowiem iestli prawda Boža przež mote klamstwo obřetowka tu chwale tego / czemu ja dáley byś wam osadzón iako grzešny?

8 או דלמא איהו דמגדפין
עליו אנשן ואמרין ד
דאמרין דנעבד בישתא
דיאתנו טבתא חנון דדינהון
בטיר הו לכתאנותא :

En non piu tosto (secondo che noi siamo calunniati, e secondo che alcuni dicono che noi diciamo) facciam de mali, accio- che ne vengano i beni? la damnatione de iguali e giusta.

9 מננה הכיל אחדינו
יתירא דקדמו פסקו על
יהודי ואל ארמני
דיתחית חסידתא אגון
כלהון :

Che dunque? siamo noi piu eccellenti per niun modo, imperoche noi habbiamo qui disopra conuinto che, tanto Giudei che Grechi, tutti son sotto i peccato.

10 איהו דכתב דלית פאנא
אף לא חד :

Si come è scritto, Non è chi sia giusto, ne pur vn solo.

11 ולא דמסתכל ולג
דביצא לאלהא :

Non è alcuno che intenda, non è chi cerchi laddio.

12 כלהון סטו אפחד
ואסתליו ולירג דעבד
טבתא אף לא חד :

Tutti hanno deuiao, e sono insieme diuentati inutili: non è chi faccia bene, ne pur infiu ad vn solo.

13 קברא פתיחא גגרתהון
ולשניהון נפולתניהון וחמתא
דאספס תחית ספותרהון :

La lor gola è vn sepulcro aperto: hanno adoperate le lor lingue ad ingannare, sotto le lor labbra, è veleno d'affidi.

14 פומיהון מלא לשתא
ומרתא :

La bocca de quali è piena di maledictione e d'amartudine.

8 ול'א פאשר מגדפין אחתנו
וכמו אמרים אנשים לאמר
לנו כ'י-נעשה את-הרעות אשר
תבואנה הטובות אשר משפטם
נשפט הוא :

No fiendolo, como somos blasphemados, y como algunos dizen que nosotros dezimos, Hagamos males, para que vengan bienes? la condenacion de los quales es justa.

9 ומה גיקר לא מאומה ונחיה
את-היהודים ואת-היונים כלם
להיותם תחת החטא :

Pues que? Somos mejores que ellos? En ninguna manera: porque ya auemos acusado a Iudios y a Griegos, que todos estan debaxo de peccado:

10 כמו נכתב אינו צדיק איו
גם אחד :

Como esta escripto, Que no ay justo, ni aun vno.

11 לא יש' משכיל אינו דורש
את-אלהים :

No ay quien entienda, no ay quien busque a Dios.

12 הכל סר יחדו נאלחו איו
עושה טוב איו גם אחד :

Todos se apartaron, a vna fueron hechos in-utiles: no ay quien haga lo bueno: no ay ni aun vno.

13 קבר פתוח גרוגם לשונם
יחליקו חמת עכשוב תחת
שפתיהם :

Sepulchro abierto es su garganta: con sus lenguas tratan engannosamente: veneno de aspidos esta debaxo de sus labios.

14 אלה פיהו מלא ומרמור
וחר :

Cuya boca esta llena de maledicencia, y de amargura:

8. Καὶ μὴ καθὼς βλασφημοῦμεθα, καὶ καθὼς φασὶ τινες ἡ-μας λέγειν, ὅτι ποιῶμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ; ὡς τ' ἔχουσιν ἐπιδόξῃ.

Ains plus tost selon que nous sommes blaimés, & selon que disent quelques vos que nous difons, que ne faisons-nous des maux, afin que bien en aduene? (desquels la condemnation est iuste.)

9. Τί δυν; περιχόμηναι; εὐ πρί-τως? ποσὴται σήμερον καὶ ἰσχυρὸς τε καὶ ἰσχυρὸς πάντας ὑπ' αἰμα-τίας εἶναι.

Quoi donc sommes-nous plus excellens? Nullement. Car nous auons ci-deuant conuaincu que tous, tant Iuifs que Grecs, sont sous peché.

10. Καθὼς γέγραπται, ὅτι οὐκ ἔ-στι δίκαιος, οὐδὲ ἓς.

Selon qu'il est escript, Il n'y a nul iu- ste, non pas vn seul.

11. Οὐκ ἔστι ὁ σαωθὺς, καὶ ἔστι ὁ ἐκζητῶν τὸ θεόν.

Il n'y a nul qui entende, il n'y a nul qui recherche Dieu.

12. Πάντες ἐξέλιπον, ἅμα ἡ γένε-σις, καὶ ἔστι πᾶσι γένεσις τε καὶ ἔστι εὖς ἑός.

Ils ont tous fouruoyé, & ont esté ensemble rendus inutilis: il n'y a nul qui face bien, non iusqu'à vn.

13. Τὰ φεῖται ἀσπυγμὸς ὁ λα-ρυγξ αὐτῶν. πᾶσι γλῶσσαις αὐτῶν ἐδολοῦσιν· ἵδου αὐτῶν ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν.

C'est vn sepulcre ouuert, que leur gosier: Ils ont frauduleusement vst de leurs langues: sous leurs leures il y a venin d'aspic.

14. Ὡς τὸ σίμα ἀγῶς καὶ πικρίας γέμει.

Desquels la bouche est plein de ma- lediction & d'amertume.

15 וְגִלְיָהוּ קָלִילוֹ לְמַאֲשָׁד
דְּמַרְגָּא :

Ilor piedi son veloci à spargere il sangue.

16 שְׁחָקָם וְדוּגְגָם
בְּאוֹרְהוֹנָם :

Na le gie loro è distrusione e calamità.

17 וְאוֹרְהָא דְשְׁלָמָא לֹא
יָדְעוּ :

Enon hanno conosciuto la via de la pace.

18 וְחִלְתִּיהּ דְּאַלְהָא לִית
קִדְם עֵינֵיהוּ :

Non è timor di Dio dinanzi à gli occhi loro.

19 יָדְעִינוּ דִּין דְּמַדָּם
דְּאִמְרָא נְמוּסָא לְאִילִין
דְּבְנִימוּסָא אֲנִין אִמְרָא דְכָל
בּוֹם יִסְתַּכֵּר וְעִלְמָא כְּלִיה
וְתַחֲבִיב לְאַלְהָא :

Hor noi sappiamo che tutte le cose che la Legge dice, ella le dice à quelli che son sotto la Legge: accioche ogni bocca si chiuda, e tutto l'mondo sia colpevole dinanzi à Dio.

20 מְטוֹל דִּין עֲבֹדֵיהִי
דְּנְמוּסָא לֹא מוֹדֵיק כִּי
בְּסֵד קִדְמוּתִי מִן נְמוּסָא
גִּיד אֲתִידַעַת חֲסִידָא :

Perilche nisuna carne si giustificarà dinanzi à lui per le opere de la Legge: imperoche per la Legge si ha la cognizion del peccato.

21 הֲשֵׁא דִין דְּלֹא נְמוּסָא
כְּאִנְיִתָּהּ דְּאַלְהָא אֲתִגְלִית
וּמִסְתַּהֵר עֲלֵיהּ הוּא נְמוּסָא
וְגִבְרָא :

Ma hory la giustizia di Dio s'è manifestata senza la Legge, havendo testimonio da la Legge e da i Profeti.

22 כְּאִנְיִתָּהּ דִּין דְּאַלְהָא
בִּיד הִימְנוּתָא הִי דִּישׁוּעָא
מִשִּׁיחָא לְכָל גִּשׁ אִף עַל
כָּל גִּשׁ דְּמִהִימֵן בִּיה לִית
גִּיד פְּרִישְׁנָא :

La giustizia dico di Dio per la fede di Iesu Christo, in tutti e sopra tutti quelli che credeno, peroche non ci è alcuna differenza.

23 מְטוֹל וְכִלְהוֹן חֲסִיד
וְחֲסִידִין מִן תְּשֻׁבָּתָהּ
דְּאַלְהָא :

Conciosia che tutti hanno peccato, e sono spogliati de la gloria di Dio.

15 יִמְהָרוּ וְגִלְיָהֻם לְשִׁפְךָ דָּם :

Sus pies son ligeros à derramar sangre.

16 שֹׁד וְשִׁבְרָא בְּמַסְלֹתָם :

Quebrandamiento y defuencura ay en sus caminos.

17 וְדֶרֶךְ שְׁלוֹם לֹא יָדְעוּ :

Y camino de paz no conocieron.

18 אִין פִּחַד אֱלֹהִים לִגְדָא
עֵינֵיהֻם :

No ay temor de Dios delante de sus ojos.

19 וְיָדְעִינוּ כִּי כָל-הַמְדַבֵּרַת הַחֹזֶק
הַדִּבֵּר לְאַלְהָא אֲשֶׁר בַּחֹזֶק לְמַעַן
כָּל-פִּי יִסְכַּד וְיִכְנַע כָּל-הָעוֹלָם
לְאַלְהִים :

Emperoya fabemos que todo loque la Ley dize á los que estan en la Ley lo dize: para que roda boca se tape, y que todo el mundo se sujete à Dios.

20 עַל-כֵּן בְּמַעֲשֵׂי הַחֹזֶק
לֹא נִצְדַק כָּל-בָּשָׂר לִפְנֵי כִי
בַחֹזֶק דַּעַת הַחֲטָא :

Que por las obras de la Ley ninguna carne se justificará delante del: porque por la Ley es el conocimiento del peccado.

21 וְעַתָּה בְּבִלִי חֹזֶק צְדָקָת
אֱלֹהִים נִגְלָתָה הַחֹזֶק
בַּחֹזֶק וּנְמַבִּיאִים :

Empero aora, sin la Ley, la justicia de Dios se ha manifestado testificada por la Ley y por los Prophetas.

22 כִּי צְדָקַת אֱלֹהִים בְּאִמּוּת
יִשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ בְּכָלִים וְאֵל-כָּלִים
הַמִּתְמַיִנִים כִּי אֵינֶנָּה מְבַדֵּלָה :

La justicia, digo de Dios por la fe de Iesus el Christo, para todos y sobre todos losque creen en el: porque no ay diferencia.

23 כִּי כָלִים חֲטָא וְחֲסִידוֹ כְּבוֹד
אֱלֹהִים :

Porquanto todos peccaron, y tienen necesidad de la gloria de Dios:

15. Ὁξέως οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέουσιν αἷμα.

Leurs pieds sont legers à espandre le sang.

16. Σύντριμμα καὶ τελευτωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν.

Destruction & misere est en leurs voyes,

17. Καὶ οὐδὲν εἰδέντες τὴν ὁδὸν εἰρήνης.

Et n'ont point cognu la voye de paix.

18. Οὐκ ἔστι φόβος τοῦ θεοῦ ἐναντίον τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτῶν.

La crainte de Dieu n'est point devant leurs yeux.

19. Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ὅτι τὰς ὁδοὺς λαλεῖ ἡ νόμος, ὅτι πᾶς ὁ κόσμος φερεται, καὶ ὑποτασσεται τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ ὁ κόσμος ὅλος.

Oi sauons nous que tout ce que la Loy dit, elle le dit à ceux qui sont sous la Loy, afin que toute bouche soit fermee, & que tout le monde soit coujable devant Dieu.

20. Διότι ἐξ ἔργων νόμου ἡ δικαιοσύνη οὐ δύναται δικαιῶσαι ἄνθρωπον, ἀλλὰ ὅτι ὁ νόμος ἡμᾶς ἐκκαυχεται.

Parquoi nulle chair ne sera justifiée devant lui par les oeuvres de la Loy: car par la Loy est donnee cognoissance du peché.

21. Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ manifestata, μαρτυρουμένη ὑπὸ τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις.

Mais maintenant la justice de Dieu est manifestee sans Loy estant à icelle rendu témoignage par la Loy, & par les Prophetes.

22. Δικαιοσύνη θεοῦ διὰ τοῦ διδόντος ἡμᾶς ἑσέ, ὅς ἐστιν ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ δόξαντος ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ διδόντος.

Voire la justice de Dieu, qui est par la foy en Iesus Christ, enuers tous, & sur tous les croyans: (car il n'a uulle difference.)

23. Πάντες γὰρ ἡμαρτοὶ, καὶ ὅτι ἐσθλὴ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ.

Veu que tous ont peché, & sont entièrement delittués de la gloire de Dieu.)

CAP. III.

15. Veloces pedes eorum
ad effundendum sanguinem.

Their feet are swift to shed blood.

16. Contritio & infelicitas
in viis eorum.

Destruction and calamities are in
their ways.

17. Et viam pacis non cognoverunt.

And the way of peace they have
not known.

18. Non est timor Dei ante
oculos eorum.

The feare of God is not before
their eyes.

19. Scimus autem quoniam
quacunque lex loquitur, iis
qui in lege sunt loquitur: ut
omne os obstruatur, & subditus
fiat omnis mundus Deo.

Now we know that whatsoever
Law saith, it saith it to them which are
vnder the Law: that euery mouth may
be stopped, & all the worlde be culpable
before God.

20. Quia ex operibus legis
non iustificabitur omnis
caro coram illo. Per legem
enim cognitio peccati.

Therefore by the workes of the Law
we shall not be iustified in his sight
for by the Law cometh the knowledge
of sinne.

21. Nunc autem sine lege
iustitia Dei manifestata est:
testificata à lege & Prophetis:

But nowe is the righteousness of
God made manifest without the Law:
whereby witness of the Law and of
the Prophets.

22. Iustitia autem Dei per
fidem Iesu Christi, in omnes
& super omnes qui credunt
in eum, non enim est distinctio.

To wit, the righteousness of God
by the faith of Iesus Christ: vnto all
and vpon all that beleue.

23. Omnes enim peccaverunt:
& egent gloria Dei.

For there is no difference: for all
haue sinned: & are deprivied of the
glorie of God.

Das III. Capitel.

15. Ihre Füße sind eilend Blut zu
vergiesen.

Deris Foder ere snare til at vdslytte blod.

16. In ihren wegen ist eitel Unfall
vnd Herckenleid.

Der er idel vnslycke oc Hierts sorg i deris vey.

17. Vnd den Weg des Friedens
wissen sie nicht.

De befende icke fredens vey.

18. Es ist keine Forcht Gottes für
ihren augen.

Der er ingen Guds fryet saar deris øyem.

19. Wir wissen aber das/was das
Gesetz saget / das saget es denen / die
vnter dem Gesetze sind / auff das aller
Mund verstopffet werde / vnd alle
Welt Gott schuldig sey.

Men vi vide / at huad som Loven siger / der siger
hun til dem / som ere vnder Loven / Paa der allis
Mund skal tilstoppis / oc al Verden skal vere Gud
skyldig.

20. Darumb / das kein Fleisch durch
des Gesetzes werck für ihm gerecht
sein mag. Denn durch das Gesetz
kompt Erkenntnis der Sünde.

Gordi / at der kand intet kød vere retferdig saar
hannem / formedelst Lovens Gerninger. Thi at for-
medelst Loven kommer syndens bekendelse.

21. Nun aber ist ohn zuthun des Ge-
setzes / die Gerechtigkeit / die für Gott
gilt / offenbaret / welche doch ist be-
zeuget / durch das Gesetz vnd die Pro-
pheten.

De nu er den Retferdighed som gelder saar Gud/
obenbaret oc vidnet / formedelst Loven oc Propheten
n / vden Lovens tilgørelse.

22. Ich sage aber von solcher Gerech-
tigkeit für Gott / die da kompt durch
den Glauben an Iesum Christ / zu al-
len / vnd auff alle die da glauben. Den
es ist hie kein vnterscheid.

Men ieg siger om saadan retferdighed saar Gud/
som kommer formedelst Troen til Ihesum Christum.
til alle oc paa alle / som tro. Thi at her er intet forskel.

23. Sie sind allzumal Sünder / vnd
mangeln des Ruhms / den sie an Gott
haben sollen.

De ere allesamme Syndere / oc dem fattis den
Roess / som de skulle haaffue i Gud.

Kapitola I.

15. Nohy gegich rnychte kwy-
litij krwe.

Noglich sa predkie fu rozlas
ntu krwie.

16. Seikenij a nesciesij na
cestach gegich.

Spustosekie y vtrapienie test
na drogach ich.

17. A cesty pokoge nepoznali:

A drog pokotu nse poznali.

18. Nenij bazine Bozji pzed
ocima gegich.

Bola jii Boza nie test przedo-
czyma ich.

19. Wijne pal / ze cossoli
Zakon mluwij / tem ketskij
glau pod Zakonem mluwij:
aby kazda vsta byla zacpana / a
aby poddan byl vesteren
Swet Bohu:

A my wiemy iz cokolwiek za-
kon mowi / tym ktorzy w zakonie
sa mowi / aby wsekie vsta byly
zacpane / y aby byl wisten wsty-
ret swietu Bozemu.

20. Nebo j skutkow Zakon-
na / nebude sprawedliw vline-
niedny dlowl pzed nim. Nebo
strze Zakon poznani hrijchu
gest.

Przeto zadne ciaklo nie bedzie
vsprawiedliwione przedoblicznie-
cia tego z wacykow zakonu / gory
przez zakon bywa poznanie grzes-
chu.

21. Ale nynij bez Zakona
sprawedlnost Bozji zgemena
gest oswiedcena glau Zakon-
nem y Prorokym.

Ale teraz sprawiedlnosc Bo-
za jest obawiona przez zakon / po-
swiadczona swiadectwem zakon-
nu y Prorokow.

22. Sprawedlnost pal Bo-
zji / strze wijru Gekijst Krossa
kewsem / a nadenwsemi ketskij
weskij w ncho. Nebo nenij jad-
ncho rozdislu.

Sprawiedlnosc mowie Bo-
za / przez wiare Jezusa Chrystusa /
wskazim y na wstyret ktorzy wier-
za / gory nie masy roznoac.

23. Wstyret glau zagiste
ghressyli / a potcebugij slawy
Bozji.

Abowsem wstyret zgrzesyli / y
nie dostawa im chwaly Bozjej.

24 וימנעו דקדוקו בפיכונה
מזן נבפורהא דאיתנהי
בשוע משיה :

Essendo giustificati in dono per la sua gratia, per la redemtion che è in Christo IESU.

25 הנא דקדום סמיה
אלהא חוסא ביהומניה
דקדום מטול חסיהו דמו
קדים חסין :

Il quale Iddio ha costituito proprietario per la fede nel sangue di esso, a dimostrare la sua giustizia, per la remission de peccati precedenti, per la patientia di Dio.

26 באחרונה דיהב לו
אלהא במכרת רוחה
לתחיותה דבאנוניה ד
דקדום הנא דקדום חסיהו
באנא ויודק בראנוניה
למו דבאנוניה הו דקדום
רשוע משיה :

Per dimostrare dico la sua giustizia in questo presente tempo: accioche egli sia trouato giusto, e giustificante colui che è da la fede di IESU.

27 איכו חכיל שוכהרא
אחבטל לה באנא נמוסא
דקדום לא אלא בנמוסא
דבאנוניה :

Donec et donque la gloriatione t Ella è esclusa. Per qual Legge? de le opere? Non già: ma per la Legge de la fede.

28 מתרענו הקיר ד
דבאנוניה הו מודק
ברשע ולא בצדק
דנמוסא :

Noi concludiamo dunque che l'humano è giustificato per fede, senza l'opere de la Legge.

29 למנהיג אלהא
דיהוניה הו בלחוד ו
דקדום לא אלא
דקדום :

Iddio è egli solamente Dio de Giudei? non è egli ancor de Gentili? certo egli è ancor de Gentili.

30 מטול דחד הו אלהא
דמודק דקדום ביהומניה
אף עירלותה ביה
באנוניה :

Conciofia ch'egli è un sol Iddio, il qual giustificà la Circuncisione de la fede, e el Preputio per la fede.

24 נצדקים חנם בפתחנותו בפדוה
אשר היא בישוע המשיה :

Iustificados graciosamente por su gracia por la redemcion que es en Iesus el Chritto.

25 אשר שמו אלהים לכפרת
באנוניה בדמו להחיות את
צדקתו בשעתו את חסותה
קדאשנות :

Alqual Dios ha propuesto por aplacacion por la fe en su sangre para manifestacion de su justicia por para la remission de los peccados pasados:

26 בדמית אלהים להראות
את צדקתו בעתותיו להחיות
צדק ומצדק לאשר באנוניה
ישוע הוא :

Por la paciencia de Dios: manifestando su justicia en este tiempo: para que el solo sea el iusto, z el que justifica àlques de la fe de Iesus el Chritto.

27 ואין המהלל נהבל במה
תורה הכתורה המעשים לא
כי אם בתורה האמונה :

Donde pues esta la iactancia? Es Echada fuera. Por qual Ley? De las obras? no: mas por la Ley de la fe,

28 לכו מחשבים אנחנו באנוניה
להצדק את האדם בבל
מעשי התורה :

Ansique determinamos ser el hombre justificado sin las obras de la Ley.

29 הו אם אלהים אלהי
היהודים לבדו הלא גם אלהי
הגוים אף כי הגוים :

O es Dios solamente dios de los Iudios? No es tambien Dios delas Gentes? cierto tambien es Dios de las Gentes.

30 על כן יהיה אחד הוא אשר
מצדיק לבולה באנוניה ולערלה
באנוניה :

Porque vn Dios es de todos, el qual justificàrà de la fe la Circuncision y por la fe el Capollo.

24. Δικαιοῦνται δωρεὰν τῇ αὐτῇ χάριτι. Διὰ τῆς δωροληψείας τῆς χάριτος ἰησοῦ.

Estant iustificati gratuitamente par la grace d'icelui, par la redemption qui est en Iesus Chritt:

25. Ὁς ἐστὶν ὁ θεὸς ἰλασθῆναι διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, ὥς ὁ δόξῃ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τοῦ πάρεσι τῷ περὶ πάντων ἀμάρτηματάς.

Lequel Dieu a ordonné de tout temps pour propitiatoire par la foy, au sang d'icelui, afin de demonstrier sa iustice, par la remission des pechés precedens.

26. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ χρόνου, πρὶν ἐκείνου τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, ὥς τὸ εἶναι αὐτοῦ δίκαιον, καὶ δικαιοῦναι τὸν ἐκ πίστεως ἰησοῦ.

Suivant la patience de Dieu: Voir afin de demonstrier sa iustice au temps present, afin qu'il soit trouué iuste, & iustificiant celui qui est de la foy de Iesus.

27. Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξ ἑλπίδος. Διὰ τοῦτο νόμου; ἢ ἐργων; ἢ ἡ ἀλλοτρίως νόμου πίστεως.

Où est donc la vantance: Elle est forclosé par quelle loy: est ce par celle des œuvres: Non, mais par la loy de la foy.

28. Λογίζομεθα εἶναι τίς τῶν δικαιοσύνης αὐτοῦ χάριτος ἔργων ἰμῶν.

Nous concluons donc que l'homme est iustifié par foy sans les œuvres de la Loy.

29. Ἡ ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνος ἐστὶν ὁ θεὸς ἰσραὴλ; καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ.

Dieu est il seulement le Dieu des Iuis: ne s'est-il point aussi des Gentils: certes il s'est aussi bien des Gentils.

30. Ἐπίπλη ὅς ὁ θεὸς, ὁς δικαιοῦσιν ἐκ πίστεως, καὶ ἀπεργάζαν διὰ τῆς πίστεως.

Car il y a vn seul Dieu qui iustifie de la foy la Circuncision, & le prepuce par la foy.

CAP. III.

24. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu.

And are iustified free by his grace / through the redemption that is in Christ Iesus.

25. Quem proposuit Deus propitiationem, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.

Whome God hath set forth to be a reconciliation through faith in his blood / to declare his righteousness / by the forgiveness of sinnes that are past / through the patience of God.

26. In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi.

To shewe at this time his righteousness / that he might be iust / and a justifier of him which is of the faith of Iesus.

27. Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est, Per quam legem factorum? Non, sed per legem fidei.

Where is then the glorying? It is excluded. By what Law? of works? Nay: but by the Lawe of faith.

28. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.

Therefore we conclude that a man is iustified by faith without the works of the Lawe.

29. An Iudæorum Deus tantum? nonne & Gentium? Imò & Gentium.

God is he the God of the Jewes only / and not of the Gentiles also? yes / even of the Gentiles also.

30. Quoniam quidem unus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

For it is one God who shall iustifie circumcision of faith / & uncircumcision through faith.

An die Römer.

Das III. Capitel.

24. Vnd werden ohn verdienst gerecht auß seiner Gnade / durch die Erlösung / so durch Christo Jesu geschehen ist.

De de bliffue refferdige aff hans naade vden fortenisse / ved den Gentlösung / som er steet formedelt Christum Ihesum.

25. Welchen Gott hat fürgestellt zu einem Gnadenstul durch den Glauben in seinem Blut / damit er die Gerechtigkeit / die für ihm gilt / darbiete / in dem / daß er Sünde vergibt / welche biß anher blieben war.

Huileken Gud haßfuer sticket til en Naadestol / formedelt Troen i hans Blod / Huor mer hand til biuder den Refferdighed / som gelder saar hannem / i det / at hand forlader Synden. Huileken som vaar bleffuen hid indtil.

26. Vnter Göttlicher Gedult / auff daß er zu diesen Zeiten darböte die Gerechtigkeit / die für ihm gilt / Auff daß er allein Gerech sey / vnd gerecht mache den / der da ist des Glaubens an Jesu.

Vnder Guddommelig taalmodighed / At hand vilde paa denne tid frembiude den Refferdighed / som gelder saar hannem / Paa det at hand skal alene vere Refferdig / oc gore den refferdig / som haßfuer Troen til Ihesum.

27. Wo bleibet nun der Ruhm? Er ist nichts. Durch welch Gesetz? durch der werck Gesetz? Nicht also / sondern durch des Glaubens Gesetz.

Huor bliffuer nu den Roess? Hand er vde / Formedelt huileken Low? ved Gerningers Lowen? Iste saa / formedelt Trocus Low.

28. So halten wir es nun / daß der Mensch gerecht werde / ohndes Gesetzes Werck / alleine durch den Glauben.

Saa holde vi der nu / At Mennisten bliffuer refferdig / vden Lowene Gerninger / alene formedelt Troen.

29. Oder ist Gott allein der Jüden Gott? Ist er nicht auch der Heiden Gott? Ja freylich auch der Heiden Gott.

Eller er Gud alene Jøbernis Gud? Er hand oc icke Hedningernis Gud? Ja frilige oc saa Hedningernis Gud.

30. Sintemal es ist ein einiger Gott / der da gerecht machet die Beschneidung auß den Glauben / vnd die Vorhaut durch den Glauben.

Effterdi hand er en enisse Gud / som refferdig gor Omffærelsen aff Troen / oc Forhuden formedelt Troen.

K Rismannuom

Kapitola III.

24. Sprawedliwiy včinični gšauce darmo / milosij geho / strze wykupenij / kterž gest w Krystu Gezišty.

Alle sprawedliwienť sa dars mo / to jest / z laski iego / przez odpustienie sprawione przez Jezusa Chrystusa.

25. Gehožto Bžh wydal za smijren / strze wijru / wekrow geho / k dokazani sprawedlnosti Boži / pro odpustienij pšedlišč hřijchuow.

Atorego Bog postanowit aby byl oblaganem przez wiare / wylawby krew swote / ku okazaniu sprawedliwosci swotej / dla odpustienia grzechow pšedlišč.

26. Wchowijwani Božij / k okazani sprawedlnosti geho wromto kasu: aby on sprawedliwym byl / a sprawedliwego činil toho / kter gest wijry Gezišty Krysta.

Čiřpliwosti Božej / aby se okazala sprawedliwost terasniyeho času / aby on byl sprawedlin / y / y sprawedliwostiacy riego kthory jest z wiary Jezusa wey.

27. Ade gest echdy chlauba twa? wyprazdnena gest. Strze ktery zakon? Skutkni wli? Nic / ale zakonem wijry.

Godziej tedy chluba? Wyrzucena jest. Przez ktery zakon? wczynkowili? Nic / ale przez zakon wiary.

28. Nebo za to držime / že klowěť sprawedliw bywá včinen strze wijru bez skutku zákona.

Ny tedy domodžimy iž člo wleť bywa sprawedliwion przez wiare / oprocz wczynkow zakonu.

29. Zbali gest toliko Buoř Židů? Zbali nenijy Pohani? Bagořť y Pohani.

Izali Bog jest thylko Žydow? izaj nie jest y pogánow? Jácieť y pogánow.

30. Nebo žagist gedon gest Bžh / kterž obřezani sprawedliw činij z wijry / y tak neobřezani strze wijru.

Abowiem tedy jest Bog Prořy / y sprawedliwi obřezáni z wiary / y nie obřezáni przez wiare.

למא הכול נמוסא הוא
מבטלינו פהימנותא חס
אלא נמוסא הי מקימינו:

Annuliamo noi dunque la Legge per la fede? Non già: anzi stabiliamo la Legge.

וְנִחַר גַּנְחָר אֶת־הַחֹלָה בְּאַמוֹנָה
חֲלִילָה לָנוּ כִּי־אֵם גָּקִים אֶת־
הַחֹלָה:

Luego deshazemos la Ley por la fe? En ninguna manera? antes establecemos la Ley.

31. Νόμον διω καταργεῖν οὐ θέλω τῆς πίστεως; μη γὰρ οὐκ· ἀλλὰ νόμον ἱσχυρίζομαι.

Aneantissons-nous donc la Loy par la foy? Ainfi n'aduene: ains nous établissons la Loy.

מִנָּה הָכִיל אֶמְרֵינוּ עַל
אֲבֵרָהִם רִשָּׁא דְאַבְרָהָם
הַשֶּׁבַח בְּבָסָר:

Che diremo dunque noi, che secondo la carne habbia trouato Abraham padre nostro?

וְיִמָּה גַּנְחָר עַל־אֲבֵרָהִם
אֲבֵרָהִם כִּי־מִצָּא בְּבָשָׂר:

Que pues diremos que halló Abraham nuestro padre segun la carne?

ΚΕΦΑΛΑ. 8.
Τὸ διω ἱσχυρίζομαι ἀδικεῖναι τὸν πατέρα καὶ υἱὸν ὁμοῦ καὶ υἱὸν οὐκ οὐκ:

Que dirons nous donc qu'Abraham nostre pere a troué selon la chair.

אֵלֶּי גִיר אֲבֵרָהִם מִן
עֲבָדָה אֲוִדָה הָיָא אִי־
הָיָא לֹא שׁוֹבְרָהָ אֶלָּא
לֵבִית אֶלְהִים:

Perche se Abraham fu giustificato per le opere, ha di che gloriarsi, ma non appresso Iddio.

וְאֵם אֲבֵרָהִם מִמַּעֲשִׂים
נִצְדָק יֵשׁ־לֹו מִהֲלֵל אֶת־
לִפְנֵי־אֱלֹהִים:

Que si Abraham fue justificado por las obras, tiene gloria; mas no acerca de Dios.

2. Εἰ γὰρ ἀδικεῖται ἐργων ἰδικαίῳ, ἐχὶ καύχημα, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν Θεόν.

Certes si Abraham a esté iustificé par les œuvres, il a dequoi se vanter, mais non pas enuers Dieu.

מִנָּה גִיר אֶמְרָא בְּתָבָא
דְּהִימֵנוּ אֲבֵרָהִם לֹא־
נִתְחַשְׁבַּת לֹא לְנִדְיָקָו:

Ma che dice la Scrittura? Abraham credetto à Dio, e fuggi reputato da esso à giustitia.

וְיִמָּה אֶמְרָא תִּכְתֵּב וְהָאִמִּין
אֲבֵרָהִם בִּירוּחָה וְיִחַשְׁבָּה לֹו
צִדְקָה:

Porque que dize la escriptura? Y creyo Abraham à Dios, y fuele atribuydo à justicia.

3. Τί γὰρ ἡ γραφή λέγει; ὁπίσθους ὃ ἀδικεῖται τῷ Θεῷ, καὶ ἀλογίζονται αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

Car que dit l'Escripture? Abraham a creu à Dieu, & il lui a esté alloué à iustice.

לְמוֹדָלָה דִּין לֹו
מִתְחַשֵּׁב לֹא אֲבָרָה אֶת־
דְּבִטְיָבוֹ אֶלָּא אֶת־
דְּמִתְחַשְׁבָּה לֹו:

Donc à celui qui opere, la mercede non est è deputata per gratia, ma per debito.

וְהַפּוֹעֵל פְּעָלֵיו מַחִירוֹ לֹא
נִחַשְׁבַּת לֹו בְּתַחֲנָה כִּי־אֵם בְּשִׁכְרָה:

Empero àlque obra, no se le cuenta el salario por merced, mas por deuda.

4. Τῷ δὲ ἰσχυρίζομαι ὁμοῦ εἰς λογίζονται κατὰ χάριν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐφελγημα.

Or à celui qui œuvre, le loyer ne lui est point alloué pour grace, mais pour chose due.

לְהֹו דִּין דְּלֹו בְּלֹו
אֶלָּא חִימֵנוּ (בְּלֹו) בְּמֵנוּ
דְּמִתְחַשְׁבָּה לְחִטָּא מִתְחַשְׁבָּה
לֹו חִימֵנוּתָה לְבִנְיָנוּ:

Et à celui qui non opere, ma crede (solamente) in colui che giustifica l'empio, la sua fede est è deputata à giustitia.

וְאֶשֶׁר אֵינֵנוּ פּוֹעֵל כִּי־אֵם
מֵאִמִּין (בְּלֹו) בְּאֻחוֹתֵינוּ חִמְצָדִיק
לְדָשַׁע תִּחַשְׁבַּת לֹו אֶמְוִנָתוֹ
צִדְקָה:

Mas alque no obra, sino cree (tambien) en aquel que justifica al impio, la fe le es contada por justicia.

5. Τῷ δὲ καὶ ἰσχυρίζομαι, πιστεύειν δὲ (μὴ) ὁπίσθους τὸν δικαιοσύνην τὸν ἀδικεῖ, λογίζονται ἡ πίστις αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

Mais à celui qui n'œuvre point, ains croit (seulement) en celui qui iustifie le méchant, sa foi lui est allouée à iustice.

אֵיכָנָא דָּאָר דִּינֵד אֶמְרָא
עַל טוֹבָה דְּבִבְרָא אֵינֵנוּ
דְּאֶלְהָא חַשְׁבַּת לֹו נִדְיָקָתָא
דְּלֹא עֲבָדָה בִּד אֶמְרָא:

Come ancor David dichiara la beatitudine de l'huomo, à cui Iddio imputa la giustitia senza le opere, dicendo.

כַּאֲשֶׁר גַּם דָּוִד אָמַר עַל־
אִשִּׁיר תְּאָדָם לְאֶשֶׁר יִחַשְׁבַּת יְהוָה
לֹו צִדְקָה בְּלֹו מַעֲשִׂים לֹא־אָמַר:

Como tambien David dize, Ser bienaventurado el hombre, al qual Dios atribuye justicia sin las obras; Diciendo:

6. Καθὼς καὶ δαυὶδ λέγει τὸ μακαρίσμεν τὸν ἀνθρώπου, ὃς ἐστὶν ὁς λογίζεται δικαιοσύνην κατὰ ἔργων (λέγων).

Comme aussi David declare la beatitude de l'homme à qui Dieu alloué iustice sans œuvres, disant.

CAP. III.

31. Legem ergo destrui-
mus per fidem? Absit, sed
legem statuimus.

Do we then make the Law of none
effect through faith? God forbid: Yea
we establish the Law.

CAP. IIIL.

Quid ergo dicemus in-
venisse Abraham pa-
trem nostrum secundum
carnem?

What shall we say then / that Ab-
raham our father hath founde concer-
ning the flesh?

2. Si enim Abraham ex
operibus iustificatus est: ha-
bet gloriam, sed non apud
Deum.

For if Abraham were iustified by
works: he hath wherein to rejoice: but
not with God.

3. Quid enim dicit scriptu-
ra? Credidit Abraham Deo:
& reputatum est illi ad iusti-
tiam.

For what saith the Scripture? Ab-
raham believed God: and it was coun-
ted to him for righteousness.

4. Ei autem qui operatur,
merces non imputatur se-
cundum gratiam, sed secun-
dum debitum.

Now to him that worketh / the wa-
ges is not counted by favour: but by
debt.

5. Ei vero qui non opera-
tur, credenti autem (tan-
tum) in eum qui iustificat
impium, reputabitur fides
eius ad iustitiam (secundum
propositum gratiae Dei.)

But to him that worketh not / but
believeth (only) in him that iustifieth
the ungodly / his faith is counted for
righteousness.

6. Sicut & David dicit bea-
titudinē hominis, cui Deus
accepto fert iustitiam sine
operibus (dicens.)

Even as David beareth the testi-
mony of the man / unto whom God
imputeth righteousness without wor-
kes / saying.

An die Römer.

Das III. Capitel.

3. Wie? heben wir denn das Gesetz
auff durch den Glauben? Das sey
ferne / sonder wir richten das Gesetz
auff.

Quorledis? Gore wi da Lowen til inced / forme-
delsi troen? Der vere longi: sca / Men wi oprette Lowen.

Das IIIL. Capitel.

Wie sagen wir denn von vn-
serm Vater Abraham / daß er fun-
den habe nach dem Fleisch?

Was siag wi da om vor vader Abraham / at hand
hassu / under effier toder?

2. (Das sagen wir:) Ist Abraham
durch die Werck gerecht / so hat er wol
rhum / aber nicht für Gott.

Der siag wi: Er Abraham verferdig formedelst
Gerninger: da hassuer hand vel roeff / Men ick saar
Gud?

3. Was sagt aber die Schrift? A-
braham hat Gott geglaubet / vund
das ist ihm zur Gerechtigkeit gerech-
net.

Was siag da scriften? Abraham trode Gud /
oc der er regnet hannem til refferdighed.

4. Dem aber / der mit Wercken umb-
gehet / wirdt der Lohn nicht auß gna-
den zugerechnet / sondern auß pflicht.

Men den som omgaaff met Gerninger / han-
nem bliffuer ick den tilregnet aff naade / men aff for-
tientise.

5. Dem aber / der nicht mit Wercken
umbgehet / glaubet aber (alleine) an
den / der die Gottlosen gerecht macht /
dem wirdt sein Glaube gerechnet zur
Gerechtigkeit.

Oc den / som ick omgaaff Gerninger / oc troer
(alleine) paa den / som gör den Ugudelige redferdig /
hannem bliffuer hans tro regnet til refferdighed.

6. Nach welcher weise auch David
sagt / daß die Seligkeit sey allein des
Menschen / welchem Gott zurechnet
die Gerechtigkeit / ohn zuthun der
Werck / da er spricht:

Effier huilken siag David oc taler / At salighed ho-
rer alleine der menniste til / huilket Gud reg-
ner refferdighed til / vden Gerningers tilgørelse. Der som hand
siag.

A Rzymianum.

Kapitola III.

31 Coż tedyż zakon kazyuje
strzeżmy? Dykosi / ale za-
kon uwrzdymie

Zakon tedy nieniemy przez
wiarę? Dy namniemy / ale zakon
stanowimy.

Kapitola IIIL.

Coż tedyż bijme / ze gest do-
szel Abraham Dicc najs
podstela.

Coż tedyż rzeczymy iż Abrahām
Gocic najs otrzymal wedle cia-
la.

2. Gestli Abraham i skut-
kowi Zakona sprawedliw vci-
nen / maż chwałi / ale ne v
Boha.

Abowiem iesli Abrahām i vce-
zynkow byl v spraviedliwion / ma-
sies czego chłubic / ale nie przed
Bogiem.

3. Nebo co pismo o nym
prawij? Dwieci Abraham
Bogu / v pocteno genu i spra-
wedlnosti.

Abowiem coż pismo mawie
v wierzyl Abrahām Bogu / v po-
czytano mu test in spraviedliwio-
ści.

4. Tomu pak kdoż cini
skutki / odpłata nebywa po-
ctena wedle miłosti / ale wedle
długu.

A temu co roby / zapłata nie
test poczynaż za łaskę / ale za po-
winna rzecż.

5. Tomu pak kdoż ne cini skut-
kowi / ale wciż (ciotko) w toho
ktoryż spraviedliwcho cini hji
sineho / bywa poctena wijsra
geho i spraviedlnosti / (wedle
vlozenij miłosti Bozji.)

Temu zha co nie roby / ale wi-
erzy (chylko) wtego ktory v spra-
wiedliwia nte pobożnego / test po-
czytana wiara iegoż spraviedli-
wość.

6. Jakoż David prawij o
blagosławensim klora / kte-
remu Duoh picihja spravedi-
nost bez skutkuow Zakona:
(kła)

Jak. też David opowieda
szczęśliwość ciłowię / ktoremu
Bog poczyna spraviedliwość bez
uczynkow / mowiac:

ד
7 דְּטוֹבִיָּהוּ לְאִילָיו
דְּאִשְׁתִּיבָהּ לְהוֹן עוֹלָהוּ
וְאִתְפְּסִי חֲטִיָּהוּ
Beati coloro, de quali le iniquità son rimeffe, e i peccati de quali son coperti.

8 וְטוֹבִיָּהוּ לְזִכְרָא דְּלֵא
נְחֻשׁ לֵא אֶלְהָא חֲטִיָּתָהּ
Beato l'huomo, a cui il Signore non imputar à il peccato.

9 הֵנָּה חֲבִיל טוֹבָה עַל
גְּוִרְתָּא הוּא עַל עוֹרְלִיתָא
אֲמַרְיָן גִּיר דְּאִתְחַשְׁבִּי
לְאִתְרַבֵּהּ הַיְמָנִיתָהּ לְכַאֲנוּ
Questa dichiarazione dunque della beatitudine tocca ella solamente à la circoncisione, o al prepucio ancora? Impero che noi diciamo che la fede ad Abraham fu riputata à iustitia.

10 אִיכָנָא חֲבִיל אִתְחַשְׁבִּת
לֵא בְּגוֹרְתָא אוּ
בְּעוֹרְלִיתָא לֵא הֵנָּה
בְּגוֹרְתָא אֶלְא בְּעוֹרְלִיתָא
Como dunque gli fu riputata? quando egli era ne la circoncisione, o pur quando egli era nel prepucio? Non gia ne la circoncisione: ma nel prepucio.

11 אִתְנָה הוּא גִיר שְׂקָלָה
לְגוֹרְתָא וְחֲטִיָּתָא דְּ
דְּכַאֲנוּתָהּ דְּהַיְמָנִיתָהּ
דְּבְּעוֹרְלִיתָא הֵיכָנָה אֶפְסָה
לְכָלָהוּ אִילָיו דְּמַהֲמִינִין
מִן עוֹרְלִיתָא דְּתַתְּחַשְׁבִּי
אֶף לֵהוּן לְכַאֲנוּ
E poi prese il segno della circoncisione per sigillo de la iustitia de la fede, che era stata nel prepucio: acciò ch'ei fusse padre di tutti i credenti che si trouassero nel prepucio: à fine che anco à loro fusse imputata la iustitia.

12 וְאֶפְסָה לְגוֹרְתָא לְ
הֵנָּה לְאִילָיו דְּמִן גְּוִרְתָּא
אֲמִין בְּלַחַד אֶלְא
לְאִילָיו דְּשִׁלְמוֹן לְעִקְבָּתָא
דְּהַיְמָנִיתָא דְּעוֹרְלִיתָא
דְּאִבְוִן אֲבָרָהָם
E fusse padre de la circoncisione, cioè à quelli che non solamente sano de la circoncisione, ma che ancor seguitano le vestigio de la fede, del nostro padre Abraham, che hebbe, durando il prepucio.

E fusse padre de la circoncisione, cioè à quelli che non solamente sano de la circoncisione, ma che ancor seguitano le vestigio de la fede, del nostro padre Abraham, che hebbe, durando il prepucio.

7 אִשְׁרֵי נִשְׁוִי בְּשַׁע כְּסִי חֲטִיָּה
Bienaventurados aquellos cuyas iniquidades son perdonadas, y cuyos peccados son cubiertos.

8 אִשְׁרֵי אָדָם לֹא יִחְשַׁב יְהוָה לוֹ עוֹף
Bienaventurado el varon à qual el Sennor no imputo peccado.

9 וְהָאִשּׁוּר חוֹה הָיָה עַל־הַמּוֹלָה
אוֹ גֵם עַל־הָעֶרְלָה וְאֲמַרְיָם
אֲנַחוּ כִי נִחְשְׁבָה לְאִבְרָהָם
אֲמִינֵנוּ לְצִדְקָה
Esta beatificacion pues es solamente en la circuncision, o tambien en el capullo: porque de zimos que à Abraham fue contada la fe por justicia?

10 וְאִךְ נִחְשְׁבָה אִם־בְּהוֹלָתוֹ
בְּמוֹלָה אוֹ בְּעֶרְלָה לֹא בְּמוֹלָה
כִּי אִם בְּעֶרְלָה
Como pues le fue contada en la circuncision o en el capullo? no en la circuncision, sino en el capullo.

11 וְאוֹת הַמּוֹלָה לָקַח לְחֹתֶם
הַצִּדְקָה וְאֲמִינֵה אִשְׁרֵי בְּעֶרְלָה
לְהוֹלֵתוֹ אֲבִי כָל־הַמֶּאֱמִינִים
בְּעֶרְלָה לְהַחֲשֵׁב גֵם לָהֶם
לְצִדְקָה
Y recibio la circuncision por sennal, por sello de la iusticia de la fe que tuuo en el capullo: para que fuesse padre de todos los creyentes por el capullo, para que tambien à ellos les sea contado por justicia:

12 וְאֲבִי הַמּוֹלָה לְאֶלֶּה לֹא לְבָד
אִשְׁרֵי בְּמוֹלָה כִּי־אִם גֵם לְאֶלֶּה
אִשְׁרֵי יְקוֹמוּ בְּעִקְבוֹת אֲמִינֵה
אֲבָרָהָם אֲבִיָּנוּ אִשְׁרֵי הִיְתָה לוֹ
בְּמוֹלָה
Y que sea padre de la circuncision, no solamente à los que son de la circuncision, mas tambien à los que siguen las pisadas de la fe que fue en nuestro padre Abraham antes de ser circuncidado.

Y que sea padre de la circuncision, no solamente à los que son de la circuncision, mas tambien à los que siguen las pisadas de la fe que fue en nuestro padre Abraham antes de ser circuncidado.

7. Μακάριοι οἱ ἀφάρησεν αἱ ἀνομίαι, καὶ οἱ ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι·

Bien-heureux sont ceux desquels les iniquités sont pardonnées, & desquels les pechés sont couverts.

8. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος ὃς μὴ λογίστηται κύριος ἀμαρτίαν.

Bien-heureux est l'homme auquel le Seigneur n'aura point impute le peché.

9. Ὁ μακαρισμὸς ὧν ἡ ἐλπίς τῶν περικυμῶν, ἢ καὶ τῶν ἀκροβυσσῶν; λέγομεν γὰρ ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραάμ, ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην.

Cette declaration donc de la beatitude est-elle seulement en la circuncision, ou aussi au prepuc? car nous disons que la foy a esté allouée à Abraham à iustice.

10. Πᾶς ὧν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ἢ ἐν ἀκροβυσσίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυσσίᾳ.

Comment donc lui a-elle esté allouée? a-ce esté lui étant en la circoncis, ou durant le prepuc? ce n'a point esté en la circoncision, mais durant le prepuc.

11. Καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυσσίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πισθόντων δι' ἀκροβυστίας, οἷς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τῷ δικαιοσύνῃ.

Puis il receut le signe de la circuncision pour un sceau de la iustice de la foy, laquelle il auoit receue durant le prepuc, afin qu'il fust pere de tous ceux qui croyent estans au prepuc, & que la iustice leur fust aussi allouée.

12. Καὶ πατέρα περιτομῆς, τῆς οὐκ ἐν περιτομῇ μόνον, ἀλλ' καὶ τῆς σαρκὸς τοῖς ἔχουσιν τῆς ἐν τῇ ἀκροβυσσίᾳ πίστεως τῇ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.

Et pere de la circuncision, assauoir de ceux qui ne sont point seulement de la circuncision, mais qui aussi suivent le train de la foy de nostre Pere Abraham, laquelle il a eue durant le prepuc.

7. Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Blessed are they / whose iniquities are forgiven / and whose sinnes are covered.

8. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.

Blessed is the man / to whom the Lord imputeth not sinne.

9. Beatitudo ergo hæc in circumcisione manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abraham fides ad iustitiam.

Came this blessednes then upon the circumcision onely / or upon the uncircumcision also? For we say / that faith was imputed unto Abraham for righteousness.

10. Quomodo ergo reputata est in circumcisione, an in præputio? Non in circumcisione, sed in præputio.

How was it then imputed? when he was circumcised / or uncircumcised? not when he was circumcised / but when he was uncircumcised.

11. Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio: ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad iustitiam.

After he receaved the signe of circumcision / as the seale of the righteousness of the faith which he had / when he was uncircumcised / that he should be the father of all them that beleeve / not being circumcised / that righteousness might be imputed to them also.

12. Et sit pater circumcisionis, non iis tantum qui sunt ex circumcisione sed & iis qui sectantur vestigia fidei quæ est in præputio patris nostri Abraham.

And the father of circumcision / not unto them onely which are of the circumcision / but unto them also that walk in the steppes of the faith of our father Abraham / which he had when he was uncircumcised.

7. Selig sind die / welchen ihre Ungerechtigkeit vergeben sind / vnd welchen ihre Sünde bedeckt sind.

Salig ere de / hülcke deris wretferdighed er forladen / De hülcke deris synder ere stülte.

8. Selig ist der Mann / welchen Gott keine Sünde zurechnet.

Salig er den Mand / hülcken Gd trefregner in gen synd.

9. Nun diese Seligkeit / gehet sie über die Beschneidung / oder über die Vorhaut? Wir müssen sie sagen / daß Abraham sey sein Glaube zur Gerechtigkeit gerechnet?

Nu denne Salighed / gaar hun offuer Omstærelsen / eller offuer Forhuden? Wi maa si sige / at Abrahams Tro er regnet hannem til refertighed.

10. Wie ist er im denn zugerechnet? in der Beschneidung / oder in der Vorhaut? Ohn zweiffel nicht inn der Beschneidung / sondern in der Vorhaut.

Hvorledis er hun hannem da trefregnet? I Omstærelse / eller i Forhuden? Vden tiffel icke i Omstærelsen / men i Forhuden.

11. Das Zeichen aber inn der Beschneidung empfing er zum Sigel der Gerechtigkeit des Glaubens / welchen er noch inn der Vorhaut hatte / auff daß er würde ein Vater aller / die da glauben in der Vorhaut / daß denselbigen solchs auch gerechnet werde zur Gerechtigkeit.

De hand tog der teget i Omstærelsen til en Beskættning paa den refertighed som er i Troen / hülcken hand haafde end nu i Forhuden / Paa der hand stulde vorde alle deris Fader / som tro i Forhuden / at saadant skal de regnis dem til refertighed.

12. Vnd würde auch ein Vater der Beschneidung / Nicht alleine dere / die von der Beschneidung sind / sondern auch dere / die da wandeln in den Fußstapffen des Glaubens / welcher war in der Vorhaut vnsers Vaters Abraham.

De hand stulde oesaa bliffue Omstærelsens Fader / Icke aleniste deris / som ere aff Omstærelsen / Men oesaa deris / som vandret Troens Fodspor / som vaart i vor Faders Abrahams Forhud.

7. Blahoslavenij kterymz odpusteny gsau nepravosti / a gichzys hřichy gsau přitryti.

Blagosławieni są ktorzy nie prawości są odpuszczone / & ktorzy zagręty są grzechy.

8. Blahoslavenij muž / kterémuž PAN nepočita hřichu.

Blagosławiony ten / ktorému PAN grzechu nie poczyna.

9. Protož blahoslavenství to / k obřezování jest se vřetahu / getoliko / čili také k neobřezování / Vřet pravíme / že Abrahamovi vřetá gest počtena k spravdnosti.

To tedy blahoslavenství to / k obřezání tylo jest / abo te / nie jest w nie obřezání? Odpověď powiemy / k počtyhání jest Abrahamovi vřetá k spravdnosti.

10. Kterakž tehdá gest genu počtena / tehdáž křtí se obřezal / čili před obřezáním? Ne tehdáž křtí se obřezal / ale před obřezáním.

Jakož mu tedy test počtyhání / kdy byl w obřezání? Ať kdy byl w nio obřezání? Ať w obřezání / ale w nieobřezání.

11. Potom znamenij obřezání přijal / za znamenij spravdnosti vřet / kterakž byla před obřezáním / aby byl Otcem vřetech wřetých strzenec / březání / a aby n gin počteno bylo k spravdnosti.

Kterakž znať obřezání takto ptecie spravdnosti vřet / kterakž byla w nieobřezání / aby byl otcem vřetých wřetých w nieobřezání / aby im test počtyhání byla spravdnost.

12. Ať aby byl Otcem obřezování / ne toliko těm kterij gsau k obřezání / ale n těm kterij následují stopy gsau vřet / kterakž byla gest před obřezáním Otce našeho Abrahama.

Kotcem obřezání tým ktorzy nie tylo k obřezání / ale ktorzy thež chodza w ty stopy wřet oca našeho Abrahama / ktera byla w nieobřezání.

13 לא הוא גיר בנמוסא
הוא מולכנא לאברהם
ולדעה דיהוא ירתה
לעלמא אלא בכאנותה
דהימנותה :

*Imperocche la promessa non è annu-
ta ad Abraham, o al suo seme per la Leg-
ge, cioè di essere herede del mondo ma per
la giustizia de la fede.*

14 אלה גיר הליו דמו
במוסא היו ירתה סריקא
היות הימנותה ומכסה
הוא מולכנא :

*Perche se sono heredi quelli che son
da la Legge, la fede è superflua, e la
promessa è annullata.*

15 במוסא גיר מעבדנא
הו דרגנא פד דליו גיר
במוסא אף ל עבר
במוסא :

*Perocche la Legge genera ira : con-
ciosia cosa che done non è Legge, ma non è
transgressione.*

16 מטולנהא ביהימנותא
דבטיבותא נודק דיהוא
שריד מולכנא לכלה ודעה
לא לאינא דמו במוסא הו
בלהוד אלא אף לאינא
דמו הימנותא הו דאברהם
דאיתיהי אבא דכל :

*Per questo l'heredità si dà per la fede:
accioche sia per gratia, e fin che la pro-
messa sia stabile a tutto l'eterno : non so-
lamente a quello che è da la Legge, ma
ancor a quello che è da la fede d'Abraham
il quale è padre di tutti noi.*

17 איכנא דכתיב דסמך
אבא לסוגא דעממא
קדם אלהיו הו דהימנות
בה דמהא מותא וקרא
לאיליו דלא איתיהיו און
איתיהיו :

*(Si come è scritto, Io t'ho costituito
padre di molte nationi) dinanzi a Dio,
a cui egli credette: il qual fa vivere i mor-
tue chiama le cose che non sono, come s'el-
le suffeno.*

18 ודלא סכנא לסברא
הימנו דיהוא אבא לסוגא
דעממא און דכתיב ד
הכנא יהוא ודעך :

*Il quale Abraham fuor di speranza cre-
dette sotto speranza, hauere ad esser pa-
dre di molte nationi : secondo che gli era
stato detto, Cesserà il tuo seme.*

13 כהשבעה איננה בתורה
לאברהם און לורעו להיותו
יורש את העולם כיהאם
בצדקת האמונה :

Porque no por la Ley fue dada la promessa a Abraham o a su simiente, que seria heredero del mundo : sino por la justicia de la fe.

14 לכיהאם אלה אשר בתורה
המה יורשים היו און הונאה
האמונה ונהבל השבעה :

Porque si losque son de la Ley, son los herederos, vana es la fe: y anulada es la promessa.

15 כה תורה פועלה את-הדון
אף יהיה כיהאם איננה תורה גם
איננה סורה :

Porque la Ley obra yra: porque donde no ay Ley, alli tampoco ay rebellion.

16 על-כן באמונה אשר בתורה
יורד השבעה על-כל-דורע לא
לכדו על-אשר מן-תורה
כיהאם גם על-אשר באמונה
אברהם אשר הוא אבי-כלנו :

Porrando por la fe, paraque sea por gracia : porque la promessa sea firma a toda simiente, es a saber no solamente aique es de la Ley, mas tambien aique es de la fede de Abraham elqual es padre de todos nosotros.

17 כמו נכתב כה לאברהם
גוים נתתיו לפני אלהים אשר
האמונה בו אשר מחיה את-
המתים וקורא לאשר לא הוים
בהוים :

Como esta escripto, Que por padre de muchas gentes te he puesto delante de Dios al qual creyó: el qual da vida a los muertos, y llama las cosas que no son, como las que son.

18 אשר על-שבר בשבר האמין
להיותו אב המון הגוים כמו
נאמר כה יהיה ודעך :

El qual creyó para esperar contra esperan-ça, Que seria hecho padre de muchas gentes conforme a loque le auia sido dicho, Anli será tu simiente.

13. Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ ἀβραάμ. ἡ τῷ ἀγαμέμνιν αὐτοῦ, τὸ κληρονομεῖν αὐτὸν εἶναι τὴν οὐρανὸν, ἀλλὰ διὰ πίστεως.

Car la promesse n'est point adue- nue par la Loy à Abraham, ou à sa le- mence (assauoir d'estre heritier du mon- de) mais par la iustice de la foy.

14. Εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου, κληρονο- μοῖ, καὶ ὡταὶ ἡ πίστις, καὶ πατήρ- γηται ἡ ἐπαγγελία.

Car si ceux qui sont de la Loy sont heritiers, la foy est aneantie, & la pro- messe abolie.

15. Ὅ γὰρ νόμος ἐργῶν πατήρ- γαίεται· οὐ γὰρ ἐκ ἐπινοίας, ἀλλὰ ἐκ πίστεως.

Veu que la Loy engendre ire: car là où il n'y a point de Loy, il n'y a point aussi de transgression.

16. Διὰ τὴν ἐκ πίστεως, ἵνα καὶ χάρις, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ ἀνθρώπῳ, οὐ τῷ ἐκ τῆς νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως ἀβραάμ, ὃς ἐστὶ πατήρ πάντων ἡμῶν.

Pour ceste cause c'est par foy : à ce que ce soit par grace, afin que la promesse soit alleuee à toute la semence: non seulement à celle qui est de la Loy, mais aussi à celle qui est de la foy d'Abraham, lequel est pere de nous tous.

17. Καθὼς γέγραπται, ὅτι πατήρ ἐσθις πολλῶν ἐθνῶν τῇ χάριτι σου· κατὰ τὴν πίστιν σου, τὴν ζωοποι- οῦν τὰς νεκρούς, καὶ καλοῦν- τας τὰ μὴ εἶναι ὡς εἶναι.

(Selon qu'il est escrit, Te r'ai establi pere de plusieurs nations) deuant Dieu, auquel il a creu, lequel fait viure les morts, & appelle les choses, qui ne sont point comme si elles estoient.

18. Ὅς παρ' ἐλπίδος ἐπ' ἐλπίδι πιστεύσας, εἰς τὸ ἔμεναι αἱ εἰς πα- τὴρ πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἶρη- μόν, οὕτως ἔσται τὸ ἀγαμέμνισ.

Lequel Abraham outre esperance creut sous esperance à ce qu'il deuinist pere de plusieurs nations: selon ce qui lui auoit esté dit, Ainfi sera ta semence.

CAP. IIII.

13. Non enim per legem promissio Abraham, aut semini eius ut haeres esset mundi: sed per iustitiam fidei.

For the promise that he should be the heir of the world: / was not given to Abraham: or to his seed: / through the Law: but through the righteousness of faith.

14. Si enim qui ex lege, heredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.

For if they which are of the Law / be heirs: faith is made void: and the promise is made of none effect.

15. Vbi enim non est lex: nec praerogatio.

For the Law causeth wrath: for where no Law is: there is no transgression.

16. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed & ei qui ex fide est Abraham, qui pater est omnium nostrorum.

Therefore it is by faith: that it might come by grace: and the promise might be sure to all the seed: not to that one in which is of the Law: but also to that which is of the faith of Abraham: who is the father of us all.

17. (Sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te ante Deum, cui credidisti, qui vivificat mortuos: & vocat ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt.

And it is written: / I have made thee a father of many nations: / even before God: whom he believed: / who quickeneth the dead: / and calleth those things which be not: / as though they were.

18. Qui contra spem in spem credidit: ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est ei: Sic erit semen tuum (sicut stella calis, & arena maris.)

Which Abraham believed: / he believed against hope: that he should be the father of many nations: according to that which was spoken to him: / I will be a father to thee.

An die Römer.

Das IIII. Capitel.

13. Denn die Verheissung / daß er sollte sein der Welt Erbe / ist nicht geschehen Abraham oder seinem Samen durchs Gesetz / sondern durch die Gerechtigkeit des Glaubens.

Thi der loffe / At hand stulde vere Verdens Arffuing / stede ick Abraham eller hans Sæd formedelt Eowen / men ved Troens refertighed.

14. Denn wo die von Gesetz Erben sind / so ist der Glaube nichts vnd die Verheissung ist abe.

Thi at ere de Arffuinge som ere aff Eowen / da er Troen inted / oc loffte er vde.

15. Sintemal das Gesetz richtet nur Zorn an. Denn wo das Gesetz nicht ist / da ist auch keine übertretung.

Effterdi at Eowen kommer eton vrede aff sted / Thi at huor som Eowen ick er / der er oc ingen offuertrædelse.

16. Derhalben muß die Gerechtigkeit durch den Glauben kommen / auff daß sie sey auß gnaden / vnd die Verheissung vest bleibe / allem Samen / nicht dem alleine der vnter dem Gesetz ist / sondern auch dem / der des Glaubens Abraham ist / Welcher ist vnser aller Vater

Der faare kommer Reiserdighed formedelt Troen / Paa der hun skal vere aff Naade / oc loffte skal bliffue fast hoff al Sæd / Jæle aleniste hoff den / som er vnder Eowen / men oc saa hoff den / som er aff Abrahams Tro / huilken som der er allis vaare Fader.

17. Wie geschrieben stehet: Ich habe dich gesetzt zum Vater vieler Heiden / für Gott / dem du geglaubet hast / der da lebendig machet die Todten / vnd ruffet dem das nicht ist / daß es sey.

Eige som screffuit faar / Jeg sette dig til en Fader / der faar mange Hedninge / faar Gud / den som du trode / huilken der leffuendis ger de Døde / oc talder der som ick er / at der skal vere.

18. Vnd der hat geglaubet auff Hoffnung / da nichts zu hoffen war / auff daß er würde ein Vater vieler Heiden. Wie denn zu ihm gesagt ist / Also sol dein Same sein.

De hand trode paa Haabet / der som inted vaar at haabis til / Paa der hand stulde bliffue mange Hedningers Fader. Eige som oc er sagd til hannen / Saa skal din Sæd vere.

R Rzymianuom.

Kapitola III.

13. Nebo ne strze Zákona sta: lo se zaślubienij Abrahamowi / aneb Semeni geho / aby byl dědicem swěta / ale strze spras: wedlnost wiary.

Abowsem nteprzez zákona obzietnická sie zstálá Abrahamowi / kbo plemieniu tego / aby byl dziedzicem swiata / ale przez sprawiedliwość wiary.

14. Nebo gesill ti / kterij z gfaui Zákona / toliko dědicom z gfaui / daremná gest wiara / a dmačené zaślubienij.

Bo iesli ti ktorzy sa z zákona dziedzic emisa / tedy prozina zofas: ta wiara / k w niwecz sie obroci: a obzietnická.

15. Zákona zagiste hněw pš: sobij. Nebo kdej nenij Zákona / tu nenij přestupenij.

Odys zákona gněw sprawuje / kbowsem gdje zákonu nie maš / támy přestupstwa nie maš.

16. A proto z gfaui dědicom z wiary / aby wedle niofosti: pwně bylo zaślubienij faždnemu Semeni: ne toliko tomu kterij z Zákona gest / ale y tomu kterij gest z wiary Abrahamowi / wy / gen z gest Dac wšech nas:

A przeto z wiary test dziedzic two / aby bylo z łaski / żeby była trwała obzietnická wiary: fciemu plemieniu / to test / nie y: to temu ktore test z zákona / ale y temu ktore test z wiary Abrahamowi / kbo y test oćiec nas wšych.

17. Zakož pšano gest / Dacem mnohých národůw postia: wil gsem tebe / před Bohem / kteremuž gšy wšekil / kterij obzawuge mrtwě / a woia to: kbož nenij / nakož bylo.

(Jako test napsano: / Dacem wšela národow postianowilem cie) / a to przed tym Bogiem ktoremu on wierzyl / ożywiającym umarłe / y wzywającym ty rzeczy ktore nie sa / takoby byly.

18. Kterij proti naděgi / w naděgi wšekil / aby byl Dacem mnohých národůw / wšedle toho zakož gest řeceno gemu / Tak bude Špmě twě / (yakožto hřeždy nebeš / a yako pišet mořeš.)

Ktory Abrahám přečtu nadězi pod nadězi wierzyl / aby sie zstál oycem wšela národow / podług tego co mu bylo řeceno: / Tak bedzie plemie twoje.

וְלֹא אֶתְּכַרָּה בְּהִימְנוּתָהּ
כִּד מִתְּכַרָּה בְּכִרְתָּהּ מִיָּתָהּ
דְּהוֹנָה בְּרַמָּהּ שְׁנִין
וּבְמִרְכָּסָהּ מִיָּתָהּ דְּסִרָּהּ :

En non essendo debile ne la fede, non considero il suo corpo già mez, o morto, essendo egli quasi d'età di cento anni: ne la matrice mortificata di Sara.

וּבְמִלְכָּנָה דְּאֶלְהָהּ
לֹא אֶתְּכַרָּה אֶיךָ חֲסִיר
הִימְנוּתָהּ אֶלָּא אֶתְּכַרָּה
בְּהִימְנוּתָהּ וְיִהְיֶה
תְּשֻׁבָּתָהּ לֹאֲלֹהִים :

Equanto à la promessa di Dio, non ando dubitando per diffidentia: ma fu fortificato per fede, dando gloria à Dio.

וְאִשֶּׁר דִּמְדַם דְּמִלְכָּהּ
אֶלְהָהּ מְשַׁבַּח לְמַגְמֵר :

Effendo pienamente certificato, che colui che haueua promesso, era potente ancor à farlo.

מִטּוֹל הֵנָּה אֶתְּחַשְׁבֶּת
לָהּ לְכֹאנֹה :

Per laqual cosa ancora questo gli fu riputato à giustizia.

וְלֹא הֵנָּה מִטּוֹלָתָהּ
בְּלִחּוּד אֶתְּכַרָּבֶת הַדָּבָר
דְּאֶתְּחַשְׁבֶּת הִימְנוּתָהּ
לְכֹאנֹה :

E non è scritto per lui solo, che gli fuisse riputato.

אֶלָּא אִיךָ מִטּוֹלָתוֹ
דְּאִיךָ לֹא עֲתִיד הוּא דִּיחֲשִׁיב
אִילּוּ דְּהִימְנוֹן בְּמִן דְּאִקִּים
לְמַדּוֹ שׁוֹשֵׁב מִשִּׁיתָהּ מִן
בֵּית מִיָּתָהּ :

Ma per noi ancora: ai quali ancora questo sarà riputato, cioè à noi che crediamo in colui che ha resuscitato da morte il nostro Signor Iesv.

דְּהוּ אֶשְׁתַּלֵּם מִטּוֹל
חֲטָאֵינוּ וְקָם מִטּוֹר
דִּינִדְמוֹ :

Ilquale è stato dato à la morte per li nostri peccati, & è resuscitato per la nostra giustificazione.

וְלֹא נִחַלָּה בְּאִמּוּנָהּ וְלֹא
הִקְשִׁיב אֶל־דִּוְלָתוֹ אִשֶּׁר מֵאֹ
מִתָּה בְּרוּחֹתוֹ בְּרַמָּהּ שְׁנִין וְלֹא
אֶל־מוֹת רְהוּס שְׁנִין :

Y no se enflaqueció en la fe, ni consideró su cuerpo ya muerto (siendo ya de ca si cien annos) ni la matriz muerta de Sara.

וּבְמִאֲמַר אֱלֹהִים לֹא תָקַר
בְּסוּרָיו כִּי־אֵם הִתְחַוָּק בְּאִמּוּנָה
לְשִׁים כְּבוֹד לִיהוָה :

Tampoco en la promessa de Dios dubdo con desconfianza: antes fuees forçado en se dando gloria à Dios:

מִמְלָא בְּלִבּוֹ כִּי הִמְדָּבָר
יָכוֹל הוּא גַם לַעֲשׂוֹתוֹ :

Sabiendo enteramente que todo loque auia prometido era tambien poderoso para hazerlo.

לִכְן נִחַשְׁבָּ לֹא לַעֲדָקָה :

Por loqual tambien le fue atribuydo à justicia.

וְלֹא נִכְתַּב בְּעִבְרוֹ לְבָדּוֹ
כִּי־נִחַשְׁבָּ לֹא לַעֲדָקָה :

Y no es escripto esto solamente por el, que le aya sido anfi contado.

כִּי־אֵם גַּם בְּעִבְרוֹנוֹ לֹא־אִשֶּׁר
יִחַשְׁבָּ לְמַאֲמִינִים בּוֹ אִשֶּׁר הִקִּים
אֶת־יִשׁוּעַ (הַמְּשִׁיחַ) מִמֵּיתָים :

Sino tambien por nosotros aquien será anfi contado à losque creen enel que leuantó de los muertos à Iesus el Sennor nuestro.

אִשֶּׁר מִחוּלָל מִפְּשָׁעֵינוּ מִדָּבָה
מִעֲוֹנוֹתֵינוּ נִקָּם בְּעִבּוֹר צְדָקָתָנוּ :

El qual fue entregado por nuestros delictos, y resuscitó por nuestra justificacion.

δ.

19. Καὶ μὴ ἀδυνατήσας τῇ πίστι, οὐ κατανήυσεν τὸ σώμα αὐτῆς ὡς ἡ νεκρὸς ἐστίν, ἡ δὲ μήτρα αὐτῆς οὐκ ἦν νεκρὰ.

En n'estant pas debile en la foy, n'eut point esgard à son corps ia amorti, veu qu'il auoit enuiron cent ans, ni aussi à la mortification de la matrice de Sara.

20. Εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ἰσχύος, οὐ δισταχίσθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐστενωχμαίνθη τῇ πίστι, δούσ δόξαν τῷ Θεῷ.

Et ne fit point de doute sur la promesse de Dieu par desfiance: mais fut fortifié par foy, donnant gloire à Dieu,

21. Καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἀπογγέλλων, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι.

Et sachant certainement que celui qui lui auoit promis, estoit puissant aussi de ce faire.

22. Διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῇ ὡς δικαιοσύνη.

Porquoi aussi cela lui a esté alloué à iustice.

23. Οὐκ ἰσχυρά τῃ δὲ αὐτῇ μόριον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῇ.

Or que cela lui ait esté alloué à iustice, n'a point esté escript seulement pour lui.

24. Ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς εἰς μίαν λόγιζομένην, τοῖς τοῦ θανάτου ὅτι ἐξείργοντο ἡσυχῇ καὶ αὐτῷ ἡμῶν ὡς ἡμεῖς.

Mais aussi pour nous, auxquels aussi il fera alloué, allauoir à nous qui croyons en celui qui a resuscité des morts Iesus nostre Seigneur.

25. Ὅς παρθεῖναι ἂν τοῖς ὡς ἡμεῖς ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ἂν τοῖς ὡς ἡμεῖς.

Lequel a esté liuré pour nos offenses, & est resuscité pour nostre justification.

CAP. IIIL.

19. Et non infirmatus est fide: nec consideravit corpus suum emortuum, cum iam ferè centum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ.

And he not weake in the faith/ considered not his owne bodie/ which was nowe dead/ being almost an hundredth yere olde/ neither the deadnes of Saras wombe.

20. In repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia: sed confortatus est fide, dans gloriam Deo.

Neither did he doubt of the promises of God through unbelieve/ but was strengthened in the faith/ and gave glory to God.

21. Plenissime sciens quia quæcunque promissit, potens est & facere.

Being fully assured that he which had promised/ was also able to do it.

22. Ideo & reputatum est illi ad iustitiam.

And therefore it was imputed to him for righteousness.

23. Non est autem scriptum tantum propter ipsum quia reputatum est illi ad iustitiam.

Now it is not written for him only/ that it was imputed to him for righteousness.

24. Sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitavit Iesum Christum Dominum nostrum à mortuis.

But also for us/ to whom it shall be imputed for righteousness/ which beleeue in him that raised up Iesus our Lord from the dead.

25. Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

Who was delivered to death for our finnes/ and is risen againe for our iustification.

Das IIII. Capitel.

19. Vnd er ward nicht schwach im Glauben/ sahe auch nicht an seinen eigen Leib/ welcher schon erstorben war/ weil er fast hundertjähig war/ auch nicht den erstorben Leib der Sara.

De hand bleef icke sterbelij i Troen/ hand saa oc icke til sie eget legeme/ huilket som vaar allerede dat/ effterdt hand vaar meget naer hundrede aar/ De icke heller til Sare døde legeme.

20. Denn er zweiffelt nicht an der Verheissung Gottes durch unglanben/ sondern ward stark im Glauben/ vnd gab Gott die Ehre.

Hi hand emlede icke paa Guds Løfte formedels vantro/ Men hand bleff sterck i Troen/ oc gaff Gud ære.

21. Vnd wuste auffß aller gewissest/ daß/ was Gott verheisset/ das kan er auch thun.

De viste paa det alleruissigste/ at/ huad som Gud løffuer/ det kand hand oc gøre.

22. Darumb istß ihm auch zur Gerechtigkeit gerechnet.

Der saare bleff det oc regnet hannem til Retserdigbed/

23. Das ist aber nicht geschrieben allein vmb seinen willen/ daß im zugerechnet ist.

Dette er icke aleniste scerffuit for hans skyld/ at det er hannem tilregnet.

24. Sondern auch vmb vnsern willen/ welchenes soll zugerechnet werden/ so wir glauben an den/ der vnsern HERRN Iesum auferweckt hat von den Todten.

Men oc for vor skyld/ som det skal tilregnes/ Der som vi tro paa den/ som opueere vor HERRN Iesum/ fra de Døde.

25. Welcher ist vmb vnser sünde willen dahin gegeben/ vnd vmb vnser gerechtigkeit willen auferweckt.

Huileken som er giffuen der hen for vore Synder skyld/ De opueet for vor Retserdigbeds skyld.

Kapitola IIIL.

19. Anepochybomai v wifje/ anipatfil na swę tēlo gij jesslē/ kterz tēmēr gij we Stū Etech bylo/ ani na život Sar y gij jesslę.

Anie badac tembomym w wiserze/ nie ogladal sie nā swę cialo/ tū smartwiale/ gdyz miał o kolo sta lat/ ani nā smartwiale żywet Sary.

20. Też takę pfi zaślubienij Bożim nepochybomai newę: rau/ ale pofyli sebz v wifje/ daw chwalu Bożu.

Przećiwko obietnicy Bożey nie swąrzył sie niedowiarstwem/ ale sie zstał mocnym w wierze/ y dal chwale Bogu.

21. Dokonał to wędę/ że co gest kōli slijbił Bāh/ mocen gest vćinitii.

Przawdziwie wiedząc/ żon co był obietk/ mogli też y wćierzyć.

22. A prozōż poćteno gest genu to f sprawedlnosć.

Dla tego y to mu poćytano za sprawiedliwość.

23. Anenij tō napsāno to/ lico pro nēho/ że gest genu to poćteno f sprawedlnosć.

A nie nāpisano test dla niego y lico/ iż to mu przyczytano test.

24. Ale y pro nās/ kterymż to bude poćteno f sprawedlnosć/ genż wćerjme w toho/ kterz gest wćerjyśl Gęjssie Krysta PANA nassieho z mrtwych.

Ale też dla nas/ ktorym ma być poćytano/ cobychny wzierzyć mieli w tego ktery wzbudził Jezusa Pana naszego z martwych.

25. Kterz wydan gest na smrt pro hřichy nasse/ a w stał z mrtwych pro osprawedlnenij nasse.

Ktery był wydan na śmierć dla wpadkow nasych/ a wzbudzon test dla vsprawedliwienia nasego.

ה
מטול דאודקון הכיל
בהימנותא יהוה לו שלמא
לות אלהי במרו ישוע
משנה:

Essendo dunque giustificati per fede, noi habbiamo pace verso l'idolo per il nostro Signor Iesus Christo.

2 דבה אתקרבו בהימנותא
לטיבותא דהימנותא
הימנותא ומשפחה רינא
בסברא דתשפחתה ד
דאלהי:

Per il quale habbiamo ancor hauuta l'entrata per la fede a questa gratia, ne laqual noi stiamo, e gloriamoci nella speranza de la gloria di Dio.

3 ולא תכנא בלחוד אלא
אהי באולגינו משפחה רינא
דנצניו דאולגינו מ
מסיבדנותא גמר בו:

Enon sol questo, ma ci gloriamo ancor ne le tribulationes: sapendo che la tribulatio ne produce patientia.

4 ומסיבדנותא בוקא
דבוקא סברא:

E la patientia experientia, e la esperientia speranza.

5 סברא דיו לא מכהת
מטול דחובה דאלהי
משפח על לבנתו דרוחא
דקודש דאיתיהבת לו:

La speranza poi non fa vergognare, perche l'amor di Dio è sparso ne i nostri cuori per lo Spirito Santo che ci è stato dato.

6 אודיו משיחא מטול
דריהותו דנכנא הנא חלה
רשינא מיר:

Imperche Christo, essendo noi ancor infermi, al suo tempo è morto per noi che eravamo senz'a religione.

7 למחסו גיר אנש חלה
רשינא מאת חלה טבא
גיר טח ממרח אנש
לממרח:

Certo à gran pena sarà che alcun muoia per un giusto: perche per un buono forse qualcuno ardirebbe ancor di morire.

ו וכי נצדקנו באמונה ישלנו
שלום אתה אלהים באדנינו
ישוע המשיח:

Iustificados pues por la fe tenemos paz para con Dios por el Sennor nuestro Iesus el Christo:

2 אנש בו גס מצאנו חן
בעיני יהוה לקרוב אליו באמונה
לתחנה הולאת אנש בה עומדים
אנחנו ומתהללים בשבד כבוד
אלהים:

Por el qual tambien tenemos entrada por la fe à esta gracia en la qual estamos firmes, y nos gloriamos en la esperança de la gloria (de los hijos) de Dios.

3 לא לבר בכבוד כלהם גס
מתהללים אנחנו בצרות יודעים
כיתחנה פועלה את דמיה:

Y no solo esto, mas aun nos gloriamos en las tribulaciones, sabiendo que la tribulacion haze paciencia:

4 והדומיה את תבחן ותבחן
את השבד:

Y la paciencia, prueua: y la prueua, esperança.

5 השבד איננו מביש כלהת
אלהים גשפכה בלבדתינו ברוח
הקודש תחנה לנו:

Y la esperança no será auergonçada: porque el amor de Dios está derramado en nuestros coraçones por el Espiritu Sancto que nos es dado.

6 ואם המשיח בהיותנו חולים
בעתו מת על הרשעים:

Porque el Christo, aun quando eramos flacos, à su tiempo murió por los impios.

7 כיתבחן על תחדיק איש
ימות כלה על תשוב אולי גס
איש ימלא לבד למוות

Ciertamente à penas muere alguno por lo justo: porque por lo bueno por ventura alguno osará morir.

Δ Ικαμθέντες δω έκ πίστεως, ειρλήν η χαρις περς τον θεον δις ες ους κους η μων ης ος ες ους.

Estans donc iustificés par foy, nous auons paix enuers Dieu par noltre Seigneur Iesus Christ.

2. Δι ους κους τω αποσταγωγην εις χαρις τον θεον δις ες ους κους η μων ης ος ες ους.

Par lequel aussi nous auons esté amenés par foy à ceste grace, en laquelle nous-nous tenons fermes, & nous glorifions en l'esperance de la gloire de Dieu.

3. Ου μόνον δε, αλλά κους και χαρις εις τας θλίψεις, ειδότες ότι η θλίψις απομωνωσιν ημωσιν.

Et non seulement cela, mais nous nous glorifions mesmes es tribulatiōs: sachans que la tribulation produit patience.

4. Η δε απομωσιν δοκιμω, η δε δοκιμη εις πειρασ.

Et la patience espreuue, & l'espreuue esperance.

5. Η δε εις απισ η παρηγορις, οτι η αγαπη του θεου εκκεχυται εν τω καρδιας ημων δις τον πνευματον.

Or l'esperance ne confond point, pour autant que la dilection de Dieu est espandue en nos cœurs par le saint Esprit qui nous a esté donné.

6. Ετι γάρ ζήσους, εν τω ημων αιδωσιν, κατι κους απερ αιδωσιν απισ.

Car du temps que nous estions encoire desnués de toute force, Christ est mort en son temps pour nous qui estions du tout meschans.

7. Μόλις γάρ απερ δικαίου τις αποθανειται, απερ γάρ τδ αγαθου τάχα τις κους παλμα αποθανει.

Car à grand peine aduient-il que quelcun meure pour un iuste: mais encoire pourroit-il estre que quelcun oseroit mourir pour quelque bien-faiteur.

Iustificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum.

Then being iustified by faith / we haue peace towards God through our Lord Iesus Christ.

2. Per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, & gloriamur, in spe gloria filiorum Dei.

By whom also we haue access through faith unto this grace/wherein we stande / and reioyce vnder the hope of the glorie of God.

3. Non solum autem: sed & gloriamur in tribulationibus: scientes quod tribulatio patientiam operatur.

Neither do we so onely / but also wee reioyce in tribulations / knowing that tribulation bringeth forth patience.

4. Patientia autem probationem, probatio vero spem.

And patience experience/and experience hope.

5. Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

And hope maketh not ashamed / because the loue of God is shed abroad in our hearts by the holy Ghost / which is giuen vnto vs.

6. Vt quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est?

For Christ when wee were yet of no strength / as his time / died for the vniuersall.

7. Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.

Doubtes one will scarce die for a righteous man: but yet for a good man it may be that one dare die.

Nun wir denn sind gerecht worden durch den Glauben / so haben wir Friede mit Gott / durch vnsern HERRN Iesum Christ.

Ersterdi wi eren u blesne Reiterdige formedelst Troen / Saa hassue wi Fred met Gud formedelst vor HERRN Ihesum Christum.

2. Durch welchen wir auch einen Zugang haben im Glauben zu dieser Gnade / darinnen wir stehen / vnd rühmen vns der hoffnung der zukünftigen Herrlichkeit / die Gott geben soll.

Formedelst huiltken wi hassue oc en Tilgang i Troen / til denne Naade / som wi staa vdi / oc rose off aff der Haab som wi hassue til den tilkomende Herlighed / som Gud skal giffue.

3. Nicht allein aber das / sondern wir rühmen vns auch der trübsalen / dieweil wir wissen / daß trübsal gedult bringet.

De icke end der aleniste / Men wi rose off oc aff Drøffuelse / effterdi wi vide / At drøffuelse gør taalmodighed.

4. Gedult aber bringet erfahrung / erfahrung aber bringet hoffnung.

De taalmodighed gør forsarenhed / oc forsarenhed gør haabet.

5. Hoffnung aber lesset nicht zuschanden werden. Denn die Liebe Gottes ist ausgegossen in vnser herz durch den heiligen Geist / welcher vns gegeben ist.

Men haabet lader icke bestemme. Thi Guds kærlighed er vdguden i vore hjerter formedelst den hellige And / som er off giffuen.

6. Denn auch Christus / da wir noch schwach waren nach der zeit / ist für vns Gottlosen gestorben.

Thi at Christus døde oc for off vguddelige / der wi vaare endstrebelle effter tidens leyelighed.

7. Nun stirbt kaum jemand um des Rechtes willen. Vmb etwas guts willen dörffte villeicht jemand sterben.

Nu deer neppelige nogen for det Reiterdige For noget Gaar syld torde maa vel ste nogen dø.

Protoż sprawedliwój wśł neni gśauce; wśłry / mās me pokog s Bohem / strze Pā na nasseho Gęjśse Krysta.

Będactędy przez wśłre vspřas wśledliwien / pokoy v Bogā smamy / przez Pānā nāśego Jezusā Krystusā.

2. Strze nēhoj v přisřup māmę wśrau k milosři řetō / w řetęř řtoqime a řlubime se nadęgi řlāw řpnāw Bořljch.

Przez řtoregořmy řetę wśłre a otręymāli przyřecę ku řetę řāřce przez řtorā řtoimy / a řlubimy řie wñāđiei řwaly Bořę.

3. A ne toľko nadęgi / ale řakę řlubime se řārmuřę. Wędāuce řo / ře řārmuřet řręř liwost wvodi.

Ante řylko řo / āle řetęř yw vřřřāch řlubimy / wędęac řz vřřř řirpliwost řprawnie.

4. A řrępliwost řlussenj řb nř / řlussenj pak nadęgi.

A řirpliwost do řwāđęjente / ā do řwāđęjente nāđjete.

5. Anāđęge nęřān bęęę: nebo řāřka Bořlj řozřita gęř w řręřch nāřřch / řręę Duchā řwātęho / řtęřj dān gęř nām.

Anāđjete nę pohāřba / przez řo řz mřlōř Bořā řetę wřlāna w řerčāch nāřřch / řręę Duchā řwātęgo / řtęřj nām řetę dān.

6. Krystus řāgřř / řbřj gřme mř gęřř mřlřj břli / wędę řāř řu řā nęřřetęnę gęř vřřř.

Abowřemę Krystus gęřřmy mř řetęę řāđney mocy nę mřel / řāř řwęgo vřmāř řā nępobor řnę.

7. Gęřřo řřřem řbo řā řprawedliwřho vřmřřā / āle řnāđ řā dobręho nęřdo řmřřby vřmřřř.

Řāřřęć ředwřęę řto vřmāř řā řprawedliwęgo / ābowřem řnāđby řetę řřho řmřř vřmřřę řā dobrędjęć řwęęgo.

ה
8 חרבא מחנא אלהי
חובה בלגו דאן כד חטא
איתו חנו משיחא חלפו
מיר :

Ma Iddio ne vende ben certa, la sua charita verso noi, perciocche, essendo noi ancor peccatori, Christo è morto per noi.

9 במא הכיל ותר אית
נודח השג פדמה ובה
בתפא מן רוגא :

Molto piu dunque essendo noi hora giustificati per il suo sangue, saremo salvi per lui da l'ira.

10 אן גיר כד איתו בגל
דבא אחרגי צמו אלהא
במיתא דברה במא הכיל
בתרעיתא נחא בתניה :

Imperocche, se quando noi eravamo nimici, siamo stati riconciliati a Dio per la morte del suo Figliuolo, molto piu essendo riconciliati, saremo salvi per la sua vita.

11 ולא חבא בלחוד אלא
אף בשתבה באלהא ביד
מרו ישוע משיחא דבה הו
השא קבלו תרעיתא :

E non sol questo, ma ancor ci gloriamo in Dio per il nostro Signor Iesus Christo, per cui habbiamo hora conseguita la riconciliatione.

12 איבא דביר חר
נשא עלת חטיתא לעלמא
ופיר חטיתא מותא ו
והיכא בכלהו בני אנשא
עבר מותא בתי דכלהו
חטו :

Per laqual cosa, si come per vn huomo il peccato è entrato nel mondo, & per il peccato la morte: & così la morte è trarsa in tutti gli huomini in quanto che tutti hanno peccato.

13 עדמא גיר לגמוסא
חטיתא כד איתנה הו
פעלמא לא חטיבא הות
חטיתא מטול דלית הו
גמוסא :

Perche il peccato era ben nel mondo infra a la Legge: or quando non ciuè Legge, il peccato non è imputato.

ה
8 ומקים את-חבתו אלינו
האלהים כי-בהיותנו עוד
חטאים המשיח עלינו מת :

Mas Dios, encarece su Charidad para con nosotros, que siendo aun peccadores, el Christo murio por nosotros.

9 ובמה יותר כי-נצדקים עתה
בדמו גושע בידו מחרון אף
יהיה :

Luego mucho mas aora justificados en su sangre, por el seremos saluos de la yra.

10 ואם בהיותנו אויביו התימרנו
בכבוד אלהים במות בנו במה
יותר כי-מתמרים גושע בחייו :

Porque si siendo enemigos, fuemos reconciliados con Dios por la muerte de su Hijo, mucho mas ya reconciliados seremos saluos por su vida.

11 לא לבד כי-אם גם מתהללים
באלהים באדגינו ישוע המשיח
אשר בו עלת את החליפה לקחנו :

Y no solo esto, mas aun nos gloriamos en Dios por el Sennor nuestro Iesus el Christo, por el qual hemos aora recebido la reconciliacion.

12 על-כן באשר באדם אחד
החטאה באה אל-העולם
ובחטאה המות וכן בכל-האנשים
בא המות על-כי כלם חטאו :

Por tanto, de la manera que el peccado entró en el mundo por vn hombre, y por el peccado la muerte: y la muerte anfi passó a todos los hombres en aquel en quien todos peccaron.

13 כי-עד התורה חטאה היתה
בעולם והחטאה לא גחשבה
באינה התורה :

Porque hasta la Ley el peccado estaua en el mundo: mas el peccado no era imputado, no auiendo Ley.

ε.
8. Σωίσησθε τὴν ἑαυτῶν ἀγά-
πην εἰς ἡμᾶς ὁ ἦς, ὅτι ἐπὶ αὐ-
τῇ ἀρτοῦλα ὄντων ἡμῶν, ἡμεῖς ὁ-
μοίως ἀπέθανον.

Mais Dieu recommande du tout sa dilection enuers nous en ce que lors que nous n'etions que pecheurs, Christ est mort pour nous.

9. Πολλῷ ὧν μάλλον, διακαί-
τεσι καὶ τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, σωθή-
σονται δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς.

Beaucoup plustost donc, estans maintenant iustificés en son sang, serons-nous saués de l'ire par lui.

10. Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλά-
γημεν τῇ θῷ δαξ τῇ θάνατον τῇ
ὑοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μάλλον κατηλά-
γητες σωθήσονται ἐκ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ.

Caf si lors que nous estions enne-
mis nous auons esté reconciliés à Dieu
par la mort de son fils: beaucoup plu-
stost, estans desia reconciliés, serons-nous
saués par la vie d'icelui.

11. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ καυχώ-
μεθα ἐκ τῇ θῷ δαξ τῇ θάνατον ἡ-
μῶν ἵνα ὡς ἡμεῖς, δι' οὗ τῷ κα-
ταλλάγῃ ἐλάβεμεν.

Et non seulement cela, mais nous-
nous glorifions mesmes en Dieu par
nostre Seigneur Iesus Christi: par lequel
maintenant nous auons obtenu recon-
ciliation.

12. Διὰ τὴν ὥστε δι' ἑνὸς ἀνθρώ-
που ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰ-
σηλθῆ, ἐξ αὐτοῦ τῆς ἀμαρτίας ὁ θά-
νατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀν-
θρώπους ὁ θάνατος διήλθεν, ἐφ' ᾧ
πάντες ἡμαρτοῦ.

Parquoi comme par vn seul homme
le peché est entré au monde, & par le
peché la mort: & ainsi la mort est par-
uenue sur tous les hommes, d'autant
que tous ont peché.

13. Ἀρκεῖ γὰρ νόμον ἀμαρτία ὡς
ἐπὶ τὸν κόσμον ἀμαρτία δὲ ἐστὶν ἄνευ
νόμου, μή οὐτ' ὅτι νόμος.

Car iusqu'à la Loy le peché estoit au
moude: or le peché n'est point imputé
quand il n'y a point de Loy.

8. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam adhuc cum peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.

But God setteth out his love towards us / seeing that while we were yet sinners / Christ died for us.

9. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.

Much more then / being nowe justified by his blood / we shall be saved from wrath through him.

10. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii eius: multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.

For if when we were enemies / we were reconciled to God by the death of his Sonne / much more being reconciled / we shall be saved by his life.

11. Non solum autem, sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

And not onely so / but wee also reioyce in God through our Lorde Iesus Christ / by whom we have now received reconciliation.

12. Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

Wherefore / as by one mans sinne entered into the worlde / and death by sinne / and so death went over all men: forasmuch as all men have sinned.

13. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.

For unto the time of the Law was sinne in the worlde: but sinne is not imputed while there is no Law.

8. Darumb preiset Gott seine Liebe gegen uns / daß Christus für uns gestorben ist / da wir noch Sünder waren.

Der faare priser Gud sin kærlighed mod oss / i det at Christus er død for oss / der vi vaare end da syndere.

9. So werden wir je vilmehr durch ihn behalten werden für dem Zorn / nach dem wir durch sein Blut gerecht worden sind.

Saa stulle vi jo meger mere bliffue formedelst hannem beuarede fra vreden / effterdi vi ere bleffue formedelst hans Blod.

10. Denn so wir Gott versönet sind / durch den Todt seines Sohns / da wir noch Feinde waren / vil mehr werden wir selig werden durch sein Leben / so wir nun versönet sind?

Iht at ere vi forligte mer Gud / formedelst hans Søns Død / der vi end vaare Fiender / Da stulle vi meger mere bliffue salige formedelst hans Liff / effterdi vi ere nu forligte?

11. Nicht allein aber das / sondern wir rühmen uns auch Gottes / durch unsern Herren Iesum Christ / durch welchen wir nun die Versöhnung empfangen haben.

De icke det aleniste / men vi rose oss oc aff Gud / formedelst vor HERRE Iesum Christum / forme delst huilken vi haaffue nu faaet forligelsen.

12. Derhalben wie durch einen Menschen die Sünde ist kommen in die Welt / vnd der Todt durch die Sünde / vnd ist also der Todt zu allen Menschen durchgedrungen / dieweil sie alle Sünder sind.

Der faare / ligge som Synden kom i Verden formedelst et Menniske / oc Døden formedelst Synden / oc Døden trengde saa igennem til alle Menniske / effterdi at desyndede alle.

13. Denn die Sünde war wol in der Welt / biß auff das Geseß / Aber wo kein Geseß ist / da achtet man der Sünde nicht.

Iht Synden vaar vel i Verden / indtil Loven kom / Men der som ingen Lov er / der aetser man icke Synden.

8. Dofazuge jagist Duoh lasth swet nam / Debo / kond gime my gessit hristinis byli / tehdy Krysus vmfel ja nas.

Alle Bog zaleca mlosce swete fin nam / ze godziny my teszczę byli / grzesznym / Krysus za nas vm mact.

9. Wnohem tehdy wlicę my / nij gij sprawiedliwiy wcinęni gsauec kwiij geho / wnywobozzeni budeme od hne wu strze ncho.

Bedac thedy sprawiedliwiy / ni kwiia tego / bialeko wlicę / to raz bedziemy przesi od gniewu zachowani.

10. Döntwadz jagist kond gime byli nepřáteli / sinijeni gime s Bohem / strze smrt Syna geho. Wnohem wlicę gij sinijeni gsauec / wnywobozzeni budeme strze žiwot geho.

Bo teszje bedac nepřijaci / elmi / testchiny ziedani z Bogiem przez śmierc Syna tego / daz lezo wlicę bedac ziedani / beda ziemy przez žywot tego zachowani.

11. Ane toliko to / aley chlu blime se w Bohu / strze Pana nasseho Gessite Krosia / strze nchoz nym sinijeni gime došli.

Ane tylo to / ale sie tez chlu biny w Bogu przez Pana nassego Jezusa Krysusa / przez Krocgo / imi y tetaz ziedani nie otrzymali.

12. Protos / yakoz strze gebi noho slowetana tento Swet hrijch wessel / a strze hrijch smrt / a tak na wsecky lidi smrt pfalla / neb gsauec wssy / cni zhreschiti.

A bla tego / tak priet ledne / g d zlowieka / grzech na swet wssedl / a przez grzech smierc / y tak na wssy lidi / smierc grze bla / w Krocym wssy / gzezhly.

13. Az do Zakona jagist hrijch byl na Swete: Ale hrijch nebyl wazen dotud / do / tudz nebylo Zakona.

Abowiem az do Zakonu grzech byl na swiecie / a grzech nie bywa przycyran goy Zakonu nie maff.

14. אלה אמלך מות
מן אדם ועד מות
אף על אלו הלו
בדמות עולת אדם אשר
הוא צורת האדם הבא :

Ma la morte ha regnato da Adamo infino à Moïse, ancor sopra quelli che non hanno peccato al modo de la trasgressione d' Adamo, alqual era figura di quel laebè douena d'entre.

15. אלה לא הומו
שורצתא הכנא מוחבתא
אז ציר מוחל שורצתא דחד
סגאא מיתא כמא דכיל
יתראית טבותא דאלהא
ומוחבתא מטול חד בן
נשא יסוע משיחא
בסגאא היתיר :

Ma non è già così il dono, come il delitto, peccioche se per il delitto d'vno molti son morti, molto più la gratia di Dio, e il dono per la gratia, che è d'un huomo, cioè Iesus Christo, è redondato sopra molti.

16. ולא איך סכלות
דחד הכנא מוחבתא דיהא
ציר דיהא מוחל להויכא
הומו מוחבתא דיהא
חטא סגאא היתיר לכאנא :

Ne così è del beneficio come di quello che era entrato per vno, che peccò: imperoche la colpa è ben da vno delitto a condannatione: ma il dono è di molti delitti a giustificatione.

17. או ציר מטול סכלות
דחד אמלך מותא יתראית
אליו הנסבו סגאא ד
הטבותא דמוחבתא
ודכאנא פתא ימלכו
בין חד יסוע משיחא :

Per che se per il delitto d'vno, la morte ha regnato per vno, molto più quelli che riceuono l'abbondantia de la gratia e del dono de la iustitia, regnaranno in vita per vno, cioè Iesus Christo.

18. איכנא דכיל דמסול
סכלותא דחד הוא חויכא
לכלהון בני גשא הכנא
מטול פאנותא דיהא תהנא
דכונא ליהא לכלהון בני
גשא :

Si come dunque per vno delitto la colpa è venuta in tutti gli huomini: così ancora per vna iustitia che ci giustifica il beneficio è redondato in tutti gli huomini in giustificatione de la vita.

14. אלה מלך המות מאדם עד
משה גם על האלה האנים
חטא בדמות עולת אדם אשר
הוא צורת האדם הבא :

Conrado esso reyno la muerte desde Adam hasta Moysen aun en losque no peccaron a la manera de rebellion de Adam; el qual es figura del que auia de venir.

15. אך לא כמו העולה לו
גם תחנה ואם בעולת אדם
אחד רבים מתו כמה יותר
תחנת האלהים ותחנת בתחנת
האדם אחד ישוע המשיח ברבים
הותר :

Mas no como el delicto, tal fue el don: porque si por el delicto de aquel vno murieron muchos, mucho mas la gracia de Dios y el don por la gracia de vn hombre Iesus el Christo abundó a muchos.

16. וחלל כמו באחד החטא
לו המיתה כן המשפט מאחד
לדיו אך מיתת הן מעולות רבות
לצדקה :

Ni tampoco de la manera que por vn peccado, anzi tambien el don: porque el juyzio a la verdad vino de vn peccado para condenacion, mas la gracia vino de muchos delictos para justifiçaciõ.

17. ואם בעולת האחד מלך
המות באחד כמה יותר האלה
אשר את יתר תחנת ופתח
הצדקה לקחים בחיים ימלכו
באחד ישוע המשיח :

Porque si por vn delicto, reyno la muerte por causa de vno, losque reciben la abundancia de la gracia, y de la merced, y de la iusticia, mucho mas reynarán por vn Iesus el Christo.

18. על כן כאשר בעולת אחד
על כל האנשים למשפט כן
גם בצדקה אחד על כל האנשים
לצדקה :

Ansi que de la manera que por vn delicto vino el juyzio a todos los hombres para condenacion, anzi, por vna iusticia vino la gracia a todos los hombres para justifiçacion de vida.

14. 'Αλλ' ἐξ ἁπλῶς τοῦ ἁμαρτίας
τοῦ ἀδὰμ μίαν μωσῆ, καὶ ὅτι
οὐκ ἦν ἁμαρτία τοῦ ἀδὰμ ὅτι
ἐκείνη ἡ ἁμαρτία τοῦ ἀδὰμ,
ὅς ἐστι τῆς ἁπλῆς.

Mais la mort a regné depuis Adam iusqu'à Moysc, meisme sur ceux qui n'auoyent point peché à la façon de la transgression d' Adam, qui est figure de celui qui deuoit venir.

15. 'Αλλ' ἐχρὶς τοῦ ἁμαρτίας,
οὕτως καὶ χάρις (μα. εἰ γὰρ τὸ
εἰς, ὁ ἁμαρτίας εἰς πολλοὺς ἁ-
μαρτίας, καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ
καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ ἁμαρτίας τοῦ
ἁμαρτίας καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ ἁμαρτίας
καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ ἁμαρτίας.

Mais il ne en prend pas du don comme de l'offense, Car si par l'offense d'un seul plusieurs sont morts, beaucoup plusost la grace de Dieu, & la donation par la grace, qui est d'un seul homme, allauoir de Iesus Christ, à abondé sur plusieurs.

16. Καὶ οὕτως δι' ἑνὸς ἁμαρτίας
καὶ τὸ θάνατος τοῦ ἁμαρτίας
καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ
ἁμαρτίας, εἰς πολλοὺς ἁμαρτίας,
εἰς δικαίωμα.

Et n'en prend pas ainsi du don comme de ce qui est entré par vn seul ou par vn peccé. Car la coulpe est d'vne seule offense en condemnation: mais le don est de plusieurs offenses à iustification.

17. Εἰ γὰρ τὸ ἁμαρτίας
καὶ τὸ θάνατος ἐκαστοῦ
καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ
ἁμαρτίας, εἰς πολλοὺς ἁμαρτίας,
εἰς δικαίωμα καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ
ἁμαρτίας.

Car si par l'offense d'un seul la mort a regné par vn seul, beaucoup plusost ceux qui reçoient l'abondance de grace, & du don de iustice, regneront en vie par vn seul, allauoir par Iesus Christ.

18. Ἀρξάτω εἰς δι' ἑνὸς ἁμαρτίας
καὶ τὸ θάνατος εἰς πάντας ἁμαρτίας
καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ
ἁμαρτίας, εἰς πάντας ἁμαρτίας,
εἰς δικαίωμα καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ
ἁμαρτίας.

Comme done par vne seule offense la coulpe est venue sur tous hommes en condemnation, ainsi aussi par vne seule iustice nous iustificante le don est venu sur tous hommes en iustification de vie.

14. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adae, qui est forma futuri.

But death reigned from Adam to Moses: even over them also that sinned not after the like manner of the transgression of Adam, which was the figure of him that was to come.

15. Sed non sicut delictum, ira & donum, si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donum, in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit.

But yet the gift is not so as is the offence: for if through the offence of one many be dead: much more the grace of God, and the gift by grace, which is by one man Jesus Christ, hath abounded unto many.

16. Et non sicut per unum peccatum, ira & donum, nam iudicium quidem ex uno, in condemnationem: gratia autem ex multis delictis, in iustificationem.

Neither is the gift so / as that which entered in by one that sinned: for the fault came of one offence unto condemnation: but the gift is of many offences to iustification.

17. Si enim in unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiae & donationis & iustitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Iesum Christum.

For if by the offence of one / death reigned through one: much more shall they which receive the abundance of grace, and of the gift of righteousness, reign in life through one / that is / Jesus Christ.

18. Igitur sicut per unius delictum, in omnes homines in condemnationem: sic & per unius iustitiam, in omnes homines in iustificationem vitae.

Likewise then as by the offence of one / the fault came on all men to condemnation / so by the justifying of one / the benefit aboundeth toward all men to the iustification of life.

14. Sondern der Tode herrschet von Adam an bis auff Moysen / auch über die / die nicht gesündigt haben / mit gleicher übertretung / wie Adam / welcher ist ein Bilde des der zukünftig war.

Men Deden regnerede fra Adam indtil Moyses. oc saa offuer dem / som icke syndede / med lige saadan offuertrædelse / som Adam / huilket der er et Billede / til det / der tilkomme daa.

15. Aber nicht helt sichs mit der Gabe / wie mit der Sünde. Denn so an eines Sünde vil gestorben sind / So ist vil mehr Gottes Gnade vnd Gabe vilen reichlich widerfahren / durch die Gnade des einigen Menschen Jesu Christi.

Men der vaar icke met Gassuen / som met Synden. Thi at dode de mange vdi ic Menntis synd / Da er meger mere Guds Naade oc Gassue rigelige vederfaaren mange / formedelst Ihesum Christum / som vaar det eneste Menntis i Naade.

16. Vnd nicht ist die Gabe alleine über eine Sünde / wie durch des einigen Sünders einige Sünde alles verderben. Denn das Urtheil ist kommen auß einer Sünde zur verdammnis / die Gabe aber hilfft auch auß vilen Sünden zur Gerechtigkeit.

De den Gassue er icke aleniste offuer en Synd. som alting er forderffuit / formedelst den eneste Synders eniste synd. Thi kommen er kommen aff en synd til fordommelse / Men Gassuen hjælper / oc aff mange synder til Retferdighed.

17. Den so vmb des einigen Sünde willen der Tode geherrscher hat durch den einen / Bilmehr werden die / so da empfangen die fülle der Gnade vnd der Gaben / zur Gerechtigkeit herrschen im Leben / durch einen Jesum Christ.

Thi at regnerede Deden formedelst den ene for en eniste Synd skuld / Da skulde de meger mere / som saa Naadens oc Gassuens offuertrædighed til retferdighed regneret iiffuit / formedelst Ihesum Christum.

18. Wie nun durch eines Sünde die Verdammnis über alle Menschen kommen ist / Also ist auch durch eines Gerechtigkeit die Rechtfertigung des Lebens über alle Menschen kommen.

Lige som nu fordommelse er kommen offuer alle alle Menntis formedelst ic Menntis synd / Saa er iiffens retferdighed kommen offuer alle Menntis for den enis Retferdighed.

14. Ale królawała Śmierć od Adama aż do Mojżesz / także w nad temi którzy niegrzeszyli / a to pro podobieństwo pręskawienia Adama / którzy byli przykładem Adama budawcy ho.

Alle śmierć królowała od Adama aż do Mojżesz / nad tymi którzy byli nie grzeszyli na podobieństwo przestępstwa Adama / którzy byli przykładem Adama budawcy ho.

15. Ale nie jako grzech / tak w miłosć. Nebo ponieważ pro grzech jednoho mnoho gich zemřelo / mnohem więcej miłosć Bożi a dar / z miłosći jednoho człowieka Grzech / na mnohých se rozmnožil.

Królestwo śmierci królowało od Adama aż do Mojżesz / nad tymi którzy byli nie grzeszyli na podobieństwo przestępstwa Adama / którzy byli przykładem Adama budawcy ho.

16. A nie jako strze grzech / tak za se miłosć. Nebo saud Bożi / jednoho grzechu pochází / z łaskawości / ale miłosć je mnohých grzechów / z łaskawości / z łaskawości.

A dobrotliwość nie tak / Kto jest jako śmierć co przysłał przez jednego / który grzeszył / gdyż wielu z jednego występku przysłał tu potępieniu / ale dar bywa dań z wielką łaskawości / z łaskawości.

17. Nebo ponieważ grzech / tak za se miłosć. Nebo saud Bożi / jednoho grzechu pochází / z łaskawości / ale miłosć je mnohých grzechów / z łaskawości / z łaskawości.

Abytem iest jednego przez / Kto jest jako śmierć co przysłał przez jednego / który grzeszył / gdyż wielu z jednego występku przysłał tu potępieniu / ale dar bywa dań z wielką łaskawości / z łaskawości.

18. A protoż / jak strze jedno / noho grzech / wssychni liść płu / si i potępieni / tak w strze jedno / noho sprawiedli / wssychni / mohau pręgi i / sprawiedli / si żywota.

A także tedy / tak przez jedno / przestępstwo / zika / si wssychni / si żywota / tak przez jedno / sprawiedli / wssychni / mohau pręgi i / sprawiedli / si żywota.

19. איכנא גיר מטול לא
משנתמגענותה דחד בר
נשא חטא סגנא הנו
הכנא אף מטול
משנתמגענותה דחד
סגנא באנא הנו :

*Impero che si come per la disobedi-
entia d'un huomo, molti sono stati constitui-
ti peccatori: cosi per l'obbedientia d'uno,
molte saranno costituiti giusti.*

20. מעלא דיין דהנו
לנמוסא דתסגא חטיתא
וכד דסגית חטיתא תמן
אתנתבת טיבותא :

*Hor la Legge s'aprouenne, accioche
il delitto abbondasse: ma doue è abbon-
dato il peccato, ius è abbondata maggior-
mente la gratia.*

21. דאין דאמלכא
חטיתא במותא הכנא
תמלך טיבותא בכאנותא
לחיא דלעלא ביד מנו
ישוע משיחא :

*Accioche come il peccato ha regnato
à morte, così ancor la gratia regnasse per
la giustizia à vita eterna per Iesus Chri-
sto nostro Signore.*

1. מנא הכיל נאמר נחנא
בה בחטיתא דטיבותא
נתנתר :

*Che diremo noi dunque? dimoreremo
noi nel peccato, accioche la gratia ab-
bondi?*

2. חס אילין גיר דמיתו
לחטיתא איכנא נחא בה
תוב :

*Non sia gia così. Noi che siamo morti
al peccato, come viueremo piu in esso?*

3. אן לא ידעין אנתון ד
דאילין דעמרו פישוע מ
משיחא במותה הו
עמרו :

*Non sapete voi che quanti siamo sta-
ti battezzati in Christo Iesus, siamo stati
battezzati ne la sua morte?*

19. כי באשר על לא שמוע אדם
אחד חטאים רבים גהו כל
גם ביקרת אחד צדיקים
רבים יקמו :

*Porque como por la defobediencia de vn
hombre muchos fueron hechos peccadores, anfi
por la obediencia de vno muchos seran hechos
iustos.*

20. והחוקה באה אשר תחת
העולתה ואם גותרה החטאה
גם על יתר חזיתה החתונה :

*La Ley empero entró paraque el peccado
cresciese: mas quando el peccado creció, sobre-
pujó la gracia.*

21. למען כמו מלכה החטאה
במות כל המלך החתונה בישוע
המשיח אדנינו :

*Paraque de la manera que el peccado reynó
para muerte, anfi tambien la gracia reyne por la
justicia para vida eterna por Iesus el Christo Sen-
nor nuestro.*

1. ומה נאמר נעמד בחטאה
אשר חזית החתונה :

*Pues que diremos Perseueraremos en pec-
cado paraque la gracia crezca?*

2. חלילה לנו אשר מתנו לחטאת
אין עוד גחיה בה :

*En ninguna manera, porque losque somos
muertos al peccado, como biuiremos aun en el?*

3. הלא ידעתם כי כלנו אשר
גטבלנו בישוע המשיח במותו
גטבלנו :

*O no sabéis que todos losque somos
baptizados en el Christo Iesus, somos baptizados en su mu-
erte?*

19. Ωςπερ γάρ δι' ἧς τῆς ἀ-
νομίας εἰς ἃς καθάρων ἀμάρταν-
λοι καταστρέφονται οἱ πολλοί, οὕτως
δι' ἧς τῆς ὑπακοῆς εἰς ἃς οἱ δικαιοί
καταστρέφονται οἱ πολλοί.

*Car comme par la defobéissance
d'un seul homme plusieurs ont esté ren-
dus pecheurs, ainsi par l'obéissance d'un
seul, plusieurs seront rendus iustes.*

20. Νόμος δὲ προσήλθης, ἵνα
πλεονάσῃ τὸ ἁμάρτημα· οὐ δὲ ἵ-
πεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερπε-
ρίσσει αὐτὴ τὴν χάριν.

*Or la Ley est entreuenue, afin que
l'offense abondast: mais là où le péché
a abondé, grace y a abondé par dessus,*

21. Ὡς ὡςπερ ἡ ἁμαρτία ἐβί-
αυσε ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ
χάρις βασιλεύσει διὰ τῆς δικαιοσύ-
νης εἰς ζωὴν αἰώνιον. διὰ τοῦτο
καὶ ὡςπερ ἡμεῖς ἡμεῖς.

*Afin que comme le péché a regné
à mort, ainsi aussi la grace regnast par
iustice à vie éternelle, par Iesus Christ
notre Seigneur.*

Κ Ε Α Λ. 5.
Τι εἰς ἁμάρτιαν καὶ ἐμμένωμεν
ἐν ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονά-
σῃ;

*Quedirons nous donc: demen-
rons-nous en péché, afin que la grace
abonde:*

2. Μή γίνωμεν οἷμαι ἐν τῷ θανάτῳ
τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἐστὶν ἡμεῖς ἐν
αὐτῇ;

*Ainsi n'aduiens. Car nous qui som-
mes morts à péché, comment viurons-
nous encore en icelui.*

3. Ἡ ἀνομία ἡ ὅτι ἐστὶν ἡ ἁμαρτία
ἐν τῷ θανάτῳ, εἰς τὸν θά-
νατον αὐτὴν ἡ ἁμαρτία ἐβίβασεν;

*Ne sauez-vous pas que nous tous
qui auons esté baptizés en Iesus Christ,
auons esté baptizés en la mort.*

19. Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obedientiam, iusti constituentur multi.

For as by one mans disobedience, many were made sinners: so by the obedience of one, shall many also be made righteous.

20. Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Vbi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.

Moreover the Law entered thereupon that the offence should abound: neuertheless, where sinne abounded, there grace abounded much more.

21. Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

That as sinne had reigned unto death, so might grace also reigne by righteousness unto eternal life, through Iesus Christ our Lord.

Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato ut gratia abundet? Absit.

What shall we say then? Shall we continue still in sinne, that grace may abound? God forbid.

2. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

How shall we, that are dead to sinne, still live therein?

3. An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?

Know ye not, that all we which have bene baptized into Iesus Christ, have bene baptized into his death?

19. Denn gleich wie durch eines Menschen ungehorsam vil Sündler worden sind / Also auch durch eines gehorsam werden vil Gerechten.

Thi at lige som der ere bleffne mange Syndere for it Rennistis vlydighed / Saa bliffue oc mange verferdige formeðist den enis lydighed.

20. Das Gesetz aber ist neben ein kommen / auff daß die Sünde mechtiger würde. Wo aber die Sünde mechtig worden ist / da ist doch die Gnade vil mechtiger worden.

De lowen kom diffimellem ind / paa der at Synden skulde bliffue mechtigere. De huor som Synden er bleffuen mechtig / Der er dog Naaden bleffuen meget mechtigere.

21. Auff daß / gleich wie die Sünde geherrscher hat zu dem Tode / Also auch herrsche die Gnade durch die Gerechtigkeit zum ewigen Leben / durch Iesum Christ.

Paa der at lige som Synden regneredestil Døden / Saa skal oc Naaden regnere ved Retferdighed til det ewige Liff / formeðist Ihesum Christum.

Was wollen wir hiezu sagen? Sollen wir denn inn der Sünde beharren / auff daß die gnade desto mechtiger sey? Das sey ferne.

Had ville wi siige her til? Stulle wi da bliffue varactige i Synden / paa der at Naaden kand bliffue diff mechtigere? Der vere longt fra.

2. Wie solten wir in Sünden wollen leben / der wir abgestorben sind?

Huorledis skulde wi ville leffue i synd / wi som ere aff Døde?

3. Wisset ihr nicht / daß alle / die wir inn Iesum Christum getauft sind / die sind in seinen Tode getauft?

Vide i icke / At alle / wi som ere dobret Ihesum Christum / wi ere dobret i hans Død?

19. Neb nako strze neposlušenskiw gednoho člověka / vsčiněno gest mnoho hříšných: tak také strze poslušenskiw gednoho / vsčiněni budau mnoz spravedliwji.

Do takto przez nieposlušensktwo jednego człowieka wiele ich stało się grzesznymi / także przez poslušensktwo jednego wiele ich stało się sprawiedliwymi.

20. Zákon pak wtročil mezi to / aby se rozhognil hříšný. A kde se rozhognil hříšný / tu se gest hognějí vřazala milost.

A zákon k tomu přispěl / aby se množilo zkeřestěpstwo / ale gdje se grzech rozmnožil / tam lást obřizovala.

21. Aby nakož gest kralowal hříšný k smrti / tak aby y milost kralowala strze spravedlnosti žiwotu wěčnému / strze Gejšse Krysta Pána našeho.

Aby takto grzech kralował ku śmierci / tak też aby łaska kralowała przez sprawiedliwość ku żywotowi wiecznemu / przez Jezusa Krystusa Pana naszego.

Čižehda dijme? Budeme trwati w hříchu / aby se milost rozhognila? Nikoli.

Čiž tedy rzeczymy? Budziemy li w grzechu trwać / aby sie łaska obřizbha zřizala?

2. Nebo kteřij gšme zemřeli hříchu / kterakž gešse žiwot budeme w něm?

Nie daj tego Boże / abowiem ktorzyśmy umarli grzechowi / i tak Boż daley w nim żyć budziemy?

3. Ždall newjste Bratři / že kteřijžkoli pokřtění gšme w Krysta Gejšse / w smrti geho pokřtění gšme?

A zaž niewstęścież sie Polwieś nas w Krystusa Jezusa iest okřczonych / iestliemy okřczeni w śmierci jego?

4 אֶתְחַבְּנוּ צִיר צִמָּה בְּ
בְּמַצְמִידֵיכֶם לְמוֹתָיִם
דְּאִיכְנָא דְקָם יִשְׁוֵעַ מִשִּׁיחָא
מִן בֵּית מִיתָא בְּתַשְׁבוּחָתָא
דְּאִבְוָהי הַכְּנֵי אַף הָנוּ
בְּחַיָּא חֲדָתָא נְהִלָּךְ :

*Noi siamo dunque sepolti con essolui
ne la morte, per il battesimo: accioche si
come Christo è risuscitato da morte per la
gloria del Padre, così noi ancora cammina-
mo in novità di vita.*

5 אִם צִיר אֶתְחַבְּנוּ
צִמָּה בְּדִמִּיתָא דְּמוֹתָיִם
הַכְּנֵי אַף בְּקִימָתָא נְהִלָּךְ :

*Imperocché se noi siamo innessati in-
sieme, concesso a la conformità de la sua
morte, certo noi saremo ancora a la con-
formità de la sua resurrettione.*

6 נְדַעִינוּ צִיר דְּבַר נָשׁוּן ע
צִיחָא אֶתְדַקֵּר צִמָּה ד
דִּתְבַּטֵּל בְּגֵרָא דְּחִסִּיתָא
דִּתּוֹב לֹא נִשְׁמַשׁ לְחִסִּיתָא :

*Sapendo questo che il nostro vecchio
huomo è stato crucifisso insieme con lui,
accioche si snerasse il corpo del peccato: a
fin cho noi non seruiamo piu al peccato.*

7 אִינָא דְּמִית צִיר אֶתְחַבְּנוּ
לֵה מִן חִסִּיתָא :

*Perciocché chi è morto, è assaiuto dal
peccato.*

8 אִם הָכִיל מִיתוּ עִם
מִשִּׁיחָא נְהִימוּ דְּצִמָּה (עִם)
מִשִּׁיחָא) נְהִיָּא :

*Hor se noi siamo morti insieme con
Christo, noi crediamo d'hauere ancor a
viuere con lui.*

9 נְדַעִינוּ צִיר דְּמִשִּׁיחָא
קָם מִן צִיר מִיתָא וְתוֹב
לֵה מִצָּת וּמִיתָא לֵה
מִשְׁתַּלֵּט בָּהּ :

*Sapendo che Christo, poi ch'egli è ri-
suscitato da morte, non muore piu: la
morte non ha piu dominio in lui.*

10 דְּמִית צִיר לְחִסִּיתָא
הוּא מִית חַיָּא וְכֵן נְדַחֵי חַי
הוּא לֵה :

*Perciocché quanto a quello ch'egli è mor-
to, è morto al peccato vna sola volta: ma
quanto a quel ch'ei viue, viue a Dio.*

4 וְנִקְבְּדֵנוּ עִמּוֹ בְּטִבְיִלָּה לְמוֹתָיִם
לְמַעַן בְּמִיתוֹ קָם חַיָּיִם מִמִּיתָיִם
בְּכִכּוּד אֲבִי כֵן גַּם אֲנַחְנוּ
בְּחִדּוּשׁ הַחַיִּים נְהִלָּךְ :

Porque fomos sepultados juntamente con
el a muerte por el Baptismo, paraque como el
Christo resuscitó de los muertos a gloria del Pa-
dre, anfi tambien nosotros andemos en nouedad
de vida.

5 לְכֵן אִם נִטְעִים נְהִיָּנוּ
בְּדִמִּיתָא מוֹתוֹ גַּם בְּקִימָתָא
נְהִיָּה :

Porque si fuemos plantados juntamente en
el la semejança de su muerte, tambien lo seremos
juntamente a la de su resurreccion.

6 וְזֵאת נִדְעָ כִּי אֶתְדַקֵּר חַיָּיִם
נִצְלָב עִמּוֹ אֲשֶׁר הָהֵבֵל גְּוִיָּה
הַחַטָּאת וְעוֹד לֹא נַעֲבֹד לְחַטָּאת :

Ciertos que nuestro viejo hombre junta-
mente fue crucificado conel, para que el euerpo
del peccado sea deshecho, que mas no siruamos
a peccado.

7 כִּי אֲשֶׁר מִית נִצְדָק מִן
הַחַטָּאת :

Porque el que es muerto, justificado es del pec-
cado.

8 וְאִם נָמוּת עִם חַיָּיִם
מִאֲמִינִים אֲנַחְנוּ כִּי גַם נְהִיָּה
עִמּוֹ :

Y si morimos con el Christo, creemos que
tambien biuiremos con el.

9 יוֹדְעִים כִּי חַיָּיִם קָם מִמִּיתָיִם
עוֹדְנוּ לֹא יָמוּת חַיָּיִם לֹא יִמְשַׁל
בּוֹ :

Ciertos que el Christo auiendo resuscitado
de los muertos, ya no muere: la muerte no se en-
fennoreara mas deel.

10 כִּי אֲשֶׁר מִית לְחַטָּאת מִית הוּא
פַּעַם אַחַת נִאֲשֶׁר חַי הוּא
לְאֱלֹהִים :

Porque, que es muerto, al peccado murió v-
navez: y que biue, a Dios biue.

4. Συμετέφημεν οὐτὸν αὐτῷ βαπτισ-
τῇ βαπτισματος εἰς τὸ θάνατον·
ὥστε παρ' ἡμεῶν χριστὸς ὅτι νε-
κρὸς ἦν τῆς ὀφθῆς τῆς πατρὸς,
ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐν καὶ τῇ ζωῇ
ὡς πατήσμεθα.

Nous sommes donc enseuclis avec
lui en la mort par le Baptisme: afin que
comme Christ est resuscité des morts
par la gloire du Pere, nous, aussi pareil-
lement cheminions en nouueauté de
vie.

5. Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ
ὁμοιωματι τῆς θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ
καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα.

Car si nous auons esté faits vne mes-
me plante avec lui par la conformité de
la mort, aussi le ferons-nous par la con-
formité de la resurreccion.

6. Τὴν γὰρ παλαιότητα, ὅτι ὁ πα-
λαιὸς ἡμεῶν ἀνθρώπος συνεσταυρώ-
θη ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁ-
μαρτίας τῆς μακρῆς δουλείας ἡμῶν
τῇ ἀμαρτίᾳ.

Sachans cela, que nostre vieil hom-
me a esté crucifié avec lui, à ce que le
corps de peché fust reduit à neant: afin
que nous ne seruions plus à peché.

7. Ὁ γὰρ δὸς θανάτου δεδικαιώσθη
ὅτι τῆς ἀμαρτίας.

Car celui qui est mort, est quitte de
peché.

8. Εἰ δὲ ἀπέθανομεν αὐτῷ χριστῷ,
πιστεύομεν ὅτι καὶ συζηήσομεν αὐ-
τῷ.

Or si nous sommes morts avec
Christ, nous croyons qu'aussi viurons
nous avec lui.

9. Εἰδότες ὅτι χριστὸς ἡμεῖς ἐκ
νεκρῶν, ὅτι καὶ δὸς θανάτου, θάνα-
τος αὐτοῦ ἐκ καὶ κυριεύει.

Sachans que Christ estant resuscité
des morts ne meurt plus: la mort n'a
plus de domination sur lui.

10. Ὁ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἀμαρτίᾳ
ἀπέθανον ἑφάπαξ· ὅδε ζῇ, ζῇ τῷ
θεῷ.

Car ce qu'il est mort, il est mort pour
vne fois à peché: mais ce qu'il est vi-
uant, il est viuant à Dieu.

CAP. VI.

4. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.

We are buried then with him by baptism into his death / that like as Christ was raised up from the dead by the glory of the Father: so we also should walk in newness of life.

5. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul & resurrectionis erimus.

For if we be grafted with him to the similitude of his death: even so shall we be to the similitude of his resurrection.

6. Hoc scientes quia verus homo noster simul crucifixus est, ut destrueretur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato.

Knowing this / that our olde man is crucified with him / that the bodie of sinne might be destroyed / that henceforth wee should not serve sinne.

7. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato.

For he that is dead / is freed from sinne.

8. Si mortui sumus cum Christo: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo.

Wherefore / if we be dead with Christ / we beleue that we shall live also with him.

9. Scientes quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

Knowing that Christ being raised from the dead / dieth no more: death hath no more dominion over him.

10. Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel, quod autem vivit, vivit Deo.

For in that he died / he died once to sinne: but in that he liveth / he liveth to God.

An die Römer.

Das VI. Capitel.

4. So sind wir je mit ihm begraben durch die Tauffe in den Todt / Auff daß / gleich wie Christus ist auffgeweckt von den todten / durch die Herrlichkeit des Vatters also sollen wir auch in einem neuen Leben wandeln.

Saa ere wi oc begraffne met hannem forme delst Daabent Döden / Paa der / at lige som Christus er opuect fra de Døde / forme delst Faderens Herlighed / Saa stulle wi oc saa vandre vdi it nye Leffuer.

5. So wir aber sampt ihm gepflanzt werden / gleich wie er / inn seinen Todt / so werden wir auch der Auferstehung gleich sein.

De der som wi bliffue plantede met hannem til lige Død / Da stulle wi oc vere Opstandelsen lige.

6. Dieweil wir wissen / daß vnser alter Mensch sampt ihm gecreuziget ist / auff daß der sündliche Leib auffhöre / daß wir hinfort der Sünde nicht dienen.

Effterdi wi vide / At vor gamle Menniste er kaarfest met hannem / Paa der at der syndelige Legeme skal afflade / at wi stulle icke fremdelis siene Synden.

7. Denn wer gestorben ist / der ist gerechtfertiget von der Sünde.

Thi huo som død er / hand er gjort refferdig fra Synden.

8. Sind wir aber mit Christo gestorben / so glauben wir / daß wir auch mit ihm leben werden.

De ere wi døde met Christo / da tro wi / at wi stulle oc leffue met hannem.

9. Vnd wissen / daß Christus / von den Todten erwecket / hinfort nicht stirbet / der Todt wirdt hinfort über ihn nicht herrschen.

De wi vide / At Christus som er opuect fra de Døde / der icke fremdelis / Döden skal fremdelis icke regnere offuer hannem.

10. Denn daß er gestorben ist / das ist er der Sünde gestorben / zu einem mal / daß er aber lebet / das lebet er Gotte.

Fordi at der hand døde / der døde hand en gong for Synden / Men at hand leffuer / der leffuer hand Gud.

K Rzimanuom.

Kapitola VI.

4. Nebo pohřbeni jsme s nim šrže křestem smrti: aby chom nato byli zmrtvýchškrystus vstal / šrže slávu Otce / tak y my v novotě žiwota chodili:

Testesmy thedy z ním pospolu pohřebieni w śmierci tego przez křest / aby takto Krystus wstaws on test zmrtwych ku chwale Oycowstey / takžebysmy thedy my w nowotci žywota chodili.

5. Nebo poněwadž jsme s ním peni podobeni smrti geho / spolu tak y wzkřisšení auctařini budeme.

Be testismy spolu roslí podobienstwu smrti tego / také te y podobienstwu zmrtwych wstania tego spola rość budziesmy.

6. Toto wědauce / žestardšlowěť náš s nim spolu vřči / žowan gest / aby bylo žláženo želo hřijcha / abychom giž wisse neslažili hřijchu.

Wiedzac to že stary on náš cšlowěť pospolu test z nim vřczy / žowan / aby cšlo grzechu bylo žižčžone / žebysmy iuž daley nie sližyli grzechowi.

7. Neb kdož gest vřčel / spras wedliw vřinen gest od hřijchu.

Bo ten křow vřčel / test od grzechu wolny.

8. Protož žemřelili jsme s Krystem / wřčime / že spolu s nim tak žiwi budeme:

Ž testismy z Krystusem vřčel / ž wleczymy iž te y z nim žyť budziesmy.

9. Wědauce / že Krystus wstal zmrtwych giž wisse neslanowati nebude.

Wiedzac že Krystus powstaws y zmrtwych / iuž daley nie wmieta / a śmierć nad nim daley nie pánuie.

10. A že gest vřčel / hřijchu vřčel gednau: a že gest žiw / žiw gest Wodu:

Bo iž vřčel / grzechowi cšas vřčel. A iž te y žywie / žywiec Božgu.

11. וְכַכֵּן אַף אֲנִתּוֹן
חֲשׂוֹבוּ נִפְשְׁכֶּם וּמִיתָה
אֲנִתּוֹן לַחֲטִיאתָ וְחַיִּים
אֲנִתּוֹן לַאלֹהִים בְּמִוֶּזֶן
מִשִּׁיתָה :

*Così ancor Voi riputatemi esser morti
al peccato, ma vivete a Dio, in Christo Ie-
su nostro Signore.*

12. לֹא תִכִּיל תִּמְלֹךְ אִיךְ
חֲטִיאתָ בְּפִגְרוֹכֶם מִיתָה
אִיךְ דִּתְשַׁמְעוּ לְרִגְזָתָה :

*Non regni dunque il peccato nel Vo-
stro corpo mortale, per obbedirli ne le sue
concupiscentie.*

13. וְאַף לֹא תִסְבְּחוּ
הַדְּמִיכוֹן וְנִגְנָה דְּעִנְיָה
לַחֲטִיאתָ אֶלֶּל טִיבֹו
נִפְשְׁכֶּם לַאלֹהִים אִיךְ
אֲנִשָּׂא דְּמִוֶּזֶן מִיתָה חַיִּיתּוֹן
וְהַדְּמִיכוֹן וְנִגְנָה נִהְיוֹן
לְכַאֲנִיתָה דִּלְאֵלָה :

*Ne presentate le Vostre membra per
instrumenti d'ingiustizia al peccato: ma
presentate Voi stessi a Dio, come quelli che
hora sete stati fatti di morti vivi, e le Vo-
stre membra per instrumenti di giustizia
a Dio.*

14. וְחֲטִיאתָ לֹא מִשְׁתַּלֵּט
עֲלֵיכֶם לֹא יִידֵי אִיתִיכוֹן
תַּחֲתִית נְמוּסָא אֶלָּא תַּחֲתִית
טִיבִיתָה :

*Perche il peccato non hauea domi-
nio in Voi: conciossia che Voi non sete sotto
la Legge, ma sotto la gratia.*

15. מִנָּה תִכִּיל נִחְטָא דִּלָּא
הֵינּוּ תַּחֲתִית נְמוּסָא אֶלָּא
תַּחֲתִית טִיבִיתָה חֵס :

*Che dunque? peccaremo noi, percio-
che noi non siam sotto la Legge, ma sotto
la gratia? Non sia già così.*

16. לֹא יִדְעִיו אֲנִתּוֹן דְּלָמוֹן
הַמִּטְבִּיכוֹן אֲנִתּוֹן נִפְשְׁכֶּם
דִּתְשַׁמְעוּ לָהּ לַעֲבֹדִיתָה
דִּילָּה אֲנִתּוֹן עֲבָדָא דְּהִו
דִּמִּשְׁתַּמְעִיו אֲנִתּוֹן לָהּ אִו
לַחֲטִיאתָה גִּאֹו לְמִשְׁמַע
אֲדָנָא דְּכַאֲנִיתָה :

*Non sapete Voi che a chi Voi si date
per serui ad obbedire, sete serui di colui a
chi Voi obbedite? o sia il peccato a morte, o
l'obediencia a giustitia?*

וְכַכֵּן אֲתֶם הִתְחַשְּׁבוּ כִּי
בְּלִיתִים אֲתֶם לַחֲטִיאתָ וְחַיִּים
לַאלֹהִים בְּיִשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ אֲדָנֵינוּ :

Ansi tambien vosotros, pensad que vosotros
decierro soys muertos al peccado; mas que biuis
a Dios en el Christo Iesus Sennor nuestro;

12. לֹכֹךְ אֶלֶּל—תִּמְלֹךְ הַחֲטִיאתָ
בְּכַדְרְכֶם יָמוּת לְשִׁמוֹעַ אֲוִיתָה
בְּמִיתָה :

No reyne pues el peccado en vuestro cuerpo
mortal obediendo al peccado en sus concupif-
cencias.

13. וְאַל תִּכְיֶנוּ אֶת—נִתְחִיכֶם
לְכִלִּי הַעֲוִלָּתָה לַחֲטִיאתָ כִּי־אֶם
הִי־נִגְמוֹ אִישׁ אִישׁ לַאלֹהִים בְּמִוֶּזֶן
חַיִּיתֶם מִמִּיתָה וְאַתְּ—נִתְחִיכֶם
לְכִלִּי תִצְדָּקָה לַאלֹהִים :

Ni tampoco presenteys vuestros miembros
al peccado por instrumentos de iniquidad: antes
os presentad a Dios como resuscitados de los
muertos: y vuestros miembros a Dios por instru-
mentos de justicia.

14. וְחֲטִיאתְכֶם לֹא יִמְשֹׁל כִּי
אֲתֶם אֵינְכֶם תַּחֲתִית הַחֲזִירָה כִּי
אֶם תַּחֲתִית הַחֲנִינָה :

Porque el peccado no se ensennoreara de
vosotros: porque no estays debaxo de la Ley, mas
debaxo de la gracia.

15. וּמִה נִעֲשֶׂה הַנְּחֻטָּא כִּי אִו
אֲנִחְנוּ תַּחֲתִית הַחֲזִירָה כִּי אֶם
תַּחֲתִית הַחֲנִינָה חֲלִילָה לָנוּ :

Puesque? Peccaremos, porque no estamos
debaxo de la Ley, sino debaxo de la gracia? en nin-
guna manera.

16. הֲלָא יִדְעִתֶם כִּי לְאִשָּׁר
תִּכְיֶנוּ לֹו אֶת—נִפְשְׁכֶם לְעֲבָדִים
לִיקָחָה כִּי עֲבָדֵיו אֲתֶם לְאִשָּׁר
תִּשְׁמַעוּ אִו עֲבָדֵי—הַחֲטִיאתָ
לְמִוֶּזֶן אִו עֲבָדֵי הַשְּׁמוּעָה לְצִדְקָה :

O no sabeys que aquienn hos presentastes a
vosotros mismos por seruos para obedecer le,
soys seruos de aquel a quien obedeceys, o del pec-
cado para muerte, o dela obediencia para justi-
cia.

11. Οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ὡς
αὐτοὺς νεκροὺς μετὰ αἰῶνι τῇ ἀμαρ-
τίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Vous aussi faites ainsi vostre conte,
que vous estes morts à peché, mais vi-
uans à Dieu en Iesus Christ nostre Sei-
gneur.

12. Μη δὲ ὁ σατανὰς ἐν τῇ ἀμαρ-
τίᾳ ὡς τῷ θεῷ ὑμᾶς σώματα, ἐν
τῇ ὑπακοῇ αὐτοῦ ὡς τῷ Θεῷ ἡ-
μῶν αἰτέ.

Que le peché donc ne regne point
en vostre corps mortel pour lui obeir
en ses conuositif.

13. Μηδὲ παραστήτε τὰ μέλη ὑ-
μῶν ὥσπερ ἀδικίας τῇ ἀμαρτίᾳ,
ἀλλὰ ὡς ὁ Θεὸς ἐκείνους τοὺς τῷ Θεῷ
ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη
ὑμῶν ὥσπερ δικαιοσύνης τῷ Θεῷ.

Et n'appliquez point vos membres
pour estre instrumens d'iniquité à pe-
ché: mais appliquez-vous à Dieu com-
me de morts estans faits vians, & vos
membres pour estre instrumens de ius-
tice à Dieu.

14. Ἀδικία γὰρ ὑμῶν οὐ κυ-
ρεῖσθ' οὐ γὰρ ἐστὶ ὑπο νόμον, ἀλλ'
ὑπο χάριτος.

Car peché n'aura point domination
sur vous, puis que vous n'estes point
sous la Loy: mais sous la grace.

15. Τί ἔγω; ἀμαρτήσιν ὡς ὅτι
ἐσμὲν ὑπο νόμον, ἀλλ' ὑπο χά-
ριτος; μή γινώσκω.

Quoi donc? pecherons-nous, pour-
tant que nous ne sommes point sous la
Loy, mais sous la grace? Ainfi n'ad-
uiene.

16. Οὐκ οἶδα πῶς ὡς παραστή-
τε τὰ σώματα ὑμῶν εἰς ὑπακοὴν,
δοῦλοι ἐστὲ τῷ ὑπακούοντι, ἢ τοῖς ἀ-
μαρτίαις εἰς κρίνεται, ἢ τῷ ἀδικίᾳ
εἰς δικαιοσύνην;

Ne sauez-vous pas bien qu'à qui-
conque vous-vous rendez serfs pour
obeir, vous estes serfs de celui à qui
vous obeillez, soit de peché à mort, ou
d'obeissance à iustice?

CAP. VI.

11. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato: viventes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro.

Let us think ye also that ye are dead to sinne; but are alive to God in Iesus Christ our Lord.

12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis eius.

Let not sinne reigne therefore in your mortall bodie; that ye shoulde obey it in the lustes thereof.

13. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viventes: & membra vestra arma iustitiæ Deo.

Neither give ye your members as weapons of unrighteousnes unto sinne: but give your selves unto God; as they that are alive from the dead; and give your members as weapons of righteousness unto God.

14. Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia.

For sinne shall not have dominion over you: for ye are not under the Law; but under grace.

15. Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

What then? shall we sinne because we are not under the Law; but under grace? God forbid.

16. Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis eius cui obedistis, sive peccati ad mortem, sive obediuntis ad iustitiam?

Know ye not that to whomsoever ye give your selves as servants to obey, his servants ye are to whom ye obey, whether it be of sinne unto death, or of obedience unto righteousness?

An die Römer.

Das VI. Capitel.

11. Also auch ihr / haltet euch dafür / daß ihr der Sünde todt seyt / vnd lebet Gott / in Christo Iesu unserm HERRN.

Seie saai / holder eder der saare / at i ere dode saar synden / oc leffuer i Gud / vdi Christo Ihesu vor HERRN.

12. So lasset nun die sünde nicht herzschen inn eurem sterblichen Leibe / ihr gehorsam zu leisten in iren lusten.

Saa lader nu Synden icke regnere / t eders dode / lige legeme / at vere det lydige in sin begering.

13. Auch begehbet nicht der sünden eure Glieder zu Waffen der ungerechtigkeit / Sondern begehbet euch selbst Gott / als die da auß den Todten lebendig sind / vnd eure Glieder Gott zu Waffen der gerechtigkeit.

Giffuer oc icke synden eders lemmer til vretferdighed; Daaben / Men giffuer Gud eder self / som de der ere leffuendis fra de Dode / oc Gud eders lemmer til Retferdigheds Daaben.

14. Denn die sünde wirdt nicht herzschen können über euch / Sintemal jr nicht vnter dem Gesetze seyt / sondern vnter der Gnade.

Eti at synden skal icke kunde regnere ossuer eder / Effterdi i ere icke vnder loven / Men vnder Naaden.

15. Wie nun? Sollen wir sündigen / diereil wir nicht vnter dem Gesetz / sondern vnter der Gnade sind? Das sey ferne.

Hvorledis nu? Skulle vi synde / effterdi vi ere icke vnder loven / men vnder Naaden? Det vere langt fra.

16. Wisset jr nicht / welchen ihr euch begehbet zu Knechten / inn gehorsam / des Knechte seyt ihr / dem ihr gehorsam seyt / es sey der sünde zum Tode / oder dem Gehorsam zur Gerechtigkeit?

Vide icke / at huem i giffue eder til Dienere / i lydigbed / da ere i hans Dienere / som i ere lydige / Hvad heller det er. Synden til Døden / eller lydigbed til Retferdighed?

K Xijmanuom.

Kapitola VI.

11. Tak y wy drżcie za to / że gście zmięli żagiste hrjichu / ale żywi gście Bogu / w Krystu Jezusie Panu naszym.

Tak teży wy rozumiećcie się być umarłymi grzechowi / a żywi Bogu / przez Krystusa Jezusa Pana naszego.

12. Protop / at nie panuje hrjich w waszym śmiertelnym ciele / abyście mieli powolować się dośmięć go.

Niechaj je tedy nie Erolute grzech w waszym śmiertelnym ciele / abyście grzechowi pośluchiwali w żądach cielesnych.

13. Aniz wy dawaćcie aubliu waszemu / za odienij nieprawosci hrjichu / ale oddawaćcie się Bogu / jakożto wystawie / a mrtwych a gście żywi / a aubny swę wy dawaćcie / za odienij sprawiednosci Bogu.

Ani stawcie cżlonkom waszym aby były zbroia niesprawiedliwosci grzechowi / ale stawcie się samych Bogu jakożto z umarłych żywym / y cżlonki wasze aby były zbroia sprawiedliwosci Bogu.

14. A tak hrjich nie bude panowati nad wami. Nebo gż negście pod Zakonem / ale pod miłoszcią.

Abowiemci grzech nad wami panować nie będzie / bo nie testescie pod zakonem / ale pod łaską.

15. Coż tedy hśessy budes dem / proto / że negście pod Zakonem / ale pod miłoszcią? Ni koss.

Coż tedy? Będziemli grzeszyć że nie testescy pod zakonem / ale pod łaską? Nie day tego Boże.

16. Zdaliz toho niewiste / że komu wy dawaćcie się za Sluzebnisky / k posluszenstwu / gście Sluzebnisky toho koho poslawchate / budto hrjichu / Smre / budto posluszenstwu k Spravedlnosci.

Żaż niewiecie że komu się stawicie sługami / k posłuszeństwu / rchego testescie / Smre / komu testescie posłuszeństwu / choc grzechu na śmierć / choc posłuszeństwu k sprawiedliwości.

17 טיבו דין לאלה
דעבדא הנותן דחטינתא
נאשתמעתינו מן לבא
לדמותא דיוסף
דאשתלמתינו לה:

Hor si ringratiato Iddio che Voi eravate servi del peccato, ma haavete obbedito di cuore à quella forma di dottrina, à laqual sete stati introdotti.

18 וכד אתחברתו מן ה
חטינתא נאשתמעתינו
לכאנותא:

Essendo dunque stati liberati dal peccato, sete fatti servi de la giustizia.

19 איה דבית בני נשא
אמר אנא מטול כריהותא
דבסרכו דאיכבא
דטיבתו דמכיו
לעבודתא דטובתא
נדעולא הכנא איה השא
טיבו דמכיו לעבודתא
דכאנותא נדקדישיתא:

Io parlo all'istanza de gl'huomini per l'infermità de la vostra carne: che come Voi haavete presentate le vostre membra per serve à l'immonditia & à l'iniquità & commettere iniquità: così anch' adesso presentate le vostre membra per serve à la giustizia in santificazione.

20 כד עבדא הנותן גיר
דחטינתא מחברא הנותן
לכאנותא:

Perche quando Voi eravate servi del peccato, eravate liberi quanto à la giustizia.

21 ומנא אדשא אית הוה
לכו הידיו אינא דיומנא
פנתו אנתו ביה חרנה
גיר איתיה מותא:

Che frutto dunque haavete Voi allora in quelle cose, de lequali hora Vi vergognate? imperoche la fine di quelle è la morte.

22 והשא דאתחברתו
מן חטינתא והנותן עבדא
לאלה אית לכו פארא
דנישא דחברתו חבא
דלעלם:

Ma hora essendo Voi liberati dal peccato, e fatti servi di Dio, haavete il vostro frutto in santità, e per fine la vita eterna.

17 ותהי תודיה לאלהים כי
הייתם עבדי החטאה ושמעתיכם
מלכב בצורת הבשורה אשר
בה נתתם:

Gracias à Dios, que fuestes siervos del peccado: mas auceys obedecido de coraçon à la forma de doctrina à la qual foyis entregados:

18 וכי חפשים מחטאה עבדים
גרייתם לצדקה:

Y libertados del peccado, foyis hechos siervos de la justicia.

19 בדרך אנוש אדבר בעבור
מחלת בשלכם באשר הכינותם
את נתיחכם לעבד לטמאה
ולעונן לעולה כן מעתה הכינו
את נתיחכם לעבודת הצדקה
לקדש:

Humana cosa digo, por la flaqueza de vuestra carne: Que como para iniquidad presentastes vuestros miembros à servir à la immundicia y à la iniquidad, anfi aora para sanctidad presentey vuestros miembros à servir à la justicia:

20 ובאשר הייתם עבדי
החטאה כן חפשים הייתם
עבדי הצדקה:

Puesque siendo antes siervos del peccado, aora auceys sido hechos siervos de la justicia.

21 ומה פרייה אולי לכם
מאלה באשר הייתם תבושו כי
אחרייתם המות:

Que fruto pues teniades de aquellas cosas, de las quales aora hos auergoncays? porque el fin de ellas es muerte.

22 ועתה כי מחפשים אתם
מחטאה עבדים נעשיתם
לאלהים יש לכם פריכם
לקדש ואחרייתו אלהי עולם:

Mas aora librados del peccado, y hechos siervos à Dios, teneys por vuestro fruto la sanctificacion, y por fin la vida eterna.

17. Χάρετε δὲ τῷ Θεῷ, ὅτι ἦτε
δούλοι τῆς ἀμαρτίας, ὑπακούοντες
δὲ ὅτι κατὰ τὴν μορφὴν τῆς
ἐκείνης διδασκαλίας.

Or graces à Dieu que vous avez este serfs du peché: mais vous avez obei de cœur à la forme expresse de doctrine à laquelle vous avez esté attirés.

18. Ἐλευθέρωστέ τις ὑμῶν τῆς
ἀμαρτίας, ἵνα δουλεύητε τῇ δικαιο-
συνῇ.

Ayans donc esté affranchis du peché, vous estes faits serfs à iustice.

19. Αἰθρώπιον· ὡς λέγει τὸ πνεῦμα
ἀγίον τῆς παρεννοίας, ὡς περ
καὶ παρετήσατε τὰ μέλη υμῶν ὁ-
μολογῶν τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ανομίᾳ
eis τὴν ανομίαν, οὕτως νῦν παραστή-
σατε τὰ μέλη υμῶν δουλεύοντες τῇ δι-
καιοσυνῇ eis ἀγιασμόν.

Je parle à la façon des hommes, à cause de l'infirmité de votre chair. Ainsi donc que vous avez appliqué vos membres pour servir à souillure & iniquité, à commettre iniquité: ainsi appliquez maintenant vos membres pour servir à iustice, en sancteté.

20. Ὅτι καὶ δούλοι ἦτε τῇ ἀμαρ-
τίας, ἐλευθέρωστέ τις τῇ δικαιοσυνῇ.

Car lors que vous estiez serfs du peché, vous estiez frans quant à la iustice.

21. Τίνα οὖν καρπὸν ἔχετε ἐν ταῖς
ἐφ' οἷς νῦν ἐπαυχώμεσθε; τὸ καὶ
τὸ τέλος ἐκείνων θάνατος.

Quel fruit donc auiez-vous lors es choses desquelles maintenant vous auex honte? certes la fin d'icelles est la mort.

22. Νῦν δὲ ἐλευθέρωστέ τις ὑμῶν
τῇ ἀμαρτίας, δουλεύοντες δὲ τῷ Θεῷ,
ἔχετε τὸν καρπὸν υμῶν eis ἀγιασ-
μόν, τὸ δὲ τέλος, ἡ αἰώνιος.

Mais maintenant ayans esté affranchis du peché, & faits serfs à Dieu, vous auex votre fruit en sanctifications: & pour fin vie éternelle.

CAP. VI.

17. Gratiarum autem Deo, quod fuistis servi peccati, obediistis autem ex corde in eam formam doctrinae in qua traditi estis.

But God be thanked that ye haue bene the seruantes of sinne; but ye haue obeyed from the heart vnto the forme of the doctrine wherunto ye were deliuered.

18. Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiarum.

Being then made free from sinne/ye are made the seruants of righteousness.

19. Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae, sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiae & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiarum, in sanctificationem,

I speake after the manner of man / because of the infirmitie of your flesh: for as ye haue giuen your members seruants to vncleannesse and to iniquitie/so commit iniquitie / so now giue your members seruants vnto righteousness in holines.

20. Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiarum.

For when ye were the seruants of sinne/ye were freed from righteousness.

21. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

What fruit had ye then in those thinges/wherof ye are now ashamed? For the end of those thinges is death.

22. Nunc vero liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.

But now being freed from sinne/and made seruantes vnto God/ye haue your fruit in holinesse/and the ende/eternall life.

An die Römer.

Das VI. Capitel.

17. Gott sey aber gedanckt/das jr Knechte der Sünde gewesen seht/Aber nun gehorsam worden von herben/dem Fürbilde der Lehre/welchem ihr ergeben seht.

Men Gud vere tacket/ar i hassue veret Syndens tienerer/ Men ere nu blesne lydige aff hieret / den Lordsoms Exempel / som i hassue gissuit eder til.

18. Denn nun ihr frey worden seht von der sünde / seht jr Knechte worden der Gerechtigkeit.

Eht nu i ere blesne fet fra Synden/da ere i blesne Herferdighed; tienerer.

19. Ich muß menschlich davon reden/vom der schwachheit willen eures Fleisches. Gleich wie ihr euer Glieder begeben habet zu dienst der vnreinigkeit / von einer Vngerechtigkeit zu der andern / Also begebet auch nun eure Glieder zu dienste der Gerechtigkeit/das sie heilig werden.

Ieg maa tale menniskelige der om for eders kodes ströblighed stynd. Lige som i hassue gissuit eders Lemmer til wrenlighed; tienerer/ oc fra en Wrenlighed til den anden / Saa gissue oc nu eders Lemmer til Herferdighed; tienerer / at de kunde bliffue hellige.

20. Denn da ihr der sünde Knecht waret / da waret ihr frey von der gerechtigkeit.

Eht at der i vaare Syndens tienerer/da vaare i fri fra Herferdighed.

21. Was hattet jr nun zu der zeit für frucht? welcher ihr euch jetzt schämet/den das ende derselbigen ist der Todt.

Quad hassde i nu paa den tid for Fruct? aff huiltet i nu skamme eder Eht enden der paa/ er Døden.

22. Nun ihr aber seht von der sünde frey / vmd Gottes Knechte worden/ habt ihr eure Frucht / das ihr heilig werdet / das ende aber das ewige Leben.

Men nu i ere fri fra Synden / oc ere blesne Guds tienerer/da hassue i eders Fruct/ar i bliffue hellige/ De enden der ewige Liff.

A Rzymianuom.

Kapitola VI.

17. Ale dziękuję Bogu/że gście byli słuszebnijch grzechu/ale gście gście wposłuchali: z Erce wedle toho naučení/ w kteręż wvedeni gście.

Alle ntedi bediie dziekám Bogu/že doctiascie byli slugami grzechu/vsluchaliście z sercem posłobu oney nauki/ podtiora testescie poddani.

18. A tak gsaue wyswobodzeni od grzechu/ včinneni gście Sluszebnijch Sprawedlnosti.

A bedac wyswobodzeni od grzechu/ zskalscie sie slugami sprawedlnosci.

19. Lidstau wčie prawijm/pro nemoc tela wasscho. Jafog gście zagisłi wydawali audy wassie slaujiti nectisłi a neprawosłi/od gednē druht neprawosłi: tak gisłi wydawali audy wassie slaujiti sprawedlnosti k poswēceni.

Lidstau wčie prawijm/pro nemoc tela wasscho. Jafog gście zagisłi wydawali audy wassie slaujiti nectisłi a neprawosłi/od gednē druht neprawosłi: tak gisłi wydawali audy wassie slaujiti sprawedlnosti k poswēceni.

20. Nebo tehdaž když gście byli sluszebnijch grzechu / zbaweni gście byli sprawedlnosti.

Do když gście byli slugami grzechu/ byliście wolnymi sprawedlnosci.

21. A protož který gście vřitel mēli w tēch wčech/ za kteręž se nynij stydíte? Nebo konec tēch wčech/ gisłi smrt.

A protož který gście vřitel mēli w tēch wčech/ za kteręž se nynij stydíte? Nebo konec tēch wčech/ gisłi smrt.

22. Nynij pak wyswobodzeni gsaue od grzechu/ a Sluszebnijch gsaue včinneni Bogu/ mēre vřitel wās w poswēceni/ a konec žiwot wěčný.

A theraz bedac wyswobodzeni od grzechu/ zskalscie sie slugami grzechu/ mēre vřitel wās w poswēceni/ a konec žiwot wěčný.

23. תאגידתא דיו דחטיתא
מותא הו ופורהבתא
דאלהא חתא דלעל
במרו יסוע משיתא :

Imperche li stipendij del peccato sono la morte: & il dono di Dio è la vita eterna, per Christo Iesus nostro Signore.

1. או לא ידעיו אנתון
אחי לידעי נמוסא גיר
ממלל אנת דנמוסא
שליט הנא על גברא במא
דחי :

Non sapete Voi, fratelli, (io parlo a quelli che hanno cognitione de la Legge) che la Legge ha dominio ne l'huomo per quanto tempo egli vive.

2. איך אנתתא דאסירא
הי בבצלה במא דחי
בנמוסא או דין מירא
בצלה אנתחברת מן
נמוסא דבצלה :

Imperche la donna sottoposta à marito, mentre che il marito vive, gli è obligata per la Legge: ma se il marito muore, ella è sciolta da la legge del marito.

3. או דין בד חי בצלה
תקבו לגבר אחריו הנא
לה גרתא או דין ומור
בצלה אנתחברת מן
נמוסא ולא איתיה צרתא
או תהנו לגברא
אחרנא :

La onde, se mentre che il marito vive, ella si congiugne ad unaltro marito, si chiamarà adultera: ma se il marito muore, ell'è liberata da quella Legge: in modo ch'ella non è adultera, congiugendosi ad unaltro marito.

4. והשא אחי אף אנתון
מיתתון לנמוסא בפגרה
דמשיתא דתהוון לאחריו
אינא דקם מן בית מותא
דתתלה בארא לאלהא :

Pertanto Voi ancora, fratelli miei, sete morti à la Legge per il corpo di Christo: per congiugnerus ad unaltro, cioè a colui che è risuscitato da morte: acciòche voi fructificiamo à Dio.

23. כִּי־שָׁכַר הַחַטָּאָה הַמּוֹת
וַתָּמָת אֱלֹהִים חַיִּי עוֹלָם בְּאַדְרִיגוֹ
יְשׁוּעַ הַמְּשִׁיחַ :

Porque las pagas del peccado es muerte: mas la gracia de Dios es vida eterna:

1. או לא תדעו אחי (כי לידעי
תורה מדבר אנכי) כי תתורה
מושלה באדם בכל־עת חייו :

Oignorays, hermanos, (hablo con los que saben la Ley,) que la Ley solamente se enfenno-rea del hombre entre tanto que biue?

2. כי אשת האיש בעלת חייו
אסורה היא לאשה בתורה
ואם מת האיש או מחפשה
היא מתורה האיש :

Porque la muger que es sujeta à marido mientras el marido biue esta obligada à la Ley: mas muerto el marido, ella es libre de la Ley del marido.

3. על־כן בעודגו חי האיש
מנאפת תקרא אם־תהי לאיש
אחר ואם ימות האיש חפשיה
היא מתורה מהיותה מנאפת
אם תהיה לאיש אחר :

Asi que biniendo el marido se llamarà adultera, si fuere de otro varon: mas si su marido muere es libre de la Ley (del marido) del tal manera que no sera adultera, si fuere de otro marido.

4. לכן אחי גם אתם תמותם
לתורה בגיית המשיח להויתכם
לאחר אשר קם במיתים לעשות
פרוי לאלהים :

Asi tambien vosotros hermanos mios soys muertos à la Ley en el cuerpo del Christo, para que seays de otro, es à saber del que resuscitó de los muertos, para que fructifiquemos à Dios.

23. Τα γὰρ οὐδένια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κυρίῳ ἡμῶν.

Car les gages de peché c'est la mort: mais le don de Dieu, c'est la vie eternalle par Iesus Christ nostre Seigneur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.
Ἡ ἀγαπῶν ἀδελφοί· γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλοῦντι ὅτι ὁ νόμος κυρίου τῷ ἁβραάμ ἐφ' ὅσῳ ζῶσιν ζῆν.

Ne sauez vous pas, freres (car ie parle à ceux qui entendent que c'est de la Loy) que la Loy a domination sur la personne tout le temps qu'icelle personne est en vie:

2. Ἡ γὰρ ὕπαιδρος· γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ διδεται νόμος· ἐὰν δὲ ἀποθῇ ὁ ἀνὴρ, κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός.

Car la femme qui est en puissance de mari, tant que son mari est en vie, est liée à icelui par la Loy: mais si son mari meurt, elle est deliuree de la Loy du mari.

3. Ἀρσὺν ζῶντα· τὸ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίζεσθαι, ἐὰν ζῇ ἡ γυνὴ ἀνδρὶ ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ ὅς ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ἐλθέτω ἐπὶ τὸν νόμον, ἕμη εἶναι αὐτῷ μοιχαλίδι, γινώσκουσα τὸν ἀνδρὶ ἐπὶ τῷ.

Le mari donc vivant, si elle se ioint à vn autre mari: elle sera appelee adulteresse, mais son mari estant mort, elle est deliuree de la Loy: tellement qu'elle ne sera point adulteresse si elle est iointe à vn autre mari.

4. Ὡς, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἰθανάτωσθε τῷ νόμῳ διὰ τὸ σωμάτων· τὸ ζῶντι, εἰς τὸ ζῶντα ὑμᾶς ἀνδρὶ ἐπὶ τῷ ὅς ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ἵνα καρποφῶρεσθε μὲν τῷ Θεῷ.

Ainsi mes freres vous estes aussi morts à la Loy par le corps de Christ: afin que soyez à vn autre, à celui qui est resuscité des morts, à celle fin que nous fructifions à Dieu.

CAP. VI.

23. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita aeterna in Christo Iesu Domino nostro.

For the wages of sinne is death: but the gift of God is eternall life through Iesus Christ our Lord.

CAP. VII.

Anignoratis fratres (scilicet) quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit?

Know ye not brethren (for I speake to them that knowe the Lawe) that the Lawe hath dominion ouer a man as long as he liueth?

2. Nam quæ sub viro est mulier: vivente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius: soluta est à lege viri.

For the woman which is in subjection to a man is bounde by the Lawe to the man: while he liueth: but if the man be dead: shee is deliuered from the lawe of the man.

3. Igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

So then / if while the man liueth / she take another man / shee halbe called an adulteresse: but if the man be dead / she is free from the Lawe / so that she is not an adulteresse / though she take another man.

4. Itaque fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sicut alterius qui ex mortuis resurrexit, ut fructificetis Deo.

So we my brethren are dead also to the Lawe by the bodie of Christ / that wee should be vnto othe / euen vnto him that is raysed vp from the dead / that wee should bring forth fruite vnto God.

An die Römer.

Das VI. Capitel.

22. Denn der Tod ist der sünden Sold / Aber die Gabe Gottes ist das ewige Leben / in Christo Iesu vnserm HERRN.

Thi Döden er Sündens sold / Men Guds gaffue er der eutige liff i Christo Ihesu vor HERRN.

Das VII. Capitel.

Wisset ihr nicht / lieben Brüder (Denn ich rede mit denen / die das Gesetz wissen) daß das Gesetz herrschet über den Menschen / so lange er lebet?

Wisset iher kære Brödre (Thi ieg taler mer dem som vide loven) at loven regnerer ossuer Wennisten / saa lenge som hand leffuer?

2. Denn ein Weib / das vnter dem Manne ist / dieweil der Mann lebet / ist sie verbunden an das Gesetz / so aber der Mann stirbet / so ist sie losß vom Gesetz des Mannes.

Thi en Quinde / som er Manden vnderdanig / hun er forbunden til loven / saa lenge som Manden leffuer / Men der som Manden döer / da er hun loss fra loven / som er Manden anrørendis.

3. Wo sie nun bey einem andern Manne ist / weil der Mann lebet / wirdt sie eine Ehebrecherin geheissen. So aber der Mann stirbet / ist sie frey vom Gesetze / daß sie nicht eine Ehebrecherin ist / wo sie einen andern Mann nimpt.

Men der som hun er nu haff en anden Mand / den stund Manden leffuer / da kaldis hun en Hore. Men der som Manden döer / da er hun fri fra loven / at hun er icke en Hore / om hun er haff en anden Mand.

4. Also auch / meine Brüder / ihr seyt getödtet dem Gesetz / durch den Leib Christi / daß ihr eines andern seyt / nemlich des / der von den Todten auffgeweckt ist / auff daß wir Gott frucht bringen.

Ige saa ere i kære Brödre / döde giørde fra loven fornedelst Christi legeme / at i skulle vere haff en anden / som er / haff den der er opueet fra de döde / paa der vi skulle bære Guds fruct.

K Rzymianuum.

Kapitola VI.

23. Doplata zagisze za hrijch / gest smrt. Ale milost Bozji / zivot wczny w Krystu Jezusu Panu naszem.

Abowlem zaplata grzechu test smierci / a dar Bozy testet zywot wieczny / przez Krystusa Jezusa Pana naszego.

Kapitola VII.

Dalij newstie Bratki (gna / gijchm zagisze zakon mlus / wim) ze zakon panuge nad / slowekem / dotud / dokud zyw / gest?

Wobnewstie bracia (bo z ves / zonynt w zakonie mowis) iz zakon panuje czlowiekowi / pokis / by zyw byl?

2. Nebo ktera Zena za Mus / zem gest / dokud gest Mus / gest zyw / pfiwazana gest genu / zakonom. Dakli vmre Mus / gegij / gi gest rozwazana od / zakona Musze.

Abowtemci newstia Echora / ma meza / test zakonom meow / obowiazana pokis on zym / a testiby / maz vmre / test wywobodzona / od zakonu meowego.

3. A protoz / dokud gest zyw / Mus gegij / slauti bude czzo / loznicy / budeli s gijchm Mus / zem: Dakli vmre Mus gegij / gi gest zbawena od zakona / Musze / tak ze ne bude czzo / loznicy / budeli oddana s gijchm / Muszem.

A tak pokis maz zyw / bedzie / zwana cudzo loznica / testiby meza / inzego zena zostala. A testiby / maz vmre / wolna test od zakonu / onego / aby nie byla cudzo loznica / testiby inzego meza zena zostala.

4. Protoz hwy Bratki mo / gi / vmrtwieni gste zakonu / strze telo Krystowo: aby ste / byli gincho / toho ktery gest / mrtwy wstal / abychom v / i / tel pfinaseli Bogu.

A takze mo bracia / y wy tej / testecie vmrtwieni zakonu / w / cieie Krystusowym / aby ste byli / przylaczeni insemu / to test / temu / ktory powstal zmrtwych / aby / my owoc przynosili Bogu.

5 פד בקסרנו הויו ציר
כאבא דחטאה דבנמוסא
מתחפסון הנו דהדמיו
דבארנא נתל למותא :

Perche quando noi eravamo ne la carne, gli affetti de peccati, che son per la Legge, hanne uano vigore ne le nostre membra, per fruttificare a la morte.

6 השא דיו אתבטלו מו
נמוסא ומיתו להו דאחיד
הנא לו דנשמש מכר
בחדותתא דרוחא ול
בעתקיות כתבא :

Ma hora siamo sciolti da la Legge, essendo morti a quella, ne la quale eravamo ritenuti : accioche noi seruiamo ne la nouita de lo spirito, e non ne la vecchiezza de la lettera.

7 מנא הכול אמריו
נמוסא חטית-הו חס
אלא לחטיתא לא ילפת
אלא פד נמוסא לא ציר
רנא ידע הוית אלו לא
נמוסא דאמר דלא תרג :

Che dicemo noi dunque? La Legge è ella peccato? Non gia. Anzi io non ho conosciuto il peccato se non per la Legge. Imperoche io non haueui conosciuto la concupiscentia, se la Legge non hauesse detto, Non haueui concupiscentia.

8 נפנהנא פוקדנא
אשכחנא לה חטית-ה
עלתא ונמרת בי כל הנא
פלעד נמוסא ציר חטיתא
מיתא הנה :

Ma il peccato presa occasione per il comandamento, ha generato in me ogni concupiscentia. Percioche senza la Legge il peccato è morto.

9 אנא דיו חי הוית דלא
נמוסא מו קדים פד אתא
דיו פוקדנא חטית-ה
חיה :

E io gia qualche tempo ch'ero senza Legge uiuui : ma come venne il comandamento, il peccato riuissè.

10 ואנא מיתת ואשתכח
לו פוקדנא-הו דחיה
למותא :

E io morij : onde il comandamento che mi era ordinato a uita si trouato esser morto a me.

5 וכי-היינו בבשר בעותי
החטאות אשר בתורה פועלים
היו בנחיתנו לעשת פד למות :

Porque mientras eramos en la carne, los affectos de los peccados que eran por la Ley, obrauan en nuestros miémbros fructificando a muerte.

6 ומעתה כי-חפשונו מתורה
אשר בנ-נחוננו מתנו אשר נעבוד
בחדשת הרוח ולא בתבליה תכתב :

Mas aora, somos libres de la Ley de la muerte en la qual estauamos detenidos para que siruamos en nouedad de Espiritu, yo no én vejez de letra.

7 ומה נאמר כי-חחית-ה חטאת
היא חלילה פיהם את-
החטאת לא ידעתי כי אם
בתורה כי את-חמדה לא
ידעתי אם לא אמרה חחית-ה
לא חחמוד :

Que pues diremos? la Ley es peccado? En ninguna manera empero yo no conoci al peccado fino por la Ley: porque (tampoco) conociera la concupiscentia, si la Ley no dixera No cudiciaras.

8 כי-החטאת מצאה את-
סבתה במצוה לפעול בי את-
כל-חמדה כי-בלתי חחית-ה
החטאת מתה היא :

Entonces el peccado auida ocasion obró en mi por el mandamiento toda concupiscentia porque sin la Ley el peccado estaua muerto.

9 ואני חיתי בלתי חחית-ה
כעת ובכוא המצוה או שברה
חחית-ה חחטאת :

Ansi que yo sin la Ley biuia por algun tiempo: mas venido el mandamiento, el peccado rebiuio.

10 ואני מת ונמצאה בי
המצוה חחית-ה לחיים כי
למות היא :

Y yo mori: y hallé que el mandamiento que de suyo era uiuifico, para mi era mortal.

5. Ὅτι ὡς ἡμεῖς ἐν σαρκὶ καὶ
παθήματα ὡς αἱμαρτίαι, τὰ διὰ
τὴν νόμον ἐσθλάμεθα ἐν τοῖς μέλησιν
ἡμῶν εἰς τὸ καρποφορεῖν τὴν θά-
νατον.

Car quand nous estions en la chair, les affectiōns des pechēs (estans esmeues par la Loy) auoyent vigueur en nos membres, pour fructifier a la mort.

6. Νῦν δὲ καθάρσιν ἡμῶν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀπαλλαγέντες ἐκ τοῦ κατήχου-
μεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν και-
νότητι τοῦ πνεύματος, καὶ οὐ κατὰ
ἐπιγραμμάτων.

Mais maintenant nous sommes deliurés de la Loy, estans mortz a celle, en laquelle nous estions retenus : afin que nous seruions en nouueauté d'Esprit, & non point en vieillisse de Lettre.

7. Τί οὖν ἔρομεν; ὅτι ὁ νόμος ἀ-
μαρτία; μὴ γάρ. ἀλλὰ τὸν ἀ-
μαρτίαν ὥς ἐγνων, οἱ μὴ διὰ νό-
μου τὸν πᾶν ὁμιλουμένην ὥς
ἤσθην, οἱ μὴ ὁ νόμος ἐλάλη, ὥς ὁ-
μιλουμένης.

Que dirons-nous donc? La Loy est elle peche? Ainsi n'aduiene: aiaçois ie n'ai point cognu le peché, sinon par la Loy. Car ie n'eusse point cognu que c'estoit de conuoirise, si la Loy n'eust dit, Tu ne conuoireras point.

8. Ἀφορμὴν δὲ λαβούσαν ἡ ἀμαρ-
τία διὰ τοῦ ἐντολῆς, κατήρτισται ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ὁμιλουμένην καὶ
καρπὸν αἱμαρτίας γενεῶν.

Mais le peché, ayant prins occasion, a engendré en moi toute conuoirise par le commandement : car sans la Loy le peché est mort.

9. Ἐγὼ δὲ ἔζων καὶ νόμου
περὶ ἐπιτομῆς δὲ τοῦ ἐντολῆς, ἡ ἀ-
μαρτία ἀνέζησεν.

*Car iadis que l'estoye sans la Loy, ie uiuoye: mais quand le commande-
ment est venu, le peche a commencé à reuiure.*

10. Ἐγὼ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ ἀπὸ
μοι ἡ ἐντολή ἡ ὥς ζωὴ, αὐτὴ εἰς
θάνατον.

Et moi ie suis deuenü mort: & le commandement qui m'estoit ordonné pour vie, a ellé trouué me tourner à mort.

5. Cum enim essemus in carne, passionibus peccatorum, quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

For when we were in the flesh / the motions of sinnes / which were by the Lawe / had force in our members / to bring forth fruite unto death.

6. Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur: ita ut serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate literae.

But now we are delivered from the Law / being dead unto it / wherein we were holden / that we should serve in newness of Spirit / and not in the oldnes of the letter.

7. Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem, nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.

What shall we say then? Is the Law sinne? God forbid. Nay / I knew not sinne / but by the Law: for I had not known lust / except the Law had said / Thou shalt not lust.

8. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

But sinne took an occasion by the commandment / and wrought in me all manner of concupiscence: for without the Lawe sinne is dead.

9. Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum: peccatum revixit.

For I once was alive / without the Law: but when the commandment came / sinne revived.

10. Ego autem mortuus sum: & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

But I died: and the same commandment which was ordeyned unto life / was founde to be unto me unto death.

5. Denn da wir im Fleisch waren / da war das Wüten der Sünde (welche durchs Gesehe sich erregt) kräftig inn vnsern Gliedern / dem Tode frucht zu bringen.

Ehi der wi vaare i Koder / da vaar den syndelige lyst / som sig oprorde formdelst & wen / trafftig i vore Lemmer / at bære Dødens frucht.

6. Nun aber sind wir vom Gesehe los / vnd ihm abgestorben / daß vns gefangen hielt / Also daß wir dienen sollen im neuen Wesen des Geistes / vnd nicht im alten Wesen des Buchstabens.

Men nu ere vi løst fra Løven / oc døde fra hende / som holdt oss fangne / Saa / at vi skulde tiene i Andens ny væsen / oc icke i Bogstauens gamle væsen.

7. Was wollen wir denn weiter sagen? Ist das Gesehe Sünde? Das sey ferne. Aber die Sünde erkannte ich nicht / ohn durchs Gesehe. Denn ich wuste nichts von der Lust / wo das Gesehe nicht hette gesagt: Laß dich nicht gelüsten.

Hvad ville vi nu da sige? Er Løven synd? Det vere longe fra. Men ieg kende icke synden vden ved Løven. Ehi ieg viste intet aff den lyst / der som Løven haafte icke sagt / Du skalt icke begære.

8. Da nam aber die Sünde vrsach am Gebot / vnderregt in mir allerley Lust. Dennoch das Gesehe war die Sünde todt.

Da tog Synnden aarsage aff Budet / oc oprorde i mig allehøndelyst. Ehi at vden Løven vaar Synnden død.

9. Ich aber lebete etwa ohn Gesehe. Da aber das Gebot kam / ward die Sünde wider lebendig.

De ieg leffde nogen tid vden Løven. Men der Budet kom / da bleff Synnden leffuendis igen.

10. Ich aber starb. Vnd es befand sich / daß das Gebot mir zum Tode reichet / das mir doch zum Leben gegeben war.

De ieg døde. De der befandt sig / at det Bud betom mig til Døden / som mig dog vaar giffuit til leffuit.

5. Nebo když jsme byli v těle / žádši hříšně / kteráž byla stráž zákon / vpravodivý w audit nashch / aby ovotce ne byl smrti.

Abowsem godymy byli w těle / požadivost grzechu / které strážily přes zákon / mocnaly w cizlonah nashch / aby přynosely nitu owocu nášterc.

6. Ale nyni jsme zbaveni zákona smrti / w němž jsme držni byli / tak aby chom slaužili w nowotě Ducha / a ne w wetchosti litery.

A teraz testemy wolni od zákonu / gody ten vmael w ktorych my byli zadržani / abyśmy sluzili w nowosci ducha / a nie w starosci pisma.

7. Což tedy dijme / zákon gest hříšně / Nikoli. Ale hříšchu jsem nepoznal / gedine stráž zákon. Nebo newedel jsem by žádost byla hříš / by byl zákon nešel / Nebožádase.

Což tedy přezemy. ? Zákon testil grzechem / tie day tego Boze / owsemem grzechu nie poznal / jedno přes zákon / dobych tedy y požadivostie nie poznal / by byl zákon nie zekel : Tie bedžies požadal.

8. Ale přijeti w zám hříš stráž přikazani / věnil we mně wšelakau žádost. Bez zákona žagiste hříš / mrtew byl.

Ale grzech wjawił przyezysne / wrodził we mnie wšelaką požadivost / przez ono przykazanie / Abowsem bez zakonu grzech test martwy.

9. Já žagiste nědy žiw jsem byl bez zákona: Ale když přišlo přikazani / hříš gest obžil.

Wom ja nie wiedy żył bez zakonu / a gdy przyszło ono rozkazanie / grzech ożył.

10. Já pak jsem vmael: Vnalezlo se to přikazani / kteráž mi byti mělo žiwotu / že gest bylo k smrti.

Alem ja vmael / y našlo se ono przykazanie / które było postać nowione tu żywotowi / iż mi się obraca ku śmierci.

11 חסיתא גיר בפעלתא
דאשכחית לה פנר פוקדנא
אשכחיתני ובה קטלתני:

*Imperocche il peccato, presa occasione,
m'ha sedutto per il comandamento: e per
esso m'ha occiso.*

12 גמוסא מדין קדיש הו
ופוקדנא קדיש הו וקאין
וטב:

*Pertanto la Legge è santa, e il prece-
to è santo, e giusto, e buono.*

13 טבתא הכיל לי למותא
הו הנת חסא אלא חסיתא
דתתחנא דחסיתא הי
דפטבתא גמרת בי מותא
דיתירא ויתתחנב ה
חסיתא בפוקדנא:

*Adunque quel che è buono mi si è fa-
tto morte? Non già. Ma il peccato, accio-
che apparisse peccato, mi ha operato la
morte per mezzo di quel che era buono: il
fine che il peccato per il comandamento
divenisse sommamente peccante.*

14 דעיונו גיר דנמוסא
דירח הו אגנא דיו דבסר
אגנא נמוסא אגנא לחסיתא:

*Perche noi sappiamo bene che la Legge
è spirituale, ma io son carnale, venduto
sotto il peccato.*

15 מדם דסער אגנא גיר
לא ידע אגנא ולא הו
מדם דצבא אגנא עבר אגנא
אלא מדם דסגא אגנא הו
הו עבר אגנא:

*Io certo non approvo quel ch'io fo: per-
ciocché io non fo quel ch'io Voglio, ma fo
quello ch'io ha in odio.*

16 ואו מדם דלא צבא
אגנא עבר אגנא סהד אגנא
על גמוסא דשפיר הו:

*Or se io fo quel ch'io non Voglio, Ven-
go a consentire alla Legge ch'ella sia bu-
na.*

17 השא דיו לא דנא אגנא
סער אגנא דנא אגנא
חסיתא דעמדת בי:

*Gia dunque non son più io che fo quel-
lo, ma è il peccato che habita in me.*

11 כי החטאה באשר מצאה
סבתה במצוה השנייתי ובה
המיתתני:

*Porque el peccado, auida occasione, me en-
ganno por el mandamiento, y por el me mató.*

12 לכו תתורה קדושה היא
ותמצנה קדושה צדיקה וטובה
היא:

*De manera que la Ley à la verdad es sancta, y
el mandamiento sancto, y justo, y bueno.*

13 ואשר טובה היא היתה לי
למותה חלילה כיהא אשר
הדאה החטאה כי חטאה היא
בטובה בפעלה בי את-חמנות
להיותה על-יחד חטאת חטאת
במצוה:

*Luego loque es bueno, à mi me es hecho muer-
te: No fino el peccado, que para mostrarfe pecca-
do por lo bueno, me obró la muerte, haziendofe
peccado sobre manera peccante por el mandami-
ento.*

14 כי ידענו כי תתורה רוח
היא ואני בשד הוא נמכד תחת
החטאה:

*Porque ya sabemos que la Ley es espiritual:
mas yo soy carnal-vendido à sujeciõ del peccado.*

15 כיהא את-אשר פועל אני
אני יודע כי אני עושה אשר
אובה כי אם אשר שונא אנכי:

*Porque loque cometo, no lo entiendo. Item
ni el (bien) que quiero hago: antes lo que abor-
rezco, aquello hago.*

16 ואם עושה אני אשר אני
אובה יאת אני לתורה כי טובה
היא:

*Y si loque no quiero, esto hago, aprueuo que
la Ley es buena:*

17 ומעת אני עוד פועל
אותה כי אם החטאה אשר
שוכנה בי:

*De manera que ya no obro aquello, fino el
peccado que mora en mi.*

11. Ἡ γὰρ ἀμαρτία ἀφορμὴν
λαβούσα διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξηπά-
τησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκρινεν.

*Car peché prenant occasion, par le
commandement m'a seduit, & par ice-
lui m'a mis à mort.*

12. Ὡς πὺν νόμος ἁγίος καὶ
ἐντολὴ ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀ-
γαθή.

*La Loy donc est sainte, & le com-
mandement est saint, & iuste, & bon.*

13. Τὸ εὖ ἀγαθὸν ἰμοὶ γίνετο θά-
νατος: ὃ μὴ ᾔμυνον. ἀλλὰ ἡ ἀμαρ-
τία. ἣνα φανῇ ἀμαρτία διὰ τῆς ἀ-
γαθῆς: μοι καταργηζομένη θάνατος.
ἣνα γὰρ καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀμαρ-
τεύω: ἡ ἀμαρτία διὰ τῆς ἐντο-
λῆς.

*Ce donc qui est bon, m'est-il tour-
né à mort? Ainsi n'aduïene, mais le pe-
ché, afin qu'il apparust peché, m'a en-
gendré la mort par le bien: à ce que le
peché fust rendu excessiuiement peché
par le commandement.*

14. Οὐδ' αὖτε γὰρ ὅτι ὁ νόμος
πνευματικός ἐστι ἐγὼ δὲ σαρκικός
εἰμι, πησαυρίζομαι ὑπὸ τοῦ ἀμαρ-
τανίου.

*Car nous sauons que la Loy est
spirituelle: mais ie suis charnel, vendu
sous peché.*

15. Ὁ γὰρ καταργηζόμενος τὸ καλὸν
οὐ γὰρ ὅ θέλω, τὴν πείρασον
ἀλλ' ὁ μισῶ, τὴν ποιῶ.

*Car ie n'approuue point ce que ie
fai, veu que ne fai point ce que ie vueil,
mais ie fai ce que ie hai.*

16. Εἰ δὲ ὅ θέλω, τὴν ποιῶ,
σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός.

*Or si ie fai ce que ie ne vueil point,
ie consen à la Loy qu'elle est bonne.*

17. Νυνὶ δὲ οὐκ ἐτι ἐγὼ καταργη-
ζόμενος αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οὐνομία τοῦ
ἀμαρτανίου.

*Maintenant donc ce n'est plus moi
qui fai cela: mais c'est le peché habitant
en moi.*

11. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

For sinne tooke occasion by the commandment, and deceyved mee / and thereby slew me.

12. Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.

Wherefore the Lawe is helpe / and the commandment is helpe / and iust / and good.

13. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit, sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

Was that then which is good / made death unto me? God forbid: but sinne / y it might appeare sinne / wrought death in mee by that which is good / that sinne might be out of measure sinne / full by the commandment.

14. Scimus enim quod lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.

For we know that the Lawe is spiritual / but I am carnal / sold under sinne.

15. Quod enim operor, non intelligo, non enim quod volo, hoc ago: sed quod odi, illud facio.

For I allow not that which I do: for what I would / that do I not: but what I hate / that do I.

16. Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est.

If I do that which I would not / I consent to the Lawe / that it is good.

17. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

Now then it is no more I that do it / but the sinne that dwelleth in me.

11. Denn die Sünde nam Ursache am Gebott / vnd betrog mich / vnd tödtet mich durch dasselbige Gebot.

Thi at Synnden tog aarsage aff Budet / oc bedrog mig / oc dröbte mig formedelst der samme Bud.

12. Das Gesetz ist heilig / vnd das Gebot heilig / recht vnd gut.

Lowen er to heilig / oc budet heilige / ret oc gaat.

13. Ist denn / das da gut ist / mir ein Todt worden? Das sey ferne. Aber die Sünde / auff daß sie erschiene / wie sie sünde ist / hat sie mir durch das gute den Todt gewircket / Auff daß die Sünde würde überaus mechtig durchs Gebot.

Er da det / som er gaat / bleffuit mig en Dod? Der vere longt sca. Men paa det / at Synnden skulde obenbaris / huorledis hun er Synd / da giorde hun mig Doden formedelst der gode / Paa det at Synnden skulde bliffue ossuermaade syndig / formedelst Budet.

14. Denn wir wissen daß das Gesetz geistlich ist / ich bin aber fleischlich / vnder die Sünde verkauft.

Thi wi vide / at Lowen er aandelig / Men ieg er kødelig / oc sold vnder Synnden.

15. Denn ich weiß nicht was ich thu / denn ich thu nicht das ich wil / sondern das ich hasse / das thu ich.

Thi ieg veed icke / huad ieg gør / Thi ieg gør icke der som ieg vil / men ieg gør der som ieg hader.

16. So ich aber das thu / das ich nicht wil / so willige ich / daß das Gesetz gut sey.

Men gør ieg der / som ieg icke vil / da samtycker ieg at Lowen er god.

17. So thue ich nun dasselbige nicht / sondern die Sünde / die in mir wohnet.

Saa gør icke ieg nu der samme / men Synnden / som boer i mig.

11. Neb hřřich wzaw přikazu strze přikazani / swedel mne: a strze ně y zabil.

Gdyž grzech wzawšy przye jyne zwłodi mne onym przykazaniem / y przez nie zabil mne.

12. A tak Zákon zagistě Swatě / a přikazani Swatě y spravedlivě a dobrě gest.

A takže zakon sam testci swiety / y ono przykazanie swiete / y spravedliwe / y dobre.

13. Echdy což dobrěho bylo / to vřiněno mi gest smrti / a Nikoli. Ale hřřich aby se ořadil žal hřřichem / strze to dobrě věřněn mi gest smrt / aby hřřich strze přikazani byl přikazni wěřlým hřřichem.

To tedy co test dobrego / iz nř mř sic zřtko smierci? Nie day tego Doze / Wřsem grzech zřtko mř sic smierci nř / gdyž aby sic ořadil być grzechem / nř mř smierci przywłodi / przez to co test dobrego / to test / aby on sam zřtko mř nad mřre grzechy / przez ono przykazanie.

14. Wřime zagistě / je Zákon gest duchowni : ale nř gřem křesny / prodan gřa pod hřřichem.

Wřiemy iz zakon test Duchowny / ale tacięle inř testem / zřprodan pod grzech.

15. Nebo co řinim / nřschwalu Nřřinim zagistě toho do brěho což chę / ale řinim to žł křerř mřm w nřnřwřři.

Abowřem co cęynę / nřschwalę / gdyž nř cęynę tego co chę / ale cęę nřnřwřřę to cęynę.

16. A ponřwadř řinim to řchoř nechę / řchdy powoługi Zákonu / je gest dobrę.

A testę cęego nřchę to cęynę / przy zwłamci zakonowi je dobrę test.

17. Anyniř giř nř nř řinim toto / ale křerř přęchřwř w mřnř hřřich.

Terřz tedy inř nř řa to cęynę / ale grzech řtocy w mřnř mřřř.

18. ידע אָנאָה הוּ צִיר דִּלָּא
עֲמִירָא בִּי הֵנוּ דִּין פִּכְסָרִי
טְבִיתָא דִּאֲצִיבָא צִיר בְּטִבְתָּא
בְּפִשִּׁיק לִידִאֲסִיעֵיהּ דִּין לֹא
מִשְׁפַּח אָנָּה :

Perche io so che in me, cioè ne la mia carne, non habita bene alcuno: impero- che il volere è in me, ma non trouo come render perfetto il bene.

19. לֹא הוּא צִיר לְטִבְתָּא
דִּעֲבָדָא אָנָּה דִּאֲעִבֵּד עֵבֶד
אָנָּה אֱלֵיל בִּישְׁתָּא דִּלָּא
עֲבָדָא אָנָּה דִּאֲעִבֵּד לֹא הוּ
עֵבֶד אָנָּה :

Perche io non fo il bene ch'io voglio, anzi fo il male ch'io non voglio.

20. וְאִם מִדֵּם דִּלָּא עֲבָדָא
אָנָּה עֵבֶד אָנָּה לֹא הוּא
אָנָּה עֵבֶד אָנָּה אֱלֵיל
חֲסִיתָא דִּעֲמִירָא בִּי :

Hor se io fo quello ch'io non voglio, non son puto che lo fo, ma il peccato che habita in me.

21. מִשְׁפַּח אָנָּה חֲסִיר
לְנִמּוּסָא דְשִׁלֵּם לְרִעֵי הוּ
דִּעֲבָדָא דִּעֲבֵד טְבִיתָא מִטּוֹל
דְּבִישְׁתָּא קָרִיבָא הִי לִי :

Io trouo dunque questa Legge effere in me, quando io voglio fare il bene, cioè che il male è in me.

22. חֲדָא אָנָּה צִיר בְּנִמּוּסָא
דִּאֲלֵהָ בְּבֵר גִּשָּׁא דִּלְגוּ :

Perche la Legge di Dio mi diletta ben quanto a l'huomo interiore.

23. הוּא אָנָּה דִּין נִמּוּסָא
אֲחֵרָא בְּהִדְמִי דְּמִקְרָב
לִיקְבֹּל נִמּוּסָא דְרִעֵי
וְשָׂבָא לִי לְנִמּוּסָא דְחֲסִיתָא
דִּאֲיִת בְּהִדְמִי :

Ma io vedo snaltra Legge ne le mie membra, che combatte contra la legge de la mia mente, è rendemi priuano a la legge del peccato, che è ne le mie membra.

24. דִּנְרָא אָנָּה בֵּר גִּשָּׁא מִבְּנֵי
יִפְצִינִי מִן פְּגִרָא הִנְפֵּי ר
דְּמוֹתָא :

O me misero huomo, chi mi liberarà dal corpo di questa morte?

25. מִתְּדָא אָנָּה לֹאֲלֵהָ
בְּיָד מִרְוִי יִשׁוּעַ מְשִׁיחָא
הָשָׂא חֲבִיל אָנָּה בְּרִעֵי
עֲבָדָא אָנָּה דְּנִמּוּסָא
דִּאֲלֵהָ פִּכְסָרִי דִּין אֲיִתִי
עֲבָדָא דְּנִמּוּסָא דְחֲסִיתָא :

Io rendo grazie a Dio per Iesus Christo nostro Signore. Io stesso dunque seruo ben con la mente a la Legge di Dio: ma con la carne seruo a la legge del peccato.

18. כִּי יָדַעְתִּי כִּי אֲיִנְיָה שׁוֹמְנָה
כִּי זֶה הוּא בְּבִשְׁרִי הַטּוֹבָה אֶק־
כִּי יֵשׁ בִּי הַתְּשׁוּקָה לְטוֹבָה
אֲךְ אֶת־יְכָלֶת וּמִשָּׁל לַעֲשׂוֹתָהּ
אֲיִנְיָ מוֹצֵא בִּי :

Item, yo se que no mora en mi, es a saber en mi carne: bien, porque tengo el querer mas perficionar el bien, no lo alcanço.

19. כִּי אֶת־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר חָפְצִי בָּהּ
אֲיִנְיָ עוֹשֶׂהָ כִּי אִם אֶת־הַרְעָה אֲשֶׁר
לֹא אֲרֻבָּה אֲנִי אֲוֹתָהּ עוֹשֶׂה אֲנֹכִי :

Porque no el bien que quiero, esto hago: mas el mal que no quiero, esto hago.

20. מִזֵּנָאִם עוֹשֶׂה אֲנִי אֶת־אֲשֶׁר אֲיִנְיָ
אֲרֻבָּה אֲיִנְיָ עוֹד עוֹשֶׂה אֲוֹתָהּ כִּי
אִם הַחֲטָאָה אֲשֶׁר בִּי שׁוֹמְנָה :

Y si hago lo que no quiero, ya no lo obroyo sino el peccado que mora en mi.

21. לָכֵן מוֹצֵא אֲנִי אֶת־הַחֲזִירָה
אִם חָפְצִי לַעֲשׂוֹת אֶת־הַטּוֹבָה
כִּי־דוֹבְקָה בִּי הַרְעָה :

Ansique queriendo yo hazer el bien, hallo esta Ley, Que el mal me es proprio.

22. כִּי חָפְצִיתִי בְּחֻזְרָת אֱלֹהִים
בְּאִדָּם תְּפִנִּימִי :

Porque con el hombre interior me deleyro con la Ley de Dios:

23. וְרִוְיָאָה אֲנִי אֶת־חֻזְרָה אֲחֵרָה
בְּנִתְחִי הַגִּלְחָמָה עִם חֻזְרָת בִּינְתִי
וּמִשְׁבָּרָה אֲוֹתִי בְּחֻזְרָת הַחֲטָאָה
אֲשֶׁר הִיא בְּנִתְחִי :

Mas veo otra Ley en mis miembros que rebella contra la Ley de mi espiritu, y que me lieua capriuoa a la Ley del peccado que esta en mis miembros.

24. אֲמַלְלָא אֲנִי מִי־פְּלִטָנִי
מִצִּירָה הַזֹּאת תְּמִינָה :

Miserable hombre de mi, quien me librará del cuerpo de esta muerte?

25. מוֹדָה אֲנִי לְאֱלֹהִים בִּישׁוּעַ
הַמְּשִׁיחַ אֲדוֹנֵינִי לָכֵן אֲנִי הוּא
בְּרוּחִי עוֹבֵד לְחֻזְרָת אֱלֹהִים
וּבְבִשְׁרִי לְחֻזְרָת הַחֲטָאָה :

La gracia de Dios por Iesus el Christo, Senor nuestro. Ansique yo mismo con el espiritu siruo a la Ley de Dios, mas con la carne a la Ley del peccado.

2.

18. Οἶδα γὰρ ὅτι σὰρκί καὶ ἐν ἐμοὶ,
οὐκ ἔστι ἐν τῇ (σὰρκί μου, ἀγαθόν·
τὸ γὰρ θέλω ἐστὶν ἐν ἐμοὶ· τὸ δὲ
κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐκ ὀύ-
σκω.

Car ie fai qu'en moi (c'est à dire en ma chair) n'habite point de bien: car ie vouloir est bien attaché à moi: mais ie ne trouue point le moyen de parfaire le bien.

19. Οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν,
ἀλλ' ὁ ἐθέλω κακόν, τὸ γὰρ πρᾶσ-
σω.

Car ie ne fai point le bien que ie vueil, ains ie fai le mal que ie ne vueil point.

20. Εἰ δὲ ἐού θέλω, ἔγωγε τὸ γὰρ
ποιῶ, σὰρξ ἐστὶν ἔγωγε κατεργάζομαι
ἀγαθόν, ἀλλ' ἡ οἰκτιροῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρ-
τία.

Que si ie fai ce que ie ne vueil point, ce n'est plus moi qui ie fai, mais le peché qui habite en moi.

21. Εὐέλπω σὰρκα ἀρεὰν τὸν νόμον τῷ
θέλω· τὸ ἐμοὶ ποιῶν τὸ καλόν, ὅτι ἐ-
μοὶ τὸ κακόν ἐστὶν ἐν ἐμοὶ.

Ietrouue donc ceste Loy estre en moi, c'est que quand ie vueil faire le bien, le mal est attache à moi.

22. Συναῖδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τῷ
ἡνὶ κατὰ τὸν ἴσῳ ἀνθρώπου.

Car ie pren plaisir à la Loy de Dieu quant à l'homme de dans.

23. Βλέπω δὲ ἐν ἐμοὶ νόμον ἐν τοῖς
μέλεσί μου ἀντιπαρῶν ὁ νόμος τῷ
νόμῳ· ἔγωγος μὲν καὶ αἰχμαλωτὶς
ἐστὶν μοι ἐν τῷ νόμῳ τῷ ἀμαρτίας
τῷ ἐν ἐμοὶ ἐν τοῖς μέλεσί μου.

Mais ie voy vne autre Loy en mes membres, bataillant contre la Loy de mon entendement, & me rendant pri- sonnier à la Loy de peché, qui est en mes membres.

24. Ταλαῖωμαι ἐγὼ ἀνθρώ-
πῳ, τίς με ῥύσεται ἐκ τῆς σῶμα-
τος τῆς θανάτου θύρας.

(Las, miserable que ie suis, qui me deliuerà du corps de ceste mort.

25. Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ Ἰησοῦ
Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ἀρεὰ οὖν
αὐτοῦ ἐγὼ τῷ νόμῳ τοῦ δουλεύω νό-
μῳ Θεοῦ, τῷ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἀμαρτι-
ας.

Je ren graces à Dieu par Iesus Christ nostre Seigneur.) Moi-melme donc sers de l'entendement à la Loy de Dieu mais de la chair, à la Loy de peché.

18. Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

For I knowe, that in me, that is in my flesh, dwelleth no good thing: for to will in present with me: but I finde no meanes to performe that which is good.

19. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

For I doe not the good thing, which I would: but the euill, which I would not: that do I.

20. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

Nowe if I doe that I would not: it is no more I that do it: but the sinne that dwelleth in me.

21. Invenio igitur legē, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet.

I finde then by the Lawe, that when I would do good: euill is present with me.

22. Condelector enim legi Dei, secundum interio-rem hominem.

For I delight in the Lawe of God, concerning the inner man.

23. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantē legi mentis meae, & captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis.

But I see another law in my members, rebelling against the lawe of my minde, and leading me captive vnto the lawe of sinne, which is in my members.

24. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius.

O wretched man that I am: who shall deliuer me from the bodie of this death?

25. Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente seruiō legi Dei: carne autem, legi peccati.

I thanke God through Iesus Christ our Lord. Then I my selfe in my minde serue the Lawe of God: but in my flesh the lawe of sinne.

18. Denn ich weiß daß in mir / das ist / in meinem Fleisch wohnet nichts gutes. Wollen habe ich wol / Aber vollbringen das gute / finde ich nicht.

Thi ieg veed / at i mig / det er / i mit kōd boer inted gaat. Willen haffuer ieg wol / Men at fuldkomme det gode / finder ieg icke.

19. Denn das gute das ich wil / das thu ich nicht / sondern das böse / das ich nicht wil / das thu ich.

Thi at det Gode som ieg vil / det gōr ieg icke / men det Onde som ieg icke vil / det gōr ieg.

20. So ich aber thu / das ich nicht wil / so thu ich dasselbige nicht / sondern die Sünde die in mir wohnet.

Sā da ieg / det som ieg icke vil / saa gōr icke ieg det samme / men Synden som boer i mig.

21. So finde ich mir nun ein Gesetz / der ich wil das gute thun / daß mir das böse anhanget.

Saa finder ieg mig nu en Lōw / ieg som vil gōr det Gode / at det Onde henger ved mig.

22. Denn ich habe lust an Gottes Gesetz / nach dem innwendigen Menschen.

Thi ieg haffuer lyst til Guds Lōw / efter det indvortis Menneske.

23. Ich sehe aber ein ander Gesetz / in meinen Gliedern / das da widerstreitet dem Gesetz inn meinem Gemüte / vnd nimmet mich gefangen in der Sünden Gesetz / welches ist inn meinen Gliedern.

Men ieg seer en anden Lōw i mine Lemmer / som strider mod Lōwen i mit sind / oc tager mig fangen i Syndens Lōw / som er i mine Lemmer.

24. Ich elender Mensch / wer wird mich erlösen von dem Leibe dieses Todes?

Ieg elendige Menneske / huo skal frelse mig aff denne Dødis legeme?

25. Ich danke Gott durch Iesum Christ vnsern HERRN. So diene ich nun mit dem Gemüte dem Gesetz Gottes / aber mit dem Fleische dem Gesetze der Sünden.

Ieg tacker Gud formedelt Ihesum Christum vor HERREN. Saa tien ieg nu Guds Lōw med sinde / Men Syndens Lōw med kōdet.

18. Wiim jagistē / je nepřebpřwā we mně / to gest w těle mēm / dobrē. Nebo wuole přī mně gest / ale činěni dobrē ho nenalžām.

Gdyž wtem iž nte mteřka we mntel to test / w ciele mōim nte do- brego / abowiem mamāi wola / ale abym to cżyni co test dobrego / nie nāydu.

19. Neb nečinim toho do- brēho což chcy / ale činim to žl / tēhož nechcy.

Wo nie cżynie dobrego Prore- dce / ale cžego ntechce žlego / to cżynie.

20. A tñe to tēhož nechcy / ne nā činim to / ale hřijch kce ržj přebpřwā we mně.

A test to cżynie cžego ntechce / iuz nie iā tho cżynie / ale grzech Prore we mntie mteřka.

21. Protož naležām strže žā- kon / je když chcy činiti dobrē / y přīdřij se mne žl.

Žnāyduie tedy gdy dce dobrze cżynie / ihen byc žākon / je mi pryz- legā žlōc.

22. Neb nā se kochām w žā- konē Božim / wedlē wnitřni- ho žlowěka:

Abowiem rādnie se žākonowi Božemu wedle wnitřnego cžlō- wickā.

23. Ale widžim glnj žākon w audech mých / kterjž gest od- poren žākonu mōsti mē / a kce ržj mne glnmā žākonu hřij- chu / genž gest w audech mých.

Ale widze inšy žākon w cžlō- kach mōich / odporny žākonowi o- myslu mego / y ktozy nie cżyni- wiezntem žākonowi grzechu / kto- ry test w cžlōnkach mōich.

24. Neštiasinž nā žlowěk / kdo mne wyřwobodjž tēla smrti tēto?

Wiedzni iā cžlowěk / ktož mte wyřwōwiž tēgo cālkā smierci?

25. Milost Božij / strže Be- žisťe Křistā Pāna našeho. A protož tanž nā slaužim mō- stij žākonu Božimu / ale tē- lem žākonu hřijchu.

Džicāie Bogu przez Jezusā Křistusā Pānā našeho. Jāc tē y vmyslem sluze žākonowi Bože- mu / a cālkem žākonowi grzechu.

מכיל לית חבונת
לאילין דלא מהלכין בבשר
בנישוע משיחא :

Non è dunque hora condemnatione
alcuna à quelli che sono in Christo Iesv,
cioè che non camminano secondo la carne,
ma secondo lo Spirito.

2. במוסא גיר דרוחא דחיה
דנישוע משיחא חרדן מן
במוסא דחטיתא דמיתא :

Perciò che la Legge de lo Spirito de la
Vita, che è in Christo Iesv, mi ha libera-
to da la Legge del peccato e de la morte.

3. מטול דמחיל הוא גיר
במוסא גיר דרוחא ד
דבשרא שדר אלהא לברה
דמיתא דבשרא דחטיתא
מטולתה דחטיתא ד
דיחבניה לחטיתא ד
בבשרא :

Imperò che (quello che era impossibi-
le à la Legge, inquanto ch'ella era debi-
bile per la carne) Iddio mandando il suo
proprio Figliuolo in forma di carne di pec-
cato, e per il peccato, ha condannato il
peccato ne la carne.

4. דכאנוחא דנמוסא בן
תתמלא דלא הוא בבשר
מהלכין אלהא ברוח :

Accio che la giustitia de la Legge s'ad-
empiesse in noi, che non camminiamo secon-
do la carne, ma secondo lo Spirito.

5. אילין גיר דבבשר אפון
דבשר הו מתדעין ואילין
דדרוח אפון דרוחא הו
מתדעין :

Perche quelli che son secondo la car-
ne, sono affectionati à le cose de la carne:
ma quelli che son secondo lo Spirito, à le
cose de lo Spirito.

6. תרציתא גיר דבשר
מותא הו ותרציתא ד
דרוחא חיה ושלמא :

Certamente l'affetto de la carne è
morte: ma l'affetto de lo Spirito è vita e
pace.

ח
1. על-כן משפט מות ג'ם לא
אחד מעמ' יש-לא-לה אשר
בנישוע המשיח לא בבשר כי-
אם ברוח אלהא הרוח יתהלכו :

Ansique aora, ninguna condemnacion ay pa-
ra los que estan en el Christo Iesus, que no andan
conforme à la carne mas conforme al Espiritu.

2. כי-תולת רוח החיים בנישוע
המשיח חפשה אותי מתולת
החטא ומתולת המות :

Porque la Ley del Espiritu de vida en el Chri-
sto Iesus, me ha librado de la Ley del peccado y
de la muerte.

3. ואשר בלתי יכולת להלכה
בתולתה בעבור הבשר שלח
אלהים את-בנו יחידו בדמות
בשר החטא ובחטא שפט
את-החטא בבשר :

Porque loque era impossibile à la Ley por
quanto era debil por la carne, Dios embiando à
su Hijo en semejança de carne de peccado, del
peccado rambiè condénó al peccado en la carne.

4. אשר תמלא צדקת התורה
בנו אשר אנחנו לא בבשר כי-
אם ברוח אלהא הרוח יתהלך :

Para que la justitia de la Ley fuesse cumpli-
da en nosotros que no andamos cóforme à la car-
ne, mas conforme al Espiritu.

5. כי-אשר בבשר המה את-
אשר לבשר מבנים ואשר ברוח
המה את-אשר לרוח :

Porque los que son conforme à la carne, las
cosas que son de la carne saben: mas los que con-
forme al Espiritu, las cosas que son del Espiritu.

6. כי תבונת הבשר מות היא
ותבונת הרוח חיים ושלום :

Porque la prudencia de la carne, es muerte:
mas la prudencia del Espiritu, vida y paz.

Οὕτως ἄρα νῦν κατὰ σάρκα
τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κατὰ
σάρκα ἀποκατεβύθη, ἀλλὰ κατὰ
πνεῦμα.

Ainsi donc il n'y a maintenant nul-
le condemnation à ceux qui sont en Je-
sus Christ, c'est à dire qui ne cheminent
point selon la chair, mais selon l'Esprit.

2. Ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος
τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
ἐλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου
τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου.

Car la Loy de l'Esprit de vie qui est
en Iesus Christ, m'a affranchi de la Loy
du peché & de la mort.

3. Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν
ὧ ἡ ἀδυναμία τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς
ἐν τῷ αὐτῷ υἱῷ ἐμὲν ὡς ὁμοιώ-
ματι σαρκὸς ἀμαρτίας, καὶ ὡς ὁ
ἀμαρτίας κατέστη τὸν ἀμαρτιαν
ἐν τῇ σαρκί.

Car ce qui estoit impossible à la Loy
d'autant qu'elle estoit foible en la chair,
Dieu ayant enuoyé son propre Fils en
forme de chair de peché, & pour le pe-
ché, a condanné le peché en la chair.

4. Ὅτι ἐν τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ νόμου
ἀνεπλήρωτο ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ ὡς
σάρκα ἀποκατεβύθη, ἀλλὰ ὡς
πνεῦμα.

Afin que la iustice de la Loy fust
accomplie en nous, qui ne cheminions
point selon la chair, mais selon l'Esprit.

5. Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὸ τῆς
σαρκὸς Φρόνημα οἱ δὲ κατὰ πνεῦ-
μα, τὸ τοῦ πνεύματος.

Car ceux qui sont selon la chair, sont
affectionnés aux choses de la chair:
mais ceux qui sont selon l'Esprit, aux
choses de l'Esprit.

6. Τὸ γὰρ Φρόνημα τῆς σαρκὸς
θάνατος· ἡ δὲ Φρόνημα τοῦ πνεύ-
ματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη.

Car l'affection de la chair est morte
mais l'affectio de l'Esprit est vie & paix.

Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu: qui non secundum carnem ambulant: (sed iuxta spiritum.)

Now then there is no condemnation to them that are in Christ Jesus: which walke not after the flesh: but after the Spirit.

2. Lex enim Spiritus vitæ in Christo Iesu, liberavit me à lege peccati & mortis.

For the Law of the Spirit of life which is in Christ Jesus, hath freed me from the Law of sinne and of death.

3. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne.

For (that that was impossible to the law, in as much as it was weakened because of the flesh) God sending his own Sonne, in the similitude of sinfull flesh: and for sinne, condemned sinne in the flesh.

4. Vriusificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

That the righteousness of the Law might be fulfilled in vs: which walke not after the flesh, but after the Spirit.

5. Qui enim secundum carnem sunt: quæ carnis sunt sapiunt, qui vero secundum spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt.

For they that are after the flesh, saue the things of the flesh: but they that are after the Spirit, the things of the Spirit.

6. Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax.

For the wisdom of the flesh is death: but the wisdom of the Spirit to life and peace.

So ist nun nichts verdamlich an denen / die in Christo Iesu sind / die nicht nach dem Fleisch wandeln / sonder nach dem Geist.

So are now ineede fordamliche i dem / som er i Christo Ihesu / de som icke vandre effter Rodet / men effter Anden.

2. Denn das Gesetz des Geistes / der da lebendig machet im Christo Iesu / hat mich frey gemacht von dem Gesetz der Sünden vnd des Todes.

Iht at Andens Low / som ger off leffuendie i Christo Ihesu / glordemig fri fra Syndens oc Deds lens Low.

3. Denn das dem Gesetz unmöglich war (Sintemal es durch das Fleisch geschwächet ward) das that Gott / vnd sandte seinen Sohn in der gestalt des sündlichen Fleisches / vnd verdammet die Sünde im Fleisch durch Sünde.

Gordi at der som saar Lowen vnueltig (Effter di hun bleff skrebelig formodelst Rodet) Det gjorde Gud / oc hand vdsende sin Søn / i der syndelige Rodts skedelse / oc fordamde Synden i Rodet formodelst Synden.

4. Auf daß die Gerechtigkeit / vom Gesetz erfordert / in vns erfüllet würde / die wir nun nicht nach dem Fleisch wandeln / sondern nach dem Geist.

Paa der at den Retferdighed som Lowen eslede / skulde fuldt omme i oss / Wi som nu icke vandre effter Rodet / Men effter Anden.

5. Denn die da fleischlich sind / die sind fleischlich gesinnet. Die aber geistlich sind / die sind geistlich gesinnet.

Iht at de som ere kødelige / de ere kødelige til sinde / De de som ere aandelige / de ere aandelige til sinde.

6. Aber fleischlich gesinnet sein / ist der Todt / Vnd geistlich gesinnet sein / ist Leben vnd friede.

Men at vere kødelige til sinde / er Døden / De a vere aandelige til sinde / er Liff oc Fred.

Notoż nymij żadnego nie miż zatrącenia / tżm kćciż gśau w Krystu Gęjśśy / genę ne wedłę tela chodij / ale wedłę Duchu.

Teraz tedy żadne nie test potępięcię tym Ktorzy są w Jezusie Krystusie / to test Rodę / y nie wedłę cięłk chodzą / ale wedłę duchu.

2. Neb Zakon Duchu żywo / ta w Krystu Gęjśśy / wyswo / bodil mne od Zakona hęjśchu a Śmrti.

Abowiem Zakon Duchu ży / wot Ktorzy test w Krystusie Jezusie wyswobodil mne od zakonu grzechu śmrtci.

3. Nebo coż było niemożnego Zakonu / potudż mdel byl strze tćlo / Buoż posław Syna swęgo w podobieństwij tćla hęjśchu / tak / hęjśchu potupil hęjśch strze tćlo.

Bo młode zakon gdy nie moglić w tćle / Bog posław sę w tćle Syna swęgo w podobieństwie gręśnego tćla / a tćlo z gręchu potępil gręch w tćle.

4. Aby osprawiedlnięni Zakona dokonano było na nas / kćciż ne chodijne wedłę tćla / ale wedłę ducha.

Aby ono prawo zakonne było wypelnione w nas / Ktorzy nie podobaję cięłk chodijmy / ale wedłę duchu.

5. Et zagisze kćciż gśau wedłę tćla żywi / chutnagij to we cę kćciż gśau tćlęśni. Ale ti kćciż gśau żywi wedłę duchu / śmaw sęlegij o to / coż gęst duchownijho.

Abowiem Ktorzy są wedłę cięłk / bawia sę rzęczami cięłesnymi / a Ktorzy są wedłę ducha / rzęczami duchownymi.

6. Neb Jádost tćla / gęst Śmrt : Jádost pak ducha / Jádost a pokój.

Gdyż zrozumięnie cięłesne testu śmrtci / a rozumienie duchos / wne test żywot y pokój.

ח

7 מטול דתרגיתנא ד
דבסרא בעל דבנותנא
לות אלהא לנמוס
דאלהא לא משתעבד
מטול דלא משפחא :

*Perioche l'affetto de la carne è una
nimitica contra Dio: conciosia ch'egli non
si sottomette à la Legge di Dio, perioche
ne anco può farlo.*

8 ואילו דבסר אנון
למשפר לאלהא לא
משפחין :

*Onde quelli che son ne la carne, non
posson piacere à Dio.*

9 אנתון דין לא הויתון
בבסר אלהא ברוח אן ש
שיראית רוחה דאלהא
עמך בכו אן דין אנש
לית ביה רוחה דמשיח
הנא לא הוה דילה :

*Hor voi non sete ne la carne, ma ne lo
spirito: se pur lo Spirito di Dio habita in
voi, ma s'egli è alcuno che non habbia lo
Spirito di Christo, costui non è de suoi.*

10 ואן דין משיחא בכו
פגרא מורג הו מטול
הסיתא רוחא דין חיה ה
מטול פאנותא :

*E se Christo è in voi, il corpo è ben mor-
to per cagion del peccato, ma lo Spirito è
vivo per cagion de la giustizia.*

11 ואן רוחה דהומו דאקים
למרו ישוע משיחא מן בית
מיתא עמך בכו הו מן
דאקומה למרו ישוע
משיחא מן בית מיתא אף
לפגרכון מיתא יחא מטול
רוחה דעמך בכו :

*Se lo Spirito dunque di colui che ha
risuscitato Iesus da morte, habita in voi,
colui che havvuscitato Christo da morte,
vivificava etiamdici i vostri corpi mortali,
per mezzo del suo Spirito che habbita in
voi.*

12 השא אחי חביבין לו
לבסרא דבסר נהיך :

*Per laqual cosa dunque, fratelli, noi
siamo debitori, non già à la carne, per vi-
vere secondo la carne, ma à lo Spirito.*

13 אן דין בבסר חאון א
אנתון עתידין אנתון הו ל
לממור ואן ברוח הופכי
פגרא ממיתין אנתון חאון
אנתון :

*Imperioche se voi vivierete secondo la
carne, morirete: ma se voi mortificarete
con lo Spirito le azioni del corpo, vivierete.*

ח

7 על-כן תבונת הבשר איבה
היא באלהים כי לתורת אלהים
איננה נקבשה וגם לא יכלה :

*Porquanto la prudencia de la carne es ene-
mistad contra Dios: porque no se sujeta à la Ley
de Dios, ni tan poco puede.*

8 ואשר בבשר המה לאלהים
לא יוכלו להתצוה :

*Ansi que los que son en la carne, no pueden
agradar à Dios.*

9 ואתם אינכם בבשר כי אם
ברוח אך אם רוח אלהים שוכנה
בכם ואם לאיש לא יש לו רוח
המשיח זה הוא איננו לו :

*Mas vosotros no soys en la carne, sino en el
Espiritu por quanto el Espiritu de Dios mora en
vosotros. Y si alguno no tiene el Espiritu del
Christo, el tal no es deel.*

10 ואם המשיח בכם אן הגוי
מתה בחטאת ויהיה חיה על-
הצדקה :

*Empero si el Christo esta en vosotros el cu-
erpo à la verdad es muerto à causa del peccado:
mas el espiritu biue à causa de la justicia.*

11 ואם רוח ההוא אשר הקים
את ישוע ממיתים שוכנה בכם
זה אשר הקים את המשיח
ממיתים יהיה גם את גויתיכם
ברוחו השוכנה בכם :

*Y si el Espiritu de aquel que levantó de los
muertos à Iesus, mora en vosotros, el que levantó
à Iesus el Christo de los muertos, vivificara tam-
bien vuestros cuerpos mortales por su Espiritu
que mora en vosotros.*

12 על-כן אחי חובים אנחנו
לא לבשר לחיות בבשר :

*Ansi que, hermanos, deudores somos, no à
la carne para que biuamos conforme à la carne:*

13 ואם בבשר תחיו עתידים
אתם למות ואם ברוח את-פעלי
הגויה תמותו תחיו :

*Porque si biuierdes conforme à la carne, mo-
rireys: mas si por el Espiritu mortificardes las o-
bras de la carne, biuireys.*

ה

7. Διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς,
ἐχθρὸν εἶναι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ
οὐ δύναται ὁμολογεῖται.

*Pource que l'affection de la chair est
inimicite contre Dieu: car elle ne se rend
point suiette à la Loy de Dieu: & de
vrai elle ne le peut.*

8. Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, οὐ δύναται
οὐ δύναται.

*Parquoi ceux qui sont en la chair
ne peuvent plaire à Dieu.*

9. Ὑμεῖς δὲ ἐν σαρκὶ ἐστέ, ἀλλ'
ἐν πνεύματι, εἴτε πνεῦμα Θεοῦ
ἐν ὑμῖν. εἰ δὲ οὗτος πνεῦμα
Χριστοῦ, ἐν ὑμῖν οὐκ ἔστι.

*Or vous n'êtes point en la chair,
mais en l'Esprit: voire si l'Esprit de Dieu
habite en vous: mais si quecui n'a point
l'Esprit de Christ, cestui-la n'est point à
lui.*

10. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ
σῶμα ὡς ἐν ὑμῖν ἀποθνήσκει, τὸ
πνεῦμα ζῶν διὰ τὸ ἀδικεῖν ὑμῶν.

*Et si Christ est en vous, le corps est
bien mort à cause du peché: mais l'E-
sprit est vie à cause de la iustice.*

11. Εἰ δὲ ἐν ὑμῖν ὁ Θεὸς ὁ
ἐκ νεκρῶν ἠεὶ ζῶν, καὶ ὑμεῖς, ὅ
ἐστις ὁ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν ἠεὶ
ζῶν, τὸ σῶμα ὑμῶν θνήσκει, τὸ
πνεῦμα ὑμῶν ζῶν διὰ τὸ ἀδικεῖν
ὑμῶν.

*Or si l'Esprit de celui qui a ressusci-
té Iesus des morts habite en vous, celui
qui a ressuscié Christ des morts viui-
fiera aussi vos corps mortels, à cause de
son Esprit habitant en vous.*

12. Ἀρα οὖν, ἀδελφοί, ὁφθαλ-
μοὶ ὑμῶν οὐ τῇ σαρκὶ, ἀλλ'
τῷ πνεύματι ζῶν.

*Pourtant donc, mes freres, nous som-
mes detteurs non point à la chair, pour
viure selon la chair.*

13. Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζήτε, μέ-
λῃς ἀποθνήσκει· εἰ δὲ πνεῦμα
ζῶν ἐν ὑμῖν, τὰ σώματα ὑμῶν
θνήσκει.

*Car si vous viuez selon la chair, vous
mourrez: mais si par l'Esprit vous mor-
tifiez les faits du corps vous viurez.*

CAP. VII.

7. Quoniam sapientia carnis, inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest.

Because the wisdom of the flesh is enmity against God: for it is not subject to the Law of God / neither in deed can be.

8. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

So then they that are in the flesh / can not please God.

9. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu; si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic non est eius.

Nowe we are not in the flesh / but in the Spirit / because the Spirit of God dwelleth in you: but if any man hath not the Spirit of Christ / the same is not his.

10. Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem.

And if Christ be in you / the bodie is dead / because of sinne: but the Spirit is life for righteousness sake.

11. Quod si Spiritus eius qui suscitavit Iesum a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis.

But if the Spirit of him that raised up Iesus from the dead / dwel in you / he that raised up Christ from the dead / shall also quicken your mortal bodies / because that his Spirit dwelleth in you.

12. Ergo fratres, debitores sumus: non carni, ut secundum carnem vivamus.

Therefore brethren / we are debtors not to the flesh / to live after the flesh.

13. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini, si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

For if ye live after the flesh / ye shall die: but if ye mortifie the deeds of the bodie by the Spirit / ye shall live.

Das VIII. Capittel.

7. Denn fleischlich gesinnet sein / ist eine feindschafft wider Gott / Sondern es dem Gesetze Gottes nicht unterthan ist / denn es vermag es auch nicht.

Thi der er Jindskaffe mod Gud / at vere kodelige til sinde / Effter det der er Guds Lov icke vnderdanigt / thi hand formaar det oc icke.

8. Die aber fleischlich sind / mögen Gott nicht gefallen.

De de som ere kodelige / kunde icke behagis Gud.

9. Ir aber seht nicht fleischlich / sondern geistlich / so anders Gottes Geist in euch wohnet. Wer aber Christi Geist nicht hat / der ist nicht sein.

Dei ere icke kodelige / men aandelige / Saa fremt som Guds Aand boer i eder. De huo som icke haaffuer Christi Aand / hand horer hannem icke til.

10. So aber Christus in euch ist / so ist der Leib zwar todt um der Sünden willen / der Geist aber ist das Leben um der Gerechtigkeit willen.

Men der som Christus er i eder / Da er so legemet dør for Syndens skyld / De Aanden er lifvort for Retsfærdigheds skyld.

11. So nun der Geist des / der Iesum von den Todten auferwecket hat / in euch wohnet / so wirdt auch derselbige / der Christum von den Todten auferwecket hat / eure sterbliche Leibe lebendig machen / um des willen / daß sein Geist in euch wohnet.

Der som nu hans Aand / der opvecke Ihesum fra de døde / boer vdi eder / Da skal oc den samme som opvecke Christum fra de Døde / gøre eders dødelige Legeme leffuendis / for den skyld / at hans Aand boer i eder.

12. So sind wir nun / lieben Brüder / schuldener / nicht dem fleisch / daß wir nach dem fleisch leben.

Saa ere vi nu / kære Brodre / icke lodet skylt / ge vi / at skulde leffue effter Kødets.

13. Denn wo ir nach dem fleisch lebet / so werdet ir sterben müssen. Wo ir aber durch den Geist des fleisches geschaffte tödtet / so werdet ir leben.

Thi at leffue i effter Kødets / da skulde i dø. Men dræbe i Kødets Gerninger formedelst Aanden / da skulde i leffue.

Kapitola VIII.

7. Proto je opacnost tēla / gest neptijtel'noe Bogu: Nebo Zákoni Božijmu nemij poddāna / anij muoj bŕst.

Przeto i rozumienie ciāka jest nie przyjacielskiewm przeciwko Bogu / bo nie bywa poddāna za konowi Bożemu / gdyż też ani być może.

8. Ti pak kiefijz gŕau tēla / sinij / Bogu se lijbitt nemohan.

Atak Etorzy sa wciele / Bogu sie podobac nie moga.

9. Wy pak tēlesnij negste / ale duchownij / ponēwadz Duch Božij pŕebŕwā w was. Pakli kdo Ducha Krystowa nemā / tent nemij gŕho.

Wy tedy nie testēcie wciele / ale w duchu / gdyż Duch Boży miesza w was / a testē tŕho Duchā Krystusowego nie ma / tenci nie testē tego.

10. A gestli Krystus w was / tēlo jagistē vmrtvno gest pro bŕstij / ale duch živ gest pro spravedlnost.

A testli Krystus w was testē ciāka testēci martwē dla grzechu / a Duch testē žywot dla spravedlności.

11. Gestli pak Duch toho kiefijz wŕstijstl Gejistie Krysta / a mrtvnych pŕebŕwā w was / tent kiefijz wŕstijstl Gejistie Krysta / a mrtvnych / obŕz wŕstij smrtednā tēla w asse / pro pŕebŕwagijegho Ducha gŕho w was.

A testli Duch onego Etorzy Krysta / wzbudził zmrtwych w was / miesza / ten Etorz wzbudził Krysta / a mrtwych / ożywi w ciāka w asse smertelnę / przez Duchā swojego Etorz w was miesza.

12. Protož Bratŕij / dlužnij / cy gŕme / ne tēlu / abŕychom wē dŕtē tēla živi bŕst.

Atakže brācia powinni testē smy nie ciālu / abŕsmy podobu ciāla žyli.

13. Nebo budeteli wedŕtē tēla živi / zemŕete: Pakli bŕstie duchem smrtij tēlesnē mrtviti / ži wi budete.

Abowiem testibŕstie wedlug ciāla a žyli / pomŕecie: Ale testli Duchem smrtij ciāla vmrtviti / cte / žycie bedziecie.

14. אֵלֵינוּ צִיר דְּבִרְתָּהּ
דְּאֵלֵהָ מִתְּדַבְּרוּ הָלוֹ
בְּנֵי אֲבוֹתָ דְּאֵלֵהָ :

Perche tutti quelli che son guidati da lo Spirito di Dio, son figliuoli di Dio.

15. לֹא צִיר נִסְבִּיתָן רוּחָא
דְּעִבְדוּתָא וְתִבְלִי לְהִלָּתָא
אַלְמָא נִסְבִּיתָן רוּחָא דְּסִימָת
בְּנֵי אֲבוֹתָ דְּבִרְתָּהּ אֲבוֹתָ :

Imperoché voi non haueste riceuuto lo spirito de la seruitù, per esser di nuovo in timore: anzi haueste riceuuto lo Spirito de l'adoptione, per il qual noi gridiamo. Abba, Padre.

16. וְהִי רוּחָא מְסַדֵּדָא
לְרוּחוֹ דְּאֵיתֵינוּ בְּנֵי
דְּאֵלֵהָ :

Il medesimo Spirito rende testimonio al nostro spirito, che noi siamo figliuoli di Dio.

17. וְאֵן בְּנֵי אֲבוֹתָ יִרְתָּה
יִרְתָּה דְּאֵלֵהָ אֲבוֹתָ יִרְתָּה
דִּישׁוּעָא מִשִּׁיחָא דְּאֵן נָחַשׁ
עֲמִיהָ אֲבוֹתָ עֲמִיהָ נִשְׁתַּפַּח :

E se noi siamo figliuoli, siamo ancor heredi: heredi (dico) di Dio, e coheredi di Christo: se però non patiamo insieme con lui, accoché insieme con lui siamo ancor glorificati.

18. מִתְּדַבְּרָא אֲנָה צִיר דְּלֹא
שְׂוִי תְּשׁוּבָה דּוּבְנָה תְּנָה
לְתִשְׁבּוּתָא אֲדָה דְּעִבְדָּה
דְּתִתְגַּלָּה בּוֹ :

Perche fatto bene il conto, io stimo che le afflittioni del tempo presente non siano equipolenti à la gloria à venir che si reuelará verso di noi.

19. כֹּלָה צִיר בְּרִיתָא
מִסְכָּנָה וּמִסְכָּנָה לְגִלְיָנָה
דְּבְנֵיהּ דְּאֵלֵהָ :

Et etiandio le creature con grandissimo desiderio aspettano la manifestation de figliuoli di Dio.

20. בְּרִיתָא צִיר אֲשֶׁתַּעֲבֹד
לְסִרְיֻתָּהּ לֹא בְּעִבְדָּה
אַלְמָא מְטוּל מִן דְּשַׁעֲבָדָה :

Imperoché le creature sono soggette à la vanità, non già voluntariamente: ma per cagion di colui che l'ha sottoposte in speranza.

14. כִּי כִמְהָ מְרוּחָ אֱלֹהִים
מוֹלְכִים אֵלֵהָ הֵם בְּנֵי אֱלֹהִים :

Porque todos los que son guiados por el Espiritu de Dios, los tales son hijos de Dios.

15. כִּי לֹא לְקַחְתָּם אֶת-רוּחַ
הַעֲבֹדָה עוֹד לִירְדָּהּ כִּי-אֵלֵם
לְקַחְתָּם אֶת-רוּחַ מִקַּח הַבְּנִים
אֲשֶׁר בָּהּ גִּזְעַק אֲבֵי אֲבֵי :

Porque no aueys recebido (otravez) el Espiritu de seruidumbre para temor: mas aueys recebido el Espiritu de adopcion (de hijos) por el qual clamamos Abba, Padre.

16. וְרוּחַ הַזֹּאת מְעִידָה לְרוּחֵנוּ
כִּי בְנֵי אֱלֹהִים אֲנֵחֵנוּ :

Porque el mismo Espiritu dà testimonio à nuestro espíritu que somos hijos de Dios.

17. וְאֵם בְּנִים אֲתָם גַּם יוֹרְשִׁים
יוֹרְשֵׁי אֱלֹהִים וְחֻבְרֵי נִחְלָתָה
הַמְּשִׁיחָה אֲלֵהֶם גִּזְעָה עִמּוֹ אֲשֶׁר
גַּם גִּדְּדָה עִמּוֹ :

Y si hijos, tambien herederos ciertamente de Dios, y juntamente herederos con el Christo: si empero padecemos juntamente con el para que juntamente con el seamos glorificados.

18. כִּי מִחֲשָׁב אֲנִי כִי-בְעִיָּתִי
הָיִיתָ הַזֹּאת אֲנִים שְׂוִיִּים לְכַבֹּד
הָעֵתִיד לְהַגְלוֹת עֲלֵינוּ :

Porque yo me refueluo, en que loque en este tiempo se padece, no es de comparar con la gloria venidera que en nosotros ha de ser manifesta da.

19. כִּי תִקְוָה לְכֹל הַבְּרִיָּאָה מְשַׁבְּרָה
לְגִלְיָנָה חֲלִיפָתָה בְּנֵי אֱלֹהִים :

Porque la esperança sollicita de las criaturas la manifestacion de los hijos de Dios espera:

20. כִּי-הַבְּרִיָּאָה הַזֹּאת תִּהְיֶה
תְּהִלָּה לֹא כְרִצוֹנָה כִּי-אֵם
בְּעִבְדוּתָא אֲשֶׁר שְׁתָּה מִתְּחִי בְּתִקְוָה :

Porque las criaturas sujetadas fueron à vanidad, no de su voluntad: mas por causa de aquel que las sujetó.

14. Ὅσοι γὰρ πνεύματι τοῦ ἀγίου
καὶ ὁμιλοῦντες τὸ θεῖον.

Car tous ceux qui sont conduits par l'Esprit de Dieu, sont enfans de Dieu.

15. Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δου-
λείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλά-
βετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ὡς ὃ κη-
ρίζομεν, ἀδελφὰ, ὁ πατήρ.

Car vous n'avez point receu un e-sprit de seruitude, pour estre derechef en crainte, ains vous avez receu l'Esprit d'adoption, par lequel nous crions Abba Pere.

16. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυ-
ρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι υἱοὶ
καὶ θεοῦ.

*C'est ce mesme Esprit qui rend tes-
moignage avec nostre esprit que nous
sommes enfans de Dieu.*

17. Εἰ δὲ τίκατα, καὶ κληρονομήσωμεν
καὶ υἱοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, σὺν καὶ κληρονο-
μοῦμεν αὐτῷ, ὥστε καὶ συμπαρονομήσωμεν
αὐτῷ, τὸ αὐτὸ ὡς αὐτῷ.

*Et si nous sommes enfans, nous som-
mes donc heritiers: heritiers de Dieu,
& coheritiers de Christ: voire si nous
souffrons avec lui, afin que nous soyés
aussi glorifiés avec lui.*

18. Ἀγίζομαι γὰρ, ὅτι ὅσα ἀγία
τὰ παθημένα τὰ νῦν καὶ σοῦ, πρὸς
τὴν μέλλουσαν δόξαν ὑπερκαλύ-
ψεται εἰς ἡμᾶς.

*Car tout bien conté, i'estime que
les souffrances du temps present ne sont
à contrepeiser à la gloire à venir, laquel-
le doit estre reuelee en nous.*

19. Ἡ γὰρ ἀποκατάστασις ἡ ἐκτί-
σις τῶν ἀποκαταστάσεων, ἡ ἡμεῶν τῶ
θεοῦ ἀποδοχῆται.

*Car le grand & ardent desir des cre-
atures est en ce qu'elles attendent que les
enfans de Dieu loient reueciés.*

20. Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις
ὑποτάγη οὐχ ἐκούσῃ, ἀλλὰ διὰ
τὸν ὑποτάξαντά τιν ἐν ἔλπῃ.

*Car les creatures sont suiettes à va-
nité, non point de leur vouloir: mais à
cause de celui qui les à assuietties, sous
esperance.*

14. Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

For as many as are led by the Spirit of God, they are the sons of God.

15. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, (Pater.)

For ye have not received the Spirit of bondage to serve again: but ye have received the Spirit of adoption, whereby we cry Abba, Father.

16. Ipse enim Spiritus, testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.

The same Spirit beareth witness with our spirit, that we are the children of God.

17. Si autem filii: & hæredes, hæredes quidem Dei: cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, ut & conglorificemur.

If we be children, we are also heirs, heirs of God, and heirs of Christ: if so be that we suffer with him, that we may also be glorified with him.

18. Existimo enim quod non sunt condignæ passionibus huius temporis, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

For I count that the afflictions of this present time are not worthy of the glory, which shall be shewed unto us.

19. Nam expectatio creaturæ, revelationem filiorum Dei expectat.

For the fervent desire of the creature waiteth when the sons of God shall be revealed.

20. Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe.

Because the creature is subject to vanity, not of its own will, but by reason of him, in whom it is hoped.

14. Denn welche der Geist Gottes treibet / die sind Gottes Kinder.

Thi huijcke Guds Aand driffuer / de ere Guds Børn.

15. Denn jr habt nicht einen knechtlichen Geist empfangen / daß ihr euch abermal fürchten müßet / Sondern ihr habt einen kindlichen Geist empfangen / durch welchen wir rufen: Abba lieber Vater.

Thi at i haffue icke anammer en treldoms Aand / at i skulle atre fryeter eder / Men i haffue anammer en sønlig Aand / Formedest huijcken wi robe / Abba fare Fader.

16. Derselbige Geist gibt zeugniß vnserm Geist / daß wir Gottes Kinder sind.

Den samme Aand giffuer vor Aand vidnißbyrd at vi ere Guds Børn.

17. Sind wir denn Kinder / so sind wir auch Erben / nemlich / Gottes Erben / vnd Miterben Christi / doch daß wir mit leiden / auff daß wir auch mit zur Herrlichkeit erhaben werden.

Ere vi da Børn / saa ere vi oc Arffvinge / der er / Guds Arffvinge / oc Christi Medarffvinge / Om vi ellers lide mer hannem / paa det at vi skulle ophøys mit hannem til Herlighed.

18. Denn ich halte es dafür / daß diser Zeit leiden der Herrlichkeit nicht werth sey / die an vns soll offenbart werden.

Thi ieg holder det saa / At denne tids pin actellighed er icke den Herlighed verd / som skal openbaris i oss.

19. Denn das ängstliche harren der Creaturen wartet auff die Offenbarung der Kinder Gottes.

Thi at Creaturens omhyggelige forlængelse tøffuer effter Guds Børns openbarelse.

20. Sintemal die Creatur unterworfen ist der Eitelkeit / ohn ihren willen / Sondern vñ des willen / der sie unterworfen hat auff hoffnung.

Effterdi Creaturet er vnder forfængelighed / mod sin vilie / Men for hans skyld / som det gaff der vnderi haaber.

14. Neb kterijzskoli Duchem Bozym se zprawugij / tit gśau Synowē Bożij.

Do wśyscy ktorzy Duchem Bozym bywają rzadzani / ci są syni Bożymi.

15. Niepřijali gśie żagiste Ducha służebnosti opět bázni / ale přijali gśie Ducha záliby benij Synůw Bożijch / w němžto woláme / Otče / Otče.

Gdy jeste nie wśetli ducha niewolstwa tu bójźni / ale wśetliście ducha przysposobienia / przez ktorého wolamy Abba / to jest / Otče.

16. Tęż żagiste Duch / swoż dectwiy wydawā Duchu naszemu / że gśime Synowē Bożij.

Ktory Duch sam świadczy spola z duchem naszym / iż jesteśmy syny Bożymi.

17. Apontwādź Synowē / tebdy w Dedicowē : Dedicowē żagiste Bożij / spolu pał Dedicowē Krystowi. At wśal spolu s nim trpijme / abychoń spolu w oślaweni byli.

At jestli syni / tedy też w dśedzie ić miedzić Boży mowie / a spolu dśedzić z Krystusem / iestli z nim cierpiemy / abyli z nim byli wśelbieni.

18. Wlijm żagiste / że negśau rotnā wirpeni tohoto času / onē budauć ślawē / kterāż se żgawij w nās.

Abowiem rozumem ić nie są rowne utrapienia tōre cjaśi tego cierpiemy przysleychwał / ktori tak śie nam obślawi.

19. Nebo očkāwanti stworēnij tohoto tēśa / aby Synowē Bożij żgaweni byli.

Do rzeczy stworzone z wśelka dśucia oczekawają / aby śie oślawili i synowie Boży.

20. Pōntwādź marnosti pod / dāno gśi stworēnij necht / ale pro tohō kterij ge poddał w nadźgi.

Gdyż proźności poddane są rzeczy stworzone / nie dobrowolnie / ale dla tego ktori je poddał / mi wczynił pod nadźję.

ח

21 על סכרם דאף הי
בריתם דתעבדו מי ע
עבודתא דחבלא דחרורא
דחשבוניתא דבני
דאלהא :

*Ch'ella saranno ancora liberate da la
servitù de la corruzione; per essere ne la
libertà de la gloria de figliuoli di Dio.*

22 ידעו גיר דכלהו ב
בריתא דתעבדו ומחבלו
עד מא לומנא :

*Impercha noi sappiamo che ogni crea-
tura sospira e conduosì infini ad hora.*

23 ולא בלחוד הינו אלא
אף חנו דאית בן רשיתא
דחורא דתעבדו בנפשו
ומסכין לסמית בנפא
לבויתא דפגרו :

*Enon sol esse creature, ma ancor noi,
che habbiamo le primicias de lo Spirito, nos
molestamos dico sospiriamo in noi stessi,
aspirando l'adoptione, cioè la libera-
tion del nostro corpo.*

24 מטול דבסכרא חו חינו
סכרא חו דתעבדו לא חו
סכרא או גיר חונו לא
מנא מסכין לה :

*Perciò che noi siamo salvati per spe-
ranza. Hor la speranza che si vede, non
è speranza: perche quello che voi vedete,
come lo spera egli ancora?*

25 או דיו למדס דל
מתחין מסכין
במסיבנותא מקונו :

*Ma si noi speriamo quel che non ve-
diamo: noi l'aspettiamo per patientia.*

26 הכנא אף הי רוח
מעבדא לפרהונו מנא
גיר נכלא אף מא דל
לא ידעו אלא הי רוח
מכלא חלפון בתעבדו
לא מתמלל :

*Similmente ancor lo Spirito aiuta le
nostre infermità: perche noi non sap-
piano quel che ci debbiamo pregare: con-
da che convien fusi: ma esso Spirito da
manda per noi con sospiri che non si po-
son esprimere.*

ח

21 כי כל-הבריאה גם היא
תחפש מעבדת השחת לחפשת
כבוד בניהללים :

Con speranza que tambien las mismas cri-
aturas seran libradas de la seruidumbre de corrup-
cion en la libertad gloriosa de los hijos de Dios.

22 כי ידענו כי כל-הבריאה
נאנחה ומחבלה עד-עתה :

Porque ya sabemos que todas las criaturas
gimen (à vna) y (à vna) estan de parto hasta aora.

23 אך לא לבדה ביהא גם
אנחנו לאשר יש לנו בכורי-
חרח נאנחנו בנפשו נאנחים
ומקוות אנחנו את-מקח הבנים
את-פדות גויהנו :

Y no solo ellas, mas tambien nosotros mis-
mos que tenemos las primicias del Espiritu, no-
sotros tambien gemimos dentro de nosotros-
mismos esperando la adopcion, es à saber, la re-
dempcion de nuestro cuerpo.

24 כי לתקנה נושענו ותקנה
הנראתה איננה תקנה היא כי
אותה אשר רואה האיש למח
תקנה :

Porque en esperanza somos salvos: que la
esperança que se vee, no es esperança: porque
lo que alguno ve lo espera.

25 ואם אליה אשר לא חויהם
מקיים אנחנו בדומיה משברים
אנחה :

Pues si lo que no vemos esperamos, por pa-
ciencia esperamos.

26 ולכה גם חרוח עזרה
לחלינו כי אותה אשר נתפסל
פרגו לא ידענו כי-הם חרוח
מעמיר על-יתר עלינו באנחות
כי-לא ידענו ספורות :

Item que tambien el Espiritu (à vna) ayuda
nuestra flaqueza: porque que oremos como con-
uiene, no lo sabemos: mas el mismo Espi-
ritu demanda por nosotros con gemidos indi-
cibles.

ה.

21. Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλ-
πιῶν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ σώματος
τῆς δόξης ἐν τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Qu'elles seront aussi deliurees
de la servitude de corruption, pour estre
en la liberte de la gloire des enfans
Dieu.

22. Οὐ μόνον γὰρ ὅτι πάντες ἡ κτί-
σις συστεάζει καὶ στενωδὸν ἀγείρει
ἑαυτῇ.

Car nous sauons que toutes crea-
tures sousspirent & sont en travail en-
semble iusques à maintenant.

23. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
τῶν ἀνθρώπων τὸ πνεῦμα ἐλ-
πίσκει, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν εἰσότητι
ἐκείνῃ ἐκδοῦν ἀποκρίνομε-
θα, τῷ ἀπολύτῳ τῶν σώμα-
τος ὑμῶν.

Et non point icelles seulement, mais
nous aussi, qui auons les premisses de
l'Esprit, nous-mêmes sousspirons en
nous-mêmes, en attendant l'adoption
allouer la redemption de nostre corps.

24. Τὴ γὰρ ἡ ἐλπίς ἐκείνη (ἐλπίς)
ἐλπίς δὲ βλεπόμενῃ οὐκ ἐστὶν ἐλπίς·
ὁ γὰρ βλέπει τὸν Θεὸν καὶ ἐλπίζει.

Car ce que nous sommes saués, c'
est en esperance: or l'esperance qu'on
voit n'est point esperance: car pourquoy
mèmes espereroit quelcun ce qu'il
voit?

25. Εἰ δὲ ὁ οὐ βλέπων ἐλπίζει
ἐλπίς, διὰ τὸ ἀσπομένῃ ἀποκρίνομεθα.

Mais si nous esperons ce que nous
ne voyons point, c'est que nous l'atten-
dons par patience.

26. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συ-
στεάζει καὶ στενωδὸν ἀγείρει
ἑαυτῇ. τὸ γὰρ τὸ ἀσπομένῃ ἀπο-
κρίνομεθα, τῷ ἀπολύτῳ τῶν σώμα-
τος ὑμῶν.

Pareillement aussi l'Esprit soulage
de sa part nos foiblesses: car nous ne sa-
uons point ce que nous deuons prier
comme il appartient: mais l'Esprit lui
mème fait requeste pour nous par sou-
spirs qui ne se peuvent exprimer.

CAP. VIII.

21. Quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloriae filiorum Dei.

Because the creature also shall be delivered from the bondage of corruption into the glorious liberty of the sonnes of God.

22. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.

For we knowe that every creature groaneth with vs also, and travaileth in paine together unto this present.

23. Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri.

And not onely the creature, but wee also which haue the first frutes of the Spirit, euen we do sigh in our selues, waiting for the adoption, euen the redemption of our bodie.

24. Spe enim salvi facti sumus, Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis: quid sperat?

For we are saved by hope: but hope that is seene, is not hope: for how can a man hope for that which hee seeth?

25. Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.

But if we hope for that we see not, we doe with patience abide for it.

26. Similiter autem & Spiritus adiuvat infirmitatem nostram, nam quid oremus sicut oportet nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Likewise the Spirit also helpeth our infirmities: for we knowe not what to pray as we ought: but the Spirit it self maketh request for vs with sighs, which can not be expressed.

Das VIII. Capitel.

21. Denn auch die Creatur frey werden wirdt von dem dienst des vergenglichen Wesens / zu der herlichen Freyheit der Kinder Gottes.

This Creature shal be blissefrie aff der sorgengeltige wesenstienste / til Guds Børns herlige Frihed.

22. Denn wir wissen / daß alle Creatur sehneth sich mit vns / vnd ängstet sich noch immerdar.

This wi vide / at all: Creature forlengis met off / oc de ere end nussedget hanghed.

23. Nicht allein aber sie / sondern auch wir selbst / die wir habend des Geistes Erstling / sehneth vns auch bey vns selbst / nach der Kindtschafft / vnd warten auff vnsers Leibs eilösung.

De icke de alenste / Men oesaa wi self / som haaff / ue Andens forste grode / forlengis oc hoiff off self / effter Børnens vdaarelse / oc bie effter vore legemis forlösing.

24. Denn wir sind wol selig / doch in der Hoffnung. Die Hoffnung aber / die man sihet / ist nicht hoffnung / denn wie kan man des hoffen / das man sihet?

This wi ere vel salige / dog i. Haabet. De der Haab / som mand seer / er icke haab / Thi huorledis land mand haabis til det / som mand seer?

25. So wir aber des hoffen / daß wir nicht sehen / so warten wir sein durch gedult.

Men Haabis wi til det / som wi icke see / Da bie wi der effter met taalmodighed.

26. Desselbigen gleichen auch der Geist hilft vnser schwachheit auff. Denn wir wissen nicht was wir beten sollen / wie sichs gebürt / sondern der Geist selbst vertritt vns gewaltiglich / mit vnaußsprechlichen seuffzen.

Disligest hieper oc Anden vor skrobelsighed oc Thi wi vide icke / huad wi skulle bede / som der sig burde. Men Anden traader self frem for oss til det beste / mer vsigelig iust.

Capitola VIII.

21. Nebo v ono stwożen/wy swobożeno bude od slużeńosti poruśsen / w swo bodu sławy synuow Bożycy.

Dla tego iż ony beda wyswożedzone z niewolstwa słżenia / na wolność chwaly synuow Bożycy.

22. Wiameżagiste / że woscesto stwożenij spoliu kta / a pfi swęmporodu pracuje aż dośa wad.

Gdyż wtemy iż wstychet rzezy stwożone spoliu wzdychają y spoliu bolet / aż y do czaśu tego.

23. A ne toliko ono / ale y my prwotiny Ducha magiste / sam w sobe kćame żalibienij synuow Bożycy kćanice / totiz wyłauptnij kćia nassieho.

Ante tyko ony rzezy / ale y cterzy mćia poczart Ducha / to iest / my sami w sobie wzdychamy / oczekawiac przypodobienta synuow / tho iest / odepienta ciala nassiego.

24. Nie strze nadęgi / l spasi senij gime pćiwedeni. Alenadęge kćeraz se widij / neni nassiege: Nebo kćo widij nćico / kćeraz o tom mćamij nadęgi?

Abowiem nadęgi ta testesint żachowan / a nadęgi ta testibet widzjanak byla / nie testet nadęgi ta / A co kćo widzi pćiećżebet sic tego nadęgiwal?

25. Gessil kćeho newidijme / o tom nadęgimame / a toho strze trpeliwości oczekawame.

Al testet sic tego nadęgiwamy cżego nie widzimy / ićie z cćipis woćia oczekawamy.

26. Też takę duch Swatę nćapomocen gest niemocy nassie: Nebo ża se mćame modlit / yak sluszy newimijme: Alen duch prośy a oroduje za nās kćanijm newyprawitedkijm.

Także też y duch dopomaga krewościam nassym / abowiem tego o cobyśmy prośili / ićieby potrzeb / niewimijme / ale sam duch prosi za nami wzdychaniem nassymowionym.

ח

27 וְנִמְאָשׁ בְּדִין לְכַוְנָה
הוּ יָדַע מִנֵּה הִי מְרִיעִיתָא
דְּרִיחָהּ דִּנְאִיךָ צְבִיגָהּ הוּ
דִּנְאִיחָהּ מִצְלָהּ חֵלֶה
קִדְיָשָׁא :

E colui che esamina i cuori conosce qual sia l'affetto de lo Spirito : perche egli domanda per gli Santi secondo l'idio.

28 יִדְעִינָם בְּדִין דִּנְאִיךָ
דִּמְחִבִּין לֵאלֹהֵי כָּל
מִדָּם מִצְדָּר לְהוֹן לְטִבְתָּא
לֵאלִילוֹ דִּמְדָּם סָם דִּנְהוֹן
חֵלֶה :

Enoi sappiamo che tutte le cose aiutano di compagnia in bene a quelli che amano l'idio : cioè a quelli che son chiamati secondo il suo proposito.

29 וּמִן לְהַקְדָּם יָדַע אֲבוֹן
נִרְשָׁם אֲבוֹן בְּדִמִּיתָא
דְּצִוִּיתָא דְּבִרָה דְּהוּ יְהוֹנָא
בִּיבְרָא דִּנְחָא סִנְיָא :

Imperche quelli eli egli ha prima conosciuto, gli ha etiam predestinati a esser fatti conformi a l'immagine del suo Figliuolo : accioche effo sia il primogenito tra molti fratelli.

30 לֵאלִילוֹ בְּדִין דִּמְדָּם
רְשָׁם לְהוֹן חֵלֶה לֵאלִילוֹ
דִּנְחָא לְהוֹן יִבְקָהּ לֵאלִילוֹ
דִּנְבִיבָהּ לְהוֹן שְׂבָחָהּ :

E quelli eli egli ha predestinati, gli ha ancho chiamati : e quelli eli egli ha chiamati, gli ancor giustificati : e quelli eli egli ha giustificati, gli ha ancor glorificati.

31 מִנֵּה הַכִּיל נִאֲמָר עַל
הַלִּין אִן אֱלֹהֵי חֵלְפִין מִנֵּה
דִּלְקִיבָלוֹ :

Cha diremo noi dunque a queste cose? se l'idio è per noi, chi sarà contra di noi?

32 וְאִן עַל בְּרָה לֹא חָס
אֱלֹהֵי חֵלְפִי כִּלְוִי אֲשֶׁלְמָה
אִיכְנָא לֹא כָּל מִדָּם עֲמָה
נִתֵּל לֹא :

Colui che non ha risparmiato il suo proprio Figliuolo, ma l'ha dato per tutti noi : come non ci darà egli ancor tutte le cose insieme con effo?

33 מִנֵּה יִקְבֹּל עַל גְּבִינָה
דִּנְאִיחָהּ אֱלֹהֵי מִדָּה :

Chi metterà innanzi accuse contra gli eletti di Dio? l'idio è quel che giustifica.

ח

27 כִּי־חֲדוּרֵשׁ לְבָבוֹת וְחֲמִכִּין
כָּל־יֵצֵר מִחֲשָׁבוֹת יוֹדֵעַ אֶת־
שָׂגֵל הָרוּחַ כִּי כְרוּצוֹן אֱלֹהִים
מַעֲתִיר עַל־הַקְדוּשִׁים :

Mas elque escudrinna los coraçones, fabe que es el desseo del Espiritu, es à fabe que conforme à Dios demanda por los Sanctos.

28 כִּי יָדַעְנוּ כִּי לֵאלֹהֵי אֱלֹהִים
כָּל־דְּבָרִים יַפְעַל לְטוֹבָה לֵאלֹהֵי
אֲשֶׁר בְּעֶרְךָ קְרוּאִים הִמָּרָה :

Y ya sabemos, que à losque à Dios aman, todas las cosas les ayudan à bien, es à fabe à losque conforme al proposito son llamados (Sanctos.)

29 כִּי הָאֱלֹהֵי אֲשֶׁר מִקְדָּם יָדַעְם
אוֹתָם עֶרְךָ וְחֵתָם לְהַשִּׁיחַ לְדִמְיוֹתָ
בְּנֵי לְהוֹתוֹ כְּכֹר בְּאַחֵים לְבָיִם :

Porque losque antes conoció, tambien predestinó paraque fuessen hechos conformes à la imagen de su Hijo, paraque el fca el Primogenito entre muchos hermanos.

30 וְאֲשֶׁר מִקְדָּם עֶרְךָ וְחֵתָם
אוֹתָם גַּם קָדָם וְאֲשֶׁר קִנְיָם
לָהֶם גַּם הַצְדִּיק וְלֵאשֶׁר הַצְדִּיק
אוֹתָם גַּם הַמְּאִדִּיר :

Y à losque predestinó, à estos tambien llamó; à losque llamó, à estos tambien justificó : y à losque justificó, à estos tambien glorificó.

31 וּמִה נִאֲמָר עַל־הָאֱלֹהֵי אֱלֹם
הָאֱלֹהִים חֵלְפִי אוֹתָנוּ מִי־יֹכֵל
עָלֵינוּ :

Pues que diremos à esto? Si Dios es por nosotros, quien sera contra nosotros?

32 אֲשֶׁר גַּם עַל־בְּנוֹ יְחִידוֹ לֹא
חָס כִּי אִם נָתַנוּ עַל־כָּלְנוּ אִיכְכָה
לֹא חָנַן אוֹתָנוּ עִמּוֹ אֶת־כָּל־
אֲשֶׁר לוֹ :

Elque aun à su proprio Hijo no perdonó: antes lo entregó por todos nosotros, como no nos dió tambien con el todas las cosas.

33 מִי־יִחִיב אֶת־בְּחִירֵי אֱלֹהִים
יְהוָה הוּא הַמַּצְדִּיק :

Quien accusara contra los Escogidos de Dios? Dios es el que los justifica.

ח

27. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας
οὗτος τί τὸ φρονηματικὸν ποιεῖται,
ὅτι καὶ τοὺς ἐκτεταμένους καὶ ἐκτεταμένους
οὐκ.

Mais celui qui fonde les cœurs, cognoist quelle est l'affection de l'Esprit: car il fait requeste pour les saints selon Dieu.

28 Οὗτος δὲ, ὁ τὴν ἀγάπην τοῦ
πνεύματος συνωραγίς τὸ ἀγαπᾶν,
ὅτι, καὶ πάντες οὗτοι καὶ οὗτοι οὐκ.

Or fauons-nous aussi que toutes choses aident ensemble en bien à ceux qui aiment Dieu, à l'aider à ceux qui sont appeles selon son propos arresté.

29 Ὅτι οὗτος ἀγάπης καὶ ἀγάπης
ἐστὶν ὁ ἀγαπᾶν τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ, ὅς ἐστι αὐτῶν πρῶτος
τοῦ ἀγαπᾶν ἀδελφούς.

Car ceux qu'il a cognus auparavant, il les a aussi predestinés à estre rendus conformes à l'image de son Fils: afin qu'icelui soit le premier ne entre plusieurs freres.

30. Οὗτος δὲ ἀγάπης καὶ ἀγάπης
καὶ οὗτος ἀγάπης καὶ ἀγάπης, τὸ ἀγαπᾶν
καὶ οὗτος ἀγάπης καὶ ἀγάπης, τὸ ἀγαπᾶν
καὶ οὗτος ἀγάπης καὶ ἀγάπης.

Et ceux qu'il a predestinés, il les a aussi appelés : & ceux qu'il a appelés, il les a aussi justifiés, & ceux qu'il a justifiés, il les a aussi glorifiés.

31. Τί οὖν ἐρεῖται πρὸς ταῦτα;
ὅτι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἀγαπᾶν
καὶ οὗτος ἀγάπης καὶ ἀγάπης.

Que dirons-nous donc à ces choses? si Dieu est pour nous, qui sera contre nous?

32. Ὅτι καὶ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ οὐκ ἔκχευεν,
ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων
παρεδωκεν αὐτόν, ὥστε καὶ ἡμεῖς
σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμεῖς χαρισώμεθα;

Lui qui n'a point espargné son propre Fils, mais l'a livré pour nous tous: comment ne nous enlargira-il aussi toutes choses avec lui?

33. Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλογὰς θεοῦ;
ὁ θεὸς ὁ δικαιῶν.

Qui intentera accusation contre les élus de Dieu? Dieu est celui qui justifie.

CAP. VIII.

27. Qui autem scrutatur corda: scit quid desideret Spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis.

But he that searcheth the hearts / knoweth what is the meaning of the spirit: for he maketh request for the Saints according to the will of God.

28. Scimus autem quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti.

Also we knowe that all things worke together for the best vnto them that loue God / cuen to them that are called of his purpose.

29. Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui: ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.

For those which he knewe before / he also predestinate to be made like to the image of his Sonne / that he might be the first borne among many brethren.

30. Quos autem prædestinavit: hos & vocavit, & quos vocavit: hos & iustificavit, quos autem iustificavit: illos & glorificavit.

Moreover whom he predestinate / them also he called / and whom he called / them also he iustified: and whom he iustified, them he also glorified.

31. Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contrarios?

What shall we then say to these things? If God be on our side / who can be against vs?

32. Qui etiam proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?

Who spared not his owne Sonne / but gave him for vs all to death / how shall he not with him giue vs all things also?

33. Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui iustificat.

Who shall lay any thing to the charge of Gods chosen? it is God that iustifieth.

Das VIII. Capitel.

27. Der aber die Herzen forschet / der weiß / was des Geistes sinn sey / denn er vertritt die Heiligen nach dem das Gott gefellet.

De den som randsager hiertene / hand veech / huad vanden sind er / Thi hand traader frem for de Hellige / effret som det er Gud behageligt.

28. Wir wissen aber / daß denen / die Gott lieben / alle ding zum besten dien / die nach dem Fürsah beruffen sind.

De wi vide / at alle eting tiene dem til der Beste / som effte Gud / de som ere kaldede effret Forsetten.

29. Denn welche er zuvor versehen hat / die hat er auch verordnet / daß sie gleich sein solten dem Ebenbilde seines Sons / auff daß derselbige der Erstgeborne sey vnter vielen Brüdern.

Thi huilcke hand haffde tilforn forset dem haffner hand oc besticket / at de skulde vere hans Sons Willde lige / Paa det at hand skal vere den Fersføde / de iblant mange Brodre.

30. Welche er aber verordnet hat / die hat er auch beruffen. Welche er aber beruffen hat / die hat er auch gerecht gemacht. Welche er aber hat gerecht gemacht / die hat er auch herrlich gemacht.

Men huilcke hand haffuer besticket / dem haffuer hand oc kaldet. De de som hand haffuer kaldet / dem haffuer hand oc giort retferdige. De de hand giorte retferdige / dem haffuer hand oc giort hertige.

31. Was wollen wir denn weiter sagen? Ist Gott für vns / wer mag wider vns sein?

Hvad ville vi da ndermere sige? Er Gud mer off / huod kand vere imod off?

32. Welcher auch nicht seines einzigen Sohns nicht hat verschonet / sondern hat ihn für vns alle dahin gegeben / Wie solt er vns mit ihm nicht alles schencken.

Huileken som oc icke sparde sin egen Son / Men gaff hannem der hen for oss alle / Hui skulde hand icke gifue oss altting mer hannem?

33. Wer wil die Auserwehlten Gottes beschuldigen? Gott ist hie der da gerecht machet.

Huo vil styide Guds Bdualde? Gud er her / som gor retferdige.

Kapitola VIII.

27. Ten pak ktorz gest zpytatel sroch / zna ttera gest zadosi Queha: Nebo wedie Doha modii se ja Ewart:

Iten ktorz siem wiadute sere / witec ktorz iest vmyl dychaj / woe dlug Bogi prosi za netynt.

28. Wisne pak / ze tem ktorz milugi Boha wseckiny wem napomocny glau l do brému / torizem / ktorz wiet vloženi powołani glau / Ewartij.

Wiemy też ze tym ktorz milui Bogi / wsecky rzeczy spoin dopomagatu dobre mu / to iest / tym ktorz ja wedlug naznaczenia tego wozwani.

29. Nebo ktorz gest przedwzdel / ty przedzysil / aby byli pfi podobni obrazu Syna go ho / aby on byl prworozeny mozo mnozymi Bractijmi.

Abowsem ktore on przed tym poznal / ty też przed tym naznaczi / aby sic zshali podobnymi obrazentu Syna tego / zeby on byl prworoznym miedzy wielem bractey.

30. Kterz pak przedzysil / etch y powolal: a ktorz powolal / ty y sprawedliwz vtilil / ty y oslawil.

A ktore on przed tym naznaczi / tych też wozwal / a ktorych wozwal / ty też y sprawedliwil / a ktore y sprawedliwil / ty też y oslawil.

31. Coz techdy diume ktomu? Gestil Bzhi s nami / y kdo proti nam?

Coz tedy rzeczymy na to? Jest Bog za nami / ktorz przedwzko nam?

32. Kterz takz ani wlasnyni mu Synu swemu neodpusil / ale za nas za wsecky wydal ho: ktorz techdy s nim nie dal nam wseck wtey?

Ktory też wlasnemu Synowi nie zfolgował / ale go za nas wseck wydal na smere / Jatoz też nam wseck rzeczy z nim dar nite?

33. Kdo bude zalowati na wseckone Bogi? Bzhi gest ktorz y sprawedliwz:

Ktoz bozie starzyl na wybra ne Bogi? Bogi iest ktorz y sprawedliwz.

34 מִי־הוּא זֶה הַשּׁוֹפֵט יֵשׁוּעַ
הַמָּשִׁיחַ מֶלֶךְ הַכְּבוֹד הַיָּמִית אֲלֵךְ
יִתֵּן הַקֶּם מִמֶּלֶתִים הַיּוֹשֵׁב לִימִין
אֱלֹהִים אֲשֶׁר גָּם עֹתָר עֲלִינוּ
הוּא הַשּׁוֹפֵט :

Chi sarà quel che condanni? Christo
e quel che e morto, anzi che e ancor resu-
scitato: e quale e ancora a la destra di
Dio, & intercede per noi.

35 מִי־יִפְרִיד אֹתָנוּ מֵאַהֲבַת
הַמָּשִׁיחַ הַצֶּדֶה אִלֵּי מְצֻקָה אִלֵּי
רְדוּפָה אִלֵּי קָעֵב אִלֵּי עֶרְס וְעֶרְיָה
אִלֵּי מַצָּרִים אִלֵּי קָדֵב :

Chi ci separerà da l'amor di Christo?
alcuna tribulatione? o angustia? o perfe-
citione? o fame? o nudità? o periculo? o
coltello?

36 אִךְ דִּכְתִּיב דְּמִטְלָתָךְ
כָּל יוֹם מִתִּינוּ וְאַתְחֲשָׁב
אִךְ אֲמַרְא לִנְכֻסְתָּא :

Si come è scritto, Noi siamo per tua
cagione ammazati ogni giorno: siamo
tenuti come pecore del macello.

37 אֲלֵךְ בְּהִינ כְּלֵהוּ
וּפְרִינוּ בֵּיד מוֹ דְּאַחֲבּוֹ :

Anzi in tutte queste cose noi siamo
più che vincitori per colui che ci ha amati.

38 מִכֶּס אֲנֵא גִיר דְּלֵךְ
מִתִּנָּה וְלֹא חֵא לֵךְ
מִלֵּאכָא וְלֹא שׁוֹלְטָנָא וְלֹא
חֵלָא וְלֹא דְקִימוּ וְלֵךְ
דְּעִתְדוֹ :

Perche io son assicurato che ne mor-
te, ne vita, ne Angeli, ne principati, ne
potestà, ne cose presenti, ne future.

39 וְלֹא רִימָא וְלֹא עִימָקָא
וְאֵךְ לֹא בְּרִיתָא אֲחֵרָתָא
תִּשְׁכַּחַי תִּפְרִשְׁנִי מִן חִיבָה
דְּאַלְהָה דְּבִמְרוֹ יֵשׁוּעַ
מָשִׁיחַ :

Ne altezza, ne profundità, ne alcuna
altra creatura ci potrà separare da l'a-
mor di Dio che ci ha portato in Christo
Iesu nostro Signore.

קוֹשְׁתָא אֲמַר אֲנִי
בְּמָשִׁיחַ וְלֹא מִרְגָּל
אֲנִי וְנִצְנִי מִסֶּהָד עָלֵי
בְּרִיתָא דְּקוֹדֶשׁ :

Io Si dico La Verità in Christo, io non
mento: rendendome testimonianza
la mia coscienza per lo Spirito Santo.

34 מִי־הוּא זֶה הַשּׁוֹפֵט יֵשׁוּעַ
הַמָּשִׁיחַ מֶלֶךְ הַכְּבוֹד הַיָּמִית אֲלֵךְ
יִתֵּן הַקֶּם מִמֶּלֶתִים הַיּוֹשֵׁב לִימִין
אֱלֹהִים אֲשֶׁר גָּם עֹתָר עֲלִינוּ
הוּא הַשּׁוֹפֵט :

Quien es el que los condenara? El Christo
Iesus el que murió: antes elque tambien resusci-
tó, elque tambien esta a la diestra de Dios, elque
tambien demanda por nosotros.

35 וּמִי־יִפְרִיד אֹתָנוּ מֵאַהֲבַת
הַמָּשִׁיחַ הַצֶּדֶה אִלֵּי מְצֻקָה אִלֵּי
רְדוּפָה אִלֵּי קָעֵב אִלֵּי עֶרְס וְעֶרְיָה
אִלֵּי מַצָּרִים אִלֵּי קָדֵב :

Quien nos apartará de la Charidad dei Chri-
sto? Tribulation? o angustia? o persecucion,? o
hambre? o defaudez? o peligro? o cuchillo?

36 כִּמּוֹ נִכְתָּב כִּי עָלֶיךָ הוֹדְגָנוּ
כָּל־חַיִּים נִחְשָׁבָנוּ כְּצֹאן טְבָחָה:
(Como esta escripto, que Por causa de ti
fomos muertos todo el tiempo: fomos estima-
dos como ouejas dematadero.)

37 אֲלֵךְ בְּכָל־זֹאת מִנְצָחִים
אֲנֵהְנוּ בּוֹ אֲשֶׁר אָהַב אֹתָנוּ :

Antes en todas estas cosas vencemos por a-
quer qui nos amó.

38 כִּי־בִטְחָתִי כִּי לֹא תִמּוֹת
וְלֹא חַיִּים וְלֹא מְלָאכִים וְלֹא
שְׁלֹטָנוֹת וְלֹא גְבוּרֹת וְלֹא
הַקָּמִים לְפָנֵינוּ וְלֹא עִתִּידִים :

Por lo qual estoy cierto que ni la muerte, ni
la vida, ni Angeles, ni principados, ni potestades,
ni lo presente, ni lo por venir.

39 וְלֹא רוּם וְלֹא עֵמָק וְלֹא בְּרִיתָא
אַחֶרָת אֲחֵרָת יִכְלֹ לִפְרֹד אֹתָנוּ
מֵאַהֲבַת אֱלֹהִים אֲשֶׁר הִיא
בִּישׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ אֲדוֹנֵינוּ :

(Ni forraleza, ni lo alto, ni lo baxo, ni nin-
guna criatura nos podra apartar de la charidad
de Dios, que es en el Christo Iesus Señor nuestro.

וְאֵת־אֵמֶת מְדַבֵּר אֲנִי בְּמָשִׁיחַ
וְאֵינִי כֹזֵב וְיִמְצֵד לִי מִדְּעִי
בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ :

Verdad digo en el Christo, no miento, dan-
dome testimonio mi conciencia en el Espiritu
Sancto.

34. Τίς ὁ κατακρίνων; ὁ ζῶν καὶ ὁ
ἀποθνήσκων, καὶ ὁ καθήμενος ἐκ δεξιᾶς
τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ καὶ ἐνδοῦ καὶ ἐξωδὸς
ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν.

Qui fera celui qui condamnera?
Christ est celui qui est mort, & qui plus
est qui est resuscité: lequel aussi est à la
dextre de Dieu, & qui fait même re-
queste pour nous.

35. Τίς ἡμᾶς χωρήσει ἀπὸ τῆς ἀγά-
πης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχω-
ρία, ἢ διαγμὸς, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης,
ἢ κίνδυνος, ἢ μάχη;

Qui nous separera de la dilection
de Christ? sera-ce oppression, ou angos-
tie, ou persecution, ou famine, ou nu-
dité, ou peril, ou elpee.

36. Καθὼς γέγραπται, ὅτι ἐνεκά
σου θανάτου καὶ οὐλοῦ τῆς ἡμέρας,
ἐλογισάμεθα ὡς σφαγιασθέντες.

Ainsi qu'il est escrit, Nous sommes
liurés à la mort pour l'amour de toi
tous les iours, & sommes estimés cou-
me brebis de la boucherie.

37. Ἀλλ' ἐν ταῖς πάνσι, ὑπε-
νίκημεν διὰ τὸ ἀγαπήσαντες ἡ-
μᾶς.

Ains en toutes ces choses nous som-
mes plus que vainqueurs par celui qui
nous a aimés.

38. Πιστεύω γὰρ ὅτι οὐκ ἔτι θά-
νατος, ἢ ζωὴ, ἢ οὐρανὸς, ἢ
ἀγγέλους, ἢ δυνάμεις, ἢ ἐν-
σώματα, ἢ μελλόντα.

Car ie suis asseuré que ni mort, ni
vie, ni Anges, ni principautés, ni puis-
sances, ni choses presentes, ni choses à
venir.

39. Οὐκ ὑψόμεθα, ἢ βάθος, ἢ
τις περικύβητος διωκόμεθα ἡμᾶς
χωρῆσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ὁ
ὅς ἐστιν ἡμεῖς ἐν τῇ κυρίᾳ ἡμῶν.

Ni hauteur, ni profondeur, ni aucu-
ne autre creature ne nous pourra sepa-
rer de la dilection de Dieu, qu'il nous a
montrée en Iesus Christ nostre Sei-
gneur.

ΚΕΦΑΛ. θ'.
Ἀληθῶς λέγω ἐν Χριστῷ, ὅτι
οὐκ ἔστι μοι ἡσυχία, οὐ μὲν ἔστι μοι
συνείδησις ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Ie di verité en Christ, ie ne men-
point, ma conscience me rendant tes-
moignage par le saint Esprit.

CAP. VIII.

34. Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

Who shall condemn? it is Christ, which is dead: yea or rather / which is risen againe / who is also at the right hand of God / and in alch request also for vs.

35. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?

Who shall separate vs from the loue of Christ? / bal tribulation or angustie / or persecution / or famine / or nakednes / or perill / or sworde?

36. Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis.)

And it is written / For thy sake are wee killed all daye long: we are counted as / sheepe for the slaughter.

37. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.

Neuertheless / in all these things wee are more then conquerours through him that loued vs.

38. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo.

For I am perswaded that neither death / nor life / nor Angels / nor principalties / nor powers / nor things present / nor things to come.

39. Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

Nor height / nor depth / nor any other creature / shalbe able to separate vs fro the loue of God / which is in Christ Iesus our Lord.

CAP. IX.

Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto.

I say the truth in Christ / I lie not / my conscience bearing me witness in the holy Ghost.

An die Römer.

Das VIII. Capitel.

34. Wer wil verdammen / Christus ist hie / der gestorben ist / ja viel mehr / der auch aufferwecket ist / welcher ist zur Rechten Gottes / vnd vertritt vns.

Duo vil fordame? Christus er her / som er død / Je meget mere / den som oc er opuect / huilcken som er hoff Guds høyre Haand / oc traader frem for oss.

35. Wer will vns scheiden von der Liebe Gottes? Trübsal oder Angst? oder Verfolgung? oder Hunger? oder blöße? oder fährlichkeit? oder schwert?

Duo vil stille off fra Guds kærlighed? Drøffuel / se eller angst / eller forfølgelse / eller hunger / eller nøgenhed / eller færlighed / eller Suerd?

36. Wie geschrieben stehet: Vmb deinet willen werden wir getödtet den ganzen tag / Wir sind geachtet für Schlachtschafe.

Eige som screffuit staar / For din skyld drebis vi den gansse tag / Wi ere regned som slægte Saar.

37. Aber in dem allen überwinden wir weit / vmb des willen / der vns geliebt hat.

Men i alle dette vinde vi langt offuer / for hans skyld / som off elste.

38. Denn ich bin gewiß / daß weder Todt noch Leben / weder Engel noch Fürstenthumb / noch gewalt / weder gegenwertiges noch zukünftiges.

Eht ieg er vis paa / At huereken / Død eller Liff / huereken Engel eller Forstedome / icke eller Mact / huereken der neuereendis eller tilkomendis.

39. Weder hohes noch tieffes / noch kein andere Creatur / mag vns scheiden von der Liebe Gottes / die in Christo Iesu ist vnserm HERRN.

Huereken hant eller dybt oc en noget andet Creatur / sandt stille off fra Guds kærlighed / som er i Christo Ihesu vor HERR.

Das IX. Capitel.

Ich sage die Wahrheit inn Christo / vnd liege nicht / des mir zeugnuß gibt mein Gewissen / in dem heiligen Geist.

I Eg siger sandhed i Christo / oc liuger icke / Til huilt / et min samvittighed giuffuer mig vednished / i den hellig Aand.

A Rzimanuom.

Kapitola VIII.

34. Kdo gē kteryžby obdauil? Krystus Bęzijs / kteryž vniel / nębrę kteryž vniel w pęch wsiat / a kteryž gęi na prawicy Bęzijs kteryž tate or oduge za nęs.

Ktoryż test coby potępił? Krystus testci tym kteryż omęci / y owę hem tej kteryż powstali / y kteryż test nę prawicy Bęzijs / kteryż tej prosę si zę nęmi.

35. A protęż kdo nęs od / lautię od / lęstę Krystowę? Zdali zęmuctę? anęb angustię? nębo protiwęstwię? Zdali hład? tili nęhota? Zdali nęb zępęstęstwię? tili męcę?

Kto zę nęs oblęcię od męlości Krystowę? zęalt vtrępięcię? zęalt vcię? zęalt pęssladowanię? zęalt glod? zęalt nęgędę? zęalt nęb pęcięstęstwię? zęalt męcę?

36. Jękoż pęsę gęi: Je pro tebe mrtwięci bęwę nęmę cęsię den: domnęni gęime pęsę Dvę oddanę kę zębilitę.

Jęko nępęsęno test: Dla ciębie cęly dęien zębę ani bęwęmy / bęly / smę pęchrami ięko owę nę zębę: cę nęzę nęzę nęzę.

37. Ale toto wssęcko pęmę hęmę strę zęho / kteryž nęs zęmilitowal.

Alle w tym wssękim pęzęwę: cęzamy pęzę zęgo kteryż nęs v / miltowal.

38. Gęi gęm zęgęstę / Je ani smę / ani jęwot / ani Angęl / ani Princępatowę / ani pęcięstę / ani pęstęmę nę węcy / ani budaucę / anę jęla.

Abowiem / męcę nęwęstę / zę / ani smę / ani jęwot / ani Angęl / ani Princępatowę / ani pęcięstę / ani pęstęmę nę węcy / ani budaucę / anę jęla.

39. Ani wysokęstę / ani hlubokęstę / ani kterę gęi jęwotę nę bude męcy nęs oblęcię od / lęstę Bęzijs / kteryž gęi w Krystu Bęzijs Dęnu nęssęm.

Ani wysokęstę / ani gęboęstę / ani jędna nęssę zęczę stęworzęna nę będę męglę nęs oblęcię od męlości Bęzijs / kteryż test w Jęsu / sę Krystu Dęni nęssęm.

Kapitola IX.

W Kęwduę prawięm w Krystu Bęzijs / a nęlla / męmę / nęb mę / wę dęctęwę wę dęwę sęwędęmę mę w Duchu sęwatęm.

W Kęwduę męwę pęzę Krystu / sę / nę / nę / mę / w cęym mę pęwędęcę / sęmęmę męwę pęzę Duchę sęwęstęgo.

2 דכריותא הי לי רביתא
וכאנא דמון לבי לא שלא:

Che io ho gran dolore, e ho continuo tormento al mio cuore.

3 מצלא הוית גיר האנא
קיומי תרמא אהונא מו
משיחא תלק אחי נאחגי
דכבש:

Imperoche desiderarei io stesso esser separato da Christo per i miei fratelli, che son miei parenti secondo la carne.

4 דאיתיהון בני ישראל
דדלהון הנת סימת בניה
ותשבוחת וקומת
ונמוסות ותשמשת
ומולכנא:

Iguale sono Israeliti, de i quali è l'adoptione, e la gloria, e le confederazioni, e le ordinationi de la Legge, e il culto diuino, e le promesse.

5 נאכרתא ומנהון אתחיו
משיחא בכש דאיתיהו
אלהה דעל כל דלה
תשבחו ובוכו לעלם
עלמין אמין:

De iquali sono i Padri, e quelli onde è disceso Christo quanto à la carne, iquali è l'Idio sopra tutte le cose benedetto in sempiterno, Amen.

6 לא הוה גיר מפר
נפלת מלתא דאלהא ולא
הוה גיר בלהון דמון יסגיל
איתיהון יסגיל:

Nondimeno non puoleffer che la parola di Dio sia caduta. Imperoche non tutti quelli che sono da Israel, sono d'Israel.

7 נאח לא מטול דמון
ורגה אנון דאכרם בלהון
בניה מטול דאחמור
דבאיתיהו יתחבר לא
ורגה:

Ne per che siano seme d'Abraham, sono però tutti figliuoli: ma, in Isaac si chiamarà il seme.

8 הנודיו לא הוה בניה
דבשרא איתיהון בניה
דאלהא אלא בניה
דמולכנא מתחשבין ל
לורגה:

Cioè, non quelli che son figliuoli de la carne, son figliuoli di Dio: ma quei che son figliuoli de la promessa, son reputati nel seme.

2 כי תדעה לי גדולה וכאב לבי
גדול מאד:

Que tengo gran tristeza, y continuo dolor en mi coraçon.

3 כי תפצחי גם אני להוית
הרם ממשיח על אחי אשר
דודי בכש:

Porque desseaua yo mismo ser apartado del Christo por mis hermanos, losque son mis parientes segun la carne:

4 אשר הם בני ישראל אשר
להם המנו ומהם הבנים והכבוד
והברית ולקח התורה והעבודה
ודברי השבועה:

Que son Israelitas, de los quales es la adoption (de hijos) y la gloria, y los conciertos, y la data de la Ley, y el culto, y les promessas.

5 לאשר הוה האבות ואשר
המשיח הוא בכש אשר הוא
על כל אלהים מבורך לעולם
ועד אמן:

Cuyos son los Padres, y de los quales es el Christo segun la carne. EL QVAL ES DIOS sobre todas las cosas Bendito por figlos, Amen.

6 ובעבור כל דבר אלהים לא
נפל בארץ כי כלם אשר מישראל
אין בני ישראל המה:

No empero que la palabra de Dios aya faltado, porque no todos losque son de Israel son Israelitas:

7 וגם לא כיהוים ודע
אברהם כלם בנים המה כי
ביצחק יקרא לה ודע:

Ni por ser simiente de Abraham luego son todos hijos mas: En Isaac te será llamada simiente.

8 זאת היא אנים אשר בניה
הכש גם בניה אלהים המה
כי אים בניה השבועה יתשבו
ודע:

Quiere dezir, No losque son hijos de la carne, estos son los hijos de Dios: mas losque son hijos de la promessa, estos son contados en la generacion:

2. "Οτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη, καὶ ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου.

Que l'ai grande tristesse & continuel torment en mon cœur.

3. "Ὅτι ἐπεὶ αὐτὸς ἐγὼ ἀνέστημι αὐτοὶ ὡς πατέρες, καὶ ἐκείνοι ὡς υἱοὶ, καὶ ἐκείνοι ὡς ἀδελφοὶ μου κατὰ σάρκα.

Car desireroi-je moi-mesme estre separé de Christ pour mes freres, qui sont mes parents selon la chair.

4. Οἱ τοῖς ἰσραηλῖταις, ὡς ἡ ἐξοστία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθήκαι καὶ ἡ νομιθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι.

Lesquels sont Israelites, desquels est l'adoption, & la gloire, & les alliances, & la ordonnance de la Loy, & le seruice diuin, & les promesses.

5. Οἱ οἱ πατέρες, καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ υἱὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Desquels sont les peres, & desquels selon la chair est descendu Christ, qui est Dieu sur toutes choses, beait eternellement. Amen.

6. Οὐχ ὅτι δὲ ἐπὶ ἐκείνους ἐκείνη ἡ ἐπαγγελία, οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐκ ἰσραὴλ, οὐκ ἐκ ἰσραὴλ.

Toutasfois il ne se peut faire que la Parole de Dieu soit decheue: car tous ceux qui sont d'Israel, ne sont pas pourtant Israel.

7. Οἱ δὲ ἐπὶ εἰς ἀβραάμ ἀβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλ' ἐν ἰσαὰκ κληθήσονται οἱ ἀβραάμ.

Et pour estre semence d'Abraham ils ne sont point pourtant tous enfans: mais, en Isaac te sera appelee semence.

8. Τυτίζον, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λαμβάνουσιν ὡς ἀβραάμ.

C'est à dire, non point ceux qui sont enfans de la chair, sont enfans de Dieu: mais ceux qui sont enfans de la promesse, sont reputés pour semence.

CAP. IX.

2. Quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

That I haue great heavinesse; and continuall sorowe in mine heart.

3. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem.

For I woulde wishe my selfe to be separated from Christ; for my brethren that are my kinsmen according to the flesh.

4. Qui sunt Israëlita, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum & legislatio, & obsequium, & promissa.

Which are the Israelites; to whom pertaineth the adoption; and the glorie; and the Covenant; and the giving of the Lawe; and the service of God; and the promises.

5. Quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amen.

Of whom are the fathers; and of whom concerning the flesh; Christ came; who is God ever all blessed for ever Amen.

6. Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israël, ii sunt Israëlita.

Notwithstanding it cannot be that the word of God should take none effect for all they are not Israel; which are of Israel.

7. Neque qui semen sunt Abraham, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen.

Neither are they all children; because they are the seed of Abraham; but in Isaac shall thy seed be called.

8. Id est, non qui filii carnis: hi filii Dei, sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine.

That is; they which are the children of the flesh; are not the children of God; but the children of the promise are counted for the seed.

An die Römer.

Das IX. Capitel.

2. Daß ich grosse trawrigkeit vnd schmerzen on vnterlaß in meinem herzen habe.

It ieg hassuer vden affladelse stor sorg oc bedrøff uelse i mit herte.

3. Ich habe gewünschet / verbannt zu sein von Christo / für meine Brüder / die meine Gefeunde sind nach dem Fleisch.

Jed vndskede at vere forbandet aff Christo / for mine Brødre / som ere mine frender effter kødet.

4. Die da sind von Israel / welchen gehöret die Kindschafft vnd die Herrlichkeit / vnd der Bund / vnd das Gesetz / vnd der Gottesdienst / vnd die Verheissung.

De som ere aff Israel / Huilcke Børnenis vdkærløse tilhører / oc Herligheden / oc Pacten / oc Løwen / oc Gudstieneste / oc Løffter.

5. Welcher auch sind die Vätter / auß welchem Christus her kompt nach dem Fleische / der da ist Gott über alles / gelobet inn Ewigkeit / Amen.

Huilcke som oc ere de Fedre / der Christus er kommen aff effter kødet / Som er Gud offuer alting / loffuit ewighed / Amen.

6. Aber nicht sage ich solches / daß Gottes Wort darumb auß sey. Denn es sind nicht alle Israeliter / die von Israel sind.

Men icke siger ieg dette / ad Guds ord er fordi vde. Thi de ere icke alle Israeliter som ere aff Israel.

7. Auch nicht alle die Abrahams Samen sind / sind darumb auch Kinder / sondern in Isaac soll dir der Samen genennet sein.

En heller alle de som ere aff Abrahams Sæd / ere fordi oc saa Børn / Men Sæden skal kaldes dig i Isaac.

8. Das ist / Nicht sind das Gottes Kinder / die nach dem Fleisch Kinder sind / sondern die Kinder der Verheissung werden für Samen gerechnet.

Der er / De ere icke alle Guds Børn / som ere børn effter kødet / Men Forietelsens Børn bliffue regnede for Sæden.

A Rzymianom.

Kapitola IX.

2. Ze żamutek mām wielkij a wstawić nau żalost na sercu mēm.

Ze mam wielką żalostę / y serce moje wstawicżna boleść.

3. Żadalszych żagistę / abych nā sam był oddzielen od Krysta mijsio mych Bractw / kiej / gśau pñijbuznij mogli wedle te la.

Abowiem ia sam żadalszych oddzielenym być od Krysta za bractwa moie / to jest / ża krewnie moie wedlug ciała.

4. A ti gśau Izrahelskiej / ge gichżto gśe / żalibienij synow / kiej / y sława / y pñikazani / y Żakona dānij / słuźba Bożij / a ża slijbenij.

Ktorzy są Izrahelskiej / a Pro rick jest sposobienie synow / y chwala y postanowienie żakonu / y słuźba Boża / y obiernice.

5. Gegich takę / Dcowę / ż nichżto gśe / Krystus wedle Te la / kiej / gśe naderżekto Bui oh pożęhnanij / Amen.

Ktorzy oycowie są y ci co ż nich pożędł Krystus wedlug ciała / Eteroy jest naderżękany Bóg błogosławiony nā wieki. Amen.

6. Ne tak mluwim to / pako by mēlo być żmaręno Słowo Bożi. Neb ne wśyćni kiej / gśau ż Izrahela / ti gśau Izrahelskiej :

Alle to nie może być żeby w nę weż pošlo Słowo Boże / abowiem / ci nie wśyćcy są Izrahelim. Ktorzy ż Izrahela pošli.

7. Ani ti kiej gśau Słomę Abrahamow / wśyćni gśau synow : Alle w Żakoni nazw ā no bude tobe Słomę :

Ani wśyćcy są synmi że są plemie ntem Abrahamowym / ale w Żakōn / tu będzie tobie plemie nazwane.

8. To gśe / ne ti kiej / gśau synow te la / gśau synow Bożij : ale kiej gśau Synow żalibienij / ti pożętagij se za Semeno.

To jest / nie Ktorzy są synow te la / ci też są synow Bożij / ale Ktorzy są synmi obiernice / ci bywają w ple mie policzeni.

ט

9 דמולכנא גיר איתיה
מלכתא דנא דנאנא הנא
אמא ויהא פרא לסרא :

Perciò che questa è la parola della promessa, io verrò in questo tempo, e Sara hauserà un figliuolo.

10 ולו דנא בלחור אלס
אף רפא פד עם חד אבון
אישחק אית הנא לה
שתפיתא :

Enon sol questo, ma ancora Rebecca, quando hebbe conceputo d'vno, cioè del nostro padre Isaac.

11 עד לא יתלדון בניה
ולא יסערוו טבתא או
פישתא קדמת איתנדעת
גביותה דאלהא דהי
תקנה :

Perche non essendo ancor nati i fanciulli, ne hauendo fatto bene o male alcuno (accioche il proposito di Dio stesse fermo secondo l' electione.

12 לא פצעבא אלס פיד
מו דקרבא אמתאמר גיר
דקשישא יהוא עבדא
לועזא :

Non per le opere, ma per colui che chiama) le fu detto, Il maggiore seruirà al minore.

13 איה דכתיב דליקרב
רבתא ולעישו סנית :

Si come è scritto, Io ho amato Iacob, & hausto in odio Esau.

14 מנא הכיל נאמר
דלמא עולא אית לורא
אלהא חס :

Che diremo noi dunque? In Dio eui egi iniquissima? Non già.

15 הא אף למושא אמר
ארתם על אינא דמרתם
אנא ואחון לאינא דחאן
אנא :

Perciò che egli dice a Moise, Io hauserò misericordia di chiunque hauserò misericordia: e farò mercè a chiunque io farò mercè.

16 לנא הכיל באידי מו
דעבא ולא באידי מו
דנהא אלס באידי אלהא
מרחמנא :

Non è dunque di chi vuole, ne di chi corre: ma è di Dio che fa misericordia.

ט

9 כ" דבר השבועה ז"ה הוא
כעת חיה חנה בן לשרה אשתך :

Porque la palabra de la promessa es esta, Como en este tiempo vendré: y tendrá Sara vn hijo.

10 ולא לבנה לשרה כ"א
רבה ממשכב אחד היתה ליצחק
אבינו והנה תומים בבטנה :

Y no solo esto, mas tambien Rebecca concibiendo de vna vez, de Isaac nuestro padre.

11 ואף כ"א ילדו ולא פעלו
מאמה טובה ורעה אשר במבחר
אלהים יקום העדר :

Porque no siendo aun nacidos, ni auiendo hecho aun ni bien ni mal, paraque el proposito de Dios conforme a la eleccion.

12 לא ממעשים כ"א הם מאשר
קורא גאמר לה כ"א רב יעבוד
צעיר :

No por las obras, si no por el que llama, permaneciese. Le fué dicho que, El mayor seruiria al menor.

13 כמו נכתב ואהב את יעקב
ואת יעשו שנאתי :

Como está escripto A Iacob amé, mas à Esau aborreci.

14 ומה נאמר אם יש עולה
את אלהים חלילה :

Puesque diremos? Que ay injusticia acerca de Dios En ninguna manera.

15 כ"א למשה אמר וחנתי את
אשר אחך ורחמתי את אשר
ארחם :

Mas à Moysen dize, Auré misericordia? del que vuiere misericordia: y compadecermehe del que me compadeceré.

16 על כן לא למתאנה ולא
לקל לרוץ כ"א הם לאלהים
המרחם :

Ansi que no es del que quiere, ni del que corre: si no de Dios, que ha misericordia.

θ.

9. Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος ἔ-
στιν, καὶ τὴν καιρὸν τὸν ἐλθόν-
τα, καὶ ἐστὶν τῇ σαββᾷ ὑμῶν.

Car voici la parole de la promesse, Je viendrai en cette mesme saison, & Sara aura vn fils.

10. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ μετέ-
κα ἐν εἰς καὶ ἓν ἐχρησάτο τῶν
πατρὸς ἡμῶν.

*Et non seulement cestui-ci, mais au-
si Rebecca quand elle eut conceu d'vn
affect de nostre pere Isaac.*

11. Μηδὲ γὰρ γινώσκοντες, μηδὲ
πράττοντες τι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἵνα
ἡ καὶ ἐκλογὴ τοῦ θεοῦ περὶ τῶν
μερῶν.

*Car deuant que les enfans fussent
nés, & qu'ils eussent fait ne bien ne mal,
(sin que le propos arresté selon l'electi-
on, de Dieu demeurast.*

12. Οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ κα-
λοῦ τῶν. Ἐρρετὶ αὐτῇ, ὅτι ὁ μέ-
ζων δουλεύσει τῷ ἐλάττω.

*Non point par les oeures, mais par
celui qui appelle) il lui fut dit, Le plus
grand seruir au moindre:*

13. Καθὼς γέγραπται, τὸν ἰακώβ
ἠγάπησα ἔν τῳ ὅτι ἠσέω ἡμίσησα.

*Ainsi qu'il est escript, J'ai aimé Iac-
ob, & ai hai Esau.*

14. Τί οὖν ἐροῦμεν; μή ἀδικία
ἐστὶν τῷ θεῷ; μή ὁ γλύπτει.

*Que dirons nous donc? Ya-il ini-
quité enuers Dieu: Ainsy n'aduient.*

15. Τῷ γὰρ μοισῇ λέγει, ἔλασσω
ὁ, ἃν ἐλεῶ, καὶ οὐκ ἐρήσω ὁ, ἃν οὐκ
ἐρήσω.

*Car il dit à Moysé, J'aurai merci de
celui de qui j'aurai merci: & ferai mis-
ericorde à celui à qui ie ferai misericor-
de.*

16. Ἀρα οὖν καὶ τὸ ἐθέλοντ', καὶ
τὸ ἐπιχρησάτω, ἀλλὰ τὸ ἐλεᾶν
ἐστίν.

*Ce n'est point donc ne du voulant
ne du courant: mais de Dieu qui fait mi-
sericorde.*

CAP. IX.

9. Promissionis enim verbum hoc est, Secundum hoc tempus veniam: & erit Sara filius.

For this is a worde of promise / In this same time will I come: and Sara shall haue a sonne.

10. Non solum autem illa: sed & Rebecca ex vno concubitu habens, Isaac patris nostri.

Neither hee onely sette this: but also Rebecca when she had conceived by one: euen by our father Isaac.

11. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali (vt secundum electionem propositum Dei maneret.)

For yet the children were borne: and when they had neither done good: nor euill (that the purpose of God might remaine according to the electiō not by wordes: but by him that calleth.)

12. Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia maior seruiet minori.

It was sayde vnto her: The elder shall serue the yonger.

13. Sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

As it is written: I haue loued Iacob: and haue hated Esau.

14. Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? Absit.

What shall we say then? Is there unrighteousnes with God? God forbid.

15. Moyſi enim dicit, Miserebor cuius misereor: & misericordiam præstabo cuius miserebor.

For he sayth to Moyses: I will haue mercie on him: to whom I will shew mercie: & will haue compassion on him: on whome I will haue compassion.

16. Igitur non volentis, neque currentis, sed misercordis est Dei.

So then it is not in him that willeth: nor in him that runneth: but in God that sheweth mercie.

An die Römer.

Das IX. Capitel.

9. Denn diß ist ein wort der Verheißung: da er spricht: Vmb diße zeit will ich kommen: Vnd Sara sol einen Sohn haben.

Thi dette er Foriettelens ord: der hand siger: Paa denne tid vil ieg komme: oc Sara skal haaffue en søn.

10. Nicht allein aber ist mit dem also: sondern auch da Rebecca von dem einigen Isaac vnserm Vater schwanger ward.

De det er icke allenist saaa mer hende: men oc saa der Rebecca bleff fructsommelig aff den eniste Isaac vor fader.

11. Ehe die Kinder geboren waren: vnd weder guts noch böses gethan hatten: auff daß der fürsatz Gottes bestünde: nach der wahl: ward zu ihr gesagt.

For end Børnene bleffue sabbde: oc huercken haaffde glorie gaat eller ont: paa det at Guds forset skal bebliffue bestandig: effter vduelsens: da bleff der sagd saa til hende.

12. Nicht auß verdienst der Werck: sondern auß Gnaden des Berufers: also: Der größest soll dienstbar werden dem kleinen.

Icke aff Børningens forteneste: men aff hans naade som kaldede: Den Største skal tie den Minste.

13. Wie den geschrieben stehet: Iacob habe ich geliebet: Aber Esau hab ich gehasset.

Som der oc saaa seressuete: Iacob elstte ieg: men Esau hade de ieg.

14. Was wollen wir denn hie sagen? Ist denn Gott ungerecht? Das sey ferne.

Hvad vilde vi da her sige til? Er da Gud uretferdig? Det vere langt fra.

15. Denn er spricht zu Moſe: Welchem ich gnedig bin: dem bin ich gnedig: vnd welches ich mich erbarme: des erbarme ich mich.

Thi hand siger til Moſe: huiſcken ieg er naadig: den er ieg naadig: De huiſcken ieg forbarmet mig: offuer: den forbarmet ieg mig offuer.

16. Soligt es nun nicht an iemands wollen oder lauffen: sondern an Gottes erbarmen.

Saa staar det icke nu i nogens vilie eller loben: men i Guds forbarmelse.

K R i s t i a n u o m.

Kapitola IX.

9. Neb toto gest slovo zaslusbeni: Vtémz casu pſiſgdu / a Sara bude miji Syna.

Abowtem slovo obſetnice thy sa: W ten to cſas przſyde: a bedzie Sara syna miala.

10. A netoliko ona / ale y Rebeke potala: z gednoho ſitijs: Izakem Dicom nashym.

A nſetylko to: ale tej y Rebeke Eſaſkapiwſzy w brzemiſ: z iednes go: to teſt: z Izaka oyc a nasho syn miala.

11. A kdzy ſe geſſet boli nenas: rodſi: ani co do brſho ani jſtſho vſinili: aby wedle wywoleniſ: vpravno bylo zaſlubenij: Do jſi.

Abowtem gdy ſie byly teſſe nte narodziły działy: ani co do brſho: abo ſtego wſtinty: aby moce zoſtalo nashu czenie: Doje: Eſe: reſt wedlug wybrania tego: to teſt: nie: wczynow: ale: z tego Eſe: ry wyw.

12. A nez ſtufuow: ale: z to: ho ſterp: z ſob: wolá mluweno: geſt gij: Wreſſy ſlauſit bude menſſymu.

Krecono ley: ze wſterh ſy: be: ſie ſlauſy: mſieſſymu.

13. Daloſz yſano geſt: Iako: ba gſem zamilowal: ake Eſau: w nenawſti gſem mſil.

Iako teſt napsano: Iakubam vmiſlowal: a Eſaum: mienawdzio al.

14. D coſ pak dſime: z dalt: nes: ſprawedliwoſt: geſt v Bogu: Al: ſoll.

Coſ tedy rzeczym: A teſt: ſe: nteſprawedliwoſc v Bogu: A: Nie: day tego: Bog e.

15. Neb on ſell: Monſiſſo: wi: Smilugi ſe nad tſim: nad tſym ſe ſmilowati: chey: a ſlitu: gi ſe nad tſim: nad tſym ſe ſlitu: wati: chey.

Abowtem: Moſeſhowi: moſ: wt: Smiluje ſie nad tſim: ſie ſmiluje: a ſlitu: ſie nad tſim: ſie ſlitu: ſie.

16. A proteſ: neniſ: na tom: Edoſ: chey: ani na tom: Edoſ: bſ: jſi: ale geſt: na Bogu: Eterp: ſe: ſmiluge.

A tedy: wybrania: teſt: tego: Eterp: by: ſial: / ani: tego: Eterp: by: biegi: ale: Bog: Eterp: ſe: ſmiluje.

ט

17 אמר גיר בכתבך
לפרעו דלה להכר א
אחימתך דאחנה גר חילי
נדחתהו שמי בארעה
דלה :

*Imperche la Scrittura dice a Farao-
ne, A questo proprio fine t'ho suscitato per
mostrar in te la mia potentia, & accioche
il mio nome sia annuntiato in tutta la
terra.*

18 מדיו על מו דעבד
הו מרחם וצל מו דעבד
מתש :

*Egli ha dunque misericordia di chi
egli vuole, e indura chi egli vuole.*

19 נבדר תאמר דצל מנא
דשמי מנא גיר דיקו
לדקבל דעבדה :

*Tu mi dirai dunque, Perche si lamen-
ta egli piu di noi? perche, chi è che possa
resistere a la sua Volenta?*

20 אנת הכיל מו אנת
או פרנשא דפתעמנא
לא להא יחב אנת דלמא
אמנא גבילתה למט
דגבלה דלמנא הכנא
גבילתה :

*Ma piu tosto, o huomo chi sei tu, che
replichi contra Dio? La cosa formata di-
rà ella a colui che l'ha formata, Perche
mi hai tu fatta così?*

21 או לא שלט פהרה
אל טינה דמנה מו גבילתה
יעבד מאנא חד לאיקרא
יחד לצענא :

*Il Sufato che fu Casi di terra, non ha
egli potestà di far deo la ruota di me-
ta? Cui ad ad honore, & l'altro a disonore?*

22 או דיו עבא אלה
דיחנה רגנה ונדע חלה
איתי פסונא דמנא
דניה רגנה אל מאנא
דדנא דגמיריו לאדנא :

*E che dunque, se l'idio volente mo-
strar la sua ira, siar conoscere il suo pote-
re, ha sofferto con molta patientia? Cui
de l'ira preparati a la perdutione.*

23 ואשפע דמחיה אל
מאנא דרמה דמטיבין
הו לאקרא דתשובה :

*E per far note la ricchezza, & de la sua
gloria ne i Casi de la misericordia, iquali
ha preparati a la gloria?*

ט

17 כה אמר הכתב לפרעה
ואלם בעבור זאת העמדתיך
בעבור הדמותך את כחי ולמען
ספר שמי בכל הארץ :

Porque la Escripura dize de Pharaon que
Para esto mismo te he leuantado, es a saber para
mostrar en ti mi potencia, y que mi Nombre sea
denunciado por toda la tierra.

18 לכו חנו את אשר יחן
ירחם אשר ירחם וגם חוק
אשר יחוק :

De manera que del que quiere tiene miseri-
cordia. y alque quiere endurece.

19 ותאמר אלי ומה עוד נני יוכיח
ומי על עצתו יקום :

Diras me pues, Porque pues se enoja? por-
que quien resistira a su voluntad?

20 לכו מ' את האנוש כי
תענה לאלהים ה' אמר חמר
ליצרו מה תעשה הו' אמר לאב
מה תוליד ול' אשה מה תחלין :

Mas antes, o hombre, tu quien eres para que
alterques con Dios? ó dirá el vaso de barro alque
lo labró, Porque me has hecho tal?

21 הלא יש ליצור שלטנו על
החמר מערסה אחת לעשות
את כלי אחד לכבוד ואחד
לכשר :

O no tiene potestad el ollero para hazer de
la misma massa vn vaso para honrra, y otro para
vergüenza?

22 ואם יחפוז אלהים להדהות
את חרונ' אפו ולהודיע את
גבורתו התאפק ברב חסד וארך
אפים את כלי חרונ' ה' כוננים
לאבדון :

Y que si Dios, queriendo mostrar la yra y ha-
zer notoria su potencia, supportó con mucha
mansedumbre los vasos de yra, preparados para
muerte.

23 ואשר יודיע את עשר כבודו
על כלי התחנה אשר הכינם
לכבוד :

Y haziendo notorias las riquezas de su glo-
ria para con los vasos de misericordia que el ha
preparado para gloria?

θ.

17. Δείξτε γὰρ ἡ γραφή τῷ Φα-
ραὼ, ὅτι οὕτως ὡς τὸ ἐξήγγει-
σας ἐσθλὰ ἔργα ἐν σοὶ τῷ δυνά-
μει μου, καὶ ὅπως ἀπεγγαγῇ τὸ ὀ-
νόμα μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Car l'Escripture dit à Pharaon, Je t'ai
suscité à ceste propre fin pour démon-
strer en toi ma puissance, & afin que mon
Nom soit annoncé en toute la terre.

18. Ἄρα εὐνοῖ ὁ θεὸς ἐλπίσας, ὃν δὲ
ἐλπίσκειται.

Il a donc mercé de celui qu'il vent,
& endurecit celui qu'il veut.

19. Ἐρεῖς ὁυ μοι, τί ἐπιμίμνε-
ται; τὸ γὰρ βουλόμεται αὐτὸς τίς
ἀνέστη;

Or tu me diras, pour quoi se plaind-
il encore: car qui est celui qui peut resi-
ster à sa volenté:

20. Μεμνησθε, ὃ ἀποβρομῶ, σὺ τίς
εἶ ὁ ποταπὸς ἐνός μου; τὸ γὰρ ἡ
ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί
με ἐπιτίμει οὗτος;

Mais plustost d'homme, qui es-tu,
toi qui contestes contre Dieu: La chose
formee dira-elle à celui qui l'a formee,
Pourquoi m'as-tu ainsi faire.

21. Ἡ οὐκ ἐχρ' ἐξουσίαν ὁ καρα-
μὸς τῷ πηλῷ; ὃς τὸ αὐτὸ φυ-
λάσματος ποιῶντι ὁ μὲν εἰς τιμὴν
καὶ ὁ δὲ εἰς ἀτιμίαν;

Le potier de terre n'a-il point puis-
sance de faire d'une mesme masse de ter-
re vn vaisseau à honneur, & vn autre à
deshonneur?

22. Εἰδὲ θελόν ὁ θεὸς ἐσθλὰ ἔργα
τῷ ἔργῳ, καὶ γὰρ οὕτως τὸ δυνά-
μει αὐτοῦ, ὡς πάλιν μα-
καρίσται σκεπὴ ἑρῆς κατηρτι-
σθῆναι εἰς ἀπολλῆναι.

Et qu'est-ce, si Dieu en voulant mon-
strer son ire, & donner à cognoistre sa
puissance, a toleré en grande patience
les vaisseaux d'ire, appareillés à perdi-
tion?

23. Καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὴν ἀλάτῃ
τῆς δόξης αὐτοῦ σκεπὴ ἐλπίσας
ἀπορημάτων εἰς δόξαν;

Et pour donner à cognoistre la ri-
chesse de la gloire es vaisseaux de misé-
ricorde, lesquels il a préparés à gloire?

17. Dicit enim scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam: & ut annuntietur nomen meum in universa terra.

For the Scripture saith unto Pharaoh: For this same purpose have I stirred thee up: that I might shew my power in thee: and my Name might be declared throughout all the earth.

18. Ergo cui vult misereatur: & quem vult indurat.

Therefore he hath mercie on whome hee will: and whom he will / he hardeneth.

19. Dicit itaq; mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim eius quis resistit?

Thou wilt say then unto me: Why doest thou yet complaine? for who hath resisted his will?

20. O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic?

But O man / who art thou which pleadest against God? shall the thing formed say to him that formed it: Why hast thou made me thus?

21. An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?

Hath not the potter power of the clay to make of the same lump one vessel to honour: and another unto dishonour?

22. Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa irae apta in interitum.

What and if God would shew his wrath: and to make his power known: he suffereth with long patience the vessels of wrath: prepared to destruction?

23. Ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae quae preparavit in gloriam.

And that he might declare the riches of his glorie upon the vessels of mercie: which he hath prepared unto glorie?

17. Denn die Schrifft sagt zu Pharaon: Eben darumb habe ich dich erwecket / daß ich an dir meine Macht erzeige / auff daß mein Name verkündiget werde in allen Landen.

This Scriffen saith unto Pharaoh: For this same purpose have I stirred thee up: that I might shew my power in thee: and my Name might be declared throughout all the land.

18. So erbarmet er sich nun / welchen er wil / vnd verstocket welchen er wil.

Soa forbarmet hand sig nu offuer den / som hand vil / De forherder den som hand vil.

19. So sagest du zu mir: Was schuldiget er denn vns? Wer kan seinem willen widerstehen?

Da siger nu til mig. Hvi skylder hand off da? Quo fand saa imod hans vilie?

20. Ist nicht ein Mensch / wer bist du denn / daß du mit Gott rechten wilt? Spricht auch ein Werck zu seinem Meister / warumb machest du mich also?

Ist here Mensch / hui est du da / at du wilt breken rechten met God? Siger oc en Verking til sin Meester: Hvi gör du mig saa?

21. Hat nicht ein Töpffer macht / auß einem klumpen zu machen / ein Faß zu ehren / vnd das ander zu verachten?

Haffuer ic een Paatemagere maect til at gøre et Kar til ære: oc et ander til vanære / aff et stücke leer.

22. Derhalben da Gott wolte zorn erzeigen / vñ kunth thun seine Macht / hat er mit grosser gedult getragen die Gefesse des zorns / die da zugerichtet sind zur verdammnuß.

Der saare der Gud vilde berise vrede / oc funde gøre sin maect / Da seer hand met stor taalmodighed vreden's Kar / som ere beredde til fordømmelse.

23. Auff daß er kunth thete den Reichthumb seiner Herrlichkeit an den Gefessen der Barmherzigkeit / die er bereitet hat zur Herrlichkeit.

Paa der hand kunde kundgøre sin Rigdoms herlighed / paa barmhertighedsens Kar / som hand hadde bered til Herlighed.

17. Neb dijs Dinstot Pharaon: Proto ze gsmi wzbudil tebe / aby ch do kazał na tobie moc mę / a aby bylo rozhlāsse no Gmēno mę na vsy zemi.

Abowiemci mowi pismo Farao: Proto ze gsmi wzbudil tebe / aby ch do kazał na tobie moc mę / a aby bylo rozhlāsse no Gmēno mę na vsy zemi.

18. A protoz nad ksmi frātij smiluge se / a koho chce zatvrditi.

17 Ad ksmi tedu chce / nād tym sie smiluje, a koho chce / tego zatvrdi.

19. Ale dijs ty mi: Proto gest nāstis? Nebo wāst geho kdo gest odepel?

Proto gest mi ted: Proto gest sie nāstis? Nebo wāst geho kdo gest odepel?

20. O klowce / ty kdo gskleryz odmlawās Bohu? Dvāst hrnc mās klych Hrnci: Proto gsy mine tak vdelal?

O klowce / ty kdo gskleryz odmlawās Bohu? Dvāst hrnc mās klych Hrnci: Proto gsy mine tak vdelal?

21. Dvāst Hrnci nemā moc nad hlinau / aby gedno stāpnēho truple vdelal gednu Nādobu kci / a ginau tu potupē?

21. Dvāst Hrnci nemā moc nad hlinau / aby gedno stāpnēho truple vdelal gednu Nādobu kci / a ginau tu potupē?

22. Coz pat ze Buoh chēge vāzati hntw swāg / a oznāmiti moc swāu / snāsteliwe mnohē trpēliwosti / nādobij hntwu / pēiprawent k zāhynutij.

22. Coz pat ze Buoh chēge vāzati hntw swāg / a oznāmiti moc swāu / snāsteliwe mnohē trpēliwosti / nādobij hntwu / pēiprawent k zāhynutij.

23. Aby tak vāzāz Bōzi slāwy swē / pēi nādobij Mllo: frcenstwi / klerz gest pēiprawē Slāwē.

23. Aby tak vāzāz Bōzi slāwy swē / pēi nādobij Mllo: frcenstwi / klerz gest pēiprawē Slāwē.

24 דאיתו חנו קרנא לא
הנא פלחור מן יהודין
אלא אר מן עממא :

*Iquali egli ha etiandio chiamati, cioè noi
non sol de Giudei, ma ancora de Gentili.*

25 איכנא דאר פרושע
אמר דאקרא לאילין דלא
הנו עמי עמא דילי נלא
אתחממת אתחממת :

*Si come egli dice ancor in Osee, io
chiamarò mio popolo, quello che non era
mio popolo : e dilecti quella che non era
dilecti.*

26 יהוא זיר בדוכתא
פד דמקרון הנו לא עמי
תמן יתקרון פנא נאקרא
חני :

*Et annuntiā che nel lungo done fu de-
to loro, l'os non c'era mio popolo, ma saran-
no chiamati figliuoli di Dio vivente.*

27 אשענא דין אכרו על
בני ישראל דאן יהוה מ
מנינא דבני ישראל איר
חלא דבימא שרבינא
דמנהון יחא :

*Et Isaiā prida sopra Israel, Se ben il
numero de figliuoli d'Israel fusse come
l'arena del mare, le reliquie s'is salu-
ranno.*

29 מלתא עם ופסק
ויעבדיה מנינא על
אנא :

*Perche il Signor mette a fine, & ab-
breuia il fatto in giustizia : conciosia che
sarà un fatto abbreviato sopra la terra.*

29 נאיר מרים דהבא
אמר הי אשענא דאלנא
מריא עבאור ארתא
סרדינא איר סדום הנו
היו ולעמורא מנהמין
היו :

*E como prima haueua detto Esaiā,
Se il Signor de gli exerciti non ci hauesse
lasciato qualche seme, noi seremmo di-
menuti come Sodoma, & seremmo fatti si-
mili a Gomorra.*

24 אשד גס קרא אותנו לא
לכד מן יהודים כהם גס
מן חגרים :

*Los quales tambien llamó, (à nosotros,) no
solo de los ludios, mas tambien de las Gentes.*

25 פאשד גס פרושע אומר
ואמרתי ללא עמי עמי אקרא
ורחמי את לא רחמי :

*Como tambien en Oseea dize, Llamaré alque
no era mi pueblo Pueblo mio: y à la no amada,
amada: (y à la que no auia alcançado misericor-
dia, laque alcançó misericordia.)*

26 ויהיה במקום אשר יאמר
להם לא עמי אתם יאמר להם
בני אלתי :

*Y será que en el lugar donde antes les era di-
cho, Vosotros no soys pueblo mio, alli, serán lla-
mados Hijos del Dios Biuiente.*

27 וישעיהו וזעק על ישראל
אם יהיה (מספר בני) ישראל
בחול הים שאר ישוב בו :

*Item, Isaias clama acerca de Israel, Si fuere
el numero de los hijos de Israel como el arena de
la mar, las reliquias serán saluas.*

28 כליון חרוץ שוטה צדקה
כ" כלל וגחצא אדני יהוה
צבאות עשה בקרב כל הארץ :

*Porque palabra consumadora y abreviado-
ra en justicia: porque palabra abreviada hará el
Sennor sobre la tierra.*

29 וכמו גבא ישעיהו לולי יהוה
צבאות הוחריר לגו שדיד במעט
בסדום הילגו לעמרה דמילגו :

*Y como antes dixo Isaias, Si el Sennor de los
exercitos no nos uiera dexado simiente, como
Sodoma fueros hechos, y como Gomorra
fueros semejantes.*

24. Οὐς καὶ καλεῖται ἡμεῖς, οὐ
μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθ-
νῶν.

*Lesquels aussi il a appellés, assauoir
nous, non point seulement d'entre les
Iuifs, mais aussi d'entre les Gentils.*

25. Ὡς καὶ ἐν τῷ ὡσὲν λέγει, κα-
λεῖται τὸν ἐν λαῶς μου, λαὸς μου ὃ
τὸν οὐκ ἠγάπησα, ἠγάπησα
αὐτόν.

*Selon aussi qu'il dit en Osee, l'appe-
lerai mon peuple celui qui n'estoit point
mon peuple: & la bien-aimée celle qui
n'estoit point bien-aimée.*

26. Καὶ ἔσται ἐν τῷ πᾶσι ὃ ἔρ-
χεται αὐτοῖς, ὃ λαὸς μου ὑμεῖς, καὶ
καλεῖται τὰς υἱὰς τοῦ ζῶντος.

*Et aduendra, qu'au lieu où il leur a
est dit, Vous n'êtes point mon peuple,
là ils seront appellés les enfans du Dieu
vivant.*

27. Ὡς καὶ ἐν τῷ πᾶσι ὃ ἔρ-
χεται αὐτοῖς, ὃ λαὸς μου ὑμεῖς, καὶ
καλεῖται τὰς υἱὰς τοῦ ζῶντος.

*Aussi Esaiē erie touchant Israel,
Qu'au nombre des enfans d'Israel se-
ront comme le sablon de la mer, le seul
residu sera saué.*

28. Λόγος γὰρ σωτῆρος καὶ συ-
ντομῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὃς λόγος
σωτῆρος καὶ συ-
ντομῶν ἐν δικαιοσύνῃ.

*Car le Seigneur met à fin & abbre-
ge l'affaire en justice: voire il fera un
affaire abrégé sur la terre.*

29. (Καὶ) καθὼς ὡς ἐρεῖται ἡσά-
ρας, ὡς καὶ ἐρεῖται ἡσά-
ρας, ὡς καὶ ἐρεῖται ἡσά-
ρας, ὡς καὶ ἐρεῖται ἡσά-
ρας, ὡς καὶ ἐρεῖται ἡσά-
ρας.

*Et, comme Esaiē auoit dit aupara-
uant, Si le seigneur des armées ne nous
eust laissé quelque semence, nous eus-
sions esté faits comme Sodome, & eus-
sions esté semblables à Gomorre.*

24. Quos & vocavit nos: nō
solum ex Iudæis, sed etiam
ex Gentibus.

Quen vs/whom he hath called/ not
of the Jewes onely/ but also of the Gen-
tiles.

25. Sicut in Osee dicit, Vo-
cabo non plebē meam, ple-
bem meam:& non dilectam,
dilectam:(& non misericor-
diam consecutam, miseri-
cordiam consecutam.)

As he saith also in Osee / I will call
them / My people / which were not my
people : and her / Beloued / which was
not beloued.

26. Eterit: in loco ubi di-
ctum est eis, Non plebs mea
vos: ibi vocabuntur filii Dei
vivi.

And it shalbe in the place where it
was sayde vnto them: Ye are not my
people: that there they shalbe called; the
children of the liuing God.

27. Isaias autem clamat pro
Israël: Si fuerit numerus fi-
liorum Israël tanquam are-
na maris, reliquæ talve fient.

Also Elias cryeth concerning Israel: Though the number of the children of Israel were as the sand of the sea, yet I shall but a remnant be saved.

28. Verbum enim consummans & abbrevians in æquitate : quia verbum brevium faciet Dominus super terram.

For he will make his account / & gather it into a short summe with righteounesse: for the Lord will make a short count in the earth.

29. Et sicut prædixit Isaias: Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen: sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomortha similes fuissetmus.

And as *Isaias* saide before / Ex-
cept the *Lorde* of hostes had left vs a
seede / we had bene made as *Sodom* /
and had bene like to *Gomorrha*.

24. Welche er beruffen hat/ nemlich
uns/ nicht allein auß den Jüden/ son-
dern auch auß den Heyden.

Huilske hand tallede/ som er off/ Icke aleniste aff
Jøderne/ men ogsaa aff Hedningene.

25. Wie er denn auch durch Osee spricht: Ich will das mein Volk heißen / das nicht mein Volk war. Und meine Liebe / die nicht meine Liebe war.

Ige som hand da oc siger formedelst Oseam / Jeg
 vil kalde det mit Gøld / som icke vaar mit Gøld / Oc
 min Effelstege / den som icke vaar den elstelige.

26. Und sol geschehen / an dem ort /
da zu ihnen gesagt ward / Ihr seyd
nicht mein Volk / sollen sie Kinder des
lebendigen Gottes genennet werden.

De der skalste/ Paa den Sted/ som der bleff sagt
til dem/ Jere icke mit Folk / Der skulle de kaldis den
leffuendis Guds Børn.

27. Esaias aber schreiet für Israel: Wenn die Zahl der Kinder von Israel würde sein/ wie der Sand am Meer/ so wird doch das übrige selig werden.

De Esaias rober for Israhel/ Der som det tal paa
de Børn aff Israhel bleffue/ lige som sand i Hassuit/
Saa skulle dog de Osuerbleffne worde salige.

28. Denn es wirdt ein verderben
geschehen / dem doch gesteuert wirdt
zur Gerechtigkeit / vnd der HERR
wirdt dasselbige steurenthum auff Er-
den.

Thi der skal ske en forderffuelse oc hielp til Ketter-
dighed / Oc HERREN skal gøre den hielp paa
Jorden.

29. Vnd wie Esaias davor sagt:
Wenn vns nicht der HERR Zeba-
oth hette lassen Samen überbleiben/
so weren wir wie Sodoma worden/
vnd gleich wie Gomorra.

De lize som Esauas sagde tilforn / Der som den
HEDNE Zebaoth haaffde ickelader oss offuerbliffue
Sed / Da haaffde wi veret bleffue som Sodoma / oc li-
ze som Gomorra.

24. Steryhŷto y pomolal/
toŷto nās: ne toliŷo; Zidkow
aletalē y; Pohannow:

To jest/ nas Proryd: tész wész:
wat: nie tylko 3. 3. idow/ Ale: tész y 3
pogánom.

25. Jafozy strze Proroka
Dzasserdij: Nazowu ne Lid
müg / Lidem mpm : a nemi-
lau mau / milau mau : a kteryž
nedossel Milosrdenskoj / do-
stihm milosrdenskwj)

Jako też w Ozeasza mówi:
Wzrocz lud Frory moim nie był /
ludem moim / y te Frora vmitlowa-
na nie była / vmitlowana.

26. A bude na tom mŕstě /
kdež powědijno giti : Negſte
ry Lidem mŕm / tu budati na
mŕani Synowě Boſa ſiewě
ho.

A bedźcie miasto tego gōdźcie im
 powieǳiano: Wy nie jesteście lu-
 dem moim / tam ie będa zwać syny
 Boga zymego.

27. Mianáse pař wola/ o Izrahelském lidu/ řka: Budeli
Sinnu Izrahelských počec
nako Pisek Mořské/ ořtawowé
swaseni budau.

23. **Z**achęcają do Jeruzalema woła:
Byście wy synowie Izraela: Byście
tęko piaseł morści / ostatek tyłko
zachowan będzie.

28. Neb slovo dokonawage/
a wfrocuge w fprawednofti/ Je
slovo krátke učinij Pan Báh
na zemi.

Abowsem liczbe weżynt y Erot
Fo wypráwi spráwsiedltwoścía /
gdyż liczbe Erotka weżynt Panna
ziemi.

29. A jakož gest předpově-
děl Izayas: Byl by An za-
stupůw nešťavil nám Ceme-
ne/ byliby chom v činění jako
Sedoma/ ať Gomoře byliby
chom podobnii.

Niako przed tym powzedział
Ezraſz: By był Pan zaſtepom
nam plemienia nie zoſtawił / zſta-
libyſmy ſie iako Sodomá / y byliby
bychmy byli Gomorze podobni.

30. מִנֵּה הַכִּיל נֹאמֵר
דַּעֲמָמָה דְּלֹא דִּהְסִיו הָיוּ
בְּתֵר בְּאֵנוֹתָ אֲדָרְכֹו
בְּאֵנוֹתָ בְּאֵנוֹתָ בְּיו
אֵדָא דִּמּוּ הִיִּמְנוּתָּ הִי:

Che diremo noi dunque? Che i Gentili, i quali non seguivano la giustizia, hanno ottenuta la giustizia: la giustizia (dico) che è da la fede.

31. יִסְרָאֵל בְּיו בְּהֵט הָיוּ
בְּתֵר בְּמִוֶּסֶת דְּבִאֲנוֹתָ
לְמִוֶּסֶת דְּבִאֲנוֹתָ לְ
אֲדָרְכֹו:

Ma Israël che seguiva la Legge della giustizia, non è arrivato à la Legge de la giustizia.

32. מִטּוֹל מִנֵּה מִטּוֹל
דְּלֹא הָיוּ מִן הִיִּמְנוּתָ
אֵלָּא מִן עֲבֻדוֹתֵי דְּמִוֶּסֶת
דְּתִיִּקְלָתָ אֲדָרְכֹו:

Perche ragione? perche non per la fede, ma come per le opere de la legge: perche hanno trovat ne la pietra de l'inciampo.

33. אִיךְ דִּכְתִּיב דְּהָיָה
סֵאם אֵנָּה בְּעָהֳיוּ בְּאֵפָה
דְּתִיִּקְלָתָ וְכִאֲפָה
דְּמִכְשֻׁלָּתָ וּמִן דְּבָה
יְהִימִן לֹא יִבְהֵט:

Si come è scritto, Ecco io pongo in Sion un sasso, da cader dentro, & una pietra da inciamparui: & chiunque crocherà in ella, non ne rimarrà con vergogna.

אֲחִי בְּרִנָּה דְּלִבִּי וּבְעִתִּי
דְּלִנֵּת אֲלֵהֶן תְּלַבְּהֶן
דִּנְחֶן:

Fratelli, la buona affezione del mio cuore, & il prego ch'io porgo à Dio per Israël che siano salvati.

2. מִסְּחָד אֲנֵא אֲדָרְכֹו
דְּטִנְנָא בְּאֵלֵהָ אֵת בְּהֶן
אֵלָּא לֹא בִידְעָתָ:

Imperche io rendo lor testimonianza, che essi hanno zelo di Dio, ma non secondo la scientia.

30. וּמִה נֹאמֵר כִּי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
לֹא יָדְעוּ אֲחֵרֵי הַצְדָקָה לְקַח
אֶת הַצְדָקָה הַזֶּה לְאִמּוֹר אֶת-
צְדָקָה מֵאִמּוֹנָה:

Puesque diremos? Que las Gentes que no seguan justicia han alcançado la justicia: es à saber la justicia que es por la fe:

31. וְיִשְׂרָאֵל הַרְוֵה אֲחֵרֵי צְדָקָה
הַתּוֹרָה אֶל-צְדָקַת הַתּוֹרָה לֹא
הָיָה:

Y Israël que seguia la Ley de justicia no ha llegado à la Ley de la justicia.

32. מִהֲדוֹלֵחַ כִּי-אֵינָהּ מֵאִמּוֹנָה
כִּי אֵם כִּמוּ מִפְּעִלֵי הַתּוֹרָה
הִיא כִּי נָפְלוּ לְאִבּוֹ הַנֶּגֶף:

Porque? Porque no por fe: mas como por las obras (de la Ley) por lo qual tropezaron en la piedra de tropieço:

33. כִּמוּ נִכְתַּב הֲגַי יֶסֶד בְּצִיּוֹן
אִבּוֹ נֶגֶף וְצוּר מִכְשׁוֹל וְכָל-
הַמֵּאֲמִין בּוֹ לֹא יִבְשׁ:

Como está escripto, He aquí, pongo en Sion piedra de tropieço, y piedra de cayda: y todo aquel que creyere en ella, no será auergonzado.

1. אֲחִי רְצוֹן לִבִּי וְחַפְּצִי
לְאֵלֹהִים עַל-יִשְׂרָאֵל הִיא
לִישׁוּעָה:

Hermanos, ciertamente la voluntad de mi coraçon, y la oracion à Dios es sobre Israël para salud.

2. וּמַעֲיֵד אֲנִי לָהֶם כִּי יֵשׁ לָהֶם
קִנְיָן אֱלֹהִים אֲךְ אֵינָהּ כֹּדְעָה:

Porque yo les doy testimonio que à la verdad tienen zelo de Dios, mas no conforme à scientia.

30. τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι εἴη τοῖς
μη διὰ νόμον δικαιοσύνης, κατὰ νό-
μον δικαιοσύνης, δικαιοσύνην δι-
τὴν ἐκ πίστεως.

Que dirons-nous donc? Que les Gentils qui ne pourchassoient point la iustice, ont atteint la iustice, voire la iustice qui est par la foy.

31. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δι-
καισύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης
οὐκ ἔφθασεν.

Mais Israël pourchassant la Loy de iustice, n'est point parvenu à la Loy de iustice.

32. Διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως,
ἀλλ' εἰς ἔργων νόμον. περὶ οὗτος
ψαλμὸς γάρ ἐστι λίθος τῷ σκεπτικῷ
πέτρῳ.

Pourquoi? Pource que ce n'a point esté par foy, mais comme par les œuvres de la Loy car ils ont heurté contre la pierre d'achoppement.

33. Καθὼς γάρ ἐστι γεγραμμένον, ἰδοὺ ἐγὼ τί-
θημι ἐν σιὼν σκεπτικόν, καὶ πέτραν
καὶ πτερνὸν σκευδαίου, καὶ πᾶς ὁ
πιστῶν ἐν αὐτῇ, οὐ καταισχυ-
νῆται.

Ainsi qu'il est eserit, Voici, je mets en Sion la pierre d'achoppement: & la pierre de tresbuchement, & quiconque croit en lui ne sera point confus.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ἀδελφοί, ἡ μὲν δι' ἐκείνης τῆς
ἀρετῆς καρδίας, καὶ ἡ δὲ δι' ἧς
ἐστὶν ἡ πίστις, ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἡ
ἐκ πίστεως.

Freres, quant à la bonne affection de mon cœur, & la priere que ie fai à Dieu pour Israël, c'est qu'ils soyent sau- ués.

2. Μα, τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζή-
λοι θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' ὁ κατ' ἐπί-
γνωσιν.

Car ie leur porte telmoignage qu'ils ont le zele de Dieu, mais nō point selon cognoissance.

30. Quid ergo dicemus? Quod gentes quæ non se- stabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quæ ex fide est.

What shall we say then? That the Gentiles which followed not righteousness, have attained unto righteousness, even the righteousness which is of faith.

31. Israël verò sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non pervenit.

But Israël which followed the Law of righteousness, could not attain unto the Law of righteousness.

32. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus, offenderunt enim in lapide offensionis.

Wherefore? Because they sought it not by faith, but as it were by the works of the Law: for they have stumbled at the stumbling stone.

33. Sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandalii: & omnis qui credit in eum, non confundetur.

And it is written: Behold, I lay in Sion a stumbling stone, and a rock to make men fall: and every one that believeth in him, shall not be ashamed.

Frates, voluntas quidem cordis mei & obsecratio ad Deum, sit pro illis in salutem.

Brethren, mine hearts desire, and prayer to God for Israël is, that they might be saved.

2. Testimonium enim perhibeo illis quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.

For I bear them record, that they have the zeal of God, but not according to knowledge.

30. Was wollen wir nun hie sagen? Das wollen wir sagen: Die Heiden, die nicht haben nach der Gerechtigkeit gestanden / haben die Gerechtigkeit erlangt. Ich sage aber von der Gerechtigkeit, die auß dem Glauben kompt.

Quod velle vi nu sige her til? Dette velle vi sige: Hedningene som icke stode efter Retferdighed, de sige Retferdighed / Men ieg siger om den Retferdighed, som kommer aff Troen.

31. Israël aber hat dem Geseße der Gerechtigkeit nachgestanden / vnd hat das Geseß der Gerechtigkeit nicht überkommen.

De Israël stod efter Retferdigheds Lov / oc fick icke Retferdigheds Lov.

32. Warumb das? Darumb daß sie es nicht auß dem Glauben / sondern als auß den Wercken des Geseßes suchen: Denn sie haben sich gestossen an den Stein des anlauffens.

Hvor faare? Der faare, at de icke afspurde hende aff Troen / men lige som aff Lovens gerninger. Thi de stotte sig paa paalebens Sten.

33. Wie geschriben stehet: Sihe da / ich lege in Zion einen Stein des anlauffens / vnd einen Fels der ergerniß / vnd wer an ihn glaubet / der soll nicht zu schanden werden.

Lige som scerffult staar: See der: Jeg legger paa lebesen Sten i Zion / oc forargens Klippe. De hvo som tror paa hannem / hand skal icke bliuffe beslemmet

Leben Brüder / meines herben Wunsch ist / vnd flehe auch Gott für Israël / daß sie selig werden.

Kære Brødre / mit hertis begiering er / oc ieg formæner os saa Gud for Israël / at de maatte bliuffe salige.

2. Denn ich gebe ihnen des zeugniss / daß sie eifern vmb Gott. Aber mit vnverstand.

Thi ieg giffuer dem der Vidnisbyrd, at de ere nidt tære for Gud / Men met vforstand.

30. Coż tedy dicemy? Je poża- hanie cięzkie / nienależdowali / sprawiedności / dośladli spra- wiedności / sprawiedności pakte / kieraż jest wiary.

Coż tedy rzeczymy? Je poża- ni trzymy nie sładli się o spra- wie- dności / dośladli / sprawiedności / a tedy sprawiedności / trzyma- ni.

31. Ale Iud Izraelstę nadsle- dzeż zakon sprawiedności / & zakon sprawiedności niepry- szel.

A Iud Izraelstę śladac się o spra- wie- dności / dośladli / sprawied- ności.

32. Procz? Rebo nie wiary / ale jako & skutkow zakon: Brazyli je zagist o łamen au- raju.

Dla czegoż? I nie wiary / ale (kto) & wczynkow zakon / & bo- wiem się otracili o łamien obrę- zenia.

33. Jakoż pśano jest: An- kladu na Syonu kamien auraj / a stalu pohorszenij a kaza- dy pśozwękij w nębo / nebude zahanden.

Jako napisano jest: Oto pos- kladam na Syonie kamien obrę- zenia / & stalu pogorszenia / a wśels- ki trzymy wien wierzcy zawiszyson nie będzie.

Bratstij / żadość zagist do- brą a hotowā srdce męho- w Modlitba ku Panu Bohu / kieraż bhwā za Izraele / jest k spalenij.

Bratstia / vprzeyma chęć serch- mego y prośba ku Bogu za luo- dem Izraelstę / aby byli zbaw- leni.

2. Neb o nich świadectw wry- dawań / je miłowānij zagist- Bożij horliwē magij / ale ne wedle vmiēnij.

Abowiemā o nich świadectw- jeć chęć ku Bogu miła / ale nie wedlug wiadomości.

3 באבותא דין דאלהי
ללא ידעו אלא פשו
דכאבותא דנפשהו
יקימו ופטול הגל
לכאבותא דאלהי ללא
אשתעבדו :

Imperche non conoscendo essi la giustizia di Dio, e cercando di stabilir la lor propria giustizia, non si sono sottomessi à la giustizia di Dio.

4 סבה איר דנמוסא
משיחא הו לכאבותא לכל
דמתימו פה :

Perciò che il fin de la Legge è Christo in giustizia à ciascun che crede.

5 מושא איר הכנא פתב
כאבותא דנמוסא דמו
דיצבד הליו יחא פהיו :

Imperche Moïse scriue così de la giustizia che è da la Legge, cioè Che l'huomo che farà à quelle cose, vivrà per esse.

6 באבותא דין פהימנותא
הכנא אמרא דלא תאמר
פלכך דמוסא סלק לשמיא
נאחת למשיחא :

Ma la giustizia che è per la fede, dice in questo modo, Non dirmel tuo cuore, Chi salirà in cielo? Questo è un ricco dar Christo da alto.

7 ומנו נהיר ללהומא
דשירל נאסק למשיחא מן
בית מיתא :

Ouero, chi scenderà ne l'abissi? Questo è un rimener su Christo da i morti.

8 אלא מנא אמר קריב
הו לך פתגמא לפומך
וללך הדא הי מלתא
דהימנותא דמכתיבן :

Ma che cosa dico? La parola è presso à te, ne la tua bocca, e nel tuo cuore: questa è la parola de la fede, laqual noi predichiamo.

9 ואו תידע בפומך
פמון ישוע ותתימו פלכך
דאלהא אקיימה מן בית
מיתא תאחא :

Cioè che se tu confesserai con la tua bocca il Signor Iesus, e crederai nel tuo cuore che Iddio l'ha risuscitato da morte, sarai salvo.

3 וכי אינם יודעים את צדקת
אלהים ומבקשים לקיים את
צדקת נפשם לצדקת אלהים
אינם יכנעו :

Porque ignorando la justicia de Dios, y procurando de establecer la suya, no son sujetos à la justicia de Dios.

4 כי סוף התורה המשיח הוא
לצדקה לכל אשר מאמין :

Porque el fin de la Ley es el Christo para dar justicia à todo aquel que cree.

5 פי משה כתב על הצדקה
אשר בתורה היא כי כל אשר
יעשה אותם האדם נתי בהם :

Porque Moyses escriue, Que la justicia que es por la Ley, el hombre que la hiziere, biuira por ella.

6 וצדקה אשר מאמנה היא
כה אומרת אל תאמר פלכך
מי יעלה לנו השמימה ואת היא
להוריד את המשיח :

Mas de la justicia que es por la fe dize anfi, No digas en tu coraçon, Quien subirà al cielo (esto es, à traer (de lo alto) al Christo.)

7 או מי ירד תהומה ואת היא
להעלות את המשיח במיתים :

O quien decenderà al abyssmo? (esto es, à boluer à traer el Christo de los muertos.)

8 כי אם מה אומר הוא כי
קרוב אליך הדבר מאד בפיו
ובלבך לעשותו זה הוא דבר
האמנה אשר מבשרים אנהו :

Mas que dize (la Escripura?) Cercano esta el negocio, es à saber en tu boca y en tu coraçon. Este es el negocio de la fe el qual predicamos.

9 כי אם תתורה בפיו את
אדנינו ישוע המשיח ותאמין
בלבך כי האלהים הקים
אותו במיתים ותשע :

Que si confessares con tu boca al Sennor Iesus, y creyeres en tu coraçon que Dios lo leuantó de los muertos, seras salvo.

3. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν εἰς θεοῦ δικαιοσύνην, ἔτι καὶ ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες ἵνα, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάγηται.

Car ne cognoissans point la iustice de Dieu, & cherchans d'establiir leur propre iustice, ils ne sont point rangés à la iustice de Dieu.

4. Τί ἐστι γὰρ νόμος χριστοῦ, εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

Car Christ est la fin de la Loy, en iustice à tout croyant.

5. Μοϋσὴς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰν ἀδίκους, ζήσεται ἐκ αὐτοῖς.

Car Moïse deserit ainsi la iustice qui est par la Loy, assauoir, Que l'homme qui fera ces choses, viura par icelles.

6. Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη ἔτι λέγει, ὡς εἶπες ὅτι τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναστήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; καὶ τίς καταβήσεται εἰς τὸν ἄβυσσον;

Mais la iustice qui est par la foy, dit ainsi, Ne di point en ton cœur, Qui mètera au ciel cela est ramener Christ d'en haut :

7. Ἡ, τίς καταβήσεται εἰς τὸν ἄβυσσον; καὶ τίς καταβήσεται εἰς τὸν ἄβυσσον;

Ou, qui descendra en l'abyssme? cela est ramener Christ des morts.

8. Ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμα ἐστὶν ἐν τῇ συνειδήσει σου, ὅτι τῇ καρδίᾳ σου. καὶ τὸ εἶπες τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὅτι ἀνεύρομεν.

Mais que dit-elle? La parole est pres de toi en ta bouche, & en ton cœur. C'est là la parole de la foy, laquelle nous prêchons.

9. Ὅτι εἰς ἀπολογία σου ἐν τῇ συνειδήσει σου ὡς εἶπες, καὶ πιστεύεις ὅτι ὁ θεὸς ἀνέστη τὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν, (καὶ γὰρ.)

Car si tu confesses le Seigneur Iesus de ta bouche, & que tu croyes en ton cœur que Dieu l'a resuscité des morts, tu seras sauué.

3. Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.

For they being ignorant of the righteousness of God, and going about to stablish their own righteousness, have not submitted them selves to the righteousness of God.

4. Finis enim legis, Christus: ad iustitiam omni credenti.

For Christ is the ende of the Law for righteousness vnto every one that beleueth.

5. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam quæ ex lege est qui fecerit homo, vivet in ea.

For Moyses thus describeth the righteousness which is of the Lawe: That the man which doeth these things, shall live thereby.

6. Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit, Ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in celum? id est, Christum deducere.

But the righteousness which is of faith, speaketh on this wise: Say not in thine heart, Who shall ascend into heaven? (that is to bring Christ from above.)

7. Aut quis descendet in abyllum? hoc est, Christum à mortuis revocare.

Or, Who shall descend into the deep? (that is to bring Christ againe from the dead.)

8. Sed quid dicit scriptura? Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc est verbum fidei quod prædicamus.

But what saith it? The word is nere thee, even in thy mouth, & in thine heart. This is the word of faith which we preach.

9. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit à mortuis: salvus eris.

For if thou shalt confesse with thy mouth the Lord Iesus, and shalt beleue in thine heart, that God raised him up from the dead, thou shalt be saved.

3. Denn sie erkennen die Gerechtigkeit nicht/die für Gott gilt/vnd trachten ihre eigene Gerechtigkeit aufzurichten/vnd sind also der Gerechtigkeit/die für Gott gilt/nicht vnterthan.

Ehi de kende icke den Kerferdighed/som gelder saar Gud/oe detracte effter at oprette deris egen Kerferdighed/oe ere icke saa den Kerferdighed vnderdani-ge/som gelder saar Gud.

4. Denn Christus ist des Gesetzes ende/Wer an den glaubet/der ist Gerecht.

Ehi Christus er lovens ende/Huo som tror paa Hannem/hand er Kerferdig.

5. Moses schreibet wol von der Gerechtigkeit/die auß dem Gesetze komt/welcher Mensch diß thut/der wirdt Darinnen leben.

Mose sereff vel om Kerferdighed/som kommer aff loven/Hvilket Menniske som dette gør/hand skal leffue der vdi.

6. Aber die Gerechtigkeit auß dem Glauben/Spricht also: Sprich nicht in deinem herzen: Wer wil hinauff gen Himmel fahren? (Das ist nicht anders/denn Christum herab hollen).

Men den Kerferdighed aff troen/siger saa/Eg icke i dit herte/Huo vil fare hen op i Himmelen (Der er icke ander/end at hente Christum hid ned.)

7. Oder/wer wil hinab in die Tiefe fahren? (Das ist nichts anders/denn Christum von den todten hollen.)

Eller/huo vil fare ned i Dybet? (Der er icke ander/end at hente Christum fra de Døde.)

8. Aber was sagt sie? Das wort ist dir nahe/nemlich/in deinem Munde/vnd in deinem Herzen. Diß ist das wort vom Glauben/das wir predigē.

Men huad siger hun? Ordet er dig nær/som er i din Mund/oe vdi dit Herte. Dette er det ord om Troen/som vi predikke.

9. Denn so du mit deinem Munde bekennest Jesum/das er der HERR sey/vnnd glaubest in deinem Herzen/das in Gott von den todten auffertwecket hat/so wirst du selig.

Ehi der som du bekender Ihesum med din mund/at hand er HERR/oe tror i dit herte/ad Gud opvække hannem fra de Døde/da bliffuer du salig.

3. Neb neznagijce Bożij sprawedlnosti/a swau hiedijce vstanowiti/sprawedlnosti Bożij nebyli poddani.

Bo sprawedlności Bożey nieznając/y własna sprawedlności chcac postanowic/sprawedlności Bożey nie byli poddani.

4. Konec zagisze Zakona gest Krysius/ & sprawedlnosti kazdemu wierzchnu.

Gdyż Krysius jest koniec zakonowi/ & sprawedlności wshel ktemu ktory wierzy.

5. Neb Monzjys napsal/ & ktory Eflowet bude tinitu sprawedlnosti/ ktory gest i Zakona żyw bude w ni.

Abowiem Monzjopisute spras wiedzność ktora jest zakon: Jz człowiek ktoryby te czynil/ bez dje był przeynie.

6. Tapał sprawedlnosti/ ktory rāz gest i Wjry/takto prawij: Niektory w srdcu twym: Kdo wystapij na Niebe? to gest Krysius rozkazati sstapiti.

Asprawedlności ktora jest w wšry/ tak mowi: Nie mow w sercu twym/ ktory wystapi w niebo? To jest Krysius zwodzić z wysokości.

7. Aneb kdo sstapij do Pefla? to gest i mrtwych Krysia porwolati.

Abd kto zstapi w przepaść? To jest Krysius zświezmrtwych przywodzić.

8. Ale co diß Pissino? Blizko kost tebe gest slowo w v szech wšch/ a w srdcu twym. To gest slowo wšry/ o kterymž hlā sāmie.

Ale coż powieda? Blisko ciebie jest slowo w wšach twych/ y w sercu twym/to jest slowo wšry ktore przepowiedamy.

9. Budešli zagisze wjry/wati wšry twym Krysia Gejisse/a Erdem twym wšiti/ & gest ho Buoż wšiti/ & wšrych/spasen budeš.

Je tešlibyś wyznał wšry twote mi Pana Jezusa/y wierzyl w sercu twym je go Bog smrtwych wzbudzil/ bodzieš zwawion.

10 לְבָא גִיר דְּמַהֲיָמוּן בְּהַ
מִיּוֹדֵיךָ וּבִימֵיךָ דְּמַהֲיָמוּן
בְּהַ חֲנִינָה :

Perciò che col cuore si crede à giustizia, è con la bocca si confessa à salute.

11 אָמַר גִּיר בְּתַבְּא דְּכָל
דְּמַהֲיָמוּן בְּהַ לֹּא נִבְהַת :

Imperò che la Scrittura dice, Chiunque crede in lui, non resterà con vergogna.

12 וּבְהַדָּא לֹא פִּרְשָׁא לֹא
לִיהוּדֵינָא וְלֹא לֵאחֲמִינֵי
חַד הוּא גִיר מִדְּנֵי דְּכָלֵּהוּן
דְּעִתִּיר בְּכָל דְּקָרָא בְּהַ :

Perche non ci è distinzione alcuna di Giudeo, è di Greco: conciossia che in medesimo è Signor di tutti, ricco inmerso tutti quei che l'inuocano.

13 כָּל גִּיר דְּיִקְרָא שְׁמֵהּ
דְּמִרְנָא יִחַא :

Perciò che chiunque inuocará il nome del Signore farà saluo.

14 אֵיכְכֵּנָּה הַבִּיל יִקְרוּן
לֵאמֹנָה דְּלֵא הִימְנוּ אִו
אֵיכְכֵּנָּה יְהִימְנוּן לְהוּ דְּלֵא
שְׁמִיעִיהִי אִו אֵיכְכֵּנָּה
שְׁמִיעִיו דְּלֵא מִכְרֵנָּה :

Come dunque inuocaranno colui, nel qual non hanno creduto? e come crederanno in quello, di cui non hanno udito? come ne diranno senza predicatore?

15 אִו אֵיכְכֵּנָּה יִכְרוּן אִו
לֹא יִשְׁתַּלְּחוּן אִיךְ דְּכְתִיב
דְּמִרְנָא יִאֲמִין בְּגִלְיָהוּן
דְּמִסְכְּרֵי שְׁלָמָא וְדְּמִסְכְּרֵי
טְבָתָּה :

E come predicaranno se non son mandati? si come è scritto, Quanto son belli i piedi di coloro che annuntiano la pace, di coloro dico che annuntiano i beni.

16 אֲלֵא לֹא הוּא כָּלֵהוּן
אֲשַׁתְּמַעִיו לְסִבְרָתָא דְּ
דְּאֲנִיגְלִיוֹן אֲשַׁעֲנֵי גִיר
אָמַר מִרְיָ מִנֵּי הִימֵן לְבָרַת
קָלוּ :

Ma non tutti hanno obbedito à l'Euangelio. Perciò che Esaias dice, Signore chi ha creduto à la nostra predicatione?

10 כִּי בְּלִבְבוֹ יֵאֱמִין אִישׁ אֶל־
הַצִּדְקָה וּבִפְּיוֹ יִתְּנֶה לְתַשׁוּעָה :

Porque con el coraçon se cree para alcançar justitia: mas con la boca se haze confesion para alcançar salud.

11 כִּי אָמַר הַכֶּתֶב כָּל קוֹיִ
וְכָל־אִשָּׁר יֵאֱמִינוּ בּוֹ לֹא יִבוֹשׁוּ :

Porque la Escripura dize, Todo aquel que en el credere, no será auergonçado.

12 כִּי יֵאֱמִינוּ מִבְּדִיל בֵּין הַיְּהוּדִים
וּבֵין הַגִּוִּים כִּי הוּא אֲדוֹנֵי כָּל־
עֲשִׂיר עַל־כָּל־כָּל־הָאִים בְּשֵׁמוֹ :

Porque no ay diferencia de Iudio y de Griego: porque el mismo es el Sennor de todos, rico para contodos losque lo inuocan.

13 כִּי כָּל אִשָּׁר יִקְרָא בְּשֵׁם
יְהוָה יִמָּלֵט :

Porque todo aquel que inuocare el Nombre del Sennor, será saluo.

14 וְאֵיכְכֵּנָּה יִקְרָאוּהוּ אִשָּׁר בּוֹ
לֹא הֵאֱמִינוּ וְאִיךְ יֵאֱמִינוּ בּוֹ אִשָּׁר
עָלִיו לֹא שָׁמְעוּ וְאֵיכְכֵּנָּה יִשְׁמְעוּ
בְּבִלְיָ מִכְשֵׁר :

Como pues inuocaran à quel en el qual no han creydo? Y como creeràn à aquel de quien no han oydo? Y como oyran si no ay quien les predique?

15 וְאִיךְ יִבְשְׂרוּ אִם לֹא שְׁלָחוּ
כְּמוֹ נִכְתֵּב מֵה גִּלְיָהוּ עַל־הַקְּרִים
רְגֵלֵי מִכְשֵׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם
מִכְשֵׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה :

Y como predicaran algunos si no fueren: embiados? como esta escripto, Quan hermmosos son los pies de losque annuncian el Euangelio de la paz, de losque annuncian el Euangelio de los bienes?

16 אֵלֶּךְ כִּי לֹא כָּל־כָּל־שְׁמִיעַ
לְבָשׁוּדָה גִּם יִשְׁעִיהוּ אָמַר יְהוָה
מִי הֵאֱמִין לְשִׁמּוֹעִתָּנוּ :

Mas no todos obedecen à l'Euangelio que I-faias dize, Sennor, quien creyó à nuestro oydo.

10. Καρδία γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην· σῶμα δὲ ἐμολογείται εἰς σωτηρίαν.

Car de cœur on croit à iustice, & de bouche on fait confession à salut.

11. Δίχα γὰρ ἡ γραφή, ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων ἐν αὐτῷ, ὁ παταγχεύεται.

Car l'Escripture dit, Quiconque croit en lui, ne sera point confus.

12. Οὐ γὰρ ἐστὶ διαστολή ἐνδαίματι καὶ ἐν ἑλλενος· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλούσιος εἰς πάντας τοὺς πτωχοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ.

D'autant qu'il n'y a point de difference du Iuif ne du Grec: car il y a vn mesme Seigneur de tous qui est riche envers tous ceux qui l'inuocquent.

13. Πᾶς γὰρ ὁ ἐν ὀνόματι κυρίου, σωθήσεται.

Car quiconque inuocquera le Nom du Seigneur sera sauue.

14. Πᾶς ὁ μὴ πτωχεύσας εἰς ὃν οὐκ ἔστι σῶσαι; πᾶς δὲ πιστεύσας ὃν οὐκ ἔστι κηρύσσειν; πᾶς δὲ ἀκέσσειν χωρὶς κηρύσσοντος;

Comment donc inuocuerent-ils celui auquel ils n'ont point creu? & comment croiront-ils en celui auquel ils n'ont point oui parler? & comment orront ils sans qu'il y ait qui leur presche?

15. Πᾶς δὲ κηρύξουσιν, εἰ μὴ ἀποσταλέντες; καθὼς γέγραπται, οἱ εὐαγγεῖοι οἱ ποδοὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ εὐαγγελίω ἐξέτελλον, καὶ διαγγέλλουσιν τὴν ἀγαθὴν.

Et comment preschera on sinon qu'il y en ait qui soyent enuoyés? ainsi qu'il est escrit, O que les pieds de ceux qui annoncent paix sont beaux, voire de ceux qui annoncent les choses bonnes.

16. Ἀλλ' οὐ πάντες ὑπακούουσιν τῷ εὐαγγελίῳ, ὡς αὐτὸς γὰρ λέγει, κύριε, τίς πιστεύσει τῇ ἀκροῇ ἡμῶν;

Mais tous n'ont pas obeï à l'Euangile: car E saie dit, Seigneur, qui a creu à nostre predication?

CAP. X.

10. Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

For with the heart man beleueth vnto righteousnes / and with the mouth man confesseth to saluation.

11. Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum non confundetur.

For the Scripture sayth / Whosoever beleueth in him / shall not be ashamed.

12. Non enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idē Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.

For there is no difference betwene the Jewe and the Grecian: for he that is Lord ouer all / is rich vnto all / that call on him.

13. Omnis enim quicumque invocauerit nomen Domini, saluus erit.

For whosoever shall call vpon the Name of the Lord / shall be saved.

14. Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?

But how shall they call on him / in whom they haue not beleued? And how shall they beleue in him / of whom they haue not heard? And how shall they heare without a preacher?

15. Quomodo verò prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, euāgelizantium bona.

And howe shall they preach / except they be sent? as it is written / Howe beautifull are the feet of them which bring glad tidings of peace / and bring glad tidings of good things.

16. Sed non omnes obediunt evangelio. Isaias enim dicit, Domine, quis credit auditui nostro.

But they haue not all obeyed the Gospel: for Isaias sayth / Lord / who hath beleued our report.

Das X. Capitel.

10. Denn so man von Herzen glaubet / so wird man gerecht / Vnd so man mit dem Munde bekennet / so wird man selig.

Thi at tror mand aff Hiertet / da bliffuer mand reitferdig / oc bekender mand met Munden / Da bliffuer mand salig.

11. Denn die Schrift spricht: Wer an ihn glaubet / wirdt nicht zu schanden werden.

Thi Scriffren siger / Huo som tror paa hannem / hand skal icke bliffue bestemmet.

12. Es ist hie kein vnterscheid vnter Iuden vnd Griechen / es ist aller zu malein Herr / reich über alle / die ihn anruffen.

Her er ineed forstel iblant Joder oc Greker / De haffue allesammen en HERR / som er rickig offuer alle dem / som paa kalde hannem.

13. Denn wer den Namen des Herrn wird anruffen / soll selig werden.

Thi at huo som kalder paa HERRENS Naam / hand skal bliffue salig.

14. Wie sollen sie aber anruffen / an den sie nicht glauben? Wie sollen sie aber glauben / von dem sie nichts gehört haben? Wie sollen sie aber hören ohn Prediger?

Men huorledis skulle de kalde paa den / som de icke tro paa? De huorledis skulle de tro paa den / om huilcken de haffue ineed hørt? De huorledis skulle de høre vden Predicere?

15. Wie sollen sie aber predigen / wo sie nicht gesandt werden? Wie denn geschrieben stehet: Wie lieblich sind die füsse dere / die den Fried verkündigen / die das gute verkündigen.

De huorledis skulle de predice / om de bliffue icke vdsende? Ige som or scressuit staar / Huor denlige er deris Joder / som forkynde Fred / de som forkynde det gode.

16. Aber sie sind nicht alle dem Euangelio gehorsam. Denn Esaias spricht: HERR / wer glaubet vnter predigen?

Men de ere icke alle Euangelio lydige. Thi Esaias saer / HERR / Huo tror vor predicken?

Capitola X.

10. Erdcem se zafstist wērij f sprawedlnosti / ale vstij wyz nānij bōwā f spasenij.

Abowiemci sercem wierza fu sprawiedlnosti / a vstij wyznānie czynia fu zbawientu.

11. Nebo prawij Piismo: Každohdoz wērij w nēho / ne bude zahanden:

Gdyż piismo powie: Wsiekę kto wien wierzy / pochanbion nie będzie.

12. Nenijs gisť rozdijsu mezy Iudem / a Njekem: neb ges den gest PAN / wssch / bohaz tē se wssiem / kcehij wyhwagij ho.

Abowiemci nienāš roznošci ani Jydā / ani Grekā / bo tenze pan wsschich bogaty iest nā wssch: E: Forzy go wywāia.

13. Každoh jagistē hdozfoli wyhwati bude Gmēno PAN / Spasen bude.

Abowiemc wssiekę Forzyby wywiał imientā PAN / siego / będzie zbawion.

14. Ale kterak budau wyhwati toho / w kterehoz newē: filis Aneb kterak wērij tomu / o kcehij nespsseli? A kterak vsslyš / bez kazatele?

Jakož tedy beda wywāti tego w kterego nie wierzyl? Jakož zas wierzate o kterym nie slyšeli? A kto vsslyš / oprocz przepowiedācie?

15. A kterak kāzati budau / nebudaui poslāni? Jakož psāno gest: Kterak krásnē noh tēch / kcehij zwēstugij pokog / kcehij zwēstugij dobre wēry.

Jakož zāstie beda przepowiedāli / seby nie byli poslāni? gdež rāf nāpisāno iest: Jakož pieknē nogi tych Foray pokog opowie dāia: Forzy opowiedāia dobre rzezy.

16. Ale ne wsschcni gsau poslūnni Euangelium. Nebo Pānāšs prawij: PAN / kdo gest wsschil slyšeni nassm?

Ale nie wsschcny osłuchali E: wānielicy / Abowiemc Esaiās mo: wi: Pānie ktož wierzyl / przepowiedāniu nāšemu?

17 מכיל הימנותא מן
משמע אנדא הי ומשמע
אנדא מן מלחא דאלהא:

La fede dunque è da l'edito, e l'edito è per la parola di Dio.

18 אלא אמר אנא דלמא
לא שמעו ויהי בקלה
ארצא נפקת ברת קלהו
ובסופיה דתביל מליוהו:

Ma dico io. Non hanno egli udito? Anzi il lor suono è andato per tutta la terra, e le lor parole infino à l'estremità del universo.

19 אלא אמר אנא דלמא
לא ידע יסדיל קומי
מושא הכנא אמר אטנכון
בעם דלא עם ובפעמי
דלא מתטבס ארצנכון:

Ma dico io. Israël non l'ha egli conosciuto? Ma se per il primo dico, lo vincerò à gelosia per una gente, che non è gente: e se comoverò ad ira per una gente solita.

20 אשענא דין אמר
ואמר דאתחיות לאילין
דלא בעאונני ואשתפחת
לאילין דעלי לא שאלו:

Dipsi Esaua prendere ardore, e dice, Io sono stato trovato da quelli che non mi cercavano: e mi son renduto manifesto à quelli che non domandavano di me.

21 לאיסריג דין אמר
דפשת ארדי יומא בלה
לית צמא דמתחרא ולא
מתטבס:

Ma contra ad Israël dice, Io ho disse tutto'l giorno le mani ad un popolo rebelle e contradicente.

1 אלא אמר אנא דלמא
דחקה אלהא לעמה חס
אף אנא גיר מן יסריג
אנא מן ורעה דאברהם
מן שרפתא דבנימין:

Io dico dunque, Iddio ha egli rifiutato il suo popolo? Non sia già: perciocchè io ancora sono israelita, del seme d'Abraham, de la tribu di Benjamin.

17 על כל האמונה משמועה
והשמועה בדבר יהוה:

Luego la fees por el oyr: y el oydo por la palabra del Chrifto.

18 כי אם אומר אני הלא
שמעו כי בכל הארץ יצא קולם
ובקעה תביל מליהם:

Mas digo yo no han oydo? antes cierto por toda la tierra ha salido la fama de ellos, y hasta los cabos de la redondez de la tierra las palabras de ellos.

19 אך אומר אני הלא ידע
ישראל משה הראשון אמר ואני
אקניאם בלא עם בגוי גבל
אכעיסם:

Mas digo yo no ha Israël venido al conocimiento? Primeramente Moysen dize, Yo os prouocaré à celos con gente que no es mia: con gente ignorante os prouocaré à ira.

20 וישעיהו זמם לאמר גדרשתי
ללוא שאלו נמצאתי ללוא
בקשני:

Item, Isaias osa dezir, Fué hallado de los que no me buscauan: manifestéme à los que no preguntauan por mi.

21 ואל ישראל אמר פדשתי
ידי כל חיום אל עס סורר
החולכים תדרך לא טוב אחר
משבתיהם:

Item, contra Israël dize, Todo el dia estendi mis manos al pueblo rebelle y contradezidor.

1 ואומר אנכי אם מאס אלהים
את עמו חלילה כי גם אני
ישראל הוא מורע אברהם
מבטח בנימין:

Digo pues, ha Defechado Dios à su pueblo? En ninguna manera, porque tambien yo soy Israelita, de la simiente de Abraham, del tribu de Ben-jamin.

17. Ἀρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς· ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ.

La foy donc est par foyir: & foyir par la parole de Dieu.

18. Ἀλλὰ λέγω, μὴ ὅτι ἤκουσαι· ἀλλ' οὐκ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν· οὐ γὰρ ἐν παντί φηγοῦσι· αὐτοὶ καὶ εἰς τὰς πύργους τῆς οικουμένης τὰ ῥήματα αὐτοῦ.

Mais (ie demande) ne font-ils point oui: ains leur son est allé par toute la terre, & leurs paroles iulques aux bouts du monde.

19. Ἀλλὰ λέγω, μὴ ὅτι ἐγνων ἰσραήλ· πρῶτος μοι οὗτος λέγει, ἐγὼ περιεζήλωσα ὑμᾶς ἐπ' ἐκ ἐθι, ὡς ἐθὶς ἀσυνέτω παραρρηγνῶ ὑμᾶς.

Mais (ie demande) Israël ne l'a il point cognu: Moysé le premier dit, Je vous prouoquerai à ialousie par celui qui n'est point peuple: ie vous esmouuerai à ire par vne nation destituee d'intelligence.

20. Ὅτι ἐπεὶ ἐδοκίμασα, καὶ λέγει, διεθλὼν τις ἐμὲ μὴ ζητῶσιν· ἐμφανὲς ἐγρόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι.

Et Esaié s'enhardit tout à fait, & dit, J'ai cité trouué de ceux qui ne me cherchoyent point: & suis manifestement apparu à ceux qui ne s'enqueroient point de moi.

21. Πρὸς δὲ τὸν ἰσραήλ λέγει, ἔλλω τὴν ἡμέραν ἐξέτιπασα τὰς χεῖράς μου παρὰ λαὸν ἀπειροῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

Mais quant à Israël, il dir, J'ai tout le iour estendu mes mains vers un peuple rebelle & contredisant.

Κ Ε Α Λ. ια'.
Λέγω δὲ, μὴ ἀπώσσω τοὺς ὅτι τοῖς λαοῖς αὐτοῖς· μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ ἰσραηλῆτης εἰμι. ὅτι ἀπὸ αὐτοῦ ἀβραάμ, Φυλῆς εἰμι.

Je demande donc, Dieu a-il debonte son peuple? Ainsi n'aduene: car ie suis aussi israelite, de la posterité d'Abraham, de la lignee de Ben-jamin.

CAP. X.

17. Ergo fides ex auditu:
auditus autem per verbum
Christi.

Then saith in by hearing / and hearing by the worde of God.

18. Sed dicæ, Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

But I demaunde / Haue they not
heard? No doubt their sounde went out
through all the earth / and their words
into the ends of the world.

19. Sed dico, Nunquid Israël non cognovit? Primus Moyses dicit, Et ego ad emulationem vos adducam in non gentem, in gentem insipientem, in iram vos mittam.

But I demand / Did not Israel
knowe God? First Moyses saith / I will
provoke you to euill by a nation that is
not my nation / & by a foolish nation I
will anger you.

20. Isaias autem audet, & dicit, Inventus sum à non quærentibus me: palam apparui iis qui me non interrogabant.

And Esaias is bolde/and sayth/I
was found of them that sought me not:
and haue bene made manifest to them
that asked not after me.

21. Ad Israël autem dicit,
Tota die expandi manus
meas ad populum non cre-
dentem, & contradicentem
mihi.

And vnto Israel he saith: All the day long haue I stretched forth mine hande vnto a disobedient / and gaine saying people.

CAP. XI.

DIco ergo : Nunquid
Deus repulit populum
suum? Absit. Nam & ego
Israëlita sum, ex semine Ab-
raham, de tribu Ben-iamin.

I demaunde them: Hath God cast
away his people? God forbid: for I al-
so am an Israelite: of the setde of Ab:ra-
ham: of the tribe of Beniamin.

An die Römer.

Das X. Capitel.

17. So kompt der Glaube auß der predig/ das predigen aber durch das Wort Gottes.

Saa kommer Troen aff predicken/ De predicken
formedelft Guds ord.

18. Ich sage aber: Haben sie es nicht
gehört? Zwar es ist je in alle Land
außgegangen irer schall/ vnd in alle
Welt ihre Wort.

Men ieg siger / Haffue de dericke hørt? Sande-
lige der er to deris liud vdgangen i alle Land / oc deris
ord i al Verden.

19. Ich sage aber/Hat es Israel nicht
erkannt? Der erste Moses spricht:
Ich wil euch eifern machen über dem/
das nicht mein Volck ist/ vnd über ei-
nem vnverständigen Volck wil ich
euch erzürnen.

Men ieg siger / Kende Iſrael det icke? Den førſte Moſe ſiger / Jeg vil gøre eder midtære paa dem / ſom ere icke mit Folk / oc ieg vil fortrøne eder paa iſtforſtandigt Folk.

20. Jesaias aber darff wol so sagen:
Ich bin erfunden von denen/ die
mich nicht gesucht haben/ und bin er-
schienen denen/ die nicht nach mir ge-
fragt haben.

De Esaias tør vel saa sige / Jeg er funden aff
dem / som mig icke søgte / oc ieg er obenbarer saar
dem / som icke spurde effter mig.

21 Zu Israel aber spricht er: Den ganzen tag habe ich meine Hände außgestreckt / zu dem Volck / daß sie nicht sagen lasset / vnd widerspricht.

Men hand siger til Ifrael / Jeg vdreete mine
Hender den ganſte dag / til det Folk / ſom icke vil
lade ſig ſige / oc ſiger imod.

Das XI. Capitel.

So sage ich nun: Hat denn
Gott sein Volk verstoßen? Das sey
ferne. Denn ich bin auch ein Istraclit-
ter/von dem Samen Abraham/aus
dem Geschlecht Ben Samin.

Ma siger ieg nu / Haffuer da Gud forskudet sig
Guldet? Der vere songt fra. Thi ieg er oc en Israe-
litter / aff Abrahams Sæd / aff Ben Jamins Elect.

К Кзизману.

Kapitola X.

17. Protoż wijra z slyffenij/
a slyffenij strze Slowo Kry-
slowo.

Wiać a tedy jest; słuchania / &
słuchanie przez słowo Boże.

18. Ale prawijmŕ / zdali gŕsau
neŕŕoŕŕeli? An zagisŕ powŕŕŕ
zemŕ roznŕŕ ſe zwuŕ gegich / a
aŕ do kontŕn okreŕŕŕu zemŕ /
ŕlowa gegich.

Nie powiedam / zali me styżes
 li? / A owsem na wstyżę się i temie
 wyszedł / głos ich / y na kończyły
 świątą słowach.

19. Ale prawijm: **I**daliz gest
nepoznal lid Izrahelskij. Ano
prwnij z nich **M**orjijse / **F**ell:
Jak zjawisli was p^riwedu strze
Narod k^res^choj nemate za lid/
a popudj was k^r h^rewu strze
Lid blaznir^h.

Lecz powiedam / zali Izrael
 nie poznał Boga: Płewychyż
 jest mowa: Ja was poruczę i za-
 drożę przez naród Egiptu nie jest
 narodem / przez naród mroczny
 mój zganieł was.

20. Tež Vžanáš sinžle nřu-
wř / a diř : Nalezem gřem od
řech / kř: řiř mne nehledati /
žgeroně gřem se okřžal řem kř
řiř se na mne neptati.

Aż się bierze śmiałość y
 mowi: Jestem na: sion od tych
 którzy mnie szukał: a żałam się
 iż tym którzy się o mnie nie
 pytali.

27. Ale k Lidu Zrahejske
mu dij: Cejch den wztahowal
gsem ruce mē k Lidu / kterž
mnē newěřij / ale odporný
gešt.

A przecięm Izraelowi mówi:
Przez cały dzień rozszerzali ręce
moje do ludu nieposłusznego y
odpornego.

Capitola XI.

Motoj prawosim: Idali
 gest Błh zawrhl i
 swuog? Nikoli. Neb y nā
 rahelst gsem / z semene Abra-
 hamowa / z pokolenij Berna-
 minowa.

S Onie chedy / iale Bog odr
 znił lud swoy / Wie day tego
 Boże / Abowiemś y iam tey / Is
 raelcy / iem / z plemienia Abraas
 mowego / z pokolenia Beniamin
 nowego.

2 לא דחק אלהים את עמו
אשר מקדם ידעו הלא ידעתם
באלהיו מה מדבר הכתב באשר
מתפלל אל יהוה על בני ישראל
לאמר :

Non ha Iddio rifiutato il suo popolo, il quale egli ha uenuto davanti conosciuto. Non sapete voi quel che la Scrittura dice d'Eli? come egli domanda a Dio contra Israel, dicendo.

3 מרי לבניך קטלני
ולמדבחקי סחפו ואנא הו
בלחדי אשתחרת ובציו
לנפשי :

Signore, essi hanno ammazzati i tuoi Profeti. & hanno uisitati i tuoi altari, & so son testato solo, e cercano di togliermi la vita.

4 ואתאמר לה בגלגל
היא שבתת לנפשי שבכא
אלפיו גברו אליו דעו
בירכיהו לא פרכו ול
סגרו לבבלא :

Ma che gli dice la diuina risposta? Io m'ho riserbato sette mila huomini che non hanno piegato il ginocchio a Baal.

5 הכנא את פרכא הנא
שרכנא הו אשתחר ב
גביתא דטיבותא :

Così dunque ancor nel tempo presente ci sono alcune reliquie secondo l'elezione gratuita.

6 או דין בטיבותא ל
הנא מן עבדא ואו ל
טיבותא לא איתנה
הנא מן טיבותא ואו לא
עבדא לא איתנה עבדא :

Es egli è per gratia, non è piu per opere: altrimenti la gratia non è piu gratia. Ma s'egli è per opere, già non è piu gratia: altrimenti l'opera non è piu opera.

7 מנא הכיל הי דבכא
הוא יסביל ל אשכח
גביתא דין אשכח
שרכנא דין אשתחר ב
בלבדו :

Che cosa dunque? Quello che Israel cerca, non l'ha conseguito: ma l'elezione l'ha conseguito, & il resto è stato indurcito.

8 איכנא דכתיב דיהב
להו אלהא רוחא מ
מדבריה ואניא דל
לבריהו בהיו ואניא דלא
ישמעון עדמא לוימא
דיומא :

Si com'è scritto. Iddio ha dato loro uno spirito di stupore, occhij da non vedere, & or ecchie da non udire, infino al giorno d'oggi.

2 לא מאס אלהים את עמו
אשר מקדם ידעו הלא ידעתם
באלהיו מה מדבר הכתב באשר
מתפלל אל יהוה על בני ישראל
לאמר :

No ha Dios desechado su pueblo, al qual antes conoció. O no sabeys que dize de Elias la Escripura, como hablando con Dios dize contra Israel.

3 יהוה את נביאיך הדגו בחרב
ואת מצבותיך הרסו ואות
אני לבדי ובקשו את נפשי
לקחתה :

Sennor, á tus Prophetas han muerto, y tus altares han minado, y yo he quedado solo y procuran matarme.

4 כ"הם מה אומר לו דבר
יהוה השארתו בישראל שבעת
אלפים איש כל הברכים אשר
לא כרעו לבבל :

Mas que le dize la diuina respuesta? Yo me he dexado siere mil varones que no han doblado las rodillas delante de Baal.

5 כן גם בעת הולאת שארית
במבחר התחנה היתה :

Ansí tambien en este tiempo han quedado reliquias por la elecion graciosa de Dios.

6 ואם בתחנה איננה עוד
מפעלים או התחנה איננה עוד
תחנה ואם מפעלים או איננה עוד
מתחנה או הפעל איננו פעל עוד :

Y si por gracia, luego no por las obras: otramamente la gracia ya no es gracia: (y si por las obras ya no es gracia, otramamente la obra ya no es obra.)

7 ומה זאת אשר מבקש ישראל
אותה לא אחז אל המבחר
אחזה ונאחרים כה :

Pues que? Lo que buscava Israel, aquello no ha alcançado, mas los electos lo han alcançado: y los de mas fueron cegados.

8 כמו נכתב כ"נסך עליהם יהוה
רוח תרדמה ונתן להם עינים ולא
יראו אזנים ולא ישמעו עד
היום הנה :

(Como esta escripto, Dioles Dios espiritu de remordimiento, ojos conque no vean, y oydos conque no oygan,) hasta el dia de oy.

2. Οὐκ ἀπαώσατο ὁ θεὸς τὸν λαόν
αὐτοῦ ὅτι συνέγνω, ἡ σὺν αἰδέσει
ἡλίου τὴν λέξιν ἡ γραφή; αἵς ἐκ τούτο
χαίρει τὸ πῶς κατὰ τὴν ἰσχυρίαν, λέ-
γει.

Dieu n'a point debouté son peuple, lequel il a auparavant connu. Ne savez-vous pas que l'Esriture dit d'Eliet comment il fait requeste à Dieu contre Israel, disant.

3. Κύριε, τὸς προφήτας σου ἀ-
πέκτισας, καὶ τὰ θυσιαστήρια σου
κατέσκαψας, καὶ γὰρ ἐπελείφθην
μόνος, καὶ ζητῶσι τὴν ψυχὴν
μου;

Seigneur, ils ont tué tes Prophetes, & ont démolí tes autels: & ie suis demeuré moi seul, & si t'achènt à m'offrir la vie.

4. Ἀλλὰ τί λίγ' αὐτῷ ἡ χρημα-
τισμός; κατέλιπον αὐτῷ ἑπτὰ
χιλίους ἄνδρας, οἵτινες σὺν ἡκα-
ψαντοῦ τῇ βάδι.

Mais que lui fut-il répondu de Dieu? le me suis réservé sept mille hommes, qui n'ont point ployé le genouil deuant Baal.

5. Οὗτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν και-
ρῷ λείμμα καὶ ἐκλογὴν χάριτος
μένει.

Ainsi donc aussi au temps present il y a du residu selon l'election de grace.

6. Εἰ δὲ χάρις, σὺν ἐστὶ ἐργον·
ἐπεὶ ἡ χάρις σὺν ἐστὶν ἔργον, καὶ
εἰ δὲ ἐργον, σὺν ἐστὶν χάρις· ἐπεὶ
τὸ ἔργον, σὺν ἐστὶν ἐργον.

Que si c'est par grace, ce n'est plus par les œuvres: autrement, grace n'est plus grace: mais si c'est par les œuvres, ce n'est plus par grace: autrement œuvre n'est plus œuvre.

7. Τίδω; ὁ πρὸς τὴν ἰσχυρίαν,
τὸν σὺν πέτυχεν, ὁ δὲ ἐκλογὴν ἐ-
πέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπαυρῶνται.

Quoi donc? ce qu'Israel est apres à chercher, il ne l'a point obtenu, mais l'election l'a obtenu, & les autres ont esté endurcis.

8. Καθὼς γέγραπται, ἐδώκεν αὐ-
τοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατὰ ἐξουσίαν, ἐφ-
παλμῶς τὸ μὴ βλεπεῖν, καὶ τὸ μὴ
ἀκούειν· ὥς τῆς ὁμμερῆς ἡμετέρας.

Ainsi qu'il est escript, Dieu leur a donné un esprit aslopi: & des yeux pour ne point voir, & des oreilles pour ne point ouir iusqu'à iour present.

CAP. XI.

2. Non repulit Deus plebem suam quam præcivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quemadmodum interpellat Deum ad verbum Israël, (dicens.)

God hath not cast away his people which he knew before. Knowe ye not what the Scripture saith of Elias; how he maketh request unto God against Israel, saying.

3. Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & querunt animam meam.

Lord, they have killed thy Prophets, and digged downe thine altars: and I am left alone, and they seek my life?

4. Sed quid dicit illi divinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua Baal.

But what saveth the answer of God to him? I have reserved unto my selfe seven thousand men, which have not bowed the knee to Baal.

5. Sic ergo & in hoc tempore reliquæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

Even so then at this present time is there a remnant through the election of grace.

6. Si autem gratia: iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia, (si ex operibus, iam non est gratia, quoniam opus id non est opus.)

And is it be of grace: it is no more of works: or els were grace no more grace: but is it be of works it is no more grace: or els were works no more works.

7. Quid ergo? quod quærebat Israël, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri verò excæcati sunt.

What then? Israel hath not obtained what he sought: but the election hath obtained it, and the rest have bene hardened.

8. Sicut scriptum est: Dedit illis Deus spiritum computationis: oculos, ut non videant: & aures, ut non audiant usque in hodiernum diem.

According as it is written: God hath given them the spirit of slumber: eyes that they should not see: and ears that they should not hear unto this day.

An die Römer.

Das XI. Capitel.

2. Gott hat sein Volk nicht verstoßen / welches er zuvor versehen hat. Oder wisset ihr nicht / was die Schrift sagt von Elia? Wie er tritt für Gott wider Israel. Und spricht:

Sud haßte ich forstet sie Gold / hüllet hand tilforn haßte forset. Eller vide i icke / huad Scriften siger om Elia? Huorledis hand gaar frem saar Gud mod Israel / oc siger.

3. HERR / sie haben deine Propheten getödtet / vnd haben deine Altar aufgegraben / vnd ich bin allein überblieben / vnd sie suchen mir nach meinem Leben.

HERR De haßte ihieslaget dine Propheter / oc de haßte opgraffuer dine Altare / oc ieg er alene offuerbleuen / oc de søg effter mit Liff.

4. Aber was sagt im die Göttliche Antwort? Ich habe mir lassen überbleiben sieben tausend Mann / die nicht haben ihre Knie gebeuget für dem Baal.

Men huad siger det guddommelige gensvar til hannem? Jeg loed mig offuerbliffue sin tusinde Mand / som icke bøynede deris knæ saar Baal.

5. Also gehets auch jetzt zu diser zeit / daß dennoch etliche bleiben nach der Wahl der Gnaden.

Saa gaar det oc nu paa denne tid / mer disse offuerbleffue / effter naadens Vduelsse.

6. Ist aber auß Gnaden / so ist nicht auß verdienst der Werck / Sonst würde Gnade nicht Gnade sein. Ist aber auß verdienst der Werck / so ist die Gnade nichts / Sonst were verdienst nicht verdienst.

Men er det affnaade / da er det icke aff Gerningers fortienste / Ellers bleffue naade icke naade. Men er det aff gerningers fortienste / da er naaden intet / Ellers vaare fortienste icke fortienste.

7. Wie denn nun? Das Israel suchet / das erlanget er nicht / die Wahl aber erlanget es / Die andern sind verstoßt.

Huorledis da nu? Det Israel søger / det saar hand icke / Men Vduelsse saar det / De andre ere forherdede.

8. Wie geschrieben stehet: Gott hat ihnen gegeben einen erbitterten Geist / Augen daß sie nicht sehen / vnd Ohren daß sie nicht hören / biß auff den heutigen tag.

Ike som seffuit saar / Gud gaff dem en genstridig Aand / øyen at de icke see / oc øren at de icke høre / indtil denne dag.

K Kismannom.

Kapitela XI.

2. Ne zawrhił gest Buoż lidu swęho / kteryż gest pędzi wędzi. Dali niewište co dij pismo o Eliášowi / kterał se modlił Boga proti lidu Izraelskemu / řka:

Wie odrůdili Bog Indu swęgo Kroy on przed tym poznal / Dali niewište co dij pismo o Eliášowi / kterał se modlił Boga proti lidu Izraelskemu / řka:

3. PANE / Prorocy twę gśau smordowali / a Altare twę zbořili? Já pak žuosťal gśem sám / a hledaťi bržiwotij mę ho.

Pante prorok twote pobili / y oltraze thwote poborzyli / a Altare sam zosťal / y hledaťi duže moicy.

4. Ale co pak dij gemu od powěd Boží? Žiřawil gśem sobě sedm Tisic mužů / kteryž neskľnli se před Bālem.

Ale což mu odpowědžano od Boga? Žostawilem sobie sedm tisíc mužů / kteryž nie skľnli před obrazem Bālowym.

5. A protož tak gest y w tom to řasu / ostatkowě wedle wny wolenij miłosťi Boží spase ni gśau.

Takže tedy y cjasu tego řstalo sie to zostawienie poźins wybrak nia z kľsti.

6. A poněwadž miłosťi Boží / gij ne z skutkowě Gĩnalk miłosťi / gij neni miłosťi. Pak kľi z skutkowě / gij neni miłosťi. Nebo tak skutek / gij neni skutek.

Ale st z kľsti / st z nte z wčynkowě / bo inakčey / kľsti in z nte kľsti / Ale st z wčynkowě / in z nte kľsti / bo inakčey / wčynk in z nte kľsti wčynkem.

7. Což řebda? Čehož hľdal lid Izraelsk / toho gest nedostel: ale wnywolenij gest dostlo / gini pak oslepeni gśau.

Což řebdy? Čego Izraelsk řka tego nie dostal / ale wybrank dostali / a drudy z kľstami nte.

8. Jakož gest psāno: Že dal gim Buoż ducha řřenij: oči / aby newiděli / a ušy aby nelyřli / až do dnešnijho dne.

Jako řest napřsano: Dal im Bóg duch řřecenia / oči aby nie widžali y ušy aby nie řlyřali / až do dñšnijho dnia.

21

וַיְדַוְד אֶמֶר יְהוָה שָׁלַחנִים לְפָנֵיהֶם
לֵבָח לַמֶּלֶךְ לְשִׁלּוּמִים :

Y Dauid dize, Sea les buelta su mesa en lazo,
y en red, y en trompeçadero, y en paga.

10 תַּחֲשֹׁכָה עֵינֵיהֶם מִדְאוֹת
מִתְנִיֵהֶם תְּמִיד הַמַּעַד :

Sus ojos sean escurecidos para que no vean:
y agouiales siempre el espinazo.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַנֶּגֶב לְנֶפֶל
חֲלִילָה כִּי־אֲנִי בְּעֵלְתָם הִישָׁעָה
הִיא לָעוֹרִים לְקִנְיָתָם :

Digo pues, trompecaron luego de tal manera, que cayessen del todo? En ninguna manera mas por la cayda de ellos vino la salud à las Gentes para que por ellas fuessen prouocados à celos.

12 וְנָתַם עֲלֵיכֶם הוֹר וְעֶשֶׂה
הָעוֹלָם הַיּוֹם וּמִתְחַתְּכֶם הַמּוֹר
הַגָּדוֹל כַּמָּה יוֹתֵר מִלֵּאָם :

Y si la cayda deellos es la riqueza del mundo, y el menoscabo deellos la riqueza de las gentes, quanto mas lo sera el henchimiento deellos?

13 וְלָכֶם תִּגְזֹרִים אֵימָר אֲנִי
וּבְהוֹרֹתֵי שְׁלִיחַ תִּגְזֹרִים אֶת—
כְּרֹגְתִי מֵאֲדִיר :

Porque (à vosotros digo gentes) en quanto à la verdad yo soy Apostol de las Gentes, mi ministerio honro.

14 או"י אִם אֶקוּיָה אֶת־בְּשָׁרִי
וְאֹשִׁיעַ אֶחָדִים מִקִּצָּתָם :

Si en alguna manera prouocasse à çelos à mi nacion, y hiziesse saluos algunos de ellos.

וְנִיחָם מֵאֲדָרְסָם חֲלִיפַת הָעוֹלָם
מֵהַ פֶּלֶקַח בִּי—נָחָם חֲנִיָּים
מִמֵּתִים :

Porque si el desechamiento de ellos es la reconciliacion del mundo, que sera el recibimiento de ellos, si no vida de los muertos?

106.

Et Dauid dit, Que leur table leur
soit tournée en piège & en tresbuche-
ment, & ce pour leur retribution.

Que leurs yeux soyent obscurcis
pour ne point voir:& courbe continuel-
lement leur dos.

Mais ie demande, Ont-ils choppé pour tresbucher : Ainsi n'aduene: mais par leur cheute le salut est aduenu aux Gentils, pour les prouoquer à ialousie.

Or si leur chute est la richesse du Monde, & leur diminution la richesse des Gentils ; combien plus le sera leur abondance ?

Car ie parle à vous, Gentils, entant
certes que ie suis Apostre des gentils, ie
ren honorable mon miniftre :

Pour voir si en quelque façon ie puis
prouoquer ceux de ma chair à ialousie,
& en sauuer quelques vns.

Car si leur réedification est la réconciliation du monde, quelle sera leur réception, sinon vie d'entre les morts ?

9. Et David dicit, Fiat men-
facorum: in laqueum & in
captionem, & in scandalum,
& in retributionem illis.

And David saith / Let their
table be made a snare, and a net, and a
stumbling block / even for a recompen-
se unto them.

10. Obscurentur oculi eo-
rum ne videant, & dorsum
eorum semper incurva.

Let their eyes be darkened / they see
not / and bowe downe their backe ab-
wayes.

11. Dico ergo, Nunquid
sic offenderunt ut caderent?
Abfit. Sed illorum delicto,
salus est Gentibus, ut illos
emulentur.

I demaunde them / Have they flun-
bled, that they should fall? God forbid:
but through their fall saluation cometh
vnto the Gentiles / to prouoke them to
follow them.

12. Quod si delictum illo-
rum diuitia sunt mundi, &
diminutio eorum diuitia
Gentium: quanto magis ple-
nitudo eorum?

Wherefore if the fall of them be the
riches of the worlde / and the dimini-
shing of them the riches of the Genti-
les / howe much more shall their abun-
dance be?

13. Vobis enim dico Gen-
tibus, quoad quidem ego
sum Gentium Apostolus,
ministerium meum hono-
rificabo.

For in that I speake to you Genti-
les / in as much as I am the Apostle of
the Gentiles / I magnifie mine office.

14. Siquo modo ad amu-
landum prouocem carnem
meam, & saluos faciam ali-
quos ex illis.

For if by any means I might
prouoke them of my flesh to follow the /
and might saue some of them.

15. Si enim amissio eorum,
reconciliatio est mundi: que
assumptio, nisi vita ex mor-
tuis?

For if the casting away of them be
the reconciling of the worlde / what shall
the recouering be / but life from the dead?

9. Vnd David spricht: Laß ihren
Tisch zu einem Strick werden / vnd zu
einer Verückung / vnd zum Erger-
niß / vnd ihnen zur vergeltung.

De David siger / Lad deris Dore bliffue Al en
Snare / oc til en feide oc til en forargelse / oc dem selff
til Betalninge.

10. Verblende ihre augen / daß sie
nicht sehen / vnd beuge ihren rücken alle-
zeit.

Forblinde deris eyen / at de skulle icke see / oc bøye
al tid deris Rig.

11. So sage ich nun / Sind sie da-
rumb angelaußen / daß sie fallen sol-
ten? Das sey ferne. Sondern auß
ihrem fall ist den Heiden das Heil wi-
dersfahren / auff daß sie denen nacheif-
fern sollten.

Saa siger ieg nu / Erbe de der saare paa / at de
skulde falde? Der vere langt fra. Men aff deris Fald
er Sal. ihed vederfaaren Hedningene / Paa det at de
skulde vere nielckere effter dem.

12. Denn so ihrer Fall der Welt
Reichthum ist / vnd ihr schade ist der
Heiden Reichthum / Wie vil mehr
wenn ihr zahl voll würde?

Thi at er deris Fald Verdens Rigdom / oc deris
Skade er Hedningens rigdom / Huor meget mere
om deris tal bleffue fullt?

13. Mit euch Heiden rede ich. Denn
dieweil ich der Heiden Apostel bin /
wil ich mein ampt preisen.

Mer eder Hedninge taler ieg / Effterdi ieg er
Hedningens Apostel / da vil ieg prise mit Embede.

14. Ob ich möchte die / so mein fleisch
sind / zu eiffern reißen / vnd irer etliche
selig machen.

Om ieg kunde drage dem til nielckhed / som ere
mit kød / oc gøre nogle salige aff dem.

15. Denn so irer verlust der Welt ver-
söhnung ist / was were das anders /
denn das leben von den todten ne-
men?

Thi at er deris fortabelse Verdens forligelse / Huad
vaare der ander / end at tage Liffuit aff de døde?

9. A Dawid dij: Budz
Stół gegich pzed nimi za osh-
vlo / ał polapenij gich / ał po-
horssenij / y k odpłacenij / z kę-
gim.

A Dawid mowi: Niechaj im
bedzie stol ich nielko kłoda / y za-
łdki / y otracenia / y rowney nas-
grody.

10. Oci gegich at gśau zati
mijny / ał newidh / a hřbet ge-
gich nakłonię w zdycty.

Niech z kłonię beda ocy ich
aby nie przyrzeli / a stures z kł-
dy grzbię ich.

11. Protoż prawim: Dali
gśau zide tak kłsti / aby zela
padli? Niekoli. Ale gegich kie
smutij spalenij stalo se Poha-
nium / aby gich w tom nāsie-
dowali.

Mowle tedy: A z kł otraci
aby padli? Nie day tego Boże /
ale przez ich przestęstwo stalo
se zbawienie poganem / dla the-
go aby ie wzrusyli ku zaydrości.

12. Bessilze kłsmutij gegich
gest zbozij Swęta / a gegich
vniemissenij gest zbozij Poha-
nium / tijn wice pinost ge-
gich?

A kłsti ich przestęstwo test
bogactwem światu / a vniemysse-
nie ich bogactwem poganom / tak
koż daleko wiecey bedzie ich nās-
pelnięcie.

13. Wam zagistę prawim
pohanium / pokudż gśem Apo-
stolem Pohanstom / posluho-
wanię mę welcbiti budu.

Abowiem powiedani wam po-
ganom / ilem iest Apostolem po-
ganom / iż ia vrsad moy zacyym
zynie.

14. Zdobnych kłrat k nāsle-
dowanię mohl popuditi kł-
mę / ał spalenij priwesi nēkterę
z nich.

Testiżbych kłorym sposoben:
pobudził ku zaydrości powino-
wate moie / y zachował niekterę
nich.

15. Neb ponēwādż zawrže-
nij gegich gest smutienij swętar-
co pał bude ginęho gegich zaje-
přigeti / neż żywot z mrtwyche

Abowiem testi odrzuęenie ich
iest ziednanię świata / i kłie bedzie
przywiecie / iedno żywot z mrt-
wych?

י

16 וא דיו רישיתא קדישא
אך גבילתא ואן עקרה
קדיש הו אך סוכא :

*Donc se le primitie son sainte, ancor
la massa e santa : e se la radice e santa,
sono santi ancora*

17 ואן מן סוכא אתפשח
ואנת דויתא אנת דכר
אתעצמת בדוכיתיהן
והוית שותפן לעקרה
ולשומנה דויתא :

*Che se alcuni de rami si son rotti, e tu
che eri oliuastro, sei stato innestato in luogo
d'essi, e fatto partecipe de la radice, e
de la grassezza de l'oliu.*

18 לא תשתכח על סוכא
או דיו משתכח אנת לא
הנא אנת שקיל לא לעקרה
אלא הו עקרא שקיל לך :

*Non ti gloriar contra rami, che se ti
glorij, non portis contra la radice, ma la
radice porta te.*

19 וכבר תאמר דסוכא
דאתפשח דאנא בדוכיתיהן
אתעצם :

*Hortu dirai, I rami si son rotti, ac-
cioche io si fossi innestato.*

20 שפיר הליו מטול דלא
הימנו אתפשחו אנת דיו
בהימנותא קמת לא
תתרים ברענך אלא דחל :

*Ben dicti, essi si son rotti per l'incre-
dulita, e tu stai saldo per la fede : non ti
leuare in superbia, ma sta in timore.*

21 וא אלהא גיר ער
סוכא דמן כינהין לא חס
דלמא אך לא עלך
יחוס :

*Perche se l'adio non ha perdonato a i
rami naturali guarda che non auenga,
che no anco este perdoni.*

22 חוי הקיר בסיוותה
וקשיותה דאלהא על
אילין דנפלו קשיותה
עליך דין בסיוותה ואן
תקנא בה בבסיוותה ואן
לא אך אנת תתפשח :

*Vedi dunque la benignità e la seuerità
di Dio. La seuerità in quelli che son
caduti : e la benignità in te, se tu perseue-
ri ne la sua benignità : altrimenti tu an-
cora sarai tagliato.*

י

16 ואם הבכור קדוש הוא גם
העדרים ואם תשך קדוש גם
האמיר :

Y si el primer fruto es sancto, tambien lo se-
ra el todo y si la rayz es sancta, tambien lo seran
los ramos.

17 ואם אחדים מאמירים
גשברו ואנת בהיותך וית השדה
גשתלת בהם וחבר שך ושמן
הוית גהייתך :

Y si algunos de los ramos fueron quebrados
y tu siendo azebuche has sido enxerido en lugar
de ellos, y has sido hecho participante de la rayz
y de la grossura de la oliua.

18 אל תתהלל על האמירים
ואם תתהלל אינך סוכל את
השך ביהם השך סוכל אותך :

Not te jactes contra los ramos : y si te jactas
sabe que no sustentas tu a la rayz, si no la rayz a ti.

19 ואומר אנת גשברו האמירים
להשתל אחי :

Diras pues, Los ramos fueron quebrados pa-
raque yo fuesse enxerto.

20 היטב על כי לא האמינו
גשברו ואנת בהימנותא קמת אל
תהי חכם בעיניך ביהם ידא :

Bien por su incredulidad fueron quebrados
mas tu por la fe estas en pie : no te en soberuezcas
antes teme.

21 ואם יהיה לא חמל על
האמרים אשר בדרך הטבע
הפח פו גם עליך לא יחמל :

Que si Dios no perdonò a los ramos natura-
les, a ti tampoco no perdòne.

22 וראה גם את טוב וגם את
מאוס האלהים באלה אשר
נפלו את המאוס ועליך את
הטוב אם תעמד בטוב ואם
לא גם את תאמר :

Mira antes la bondad, y la seueridad de Diòs
la seueridad ciertamente en los que cayeron : mas
la bondad (de Dios) en ti, si permanecieres en la
bondad : otramente tu tambien seràs cortado.

יא.

16. Εἴτε ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ
φύλλον καὶ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ
κλάδοι.

Or si les premices sont saintes, aussi
est la masse : & si la racine est sainte,
aussi sont les branches.

17. Εἰ δὲ πῶς τῶν κλάδων ἕνα
κλάδοισιν, οὗ δὲ ἀγριέλαιου ὡς
ὁικονομίας ἐν αὐτοῖς, καὶ συγ-
κοινωνεὶς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πατρῴ-
ου ἑλαίας ἐστίν.

Que si quelques vnes des branches
ont esté retranchées : & toi qui estois o-
liuier sauvage, as esté entee en la place
d'icelles, & as esté fait participant de la
racine & de la graisse de l'oliuier.

18. Μὴ καυχώμεθα τῶν κλάδων,
οἱ δὲ καυχώμεθα, οὐδὲ τῶν ῥί-
ζων βασιλεύς, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ.

Ne te glorifie point contre les bran-
ches : que si tu te glorifies, ce n'est pas
toi qui portes la racine, mais c'est la ra-
cine qui te porte.

19. Ἐγὼ δὲ, ἐξ ἑλαιόδενου εἰ
κλάδος, ἢ αὐτὸν ὁικονομίας.

Or tu diras, les branches, ont esté re-
tranchées, aîn que i'y fusse enté.

20. Καλῶς. καὶ ἐπεὶ ἐξ ἑλαιό-
δενου οὐδὲ τῶν πρὸς ἑσέως, καὶ ἰ-
ψηλοφροσύνη, ἀλλὰ φέβου.

C'est bien dit, elles ont esté retran-
chées par incredulité, & tu es debout par
foy : ne t'élève point par orgueil, mais
crain.

21. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν
κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μετὰ τὸ
δὲ σε φείσεται.

Car si Dieu n'a point épargné les
branches naturelles, garde qu'il n'adui-
cenne qu'aussi il ne t'épargne point.

22. Ἴδε ὡς χρηστότητι καὶ ἀπο-
κριμαίαν τῶν ἐπὶ μὲν τὸς πασίν,
ἀποκριμαίαν ἐπὶ δὲ σε χρηστότητα,
ἐὰν ἐπιμείνης τῇ χρηστότητι ἐπὶ
καὶ οὐ κατακτείνῃ.

Regarde donc la benignité & la se-
uerité de Dieu : aïlvoir la seuerité, sur
ceux qui sont tresbushés : & la benig-
nité enuers toi, si tu perseueres en la be-
nignité : autrement tu seras aussi coupé

CAP. XI.

16. Quod si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami.

For if the first fruiten be holy / so is the whole lump: and if the roote be holy / so are the branches.

17. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster es, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis olivæ factus es.

And though some of the branches be broken off, and thou being a wild olive tree, wast grafted in for them, and made partaker of the root, & fatness of the olive tree.

18. Noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris: nō tu radicem portas, sed radix te.

Boast not thy self against the branches: and if thou boast thy self, thou bearest not the roote: but the roote thee.

19. Dicis ergo: Fracti sunt rami, ut ego inferar.

Then wilt say thou / The branches are broken off, that I may be grafted in.

20. Bene: propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.

Well: through unbelieve they are broken off, and thou standest by faith: be not high minded, but feare.

21. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat.

For if God spared not the natural branches, sake heede: lest he also spare not thee.

22. Vide ergo bonitatem & severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanferis in bonitate, alioquin & tu excideris.

Beholde therefore the bountifullnesse & severitie of God: toward the which have fallen / severitie: but toward thee / bountifullnesse: if thou continue in his bountifullnesse: or els thou shalt also be cut off.

Das XI. Capitel.

16. Ist der Anbruch heilig / so ist auch der Reig heilig / vnd so die Wurzel heilig ist / so sind auch die Zweige heilig.

Er Meier heilig da er oc Denen heilig / De er Roden heilig / da ere oc Grenene heilig.

17. Ob aber nun etliche von den Zweigen zubrochen sind / vnnnd du / da du ein wilder Delbaum warest / bist vnter sie gepfropffet / vnd theilhaftig worden der Wurzel vnd des Safts im Delbaum.

De om nu noge aff Grenene ere sonderbrudne / oc du / der du vaast it vilt Olte, træ / est poder iblant dem / oc est bleffuen belactig i Olte træns roed oc vedste.

18. Sorühme dich nicht wider die Zweige. Khümeß du dich aber wider sie / so solt du wissen / daß du die Wurzel nicht trägest / sondern die Wurzel träget dich.

Saa rose dig icke mod Grenene. Men roser du dig mod dem / Da skalstu vide at du bær icke roden / men roden bær dig.

19. So sprichst du / die Zweige sind zubrochen / daß ich hinein gepfropffet würde.

Saa siger du da / Grenene ere sonderbrudne / at ieg skulde podis der ind.

20. Ist wol geredt / sie sind zubrochen vmb ihres vnglaubens willen / Du stehest aber durch den glauben. Sey nicht stolz / sondern fürchte dich.

Der er vel sagd. De ere sonderbrudne for deris vantro stuld / De du staar formedelt Troen. Der icke Hoffmodig / men frycte dig.

21. Hat Gott der natürlichen Zweigen nicht verschonet / daß er villeicht dein auch nicht verschone.

Haffuer Gud icke spare de naturlige Grene / At hand maa vel se oc icke skal spare dig.

22. Darumb schau die gute vnnnd den ernst Gottes. Den ernst an denen / die gefallen sind / die gute aber an dir / so ferne du an der gute bleibest / Sonst wirst du auch abgehauen werden.

Der saare see Guds godhed oc strengthed / Strengthed mod dem / som er faldne / De godheden mod dig / Saa fremt som du bliffuer i godheden / Ellers bliffuer du oc affbuggen.

Kapitola XI.

16. Gestilze priwotiny swarē glau / takē swarē gē wssceke / nich possle: a gestli kofen swa / ty / tchdy y ratolesti swarē glau.

A iasli pīworodztwa sū swiet / te / testci swiete y zādżakanie / A iasli kofcen swiet / test / tedy tej y gālazki.

17. Ač nekterē ratolesti glau vsmen / ty pak byw planau Olswau / stypen gsh mezy nē / a včinen gsh autastnijem ko / tenej tučnosť Olmy:

A iasli sie nekterē gālazki wys / lamaly / a tch bywac psona olma / mīsto / ich testē wsscepton / y zskates sie včestnijem kofcen / y tustkości olmy.

18. Nechlu bīz se proti rato / lestem: Pakli se chlubijs / ne / ty kofen nējs / ale kofen tebe.

Ale chlubi se przeciw gāla / zki / bo testi se chlubijs / nie ty / kofcen nējs / ale kofcen tebe.

19. Pakli dijs: Vsmen glau ratolesti / abych yā byl wstypen.

Neczeš tedy: Wylamāne sū / gālazki / abym tū byl wsscepton.

20. Dobře prawijs: pro ne / wtru vsmen glau / ale ty wtr / rau stogijs. Nējmīslęz tch / da wysce o tobē / ale bog se.

Dobrze / przez niewiārę wyla / miane sū / a ty przez wiārę stoj / A te wy nożę sie / ale sie boy.

21. Neb ponēwadž Buoh Ratolestem pīroženym nēod / pustil / hleč atby snad y tobē nēod pustil.

Abowiem test Bog przyrod / zonym gālażkam nie przepuści / a takoj tobie przepuści.

22. A protož znamenay do / brotu a zūfiwoßi Božij: Pro / ti tēm zagisē křtīj padli / zuo / fiwoßi: ale k tobē dobrotu Bo / ži / ač budesli trwatt w dobro / tē / ginā y ty wyčat budes:

Obāč tedy dobroć y skogość / Božā / przeciwko tym křtīj w / padli / skogość / a przeciwko tobie / dobroć / icli byś trwał w dobro / ci / bo inaczey ty będzies wyčat.

23 והגנו או לא יקונו
בחסירות הימנותיהן או
הגנו יתעצמו מלכת גיר
אלה דתוב יטעס אגון :

*E quegli à l'incontro, se non percuo-
raranno ne l' incredulità, saranno inne-
stati : perciocche Iddio gli può innestare di
nuovo.*

24 או גיר אנת דמו ונתא
אנת דברא הו דככנר
אנתפשתת ודלג בכנר
אנתעצמות בותא טבא
כמא דכל הגנו או
יתעצמו בותא דכננהו :

*Imperocche se tu sei stato tagliato da
quello che era per natura olivastro, e fuor
di natura, sei stato innestato nel buono
olivo : quanto più quelli che son naturali,
faranno innestati nel lor proprio olivo ?*

25 צבא אנא דין דתדעון
אחי ארוא הנא דלא תחון
חפיון ברעין נפשוך ד
דעורו ללא מו אתר
קליל הנת לסרגל עד מא
דעול מוליא דעמבא :

*Perche io voglio, fratelli, che voi sap-
piate questo segreto, (accioche voi no sia-
te arroganti in voi stessi) che l'indura-
mento è avvenuto in parte ad Israël, in-
fin à tanto che il pieno numero de Gentili
sia entrato.*

26 והידיו פלה יסריא
יחא איכנא דכתיב דאמתא
מו אהיו פרוקא ויהפך
עולא מו יעקוב :

*E così tutto Israël sarà salvo, si come
è scritto, Di Sion verrà colui che libera, e
rimoverà la impietà da Jacob.*

27 והידיו תהוה להו
דיתקא הי דמו לותי מא
דשבקת להו חטהיהו :

*E questo è il patto ordinato loro da
me, Quando io torrò Sion i lor peccati.*

28 באנגליון דין בער
דככנר אגון מטולתכון
דככנת חביבין אגון
מטול אבהתא :

*Secundo l' Evangelio essi son ben ni-
mici, per cagion di voi : ma secundo l' ele-
zione, son diletti, per cagion de Padri.*

23 וגם תמה אם לא יעודדו
לעמד בסורים שתול ישתלו כר
כל יהוה עודדו שנית לשתול
איתם :

Y aun ellos, si no permanecieren en incre-
dualidad, seran enxeridos : que poderoso es Dios
para boluerlos à enxerir.

24 ואם אנת מות אשר בטבעו
ות השדה הוא גזרת ועל
דך הטבע גשתלתה בות
טוב כמה יותר האלה אשר
בטבעם תמה ישתלו בעצמות
ותיהם :

Porque si tu eres cortado del natura! azebu-
che, y contra natura fuesse enxerido en la buena o-
liua, quanto mas estos, que son los ramos natura-
les, seran enxertos en su oliua ?

25 ותדעו אחי אתסוד ומסתר
הנה פו תהיו חכמים בעיניכם
כרעורן למקצת ישראל גהיתא
עד כרבות מלוא הגוים :

Porque no quiero, Hermanos que ignoreys
este misterio, paraque no seays acerca de voso-
tros mismos arrogantes, que la ceguedad en par-
te acótecio en Israël paraque entre tanto entrasse
la plenitud de las Gentes :

26 וכלה יושע כל ישראל כמו
נכתב וכן לציון גואל ולשבי
ישע בעקב :

Y así todo Israel fuesse salvo : como esta e-
scrito, Vendra de Sion el Librador que quitara
de Jacob la impiedad.

27 ואני זאת בריתי אותם
בשאתי אתחטאתם :

Y esto sera mi testamento à ellos, quando
quitare sus peccados.

28 כרבות אהבים בעבורכם
וכמבחד אהבים בעבור האבות :

Ansique quanto àl Evangelio tengo los por
enemigos por causa de vosotros : mas quanto à la
elecion de Dios, son me muy amados por causa de
los Padres.

23. Καὶ οὐκ αὐτοὶ δὲ ἐὰν μὴ ἐκμεν-
τασθῶσι τῇ ἀπίστῃ, ἐγκατερυθίσουσιν
δυνατὲς γὰρ ἐστὶν ὁ θεὸς πάλιν ἐν-
κατερύσει αὐτούς.

Et quant à ceux-la aussi, s'ils ne per-
seuerent point en incredulité, ils seront
entés : car Dieu est puissant pour les enter
derechef,

24. Εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν
ἐκτομῆς ἀγρυπνῶν, καὶ ὡς φύ-
σις, ἐγκατερυθίσῃς εἰς καλλιέλαιον,
πόσῃ μάλλον ἔτι οἱ κατὰ φύσιν,
ἐγκατερυθίσουσιν τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ;

Car si tu as esté coupé de l'oliuier qui
de nature estoit sauvage, & as esté con-
tre nature enté en l'oliuier franc : ceux
qui le sont selon nature, combien plus
loft seront ils entés en leur propre oli-
uier :

25. Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀ-
δελφοί, τὸ μυστήριον τούτο, ὅτι καὶ
ἡ περὶ ἡμῶν φρόνησις, ὅτι σω-
θῶσι λαὸς μέγας τῷ ἰσραὴλ γέγο-
νεν, ὅτι καὶ ἡ πληρὺς τοῦ ἐθνικοῦ
εἰσελεύσεται.

Car freres, ie vueil bien que vous sa-
chiez ce secret, afin que ne soyés sages
en vous-mêmes : c'est qu'il est aduen-
enue, illement en Israël en partie, ius-
qu'à ce que la plenitude des Gentils soit
entree.

26. Καὶ οὕτως πᾶς ἰσραὴλ σω-
θήσεται, καθὼς γέγραπται, ἢ ἐξ ἐκ-
σίων ὁ ῥύμις, καὶ καταρτίσει τὸ
σῶμα, ὡς ἰακώβ.

Et ainsi tout Israël sera sauué : ain-
si qu'il est escrit, Celui qui fait deliuran-
ce viendra de Sion, & destournera de Ja-
cob les inidelites.

27. Καὶ αὕτη ἡ ἀλληλεκαταστή-
σις, ὅτι αὐτὰς μετὰ τὴν ἀ-
μαρτίαν αὐτῶν.

Et auront de par moi ceste alliance,
C'est quand j'osterai de dessus eux leurs
pechés.

28. Κατὰ μέτρον τῆς ἀγάπης, ἡ
ὁποῖα ἐστὶν κατὰ τὸ πλῆθος τῶν
ἀγαπῶν τοὺς ἀγαπῶντες.

Ils sont certes ennemis quant à l'E-
uangile, à cause de vous : mais ils sont
bien-aimés quant à l'elecion, à cause
des Peres.

CAP. XI.

23. Sed & illi, si non permanferint in incredulitate, inferentur, potens est enim Deus iterum inferere illos.

And they also / if they abide not still in unbelief / shall be grafted in: for God is able to graffe them in againe.

24. Nam si & tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam inferus es in bonam olivam: quanto magis ii qui secundum naturam, inferentur suae olivae?

For if thou wast cut out of the olive tree / which was wilde by nature / and wast grafted contrary to nature in a right olive tree / howe much more shall they that are by nature / bee grafted in their owne olive tree?

25. Nolo enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret.

For I would not brethren / that ye should bee ignorant of this secret / (least ye should be arrogant in your selues) that partiall obstinacie is come to Israel / vntill the fulnes of the Gentiles be come in.

26. Et sic omnis Israel saluus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Iacob.

And so all Israel shall be saved / as it is written / The deliuerer shall come out of Sion / and shall turne away the vngodlines from Iacob.

27. Et hoc illis à me testamentum: cum abstulero peccata eorum.

And this is my couenant to them / When I shall take away their sinnes.

28. Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem charissimi propter patres.

As concerning the Gospell / they are enemies for your iates: but as touching the election / they are beloued for the fathers iates.

An die Römer.

Das XI. Capitel.

23. Vnd jene / so sie nicht bleiben im dem vnglauben / werden sie eingepfropffet werden / Gott kan sie wol wider einpfropffen.

De de andre skulle indpodis / der som de bliffue icke i vantro / Gud kand vel indplante dem igen

24. Denn so du auß dem Delbaum / der von natur wilde war / bist außgehauen / vnd wider die natur in den guten Delbaum gepfropffet / wie vil mer werden die natürlichen eingepfropffet / in iren eigen Delbaum.

Eht at est du affhuggen aff der Olie træ / som vaar vilte aff naturen / oc est podet i der gode Olie træ / imod naturen / Huor meger mere skulle de naturlige indpodis / i deris eget Olie træ?

25. Ich wil euch nicht verhalten / lieben Brüder / dieses Geheimnuß / auff daß ihr nicht stoltz seyt. Blindheit ist Israel eines theils widerfahren / so lange biß die fülle der Heiden eingegangen sey.

Ieg vil icke dolie saar eder / kære Brødre / denn Hemmelighed / paa der i skulle icke vere hoffmodige. Blindhed er vederfaren en del aff Israel / Saa lenge / indtil Hedningens tal kommer ind.

26. Vnd also das ganze Israel selig werde / wie geschrieben sthet: Es wird kommen auß Zion der Erlöser / der da abwende das Gottlose wesen von Jacob.

De al Israel skal saa bliffue salig. Ige som screff. uit staar / Den skal komme aff Zion / som skal frelse / oc affuende der vngudelig væsen fra Jacob.

27. Vnd diß ist mein Testament mit jnen / wenn ich ihre sünde werde wegnehmen.

De dette er mit Testamente med dem / naar ieg bortrager deris synder.

28. Nach dem Evangelio halte ich sie für Feinde / vmb eurent willen / Aber nach der Wahl habe ich sie lieb vmb der Väter willen.

Effter Euangelium holder ieg dem for Fiender / for eders skyld / Men effter vduelsens elfter ieg dem / for Fedrens skyld.

K Rzymianom.

Kapitola XI.

23. A oni też nebudaułi trwając w swym niewierze / Jase wstąpię ni budau: Niebota jest mocen Bóg zase wstąpię.

Aleć yont icke nte beda trwając w nie dowiarstwie / beda wstępię pienu / gdyż iemoże Bóg zase wstępię.

24. Nieb potężadż ty wprwad gsh z pirożen plani Osi wpr / a proti pirożenij wstijpen gsh w dobrau Osiwu: Wnohēm wstępię ti kęciż wędł pirożenij gsh / wstijpeni budau w swau własnij Osiwu.

Abowiem testis ty test wyćie ty z oliwy / Proza z przyrodzenia była plona / y przeciwko przyrodożeniu iestli wstępię w prawdaż iwa oliwe / iako daleko wiecej ci Prozy przyrodożeni ja / beda w własnio oliwe wstępię.

25. Nieb chębrać abyscie wędłi toto tagemstij abyscie nebyli sami v sebe mandrji a pssnij / se stopota s nęterę strann pshodila se lidu Izrahelskemu / doławadżby plnost Dohanuownawessia.

Bo niechec abyscie nte mści wiedzieć bracia they tajemnice / chępsic nte byli sami w sobie nadećmi / iż zatchwadożalość pocijaci przyślą na Izrael / aży nte pelnienie poganom wessia.

26. A tak wstępię Izrahel spasen bude. Jakoż p.ano jest: p.ijęde z Syonu / kęciż odrhne a odwrati nepobożnost od Jákoba.

A tak wstępię Izrael będzie zbawion / iako napisano jest: Przyjdzie z Syonu on zbawiciel / y odymie nie pobożności od Jákoba.

27. A tento gim odemne Jákton y smawu / kęciż / shladijm hęciż gegich.

A to przymierze beda mści odemne / Gdy in grzechy ich wys gladze.

28. A tak wedle Ewangelium jagistę gsh nepkatele pro was: ale wedle wywołanij / gsh milij pro swę Dce.

A tak co sie tyce Ewangelij / oni sa nieprzyiacelni dla was / a podlug wybrania bywaja miloż wani dla oycow.

י

29 לא גיר הפך אלהא
במחבתה ובקריגה :

*Perche si domi e la Vocazione di Dio
sen sen'za pentimento.*

30 איכנא גיר דאף אנתון
לג מתספסין היותון
לא אלהא מן קדים והשא
אתחנתון מטול לג
מתספסין היותון דהגון :

*Perche si come ancor voi gia eravate
ribelli a Dio, & hora habete conseguto
misericordia per la loro ribellione.*

31 הכנא אף הליו לג
אתספסין השא לרחמא
דעליכון דאף עליוחון יהוון
רחמיו :

*Cosi ancor essi hora sono stati ribelli
per la misericordia che voi è stata & fatta :
accioche ancor essi conseguano misericor-
dia.*

32 חבש גיר אלהא לכל
גש בלא מתספסין
דעל כל אנש ירחם :

*Imperche Iddio ha rinchiusi tutti ne
la ribellione per & fare a tutti misericor-
dia.*

33 או עומקא דעזרתא
וחכמתא ומדעא דאלהא
דאנש לג משדיגוהי ו
ואורחתה לא מתעקבו :

*O profonda ricchezza e de la sapien-
tia, e de la cognitione di Dio, quanto in-
comprendibili sono i suoi giudizii, e le sue
vie impossibili a ritrovarsi.*

34 מבוגר ידע רעגה
דמריא או מבוגר הנה
פצל מלכא :

*Perche, chi ha conosciuto la mente
del Signore? o chi è stato suo consigliere?*

35 ומבוגר קדם יחב לה וכן
גסב מיה :

*O chi ha prima dato a lui, e saragli
renduto?*

36 מטול דכל מיה וכל
בה וכל באידה דלה תשפון
וברכון לעלם עלמיו אמיו :

*Imperache da lui, e per lui, & a lui
son tutte le cose: a lui sia gloria in semp-
terno, Amen.*

י

29 כי לא ינחם יהוה על
מתנות תחנתו וקריאתו :

*Porque sin arrepentimiento son las merce-
des y la vocacion de Dios.*

30 כי כנאשר גס אנתם לפני
לא האמנתם באלהים ועת
רחמכם בעבור סוריכם :

*Porque como tambien vosotros en algun
tiempo no creyistes a Dios, mas aora aucys alcan-
çado misericordia por ocañon de la increduli-
dad de ellos:*

31 ככה גס האלה לא האמינו
לתחנתכם אשר גס האמנו
רחמיו :

*Ansi tambien estos aora no han creydo en
vuestra misericordia, paraque ellos tambien de-
spues alcancen misericordia.*

32 כי הסגיר יהוה את כל
בידו חטאת אשר ירחם את
כלם :

*Porque Dios encerró a todos en increduli-
dad, para auer misericordia de todos.*

33 הוי עמק עשר חכמת ודעת
אלהים איכנה בלי חקר
משפטיו הגמ וכלי דעת ומחשבה
דרכיו :

*O profundidad de las riquezas de la Sabidu-
ria y de la ciencia de Dios? quan incomprehen-
sibles son sus juyzios, y inuestigables sus caminos*

34 מי תכיר את דונם יהוה ואש
עצתו יודיענו את מי גועז
ויבינהו :

*Porque quien entendió el intento del Sen-
nor? ó quien fué su confegero?*

35 או מי הקדים לתת לו
וישלם לו :

*O quien le dió a el primero, paraque le sea
pagado?*

36 כי ממנו ובו ואליו הכל
ולו הכבוד לעולם אמן :

*Porque de el, y por el, y en el son todas las co-
sas. A el sea la gloria por siglos Amen.*

יא.

29. Ἀμεταμέληται γὰρ τὸ χάρι-
σμα τοῦ θεοῦ ἢ τῆς χάριτος αὐτοῦ.

*Car les dons & la vocation de Dieu
sont sans repentance.*

30. Ὡς ὡς καὶ ὑμεῖς ποτὶς ἡ-
πετήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἐλθέτε
τῇ χάριτι ἀποτίνα.

*Car comme vous avez aussi autres-
fois esté rebelles à Dieu, & maintenant
vous avez obtenu misericorde par la re-
bellion de ceux-ci.*

31. Οὕτως καὶ ὑμεῖς ποτὶς ἡπετή-
σατε τῷ θεῷ ἐλπίς, & νῦν ἀπο-
τίνα ἐλθέτε.

*Pareillement aussi maintenant iceux
ont esté rebelles, afin qu'eux aussi obti-
nent misericorde par la misericorde de qui
vous a esté faite.*

32. Συνέκρανεν γὰρ ὁ θεὸς τοὺς
πάντας εἰς ἀπειθήαν, ἵνα τοὺς πάν-
τας ἐλεήσει.

*Car Dieu a enclos tous sous rebel-
lion, afin qu'il fist misericorde à tous.*

33. Ὡς ὡς πολλοὺν καὶ οὐ φέ-
ρις καὶ γνώσις τοῦ θεοῦ οἱ ἀνθρώποι
οὐκ ἔγνωσαν, καὶ οὐκ ἔμε-
τρησαν αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.

*O profondeur des richesses, & de la
sapience, & de la cognoissance de Dieu:
que ses jugemens sont incomprehensi-
bles, & ses voyes impossibles à trouver.*

34. Τίς γὰρ ἔγνω τὸ νοῦν τοῦ
θεοῦ, ἢ τίς συνέμελεν αὐτῷ ἐξου-
μεν;

*Car qui est-ce qui a cognu la pensee
du Seigneur? ou qui a esté son conseil-
ler?*

35. Ἡ τίς προσέδωκεν αὐτῷ, καὶ
ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ;

*Ou qui est-ce qui lui a donné le pre-
mier, & il lui sera rendu?*

36. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ
εἰς αὐτὸν τὰ πάντα αὐτῷ ἢ δόξα
εἰς τὸν αἰῶνα. ἀμήν.

*Car de lui, & par lui, & pour lui sont
toutes choses: à lui soit gloire eternal-
lement, Amen.*

בְּעֵינַי הַכֹּל מִכּוֹן אֲחִי
בְּרַחֲמֵי הָאֱלֹהִים
דִּתְקִימוֹן פְּגָרְכֶם דְּבַחְתָּם
חֵיתָא וְקִדְשָׁתָא וּמִקְבִּלְתָּא
לֵאלֹהֵי כְּתֻשָׁתְךָ
מִלְלָתָא:

Io vi prego dunque, fratelli, per la misericordia di Dio, che vos offerente i vostri corpi in sacrificio vivo, santo, grato a Dio, che è quel vostro culto secondo la ragione.

וְלֹא תִתְדַמּוּן לְעֹלָמָא
הַנִּיְהִי אֱלֹא אֲשֶׁתְּחַלְפוּ
בְּחַדְתֵּיכֶם דְּרַעֲיִנְכֶם וְ
וְהוֹיָתֶם פְּרָשִׁין אֲרֵיכֶם הוּ
צְבִינָה דְּאֵלֵהֶם טְבִי
וּמִקְבִּלְתָּא וְגִמְרִיָּה:

Enon vi conformate a questo secolo, ma trasformatevi per la rinouation de la vostra mente, per prouare qual sia la buona volontà di Dio, grata, e perfetta.

אִמְרוּ אָנָּה הֵינּ בְּטִיבֻתָּא
דְּאֵתִיחֶבֶת לִי לְכַלְכוֹן הָלֵא
תְּהוּוֹן מוֹתְרֵצִין לְבָר מִן מֵא
וְלֹא דִתְתַרְעֵן אֱלֹא תְהוּוֹן
מוֹתְרֵצִין בְּנִפְסֵיכֶם כֹּל נֶשׁ
אִיךְ דְּפִלְג לֵה אֱלֹהֵי
הִימְנוּתָא בְּמִשְׁחָתָא:

Onde per la gratia che m'è data, dico a ciascuno che conuersa tra voi, che niuno si presume saper più di quello che bisogna sapere: ma sappia a sobrietà, ciascuno secondo che l'Idio gli ha partito la misura de la fede.

אִיכְנָא צִיר דְּבַחַד פִּגְרָא
דְּחִמָּא סִנְיָא אֶרֶץ לֵן
וְכָלְהוֹן דְּחִמָּא לֹא הֵינָא חַד
סִינְיָא אִיךְ דְּהוּן:

Imperò che si come noi habbiamo molti membra in vn corpo, e tutti a me desma operatione.

הַכֵּנָא אִיךְ חֲנֹן דְּסִנְיָא
חֲנֹן חַד חֲנֹן פִּגְרָא בְּמִשְׁחָתָא
חַד חַד חֲנֹן דְּחִמָּא חֲנֹן
דְּחִדְדִּי:

Ce si noi essendo molti, siamo vn corpo in Christo: e tutti particulamente siamo membra l'vn de l'altro.

אֱלֹא אִיתְּלוּ מוֹהֲבָתָא
מִשְׁחָלְפָתָא אִיךְ טִיבֻתָּא
דְּאֵתִיחֶבֶת לֵן אִיךְ דְּבִיבִיּוּתָא
אִיךְ מִשְׁחָתָא דְּהִימְנוּתָא:

Hauendo dunque differenti doni, secondo la gratia che ci è data: o prophetia profetiamo secondo la proportion de la fede.

וּמִתְחַנֵּן אֲנִי לָכֶם אֲחִי
בְּרַחֲמֵי אֱלֹהִים לָקִים אֶת
גְּוִיְהֵיכֶם לְזִבְחָה חֵי קְדוֹשׁ גְּרָצָה
לֵאלֹהִים בְּעִבְדָּתָה תְּבַשְׂרָה וּבְדְבָר
אֲשֶׁר לָכֶם:

Ansi que, hermanos, ruego hos por las misericordias de Dios que presenteys vuestros cuerpos en sacrificio, biuo, sancto, agradable a Dios, que es vuestro racional culto.

וְאֵל הַדְּמִי לְכִנִּי הַעוֹלָם הוּהָ
כִּי אִם הַתְּחַלְפוּ בְּחַלְיֵיכֶם רִוְחָכֶם
לְכֹחַן אֶת־נִפְשָׁכֶם מֵהָיָא רָצוֹן
אֱלֹהִים חֲטוּבָה וְגִרָצָה וְחִמְיָמָה:

Y no hos conformeyis a este siglo: mas reformahos por la renouacion de vuestra anima para que experimenteyis qual sea la buena voluntad de Dios, agradable y perfecta.

כִּי אִמְרוּ אֲנִי בְּתַחֲנָה תְּתַלְתָּה
לִי לְכָל־אֲשֶׁר בְּכֶם מִתְּחַכְכֶם
יִתְרַעֵל־אֲשֶׁר שׁוֹה לָכֶם לְחַכֶּם
כִּי אִם לְהַתְּחַכֶּם לַעֲנֻה אִישׁ
אִישׁ כְּמִדַּת הָאִמּוּנָה הַחֲלֵק לֹו
אֱלֹהִים:

Digo pues por la gracia que me es dada, a todos los que estan entre vosotros, que no sepan mas de lo que conuiene saber: mas que sepan con templança, cada vno conforme a la medida de fe que Dios le repartió.

כִּי כִמּוֹ בְּגִוִּיָּה אֶחָת וְתַחֲסִים
רַבִּים הוּיִים לֵנוּ וְלַגִּתְחִים כָּלֵם
לֹא יֵשׁ לָהֶם מַעֲשֵׂה אֶחָד:

Porque de la manera que en vn cuerpo tenemos muchos miembros, empero todos los miembros no tienen la misma operatione.

כִּי רַבִּים גְּוִיָּה אֶחָת אֲנַחְנוּ
בְּמִשְׁחָתָא וְאִישׁ אִישׁ נִתַּח חֲבֵרֵי
הוּא:

Ansi muchos somos vn cuerpo en el Christo mas cada vno los vnos miembros de los otros.

וּבְהִוִּית לָכֶם מִתְּנוֹת כְּתַחֲנָה
הַתְּנָה לָכֶם גְּמִרְשׁוֹת וְאִם גְּבִיָּא
הֵיא כְּמִדַּת הָאִמּוּנָה:

De manera que teniendo diferentes dones segun la la gracia que nos es dada, o prophetia conforme a la regla de la fe:

Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῆς οἰκτιρῆσεως τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐλεήσῃ καὶ σῶματι ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, ἀάρεστον τοῦ Θεοῦ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν.

Je vous exhorte donc freres, par les compassions de Dieu, que vous presentiez vos corps en sacrifice viuant, saint, plaiant a Dieu, qui est vostre raisonnable seruice.

2. Καὶ μὴ συνημῇ τῷ αἵματι τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ μεταμορφωθῶσιν διὰ τῆς ἀνακαταστάσεως τοῦ σώματος ὑμῶν, οἷς τὸ δοκεῖται ὑμᾶς τὸ τὸ θελημα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀάρεστον καὶ τέλειον.

Et ne vous conformez point à ce present siecle, mais soyez transformés par le reacquielement de vostre entendement, afin que vous esprouuiez quelle est la volenté de Dieu, bonne, & plaiante & parfaite.

3. Λίγη γὰρ δὲ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ μοι, παρὰ τὴν ὅτι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖτε, παρὰ ὅ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖτε κατὰ τὴν ἀνάστασιν, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐν μέτρον μέτρον πιστεύετε.

Or parla grace qui m'est donnee ie li à chacun d'entre vous que nul ne presume d'estre sage par dessus ce qu'il faut estre sage: mais qu'il soit sage à sobrieté, selon que Dieu a departi à chacun la mesure de foy.

4. Καθὼς περ γὰρ ἐν ἡμῖν ὡς ἐν σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὸ δὲ μέλη παρ' αὐτῷ καὶ τὸ ἕκαστον ἕκαστον.

Car comme nous auons plusieurs membres en vn seul corps, & tous les membres n'ont pas vne meisme operation:

5. Οὕτως ἐν πολλοῖς ἐν ἡμῖν ὡς ἐν σώματι ὡς ἔχομεν, ὁ δὲ καθ' ἓνα, ἀλλήλων μέλη.

Ainsi nous qui sommes plusieurs, sommes vn seul corps en Christ: & vn chacun en son endroit membres l'vn de l'autre.

6. Ἐχόντες δὲ χάρισμα κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ δοθέντος ἡμῖν, διὰ φρονεῖν κατὰ τὴν ἀνάστασιν κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς πίστεως.

Or comme ainsi soit que nous ayons dons differens selon la grace qui nous est donnee: soit prophetie, propheti-zons selon l'analogie de la foy:

Obscuro itaque vos fratres per misericordia Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

I beseeche you therefore / brethren /
by the mercies of God / that ye giue vp
your bodies a living sacrifice / holy / ac-
ceptable vnto God / which is your rea-
sonable seruicing of God.

2. Et nolite conformari
huic seculi: sed reformamini
in novitate sensus vestri,
ut probetis quæ sit voluntas
Dei bona, & beneplacens,
& perfecta.

And facion not your selues like vns
to this worlde / but be ye changed by the
renewing of your minde / that yee may
proue what is the good will of God /
and acceptable / and perfect.

3. Dico enim per gratiam
quæ data est mihi, omnibus
qui sunt inter vos, Non plus
sapere, quam oportet sape-
re, sed sapere ad sobrietatē,
unicuique sicut Deus divi-
sit mensuram fidei.

For I say through the grace that is
giuen vnto me / to cuerie one that is a-
mong you / that no man presume to vnder-
stand about that which is meet to
vnderstand / but that hee vnderstand ac-
cording to sobriete: as God hath dealt
to euery man the measure of faith

4. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent.

For as we haue many members in
one bodie / and all members haue not
one office.

5. Ita multi unum corpus
sumus in Christo, singuli au-
tem alter alterius membra.

So we being many are one body in
Christ / and every one / one anothers
members.

6. Habentes autem donationes, secundum gratiam quæ data est nobis, differentes, sive prophetiam secundum rationem fidei.

Seeing the that we haue giftes that
are diuers / according to the grace that
is giuen vnto vs / whether we haue pro-
phesie / let vs prophesie according to the
proportion of faith.

Ich ermane euch lieben
Brüder / durch die Barmherzigkeit
Gottes / daß ihr euere Leibe be-
gebet zum Opffer / das da lebendig/
heilig / vnnnd Gott wolgefellig sey /
welches sey euer vernünfftiger Got-
tesdienst.

Zeg formaner eder / kære Brødre / ved Guds Barm-
hertighed / At i giffue eders Legeme til it Offer / som
er lessuendis / helligt / oc Gud velbehageligt / huilcke
skal vere eders fornumstige Gudsdiensste.

2. Vnd stellet euch nicht diser Welt gleich / sondern verendert euch durch verneuerung eures sinnes / auff das ihr prüfen möget / welches da sey der gute / der wolgefellige / vnnnd der volkommene Gottes Wille.

De sticker eder icke lige som denne Verden/ men
omuender eder formeðelst eders sinds fornyelse / Paa
der at i kunde vrossue / huilsken der er Guds Gode/
velbehaagelige oc suldkomme vilte.

3. Denn ich sage euch durch die Gnade/die mir gegeben ist/ jederman vnter euch/ daß niemand weiter von ihm halte/ denn sichs gebürt zuhalten/ sondern daß er mäßiglich von im halte/ nach dem Gott außgetheilet hat/ einem jeglichen glaubigen seine Maß.

Thi teg siger formedelt den Naade / som mig er
giffuen / til huer Mand iblant eder / At ingen skal holde
ndermere aff sig / end det sig bør at holde / Men at hand
skal holde maadels aff sig / huer effier som Gud haß
uer yddelt Drengs maade.

4. Denn gleicher weise als wir inn
einem Leibe vil Glieder haben / aber
alle Glieder nicht einerley geschäfte
haben.

Thi at ligeruiffe som wi haffue mange Lemmer
vaa te legeme / men alle Lemmer haffue icke enff Ger
ning.

5. Also sind wir vil ein Leib in Christo / Aber vntereinander ist einer des andern Glied.

Sige saa ere wi mange it Legeme i Christo / Men
iblant huer andre er den ene den andens Ledemod.

6. Und haben mancherley Gaben
nach der Gnade / die vns gegeben ist.
Hat jemand Weissagung / so sey sie
dem Glauben ehlich.

De haſtue atſtillige Gaſſuer eſſter den Raade/
ſom offer giſſuen. Gaſſuer nogen Propheete/da ſkal
den vere ſige met Troen.

Potoż proszę was Bracia /
 ciż / serze Miłostydenstwie
 Bożi / abyście wydzawali z ła-
 waffe w Dół ziwau / swatan /
 Bohu libau / rozzuminau slug-
 bu wasz.

Prose was tedy bráćta przez lis
roćci Boze / abyście stáli ciás
tawáše ná ofiárę żywa / święta /
przyimna Bogu / Eterę testeno
Inne wáše posługowanie.

2. A nescrownáwante se s
tjímto bjdňm Swětem: ale
obnowte se w nowotě myslí
wassi/abyście zkusyli ktera gese
wile Boží/ dobrá/ libá a do
konala.

Ktyle przypodobawaycie się
 temu wiecowi / ale się przemenniecie
 przez odnowienie umysłu wasze-
 go / Ktemu abyście doświadczyli
 Eucharaby była wola Boża dobru /
 wdzięczną / y doskonałą.

3. Neboť pravijši/ ſerze mi
loſt (keráž dāna mi geſt) wiſe
chſem kterijſ gſau mezy wā
mi/ Aby newiſce o ſebe ſinſil
neſluſſy ſinſliti/ ale aby ſinſy
ſil e ſeſijdmofiti/ a gednomu
ſeſjdemu waſſ geſt Duoh vde
ſil miſru wiſry.

Abowiem z łaski Etera młesł
daną opowiem Eajdemu Etho-
ry między wami przebywa; żeby o
sobie nie rozumiał nad to co ma
rozumieć; Ale żeby rozumiał stras-
mie; ile Eajde Bog odżelił mi-
re wiary.

4. Nebo nakož w gednom
těle mnohě audy máme / ale
ne wšlychni audowě magij ge-
dnoštanně dišlo :

Abowsem tãŃo w sednym cieŃe
wŃeŃe czlonkow mamy / a wŃyŃki
czlonki sedneyŃe Ńprãwy nic niãia.

5. Tak mnozih gedno tělo
gsme w Křstu/a obzwláštne
gedni druhých audowž.

Takżewiele nas jest jednym
ciałem w Chrystusie! a z osobną te-
dnie drugich członkami.

6. Magijce pak obdarowā:
nij rozbiłnā / podlę miłostk
łterā Jdāna gest nām : Budco
Prerociwij weblę časłcy Wij
ry.

Wszak roznie dary weble las
 si/ Etera nam test dānā/ choćpro
 rocrwo/ abyśmy prokolewali we
 dle rozmiężenia wiary.

יב

7 ואית דתשמשותא אית
לה פתשמשותא ואית ד
דמלפנא הו בילפנא :

O ministerio, occupiamoci ne l'am-
ministrato: o chi insegna, ne l'inse-
gnare.

8 ואית דמפנאנא הו
בבניא ודירב בפשיטותא
ודקאם פרישא פחפישותא
דמרחם בפפחיתא :

Et chi exhorta, ne l'exhortatione: chi di-
stribuit, facit in simplicitate: chi sta-
sona gl'altre, governa con diligentia: chi
fa misericordia, lo fa allegriamente.

9 ולא יהוא נכיל חובכון
אלא הויתון סגין לבישתא
ומתנקבין לטבתא :

La charita sia senza simulatione: ab-
borrite il male: aggiungendovi al bene.

10 הויתון רחמין לאחובון
ומחבון חד לחד הויתון מ
מקדמין מיקרין חד לחד :

State inclinati ad amari con fi-
terna charita l'un l'altro: & preuenen-
do l'un l'altro nel farli honore.

11 הויתון חפסין ולא
חבנין הויתון רחמין ברוח
הויתון פלחין למרכון :

Non pigri a far servizio: ferventi di
Spirito: ferventi al Signore.

12 הויתון חדון בסברכון
הויתון מסברון אויבכון
הויתון אמרין בצלותא :

Rallegrandovi ne la speranza: stan-
do patienti ne la tribulatione: perseve-
rando ne l'orazione.

13 הויתון משתותבין ל
לסניקיתא דמדישא הויתון
רחמין אכסניא :

Communicando a le necessitate de San-
ctis: esercentiando l'hospitalita.

14 ברכו לרופכון ברכו
ולא תלדון :

Benedite quelli che vi persequuntur:
benedicite dico & non gli maledicite.

15 חדו עם דידון ובכו עם
דבכון :

Rallegratevi con quelli che si alle-
grano, e piangete con quei che piangono.

יב

7 ואם כהנה בכהנה ואם מלמד
בלמוד :

O ministerio en servir, o el que ensenna, en
doctrina.

8 ואם מנחם בנחמה הנותן
בתם לבב הפקיד הוא בדאגה
המרחם בשמחה :

El que exhorta en exhortar: el que reparte,
en simplicidad: el que preside, en sollicitud: el que
haze misericordia, en alegria.

9 הנהנה תהי בלי חנפיה
שנאו רע ודבקו בטוב :

El amor sea sin fingimento: aborreciendo
lo malo, llegando os a lo bueno:

10 באחנה אשר ביניכם רחמנים
מקדימים ביניכם בכבוד :

Amando la charidad de la hermandad los
vnos para con los otros: perueniendo hos con
honrra los vnos a los otros.

11 בדאגה לא עצלים ברוח
מרתחים ליהנה עובדים :

En la sollicitud no perezosos: ardientes en
Espiritu: siruendo al Sennor.

12 בתקוה שמחים בצרה
מתחלים בתפלה מעודדים :

Gozosos en la esperanza: suffridos en la tri-
bulacion: constantes en la oracion.

13 לצורך הקדושים פרוסים להם
לקראת הגרים מרצים :

Communicando a las necesidades de los
Sanctos: siguiendo la hospitalidad.

14 ברכו את דופיכם ברכו
ולא תארו :

Benedezid a los que hos persequen: benedezid
y no maldigays.

15 שמחו את השמחים ובכו
את הבוכים :

Gozaos con los que se gozan: llorad con
los que lloran.

יב

7. Εἴτε διανομιῶν, ἐν τῇ διανο-
μίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδα-
σκαλίᾳ.

Soit ministere, que ce soit en admi-
nistratio: soit que quelcun enseigne,
qu'il donne enseignement:

8. Εἴτε ὁ ἐξορκιστὴς, ἐν τῇ ἐξο-
ρκισίᾳ, ὁ μεταδιδούς, ἐν ἀπλό-
τητι, ὁ παρατρέμει, ἐν αὐτοῦ ὁ
ἐλεῖν, ἐν ἡλερέτητι.

Soit que quelcun exhorte, que ce soit
en exhortation: soit que quelcun distri-
bue, qu'il le face en simplicité: soit que
quelcun preside, qu'il le face soigneuse-
ment: soit que quelcun exerce miseri-
corde, qu'il le face ioyeusement.

9. Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀπο-
συζυῖται τῷ κακῷ, καλλωπύει
τῷ ἀγαθῷ.

Que la charité soit sans feintise. A-
yez en horreur le mal, vous teuans col-
lés au bien:

10. Τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλή-
λους φιλέσθε, τῇ τιμῇ ἀλλήλων
αὐτοπροσμήντοι.

Enclins par charité fraternelle à
moïstrer affectio l'un enuers l'autre: pre-
uenans l'un l'autre par honneur.

11. Τῇ ἀσθενείᾳ ἀκνηδί, πῶς πο-
δαί, ζῶντες, ἢ καὶ νεκροί, ἀλλή-
λοις δουλεύοντες.

Non perezseux à vous employer
pour autrui: seruans d'esprit: seruans
au Seigneur.

12. Τῇ ἐλπίδι χαίρετε, τῇ θλί-
ψει ἀνυμνεῖτε, τῇ ἀποστα-
σίᾳ κατεργάζεσθε.

Ioyeux en esperance: patiens en tri-
bulation: perseuerans en oraison.

13. Ταῖς χρείαις ἅς ἔχουσιν ὁ-
κατοιῦντες, τῇ φιλοχρησίᾳ διακον-
τες.

Communiquans aux necessites des
saincts: pourchassans hospitalité.

14. Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντάς ὑ-
μᾶς, ἀλλοτρίᾳ καὶ μὴ πατερῶς.

Beuïllez ceux qui vous persequent:
beuïllez-les, & ne les maudïsez point.

15. Χαίρειτε μετὰ χαίρόντων, καὶ
κλαίετε μετὰ κλαύοντων.

Soyez en ioye avec ceux qui sont en
ioye: & soyez en pleur avec ceux qui
sont en pleur.

7. Sive ministerium, in ministrando, sive quid docet, in doctrina.

Or an office / let vs warte on the office: or he that teacheth on teaching.

8. Qui exhortatur, in exhortando, qui tribuit, in simplicitate, qui praest, in solitudine, qui miseretur, in hilaritate.

Or he that exhorteth on exhortation: he that distributeth / let him do it with simplicitate: he that ruleth / with diligence: he that sheweth merite / with chearefulness.

9. Dilectio sine simulatione. Odientes malum: adhaerentes bono.

Let loue be without dissimulation. Abhorre that which is euill: and cleaue vnto that which is good.

10. Charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Honore inuicem prouenientes.

Be affectioned to loue one another with brotherly loue. In giuing honour / goe one before another.

11. Solitudine non pigri. Spiritu feruente (Domino, tempore, seruientes.)

Not slothful to doe seruice: seruient in spirit: (seruing the Lord.)

12. Spe gaudentes. In tribulatione patientes. Oratio instantes.

Reioyning in hope: patient in tribulation / continuing in prayer.

13. Necessitatibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.

Distributing vnto the necessities of the Saints: giuing your selues to hospitalitie.

14. Benedicite persequentibus vos: benedicite & nolite maledicere.

Blesse them which persecute you: blesse / I say / and curse not.

15. Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus.

Reioyce with them that reioyce / & weepe with them that weepe.

7. Hat jemand ein Ampt / so warte er des Ampts. Lehret jemand / so war te er der Lehre.

Hassuer nogen it Embede / da skal hand tage vare paa sit Embede. Lærer nogen / da skal hand vare paa lærdommen.

8. Ermanet jemand / so warte er des ermanens. Gibt jemand / so gebe er einfeltiglich. Regieret jemand / so sey er fleissig. Vbet jemand Barmherzigkeit / so thue ers mit gutem willen.

Formaner nogen / da vare hand paa formanssen. Giffuer nogen / da skal hand giffue einfeltig. Regierer nogen / da skal hand vere omhyggelig. Vb nogen Barmhertighed / da gore sig der med lyst.

9. Die Liebe sey nicht falsch. Hasset das arge / hanget dem guten an.

Kærlighed skal icke vere falsk. Hader det onde / Bliffuer ved det gode.

10. Die Brüderliche Liebe vntereinander sey herzlich. Einer komme dem andern mit Ehrerbietung zuvor.

Eders Broderlig kærlighed ibland huer andre skal vere affhietet. Den ene skal komme før end den anden med ære at beuise.

11. Seyt nicht träge was jr thun solt. Seyt brünstig im Geiste. (Schicket euch in die Zeit.)

Verer icke lade til det i skulle gøre. Verer brennende i Anden. (Sticker eder effter tiden.)

12. Seyt frölich im hoffnung / Gedultig im trübsal / Haltet an am Gebet.

Verer glade i haabet / Taalmodige i bedrøffuel se / Holder hart ved at bede.

13. Nemet euch der Heiligen nothdurfft an. Herberget gerne.

Tager eder de Helligis nødsøffthed til. Iener gerne herbere.

14. Segnet die euch verfolgen / Segnet vnd fluchet nicht.

Besigner dem eder forfølge / Besigner oc banded icke.

15. Freuet euch mit den frölichen / vnd weinet mit den weinenden.

Fryder eder med de Glade / oc græder med de grædendis.

7. Budto außad & posihos wani / budto kdo vlijf nauces nij.

Choć posługować się abyśmy służyli / tak też y on kroy wcz / aby wczyl.

8. Kdo napomina k napomijnani / kdo dawa w opfisi mnozi / kdo nad ginimi wla: dne s pilnosci / kdo se slituge s ochotnosci.

Tę y on kroy napomina / aby napomina / kroy sasu e zedy w: sęcyrości / kroy test przetożony / iżby w pilności kroy cym milosierdzia / iżby z ochoty.

9. Miłowani bud bez poskrytswij. Nena widie jkcho / a pdrzje se dobreho:

Milosc niech nie bedzie ob: ludna / brzydz sie do scia / vpr: zymie wra: swia / tu dobre mu.

10. Lastu bratrska magi: ce / wespolek sebe milugie: Docti wostj se wespolek pcedhazegte:

Badzcie tedn / drugim br: terka miloscia przychylamy / w: zciwoscia tedn drugie wprzeds: iac.

11. Psi sw: prach nechwante leniwij: Duchem wrauch / Panu slaujich:

Nie leniwem w pilnosci / du: chem wzajem / (Panu sluzac.)

12. Wnadzi se radugie / w zamutku budie trpeliwji / Wod: dlicby budie pilni:

W nadzie sie weselac / w wra: psemu ciepliw / trwacacy w mod: litwie.

13. Wpdrchach swatych / s nini se zdslugie / pfijwetti: wostj nasledugte.

Potrzbam swiatych wdzela: iac / gosci radzi przyjmia: c.

14. Dobrofette kmkctij: se wam protiwi / dobrofette a nglofette.

Wlogiawcie tym kroy was przeladnia / dobrozeczcie tm & nieprze: stawcie.

15. Radugte se s radugij: cym / placie s placijcym.

Weselcie sie z tym kroy sie wesela: & placie z tym kroy placia.

יב

16. ומרם דמתרעין אנתון
על נפשכון אף על אחיכון
ולא תתרעין רענא רמא
אלא קפא לאילין דמפכין
ולא היתרין חפכין ברעין
נפשכון :

*Havendo in medesimo parere tra voi:
non havendo l'animo a cose alte, ma ac-
comodandous a gli humili. Non siate
prudenti appresso da voi medesimi.*

17. ולב תפרעין לאנש
בשתת חלף בשתת אלא
ותפטו לכון דתעבדון
טבתא קדם בני נשא פלהון :

*Non vendete ad alcuno male per ma-
lo, procurate cose honeste dinanzi a tutti
gli huomini.*

18. ואן משפחא אף דמון
ליתכון עם כל בר
שלמא עבדו :

*S'egli è possibile, per quanto è in voi,
habbiate pace con tutti gli huomini.*

19. ולב היתרין תבצין
נפשכון חבירי אלב חבו
אתרא לרענא פתיב הו
ציד דאן לא תעבד דינב
לנפשך אגנא נאעבד דינך
אמר אלהי :

*Non vi vendicate. Voi stessi diletti
mihi: ma date luogo à l'ira: perche egli
è scitto, A me appartien la vendetta: io
ricompensarò, dice il Signore.*

20. ואן פפו בעל דבבר
אכלהי וואן בנא אשקהי
ואן קלון תעבד לה גומרא
דינא תקבד על קרובתיה :

*Se adunque il tuo nimico ha fame,
dagli mangiare: e s'egli ha sete, dagli beu-
re, perche, così facendo, tu gli adunarai
carbonti di fuoco sopra la testa.*

21. לא תובכין בשתת אלא
וכאורה לבשתת בטבתא :

*Non sit superato d' al malo: ma su-
pera si male col bene.*

יג

1. כל גבש לשולטנא
הרביתא תשתעבד ליתגיר
שלטנא דלא הוא מן
אלהא הו ואילין שולטנא
דאיתרין מן אלהא הו
פקידו :

*Ogni anima sua soggetta à le potestà
superiori. Perche non è alcuna potestà
se non da Dio: e le Potestà che sono, sono
ordinate da Dio.*

יב

16. יחד ביניכם חוכמים לא
מעמיקים את מחשבותיכם
כי אם בדרך ענוים הולכים
אל תהיו חכמים בעיניכם :

*Vnanimis entre vosotros: no altriuos, mas
accomodando hos à los baxos: no seays pruden-
tes en vuestra opinion.*

17. לאיש לא משלמים דעה
תחת טובה זממים להטיב את
פני כל בני אדם :

*No pagando à nadie mal por mal: procura-
do lo bueno, (no solo delante de Dios mas aun)
delante de todos los hombres.*

18. אם תוכל להוית בפנה יש
בכם השלימו את כל בני האדם :

*Si se puede hazer, quanto es en vosotros, te-
niendo paz con todos los hombres.*

19. אל תתנקמן באויביכם
אהובי כי אם תנו מקום לחרון
אף בכתב לי נקם ושלם
אמר יהוה :

*No defendiendo hos à vosotros mismos, a-
mados, antes dad lugar à la ira: porque escripto
està, Mia es la vengança: yo pagaré, dice el Señor.*

20. אם דרעב שפאר האכילה
לחם ואם צמא השקה מים
ובעשיתך ואת גחלי אש את
תחתה על ראשו :

*Antes si tu enemigo tuuiere hambre da le
de comer: si tuuiere sed, da le de beuer: que ha-
ziendo esto, ascuas de fuego amontonas sobre su
cabeça.*

21. אל תמשול הרעה בך כי
אם אמה תמשול בך בטוב :

*No seas vencido de lo malo: mas vence con
bien el mal.*

יג

1. כל גבש תבצע תחת האלה
לאשר יש לחם השלטון כי
אננה שלטון כי אם מאלהים
וכל שלטונות אשר תחת
מאלהים נפקדו :

*Toda anima fea sujera à las potestades supe-
riores: porque no ay potestad sino de Dios: y las
que son, de Dios son ordenadas.*

יב

16. Το αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρο-
νουῦτε, μὴ καὶ τὴ ὑψηλὰ φρονού-
ητε, ἀλλὰ πρὸς ταπεινοὺς συναντῶ-
μενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑ-
αυτοῖς.

*Ayans vn mesme sentiment les vns
enuers les autres: n'affectans point cho-
ses hautes: mais vous accommodans aux
choies basses. Ne foyez point sages en
vous mesmes.*

17. Μηδὲ κατὰ ἐαυτὸν κακῶς δό-
τεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸν νόμον καλῶς ἐνώ-
πιον πάντων ἀνθρώπων.

*Ne rendez à personne mal pour mal.
Pourchassez choses honestes deuant
tous hommes.*

18. Εἰ δυνάτεις, τὸ εἰς ἑμᾶς, μετὰ
πάντων ἀνθρώπων ὑπερωδεστέ.

*S'il se peut faire, entant qu'en vous
est, ayez paix avec tous hommes.*

19. Μη εαυτὸς ἐκδικουῦνται, ἀ-
γαπήτω, ἀλλὰ ὅσα τὸ κατὰ τὸν νόμον
γέγραπται γρά, ἡμοὶ ἐκδικήσας ἑ-
γὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος.

*Ne vous venger point vous-mes-
mes bien-aimés: mais donnez lieu à l'i-
re, car il est écrit, A moi appartient la
vengeance: ie le rendrai, dit le Seigneur.*

20. Ἐὰν εἴπω πρὸς ἑχθρὸς σου,
ψάμμιζε αὐτόν. εἰάν διψᾷ, πότηζε
αὐτόν. τὸ κατὰ τὸν νόμον ἀνθρώπων
πυρὸς ἐκείνου ἐστὶν τὴν κατεφάλω
αὐτοῦ.

*Si donc ton ennemi a faim: donne
lui à manger: s'il a soif, donne lui à boi-
re: car en ce faisant tu lui assembleras
charbons de feu sur sa teste.*

21. Μη τινὰ κατὰ τὸ κακόν, ἀλ-
λά κατὰ τὸν νόμον καλῶς.

*Ne fois point surmontré du mal:
mais surmonte le mal par le bien.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ.

Πᾶσι ψυχῇ ἐξουσίαις ὑπακούετε
τοῖς κυρίαις ὑποτασσέσθω, οὗ
κατὰ τὸν νόμον καλῶς ἐστὶν ὡς
ὁ κύριος ἡμεῖς ἐξουσίαις ὑποτάσσεται
τῷ κυρίῳ ὡς τῷ κυρίῳ.

*Que toute personne soit suiette aux
puillances superieures: car il n'y a point
de puillances sinon de par Dieu: & les
pu siances qui sont en eltar, sont ordon-
nees de Dieu.*

16. Idipsum invicem sentientes. Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos.

Be of like affection one towards another: be not too minded: but make your selves equals to them of the lower sort: be not wise in your selves.

17. Nulli malum pro malo reddentes. Providentes bona (non tantum coram Deo, sed etiam) coram omnibus hominibus.

Recompense to no man evil for evil: procure things honest in the sight of all men.

18. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.

If it be possible: as much as in you is: have peace with all men.

19. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum irae, scriptum est enim, Mihi vindictam: & ego retribuam, dicit Dominus.

Directly beloved: anvenge not your selves: but give place unto wrath: for it is written: Vengeance is mine: I will repay: saith the Lord.

20. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbonem ignis congeres super caput eius.

Therefore: if thine enemy hunger: feede him: if he thirst: give him drinke: for in so doing thou shalt heape coales of fire on his head.

21. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

Be not overcome of evil: but overcome evil with goodness.

OMNIS anima potestibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt.

Let every soule be subject unto the higher powers: for there is no power but of God: and the powers that be: are ordained of God.

16. Habt einenley Sinn untereinander. Trachtet nicht nach hohen Dingen: sondern haltet euch herunter zu den niedrigen. Haltet euch nicht selbst für klug.

Hassuer ist sind iblant huer andre: Tracter ick effter hore ting: men holder eder nedre til de Jorne: drede. Holder eder ick self for kloge.

17. Vergeltet niemand böses mit bösem. Fleissiget euch der Erbarkeit gegen jederman.

Betaler ingan ont met ont. Berer sitige til fromhed mod huer mand.

18. Ist's möglich: so vil an euch ist: so habt mit allen Menschen friede.

Er der mueltigt: da hassuer fred met alle Menschen: / saa meget som eder mueltigt er.

19. Rechet euch selber nicht: meine liebsten: sondern gebet raum dem zorn (Gottes): Denn es siehet geschrieben: Die Rache ist mein: Ich wil vergelten: spricht der HERR.

Hessner eder ick self: mine allerkeriste: men giffuer (Guds) vrede rum: Thi der skaar scersuit: Hennen er min: Jeg vil betale: siger HERR.

20. So nun deinen Feind hungert: so speise ihn: dürstet ihn: so trencke ihn: wenn du das thust: so wirst du feurige Rollen auff sein Haupte sammeln.

Der som din Fiendnu hunger: da giff hannem Mad: Dörster hand: da giff hannem dricke: Maar du der gör: da samler du gloende Kul paa hans hofuit.

21. Laß dich nicht das böse überwinden: Sondern überwinde das böse mit gutem.

Lad ick der onde offuerwinde dig: Men offuer: uint der onde met gaat.

Jederman sey unterthan der Oberkeit: die gewalt über ihn hat. Denn es ist keine Oberkeit: ohn von Gott: Wo aber Oberkeit ist: die ist von Gott verordnet.

Huer mand skal vere Offuerigheden vnderdanig: som hassuer mact offuer hannem. Thi der er ingen Offrighe: vden aff Gud: De huor som Offrighe: er: den er sticker aff Gud.

16. Bednostayne wespolek o sobe smaystlegijce. Nemysoce smaystlegijce: alek nijzshim se spausstegijce: a gim pomolu gijce. Nebudce opatrnij (a hrdij) sami v sebe.

Badzcie bednostayney myslj seden przeciwo dengiemu: nie py: fite o sobie rozumiac: ale poz: kornym folgusac: a nie badzcie madyymi sami v siebie.

17. Zadenemu zstho za st: neodplacuzte. Opatrn: cinte dobre: (ne tolko przed Bohem: ale i atcy przedwssimi ludmi.

Zadenemu zstym za st: nie odda: wacyte: shkrtiac sic o pocziwe: rzeczy przed wyprkimi ludzmi.

18. Muozeli to byci co za na was gest: serossami ludmi po: fog mzie.

Jeni: vrcmozele w was test: ze wyprkimi ludzmi w pokoju zys: wiac.

19. Nemstijce sami sebe nany: mlegssij: ale dayte mizho hne: wu: Nie psano gest: Wne: pomsta: a nat odplatijm: pra: wij Pan:

Nie mfejac sic sami o nam: leysh: owsem dayte miewse gnis: wowi: Abowiem napsano test: Wotk: test pomsta: a iac oddam: mowi Pan.

20. Gestize neprijetel twog: laetni: / natrm go: shj: nist: day gemu napog: / neb to vcin: / vshij: fckaw: shrnesh na gcho: hlawu.

Jest: tedy: lafne: nieszyaciel: twoy: naktami: go: test: pragnte: napoy: go: bo tho: cymiac: weg: ogniste: zgarnie: na glowe: tgo.

21. Nebaz: se ptemocy: zst: mu: ale ptemahay w dobrem: zst.

Nie badz: zwyciejon od zlego: ale zwyciez: zle dobrym.

K Ady: slowet: Mocnostem: wywssshim: / poddan: bud. Nebo: neni: Mocnost: ne: zli: od Boha: a ktr: giau: / ty: od Boha: zshzene: gsau.

K Ady: slowet: ntehay: bedz: e: / poddan: zwizshnim: przelo: zenshwam: / Abowiem: nie: test: przelo: zenshwam: tedno: od Boha: / a: przelo: zenshwam: ktr: bywhia: od Boha: / sa: porzadnie: postanowione.

יג

2 מו דקאם הביל לוקפל
שולטנא לוקפל פיקרנא
דאלהא קאם והליו
דקאמיו לוקפלדיו דינא
קסביו:

*Per la qual cosa chiunque resiste à la
Potestà, resiste à l'ordinatione di Dio: è
quelli che si resistono, faranno venire
condannatione sopra lor medesimi.*

3 דנגנא גיר לנא הו
דחלתא לעברא טבא אלא
לבישא צבא אנת הכיר
דלא תדחל מו שולטנא
עבד טבתא ותשבחתא
תדנא לך מנא:

*Imperochè i Magistrati non son per
terrore de le buone opere, ma de le male.
E vuoi tu non hauere à temer la Potestà
sua bene, e riceuerai laude da essa.*

4 משמשנא הו גיר
דאלהא אלא לר לטבתא
ואו פישתא עבד אנת דחל
לא הו גיר סריקא
אסיר לסבא משמשנא
הו גיר דאלהא ותבועא
דרונא לאליו דעבדיו
פישתא:

*Perioche il Magistrato si è un mini-
stro di Dio al bene. Ma se tu fai male,
hab bime timore: perioche non senza ca-
gione porta il coltello: conciosia ch'egli è
ministro di Dio, e vendicatore ad ira con-
tra chi fa male.*

5 ומטול הנא אלא לו
דנשתעבד לא מטול דרונא
בלחוד אלא אף מטול
תארתו:

*Però è necessario star soggetto, non
solamente per l'ira, ma etiamdio per la
conscientia.*

6 מטול הנא אף פסח
רישא נהביו אנתין מ
משמשנא אנתין גיר דאלהא
דעליו דהליו קאמיו:

*Imperochè per questo ancora pagate
i tributi: perioche son ministri di Dio,
che attendeno à questo istesso.*

7 פרועו הביל לכל גש
אין דמתחייב לה למן
דפסח רישא פסח רישא
נלמו דמכסא מכסא
ולמו דחלתא דחלתא
נלמו דאיקרא איקרא:

*Rendere dunque à tutti ciò che loro è
debito: à chi si deve il tributo, rendete il
tributo: à chi la cabella, la cabella: à chi
il timore, il timore: à chi l'honore, l'hon-
ore.*

יג

2 לכו המתקומם על השלטון
לחונת אלהים המתקומם
וחמתקוממים לגנבשם משפט
לקחו:

*Ansi que el que se oppone à la potestad, à la
ordenacion de Dios resiste: y los que resisten, el-
los mismos ganau condenacion para si.*

3 כהנשיאים אינם לידאח
המעשים טובים כהנאם הרעים
ואם לא תאבה לידאח את
השלטון עשה טוב ויהיה לך
כבוד ממנה:

*Porque los magistrados no son temerosos
al que bien haze, sino al malo. Quieres pues no
temer la potestad? Haz lo bueno, y auràs alaban-
ça de ella.*

4 כה משרת אלהים הוא לך
לשובה ואם תעשה את הרעה
תירא כה אנני חנם נשא את
החוב כה משרת אלהים הוא
נקם לחרון אף לפעלי עול:

*Porque es ministro de Dios para tu bien, mas
si hizieres lo malo, teme porque no sin causa trae
el cuchillo: porque es ministro de Dios, venga-
dor para castigo al que haze lo malo.*

5 לכו צריך להכניע לא לבד
בעבור האף כהנאם גם בעבור
הפחד:

*Por lo qual es necessario que le seays suje-
tos, no solamente por el castigo, mas aun por la
conscientia.*

6 עלכן גם תעלה את המנחה
כעבדי אלהים המה ועל
ואת מנחתים:

*Porque por esto le pagays tambien los tri-
butos: porque son ministros de Dios que sirven à
esto mismo.*

7 לכו שלמו לגל-אש את
הבולתו לאשר המנחה את המנחה
לאשר המס את מס לאשר
הידאח את ידאח לאשר הכבוד
את כבוד:

*Pagad pues à todos lo que deveys: al que tri-
buto, tributo: al que pecho, pecho: al que temor
temor: al que honrra, honrra.*

יג

2. Ὡςτε οἱ αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ ἐπι-
στρέφουσιν, τῇ τῷ Θεοῦ ἀντι-
στάσει. οἱ δὲ αὐτοὶ τὴν ἐξουσίαν
κατὰ λαψύται.

*Parquoi qui resiste à la puissance,
resiste à l'ordonnance de Dieu: & ceux
qui y résistent, feront veair condemna-
tion sur eux-mêmes.*

3. Οἱ γὰρ ἀρχόντες οὐκ εἰσι Φό-
βοι τοῦ ἀγαθοῦ ἐργου, ἀλλὰ τοῦ
κακοῦ. Τελεία δὲ ἐστὶν τοῦ Θεοῦ τὴν
ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποιῶν, καὶ ἐξου-
σίαν ἐξ αὐτῆς.

*Car les princës ne sont point à crain-
dre pour bones oeuvres, mais pour mau-
uises. Or veux tu ne craindre point la
puissance? fai bien, & tu receuras lo-
uange d'icelle.*

4. Θεὸς γὰρ ἀντιτάσσεται ἐπὶ σοὶ εἰς
τὸ ἀγαθόν. εἰς δὲ τὸ κακὸν φοβῶ-
σαι. Φόβος οὐ γὰρ εἰμὴ τὴν μάχην
φοβῶ. Ὡς γὰρ ἀντιτάσσεται ἐπὶ σοὶ
καὶ ἐργῶν τὸ κακὸν πρὸς αὐ-
τόν.

*Car le prince est seruiteur de Dieu
pour ton bien mais si tu fais mal, crain-
d' autant qu'il ne porte point l'espee sans
cause: car il est seruiteur de Dieu, or-
donné pour faire iustice en ire, de ce-
lui qui fait mal.*

5. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσασθαι, ὃ
μὴ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ φόβου, ἀλλὰ ἐκ
τῆς συνείδητος.

*Et pourtant il faut estre suiets, non
point seulement pour l'ire, mais aussi
pour la conscientie.*

6. Διὰ τὸ γὰρ καὶ Φόβος π-
λεῖται. ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ τοῦ εἶναι, οὐ
ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς ἐξουσίας.

*Car pour ceste cause aussi payez-
vous les tributs: d' autant qu'iceux sont
ministres de Dieu s'employans à cela.*

7. Ἀποδοτε ὡς πάντες τὰς ἐφ-
λάς τῷ τῷ Θεῷ, τῷ τῷ Θεῷ τῷ
τῷ Θεῷ, τῷ τῷ Θεῷ τῷ τῷ Θεῷ,
τῷ τῷ Θεῷ τῷ τῷ Θεῷ, τῷ τῷ Θεῷ
τῷ τῷ Θεῷ.

*Rendez donc à tous ce qui leur est
deu: à qui tribut, le tribut: à qui peage,
le peage: à qui crainte, la crainte: à qui
honneur, l'honneur.*

2. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.

Who so ever therefore resisteth the power/resisteth the ordinance of God: and then that resisteth shall receive to the selves judgement.

3. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac & habebis laudem ex illa.

For Princes are not to be feared for good works: but for evil. Wilt thou then be without fear of the power? do well: so shalt thou have praise of the same.

4. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris: time, non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindicatrix iram, ei qui malum agit.

For hee is the minister of God for the wealt: but if thou do evil: feare: for hee beareth not the sword for nought: for he is the minister of God: to take vengeance on him that doeth evil.

5. Ideo necessitate subditi estote: non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

Wherefore ye must be subject: not because of wrath only: but also for conscience sake.

6. Ideo enim & tributa praestatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.

For for this cause ye pay also tribute: for they are Gods ministers: appointing them selves for the same thing.

7. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem, cui honorem, honorem.

Give to all men therefore their dues: tribute to whom ye owe tribute: custom to whom custom: feare to whom feare: honour to whom ye owe honour.

2. Wer sich nun wider die Oberkeit setzt / der widerstrebet Gottes Ordnung / Die aber widerstreben / werden über sich ein Vertheil empfangen.

Huo som nu sätter sig mod Offuerigheden / hand staar imod Guds sticke / De de som imod staa / de stulle saa en Dom offuer sig.

3. Denn die Gewaltigen sind nicht den guten Werken / sondern den bösen zu fürchten. Wilt du dich aber nicht fürchten für der Oberkeit / so thu gutes / so wirst du lob von der selbstigen haben.

Ehi at de Veldige ere icke de gode gerninger / Men de onde til frøet. De vilst du icke frøet dig for Offuerigheden / da gor det som gaar er / saa stalt du haaffue loff aff hannem.

4. Denn sie ist Gottes Dienerin / dir zu gut. Thust du aber böses / so fürchte dich / denn sie tregt das Schwerdt nicht umb sonst / Sie ist Gottes Dienerin / ein Rächerin zur straffe über den / der böses thut.

Ehi hand er Guds Dienere / dig til gode / Men gor du det som onter / da frøet dig / Ehi hand bær icke Suerdet forgefult / Hand er Guds Dienere / en Hæffnere til straff offuer dem / som gøre ilde.

5. So sent nun auß noth unterthan nicht alleine umb der Straffe willen / sondern auch umb des Gewissens willen.

Saa verer nu vnderdanige for nøden / oc icke alene for straffen skyld / Men oc saa for eders Samvittigheds skyld.

6. Derhalben müßet ihr auch Schoss geben / denn sie sind Gottes Diener / die solchen Schoss sollen handhaben.

Der saare stulle i oc giffue Skat / Fordi at de ere Guds Dienere / som stulle forfremme saadan beskermsel.

7. So gebet nu jederman / was ihr schuldig sent / Schoss / dem der Schoss gebürt / Zoll / dem der Zoll gebürt / Forcht / dem die Forcht gebürt / Ehre / dem die Ehre gebürt.

Saa giffuer nu huer Mand / det som i ere skyldige / Skat / dem som bær Skat / Told / den som bær Told / Fryet / den som bær Fryet / ære / den som bær ære.

2. Protoż kdoż se Wrocnosti protivij / Bożymu życzentij se protivij. A kćijż se protivij / sami sobe odsauzentij dożywa gij.

Przeto ktory sie zstawnie przelozentiu / sprzeciwia sie postanowieniu Bożemu / a ktory sy sie sprzeciwia / oni na sie kas rante wnośa.

3. Nie wrocnosti negsau i strachu dobre ciniem / ależle ciniem. Chceśli pak se niebati Wrocnosti / Ciniż dobre / a budeś miji chwałę od nji.

Abowiem przelozent nie sa tu strachowi za dobre vczynti / ale za złe / A chceśli siencie bae przelozentiu / co icst dobrego cini / y odnieś chwałę od niego.

4. Sluzebniż zagisł Bożij / gest tobe i dobremu. Pakli budeś złe cini / bog se: nebe ne na darmo Wrocnie. Bożij zagisł sluzebniż gest / aby msił juo i w nad tijn / kdo złe cini.

Abowiem test sluga Bożym tobie tu dobremu / a test vczynti co test złego / boy sie / bo nie darmo mtecznośi / gdyż test sluga Bożym / msić cielem tu giewu przelozentiu temu ktoryby złe cini.

5. A protoż i powinnośi poddani budie: nie tylko pro hñew / ale y pro swedomij.

Przeto potrzeba test aby sie ciałwie poddal / nie tylko dla giewu / ale theż dla sumienia.

6. Nie proto y danę dawaś te Sluzebniż zagisł Bożij gśau / proto pracujcie.

Abowiem y dla tego cła dawać / gdyż sa slugami Bożym / tego wśawiczie pilniacy.

7. A protoż placke wśechy nñm coż gśie powinnośi: Komu dañ / tomu dañ: Komu cło / tomu cło: Komu bążę / tomu bążę: Komu test tomu test.

Oddawaycie tedy wśyć / co test gśie powinnośi / Komu podarek / podarek / Komu cło / cło: Komu botaż / botaż: Komu cześć / cześć.

8 ולא נש מדם לא תחובו
אל אחד לחד למאסבו
מו דמחב גיר לחברה
ב נמוסא מלי:

Non siate debitori à persona di cosa
veruna, se non de l'ammirato l'on l'al-
tro. Percioche chi ama altrui, ha ademp-
pita la Legge.

9 אף הי גיר דאמר דלא
תקטול ולא תגור ולב
תגנוב ולא תרג ואזא-
פיקדנא אחרנא כהנ-
מיתא משתלם דתרחם
לתריבך אר נבשך:

Imperioche questo, Non fure adul-
terio, Non occidere, Non furare, Non dir
falso testimonio, Non hauer concupiscen-
tia, e se ci è alcun altro comandamento, si
comprende, sommarariamente in questa
parola: cioè, Ama il tuo prossimo come te
stesse.

10 חיבא לקריבה בישתא
לא סער מטול דחוב-
מוליה הו דנמוסא:

La charité non se male à aucun al
prossimo. Il commando dunque de la
Ley est la charité.

11 ואף דא דעו דובנא
הו ושעתא הי מכיר
דנתתיר מו שנתו השא
הו גיר אמתקבו לו חיו
יתיר מו דכד הימנו:

E questo punto piu veduto il tempo che
è cioè, ch'egli è hora che noi ci svegliamo
hoggi dal sonno, percioche, adesso la
vostra salute ci è piu vicina, che quando
noi habbiam creduto.

12 לליל מכיל עבר
ואימא קרב גניח הביל
מן עברא דחשוכא
ונלבש ניהא דנוהרא:

La nuit est passée, & le jour s'est
approssimato. Mettrai dunque giu l'ope-
ra de le tenebres, & vestirai de la lumie-
re.

13 ואף דבאממא
באסכמא נחלך פומר
לליל בדייתתא וכל
במדמא טנפא ולל
בחסמא ובחרינא:

Accioche caminiamo honestamente,
come di giorno: non in mangiamenti &
hebbriachetate: non in letti e lascivie:
non in contentione & invidia.

8 לאיש מאומה לא תחבלו
כי אם לאהוב איש את רעהו
כי אשר אוהב את רעהו מלא
את החורה:

No deays à nadie nada, sino que hos ameys
vnos à otros: porque el que ama al proximo, cum-
plió la Ley.

9 כי תמצנה הולאת לא תנאף
לא תהרג לא תגנוב לא תענה
עד שקר לא תחמד ואם יש
מצוה אחת בדבר הזה גשלמה
הא כמו תאהב את רעך כנפשך:

Porque, No adulterarás, No matarás, No hur-
tarás, No dirás falso testimonio, No cudiciarás, y
si ay algun otro mandamiento, en esta palabra se
comprende (sumariamente,) Amaras à tu
proximo, como à ti mismo.

10 תאהבה לרעה את רעה
איננה עושה לכן מלא תחורה
אהבה היא:

La Ch r dad no haze mal al proximo. Anfi
que el cumplimiento de la Ley es la Charidad.

11 ועל זאת גם תדעו את-
העל כיעל יש השעה להקיצנו
משנה כי עת קרובה היא לנו
הישועה יותר מאשר האמנו:

Y esto conociendo el tiempo. Que es ya ho-
ra de leuantarnos del suenno: porque aora nos e-
stá mas cerca nuestra salud, que quando creyáos.

12 הלילה עבר והיום קרב
ונשלכה ממנו את פעלי החשך
ונלבש כלי האור:

La noche ha passado, y el dia hallegado: eche-
mos pues las obras de las tinieblas, y vistamos
nos las armas de luz.

13 כמו ביום בהוגו גתהלך לא
במהולות ושכרון לא במשכבות
וסובאים לא במדיבה וקנאה:

Andemos, como de dia, honestamente: no
en vanquerias y borracherias: no en lechos, y
desuerguenças. no en pendencias y embidia.

8. Μηδὲ μὴδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ
ἀγαπᾶν ἀλλήλους: ὁ γὰρ ἀγαπᾶς
τὸν ἑαυτοῦ, νόμος πεπληρωμένος.

Ne devez rien à personne, sinon
que vous aimiez l'un l'autre: car qui ai-
me autrui, il a accompli la Loy.

9. Τὸ γὰρ, οὐ μοιχεύεις, & Φο-
νεύεις, οὐ κλέβεις, οὐ ψευδομαρ-
τυροῖς, & οὐδὲν ἄλλο, καὶ εἰ τις
ἕτερος ἐστὶν, ἐν ταύτῃ τῇ λόγῳ
ἀνασφαλαιύται, ἐν τῷ, ἀγαπή-
σεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

Car ce qui est dit, Tu ne commet-
tras point d'adultere: Tu ne tueras point:
Tu ne desrobberas point: Tu ne diras
point faux testimonage: Tu ne con-
uoiras point, & s'il y a quelque autre
commandement, est sommairement
compris en ce point ici, assauoir, Tu
aimeras ton prochain comme toi-mes-
me.

10. Ἡ ἀγάπη τῆς πλησίον καὶ
ὅσα ἐργάζεται. πληρωμα ἐστὶν νό-
μου ἡ ἀγάπη.

La charité ne fait point de mal au
prochain: l'accomplissement donc de la
Loy c'est charité.

11. Καὶ τὰς, εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι
ὡς ἡμᾶς ἡδὲ ὕπνῳ ἐκέρχεται.
νῦν γὰρ ἐγγύς ἐστιν ἡ σωτη-
ρία, ἢ ὅτε ὁπίσσω εἴμεθα.

Mesmelement veu la saison, assauoir
qu'il est ia temps de nous resueiller du
sommell: car maintenant le salut est
plus pres de nous, que lors que nous a-
uons creu.

12. Ἡ νύξ περὶ ἡμῶν, ἡ δὲ ἡμέ-
ρα ἤγγικεν. ἀποθίμεθα οὖν τὰ ἐρ-
γα τῆς σκοτίας, & ἐνδυσάμεθα τὰ
ὅπλα τῆς φωτός.

La nuit est passée, & le jour est ap-
proché: rejettons donc les œuvres de
tenebres, & soyons reuestus des armes
de lumiere.

13. Ὡς ἐν ἡμέρᾳ, διὰ χρημάτων
ἀπειπαύμεθα, μὴ καμνοίς & μέ-
θαις, μὴ καὶ ποταῖς καὶ ἀσολογίαις,
μὴ ἐριδι καὶ ζήλῳ.

Cheminons honestement comme
de iour: non point en goutermandises, ni
en yvrongneries: non point en cou-
ches, ni en insolences: non point en noi-
se, ni en enuie.

CAP. XIII.

8. Nemini quicquam de-
beatis: nisi, ut invicem dili-
gatis, qui enim diligit pro-
ximum, legem implevit.

Owe nothing to any man / but to
loue one another : for he that loueth as
nother / hath fulfilled the Lawe.

9. Nam, Non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falsum te stimoniū dices, Non concupisces, & si quod est aliud mandatum : in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

For this / Thou shalt not commit
adulterie / Thou shalt not kill / Thou
shalt not steale / Thou shalt not beare
false witness / Thou shalt not couet: &
if there be any other commandement /
it is briefely comprehended in this say-
ing: euen in this / Thou shalt loue thy
neighbour as thy selfe.

10. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

Love doeth not evil to his neigh-
bour: therefore is love the fulfilling of
the Law.

ii. Et hoc, scientes tem-
pus, quia hora est iam nos
de somno surgere. Nunc
enim propior est nostra sa-
lus, quam cum credidimus.

And that / considering the season /
that it is now time that we / should arise
from / sleepe: for now is our saluatio
nearer / then when we beleued it.

12. Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

The night is past, and the day is
at hand: let vs therefore cast away
the workes of darkenesse, and let vs put
on the amour of light.

17. Sicut in die, honestè
ambulemus: non in comel-
sationibus & ebrietatibus,
non in cubilibus & impudi-
citiis, non in contentione
& æmulatione.

So that we walke honestly, as in
the day: not in gluttonie, and drunk-
nes, neither in chambering and wanton-
nes, nor in strife and enuying.

An die Römer.

Das XIII. Capitel.

8. Seht niemand nichts schuldig/
denn daß jr euch untereinander liebet/
denn wer den andern liebet / der hat
das Gesetz erfüllet.

Verer ingen mand in tved skyldige / vden at i elste
huer andre / Thi huo som elster den anden / hand haaff
uer suldfommer. Iorwen.

9. Denn das da gesagt ist/ Du sollt nicht Ehebrechē/ du sollt nicht tödten/ du sollt nicht stelen/ du sollt nicht falsch gezeugniß geben/ dich soll nichts gelüsten/ vnd so ein anders Gebot mehr ist/ das wirdt in diesem Wort verfasst Du sollt deinen Nächsten lieben als dich selbst.

Thi at der er sagt / Du skalt icke bedriffue hoer /
Du skalt icke ihiesla / Du skalt icke stiele / Du skalt
icke bære falske vidnisbyrd / Du skalt inder begære. De
om der er noget ander Gud mere / der beskaffis i disse
ord / du skalt elske din Næste som dig self.

10. Die Liebe thut dem Nächsten nichts böses. So ist nun die Liebe des Gesetzes erfüllung.

Kærlighed gør den Døste intet ont. Saa er nu
kærlighed Lovens seldkommelse.

11. Und weil wir solches wissen/
nemlich/ die zeit/ daß die stunde da ist/
auff zu suchen vom schlaff (Sintemal
onser Heil ietzt näher ist / denn da
wirs glaubten).

De effterdi wi saadant vide / som er tiden / at
stunden er der / at opstaa aff Gøffne (Effterdi vor Sa-
lighed er nu nærmere / end der wi det trode.)

12. Die nacht ist vergangen/der tag
aber herbey kommen. So lasset vns
ablegen die werck der Finsternuß/ vnd
anlegen die Wassen des Liechts.

Natten er fremgongen / oc Dagen er kommen
nær hid. Thi lader off afflegge Vordens gerninger.
oc tage Huusens vaaben paa oss.

13. Lasset vns ehrbarlich wandeln.
als am tage/ nicht in freffen vnd sauf-
fen/ nicht in fammern vnd vnzucht.
nicht in hader vnd neid.

Lader off vandreerlige / som om dagen / Icke
frodzeri oc druckenscaff / icke i kammer oc wtuct / icke
i kist oc auind.

A Kijmanuon.

Kapitola XIII.

8. Zádñemu nebywajte nic
dlužni / gedině to / abyštie se
wespolek milowali: Nebo kdo
miluge Bližniho / Zákon gest
naplnil.

Wie badzje ni Formu nsc wi nni/
sedno to abyście sie społecznie mie
towali/ bo kto milnie drugie°/z
kon wypelni.

9. Nebo toto/ Nesefamilnijs/
Nesabigets/ Neokradnets/
Nepromluwiffs kkwtho swes
dectm/ Nepozadajs/a gestt
kterc ginč Pritazanij/ w tom
to se promluwenij zawjra/ Mi
lowati budets blizniho twč
ho/ yako sebe sameho.

Goyro: Nie bedziesz cudzo-
 lożył / nie bedziesz rąbał / nie be-
 dzieś kradł / nie bedziesz fałszował
 świadczyl / nie bedziesz pojąbał /
 y iesli ktore inże jest rozszanie /
 w tym słowie krzako sie zámie /
 to jest: Bedziesz miłował bliżnie-
 go twoego iako samego siebie.

10. Milowánij bližnijmu
sleho nečinij: A protož napl-
nénij Zákona / gesit milowá-
nij.

Miłość bliźniemu złości nie
wyrządza / a tak wypełnienie za-
konu jest miłość.

11. Az nagisze tento čas / že
hodina gest nam gize sna w
stati. Noniz agisze gest blizny
nasse spasenij / nesti edny g sine
se nadali.

Zwlaſſi: ja wſiedzac iſz ieſt czaſy
 go dzina adyſiny ſie ocucili ze ſnu/
 bo iuż teraz bliſſie nam ieſt zbá-
 wienie / a niſz kiedyſiny wſtęczyłt.

12. Neopominula / ale den
se přiblížil. A protož odvrz
me skutky temnostij / a oblecme
se w oděni swětla.

Wocć przemienelā & dżien sie
przybliżył / Odrzucmyś tedy wci-
zynś ciemności / & oblaźmy sie w
zbroie światłości.

13. Tak/abychom we dne po-
tíwě chodili: ne w hedomani
a w opilstwí / ne w smilstwí
a w nestydatostech / ne w swá-
ru a w záwisti:

Tak abysmy wejscie chodzi
li tak we dnie / nie w biesiadach
ani w pisaninach / nie w lezach
ani w niefcy floskach / nie w zwad
ze ani w zaydrosci.

14 אֵלֶּה לֹבְשֵׁי־לְמַח
יִשׁוּעַ מִשִּׁיחָא וְלֵא
תִּתְּנֵם בְּכִסְיָם
לְהִיגָתָם:

Ma vestitus el Signor Iesu Christo, e non habbiate cura de la carne, per contentarla ne le sue concupiscentie.

1 לאֲנִי־דִין דְּפִרְיָה
בְּהִימְנוּתָא הַבּוּ לָהּ אִידָא
וְלֵא תִּהְיוּ מִתְּלִגְיוֹ
בְּמַחְשְׁבֵיכֶון:

Ricovete a voi quello che è infermo ne la fede, non gia per contender con dispute.

2 אִית גִּיר דְּמַחְשְׁבֵיכֶון דְּכָל
מִדָּם נֹאכֹל וְדְפִרְיָה יִרְקָא
הוּא אֵכֶל:

L'uno crede che si possa mangiar di tutte le cose: e l'altro che è infermo in fede, mangia de l'herbe.

3 הוּ דִין דְּאֵכֶל לְהוּ מִן
דְּלֵא אֵכֶל לֹא יִשׁוּט וְהוּ מִן
דְּלֵא אֵכֶל לְהוּ מִן דְּאֵכֶל
לֹא יִדּוּן אֵלֶּה גִיר דְּקִרְבָּה:

Celui qui mange, ne se dispute pas avec celui qui ne mange point: et celui qui ne mange point, ne juge pas celui qui mange.

4 אִתְּ מִן אִתְּ דְּדָאן אִתְּ
לְעִבְדָּא דְּלֵא דִילָךְ דִּיאָן
קֹאם לְמַדָּה קֹאם וְנֹאכֹל
לְמַדָּה נֹכֵחַ מִקָּדָם הוּ דִין
קֹאם מִטְּוָא גִיר בְּאִידִי
מַדָּה דִּיקְרִימְיָהוּ:

Tu chi sei, che giudichi il famiglia d'altrui? Egli sta fermo, ouer cade al suo proprio Signore: ma egli stará fermo, perche iddio è potente de farlo stare.

5 אִית דְּדָאן יוֹמָא מִן
יוֹמָא וְאִית דְּדָאן בְּלֵחֶון
יוֹמָתָא בְּלֵחֶון דִּין בְּמַדָּעָא
דְּנִפְשָׁה יִשְׁתַּרְר:

L'uno giudica un giorno esser dapin che un altro giorno: e l'altro giudica ogni giorno egualmente. Ciascuno sia pienamente certificato ne la sua mente.

6 מִן דְּמַדָּעָא דִּיקְרִימָא
לְמַדָּה מַדָּעָא וְכָל דְּלֵא
מַדָּעָא דִּיקְרִימָא לְמַדָּה לֹא
מַדָּעָא וְכָל דְּלֵא לְמַדָּה
אֵכֶל וְלֹא לְמַדָּה מַדָּעָא וְכָל
אֵכֶל לְמַדָּה לֹא אֵכֶל
וּמַדָּעָא לְמַדָּה:

Chi si cura de giorni, sene cura al Signore, e chi non si cura de giorni, non sene cura al Signore. Chi mangia, mangia al Signore: perche ne rende gratie a Dio: e chi non mangia, non mangia al Signore: e rende gratie a Dio.

14 כִּי אִם לְבִשׁוּ אֶת-אֲדֹנֵינוּ
יִשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ וְלֹא תִדְעוּ זֻלָּתִים
לְמַחְמַדֵּי הַבֶּשֶׂר:

Mas vestihos del Sennor Iesus el Christo: y no hagays caso de la carne en sus deseos.

1 אֶת-הַחֹלֶה בְּאַמוּנָה תִּקְחוּ לֹא
לְמַחְלָקוֹת הַמַּחְשְׁבוֹת:

Al enfermo en la fe sobrelleuad: no en contiendas de disputas.

2 כִּי אֶחָד מֵאַמִּין לֹאכֹל כָּל-
דְּבָרִים וְהַחֹלֶה יֹאכֵל אֶת-דְּרוֹק:

Porque alguno cree que se hà de comer de todas cosas: otro enfermo come legumbres.

3 הַאֲכֹל לֹא יָבוֹד אֹתוֹ אֲשֶׁר
אֵינְנוּ אֲכֹל וְאֲשֶׁר אֵינְנוּ אֲכֹל
לֹא יִשְׁפּוֹט אֶת-הַאֲכֹל כִּי
אֱלֹהִים לִקְחוּ:

El que come, no menosprecie al que no come: y el que no come, no juzgue al que come: porque Dios lo hà leuantado.

4 וּמִי־אַתָּה כִּי תִשְׁפּוֹט עַבְדֵּי אֲחֵר
לְאֲדֹנֵי יְקוֹם אִוּ יַפּוֹל מֶה-
אֱלֹהִים אִוּ יְקוֹם כִּי יִכּוֹל אֱלֹהִים
לְהַקְיֵמָנוּ:

Tu quien eres, que juzgas el siervo ageno? por su Sennor està en pie, o cae: y si cae afirmase- hà: que poderoso es Dios para affirmarlo.

5 וְאֶחָד מִבְּדִיל בֵּין יוֹם וְיוֹם
וְאֶחָד בְּאַחַד מַשְׁיָה אֶת כָּל-יוֹם
אִישׁ אִישׁ כְּעֶצֶת נַפְשׁוֹ יִתְמַלֵּא:

Item, alguno haze diferencia entre dia y dia otro juzga iguales todos los dias. Cada vno està asegurado en su animo.

6 תִּבְחַר אֶת-יוֹם לַיהוָה בּוֹחֵר
הוּא וְאֲשֶׁר אֵינְנוּ בּוֹחֵר אֶת-יוֹם
לַיהוָה לֹא בּוֹחֵר הַאֲכֹל לַיהוָה
אֲכֹל הוּא וּמַדָּה לַיהוָה וְאֲשֶׁר
אֵינְנוּ אֲכֹל לַיהוָה לֹא אֲכֹל
וּמַדָּה לַיהוָה:

El que haze caso del dia, hagalo para el Sennor y el que no haze caso del dia, no lo haga anfi mismo para el Sennor. El que come, coma para el Sennor: por lo qual haga gracias a Dios: y el que no come, no coma para el Sennor, y haga gracias a Dios.

14. 'ΑΛ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον
ἰησοῦν χριστὸν, καὶ ἂν οὐκ ἴσατε
οὐδὲν ἄλλο πλὴν τοῦ σώματος.

Mais soyez reuestus du Seigneur Iesus Christ, & n'ayez point soin de la chair pour accomplir les conuoiſſes.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.
Τὸν δὲ ἀδυνάτουτον τῆς πίστεως
ἀπολαύσαντα, μὴ εἰς δια-
κρίσεις διαλογισμῶν.

Or quant à celui qui est debile en foy, receuez-le à vous, mais non point en débats de disputes.

2. 'Οτι μὲν τις δὲ φαγεῖν θέλει
ὅτι ἀδύνατος, λαγχάνει ὁ δὲ
δύνατος.

L'un croit qu'on peut manger de toutes choses, & l'autre qui est acbille mange des herbes.

3. 'Ο δὲ ἰσχυρὸς τὸν μὴ ἰσχυρὸν μὴ
ἐξουσιάζει, καὶ ὁ μὴ ἰσχυρὸς τὸν ἰ-
σχυρὸν μὴ κρινάτω. ὁ ὅτις κρίνει
αὐτὸν αὐτοκατάγει.

Celui qui mange, qu'il ne mesprise celui qui ne mange point: & celui qui ne mange point, qu'il ne iuge point celui qui mange. Car Dieu fa prins à foi.

4. Σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριοις
οὐκ ἴστας; τὸν δὲ ἰσχυρὸν ἡ κρίσις ἡ
πίστις. καὶ κρίνει τὸν δὲ δυνατὸν ὁ ἰσχυρὸς
ὁ ὅτις κρίνει αὐτὸν.

Qui es-tu toi, qui juges le seruiteur d'autrui? il se tient ferme ou tresbuche à son propre Seigneur, mesmement sera il affermi: car Dieu est puissant pour l'affermir.

5. 'Ος μὲν τις κρινάτω ἑαυτὸν καὶ
μὴ ἄλλον, ὅτι ὁ μὴ κρινάτω ἑαυτὸν
καὶ ὁ δυνατὸς τοὺς ἀδυνάτους
κρινάτω.

L'un estime un iour plus que l'autre, & l'autre estime chaque iour esgaleme: qu'un chacun soit pleinement resolu en son entendement.

6. 'Ο φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίως
φρονῶν καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέ-
ραν, κυρίως φρονῶν. καὶ ὁ ἰσχυ-
ρὸς, κυρίως ἰσχυρὸς ἐστὶν ἐν τῷ
θεῷ: καὶ ὁ μὴ ἰσχυρὸς, κυρίως ὡς ὁ
δύνατος, καὶ ὁ δυνατὸς τὸν ἰσχυρὸν
κρινάτω.

Celui qui a esgard au iour, il y a esgard au Seigneur, & qui n'a point d'esgard au iour il n'y a point d'esgard au Seigneur. Qui mange, il mange au Seigneur: car il entend graces à Dieu: & qui ne mange point, il ne mange point au Seigneur, & en rend graces à Dieu.

יד
7 לירג ציר אנש מנן
דלנפשה חי ולירג אנש
דלנפשה מארג :

Perciò che nissun di noi biue a se stesso, e nissuno a se stesso muore.

8 מטול דא חמינו למרן
הי חמינו נא חמינו ל
למרן הי חמינו נא חמינו
הכיר נא חמינו דמרן
חנן :

Conciosia che se noi viviamo, viviamo al Signore: e se noi moriamo, moriamo al Signore. O che noi dunque viviamo, o che noi moriamo osiamo del Signore.

9 מטול הנא אה משיחא
מית וחיא וקם דהו יהוא
מדיא למיתא ולחיא :

Imperache per questo Christo è morto, e risuscitato, e tornato in vita, per esser Signore è de morti è de vivi.

10 אנת דיו מנה דא
אנת לאחור או אה אנת
למנה שאט אנת לאחור
כלו ציר עתידיו למנה
הבם בים דמשיחא :

Ma tu perche condanni tu il tuo fratello? o tu ancora, perche disprezzi il tuo fratello? Conciosia che tutti compariremo dinanzi al tribunal di Christo.

11 איר דפתיב דחי אנא
אמר מדיא דלי תכנה כל
ברוך דבשמיא ודבארעא
ותחית ארעא ולי יודא
כל לשן :

Imperache egli è scritto, Io Sino, dice il Signore: ogni ginocchio si piegare dinanzi a me, & ogni lingua confesserà l'idio.

12 מדיו ברג אנש מנן
פתגמא חלה נפשה ירב
לאהא :

Ciascun di noi dunque renderà ragione a Dio a se medesimo.

13 לא מביל דרון חד לחד
אלא הדא דהנו ותיבאית
דתיקלמא לאחור ל
תסי :

Però non condanniamo piu l'altro: ma piu tosto fate giudicio in questo di non porre alcuno inciampamento o scandalo al fratello.

יד
7 כר איש ממנו לא חי לנפשו
ואיש לא מת לנפשו :

Porque ninguno de nosotros biue para si: y ninguno muere para si.

8 ואם נחיה ליהוה נחיה ואם
נמות ליהוה נמות לכך אם נחיה
או נמות ליהוה אנחנו :

Que si biuimos: para el Sennor biuimos y si morimos, para el Sennor morimos. Anfi que o que biuamos, o que muramos del Sennor fomos.

9 כר על זאת גם מת גם קם
המשיח ממיתים ושוב חי המשיח
אשר על המיתים ועל החיים
ימשול :

Porque el Christo para esto murió, y resucitó, (y boluió a biuir) para en senorear e así de los muertos como de los que biuen.

10 ואנת מה תשפט את אחיך
או במה תביש את אחיך כר
כלנו נקום לכסא המשיח :

Mas tu porque juzgas a tu hermano? O tu tambien porque menosprecias a tu hermano: porque todos estaremos delante del tribunal del Christo.

11 כר נכתב חי אני נאם יהוה
כר לי תכרע כל ברך (אשר
בשמים ואשר בארץ ואשר
מתחת לארץ) תשבע כל לשון :

Porque escripto está, Biuoyó, dize el Sennor que a mi se doblara toda rodilla: y toda lengua confesserà a Dios.

12 על כן כל איש ממנו על
אודות נפשו ישיב ליהוה :

De manera que cada vno de vosotros dará a Dios razon de si.

13 ואל תשפוט עוד איש את
אחד כר אם את ואח תשפט
יותר פן תתנו נגה או מכשול
לאחיכם :

Anfi que no juzguemos mas los vnos de los otros: antes juzgad mas de que no pongays trompeçon al hermano, o escandalo.

יד
7. Οὐδεις ἐξ ὑμῶν ἑαυτῷ ζῆλον
ἔδειξεν ἑαυτῷ ἀποθνήσκειν.

Car nul de nous ne vit à foi, & nul ne meurt à foi:

8. Ἐὰν τι γὰρ ζῆλον, τὸ κατὰ
ζῆλον ἐὰν τι ἀποθνήσκειν, τὸ
κατὰ ἀποθνήσκειν. Ἐὰν τι οὖν
ζῆλον, ἐὰν τι ἀποθνήσκειν, τὸ
κατὰ οὖν ζῆλον.

Car soit que nous viuions, nous viuons au Seigneur: ou soit que nous mourrions, nous mourrions au Seigneur. Soit donc que nous viuions, soit que nous mourrions, nous sommes au Seigneur.

9. Εἰς τὸ τοῦ γὰρ χριστοῦ καὶ ἀπέ-
θανε καὶ ἀνέστη καὶ ζῶντος, καὶ
κυρίου καὶ ζώντος καὶ κυρίου.

Car pour cela Christ est mort, & est resuscité, & est retourné à vie: afin qu'il ait seigneurie tant sur les morts, que sur les viuans.

10. Σὺ δὲ τί κρινεῖς τὸ ἀδελφεόν σου; ἢ καὶ σὺ τί ἐξισχυεῖς τὸ ἀδελφεόν σου; πάντες γὰρ ὡς ἐξ ἐξουσίας μα-
κάρι τὸ καὶ ζῶντος καὶ κυρίου.

Mais toi, pourquoy iuges-tu ton frere? ou toi aussi, pourquoy m'esprimes-tu ton frere? certes nous comparoistront tous deuant le iuge iudicial de Christ.

11. Γὰρ ἐκείνη ἡ γὰρ, ζῶντος καὶ κυρίου, καὶ ἀποθνήσκειν, καὶ ἀνέστη καὶ ζῶντος, καὶ κυρίου, καὶ ζῶντος καὶ κυρίου, καὶ ζῶντος καὶ κυρίου.

Car il est écrit, Te suis viuant, dit le Seigneur, que tout genouil se ploiera deuant moi, & toute langue donnera louange à Dieu.

12. Ἀρχὴ οὖν ἑαυτοῦ καὶ ἐπὶ ἑαυτῷ λόγον δώσει καὶ θεῷ.

Par ainfi donc vn chacun de nous rendra conte pour soi-mesme à Dieu.

13. Μηδέ τις διὰ ἀλλήλων κρίνειτω· ἀλλὰ τὸ κατὰ κρίνειτω κατὰ, καὶ μηδὲ τις προσκομμεν τῷ ἀδελφῷ ἡ σκάνδαλον.

Ne iugeons plus donc l'un l'autre: mais vlez plustost de iugement en cela, de ne mettre aucun achoppement ou tresbuchement deuant votre frere.

CAP. XIII.

7. Nemo enim nostrum sibi vivit: & nemo sibi moritur.

For none of us liveth to him selfe / neyther doeth any die to him selfe.

8. Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.

For whether we live / we live unto the Lord: or whether we die / we die unto the Lord: whether we live therefore / or die / we are the Lords.

9. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: ut & mortuorum & vivorum dominetur.

For Christ therefore died and rose againe: and revived / that he might be Lord both of the dead and the quicke.

10. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.

But why dost thou iudge thy brother? or why dost thou despise thy brother? for we shall all appeare before the iudgement seate of Christ.

11. Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo.

For it is written / I live / saith the Lord: and every knee shall bowe to me: and all tongues shall confesse unto God.

12. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

So then every one of us shall give accounts of him selfe to God.

13. Non ergo amplius invicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculū fratri vel scandalum.

Let us not therefore iudge one another any more: but use your iudgement rather in this / that no man put an occasion to fall / or a stumbling blocke before his brother.

Das XIII. Capitel.

7. Denn vnser keiner lebet ihm selber / vnd keiner stirbet ihm selber.

Ehi at ingen aff off lessuet for sig self / oc ingen dder for sig self.

8. Leben wir / so leben wir dem Herren / Sterben wir / so sterben wir dem Herren. Darumb / wir leben oder sterben / so sind wir des HERREN.

Lessue wi / da lessue wi saar HERREN / Do wi / da do wi saar HERREN. Der saare / huad hel der wi lessue eller do / da here wi HERREN til.

9. Denn dazu ist Christus auch gestorben vnd auferstanden / vnd wider lebendig worden / daß er über Todte vnd Lebendige HERRE sey.

Ehi der til er Christus oc død oc opstanden / oc bleffuen lessuendis igen / at hand stude vere HERRE ossuer Døde oc lessuendis.

10. Du aber / was richtest du deinen Bruder? Oder du ander / was verachtest du deinen Bruder? Wir werden alle für den Richtstuhl Christi dargestellet werden.

Men du / hui domer du ditt Broder? Eller du anden / hui foracter du din Broder? Wi stulle alle sticis saar Christi Domstoel.

11. Nach dem geschrieben stehet: So war als ich lebe / spricht der HERRE / mir sollen alle Knie gebeuet werden / vnd alle Zungen sollen Gott bekennen.

Efter som scressuit staa / Saa vist som ieg lessuet / siger HERREN / stulle alle Kne bays saar mig / oc alle Zunger stulle bekende Gud.

12. So wirdt nun ein jeglicher für sich selbs Gott rechenschaft geben.

Saa skal nu huer gore Gud regenscaff for sig self.

13. Darumb lasset vns nicht mehr einer den andern richten. Sondern das richtet vil mehr / daß niemand seinem Bruder einen anstoß oder ergernis darstelle.

Der saare lader off icke mere den ene dømme den anden / men domer det meger mere / at ingen setter noget stad eller forargelse saar sin Broder.

Kapitola XIII.

7. Neb žō h ž nās nemī sām sobē žiw / a žādny sobē ne vmižā.

Abowiem žaden ž nās sobē sāmemu nie žywīe / a žaden sobē sāmemu nie vmižā.

8. Nebo gsmeli žiwī / Pānu gsmē žiwī: a pašli vmižāme / Pānu vmižāme. A tak / bud / to žē gsmē žiwī / bud / to žē vmižāme / Pānē gsmē:

Bo choc žywīemy Pānu žywīemy / choc vmižāmy Pānu vmižāmy / choc tedy žywīemy / choc vmižāmy / Pānscy žywīemy.

9. Nebo gest Krystus proto vmižā ž mrtwyh wsta / aby panowal nad žywimi y mrtwyimi.

Gdyž nā to Krystus y vmižā / y powsta / y ožyl aby y nād vmižā / y nād žywīacemū pānowal.

10. Ty paš / proč saudisš bratra twōho? nebo proč pohržš Bratrem twym? Wšak wšickni staneme před stolicí Krystowau.

A thy precie saudisš brát twōho? abo teč ty čemu sobie nřacš nřemāsš brát twōho? Abowiem wšycky postāwīem bēžīemū przed stolicā Krystowā.

11. Pāno gest žagisš: žiw gsm nā / prawš Pān: Nebo předemū bude kľasš každy koleno / a každy wazyt wžnā wati bude Boga:

Boč test nāpisano: žywē la mowi Pān / ž im sie wšeltie kolā no kloni / y wšeltie tečy da Boga.

12. Protož gedenkaždy ž nās sām ža sebe potet wyžāwati bu de Boga.

Przeto tedy každy ž nās ža sie licžba Boga.

13. Gtchby nesudme wšec geđni bruhh / Ale radēgš to / to v sebe vlože / abyšie nekľasš li vrazu Bratru / aneb pohržš.

A tak suž nře sadžīmi to den drus glego / Ale wiccy rego strzēcie / aby žgoršenie brātu nře bylo položone / abo teč obrāzenie.

יד

14 ידע אנה גיר ומפס
אנה פמריא ושוע דמדם
דמסיב מן ליתה ליר
אלא לאינא דרנא על
מדם דטמא להו הו
בלחוד טמא :

*Io so, e tengo per certo nel Signor Ie-
su, che niuna cosa è immonda per se me-
desima, senon che à chi stima che qualche
cosa sia immonda, à colui è immonda.*

15 ואו דיו מטול מאכולתא
מזיק אנה לאחור ל
הנא בחובב מהלך
אנה לא תנבד במאכולתא
להו דמטולתא מיר
משיחא :

*Ma se per cagion del cibo il tuo frate-
lo si contristà, già tu non camini più se-
condo la charità. Non far col tuo cibo per
ir colui, per cui Christo è morto.*

16 ולא תתגבר טבתו :

*Non sia dunque superato il (Goffra)
bene.*

17 מלכותא גיר דאלהא
לא הנת מאכלא ומשתיא
אלא פאנוחא ושלמא
ותדוהא פרוחא דקודשא :

*Impero che il regno di Dio non è cibo:
e beuanda: ma giustizia, pax, & alle-
grezia in Spirito santo.*

18 מן דפלהו גיר משמש
למשיחא שפד לאלהא
וקדם בני נשא פקא :

*Perche chi serue à Christo in queste
cose, è grato à Dio, & approvato da gli
huomini.*

19 השא בטר שלמא
דקט ובטר פניגא דחד
דחד :

*Per tanto seguitiamo le cose apparte-
nenti à la pace, & à la mutua edificatio-
ne.*

20 ולא מטול מאכולתא
ונשרא עברא דאלהא פל
מדם גיר דכא הו אל
ביש הו לבר נשא
דבתיקולתא אכל :

*Non volere per cagion del cibo di-
struggere l'opera di Dio. Certo è che tutte
le cose son monde: ma è male à l'huomo
che mangia con offesa.*

יד

14 ידעתי ובטחתי באדנינו ישוע
כי אין דבר טמא בו כי-אם
למחשב להויותו טמא לו טמא
הוא לבדו :

*Yo sé y confio en el Sennor Iesus, que por el
nada ay immundo? mas à aquel que pien sa algu-
na cosa ser immunda, à aquel le es immunda.*

15 ואם בעבור האכל יפל
פני אחי אינך עוד פאהבה
מהלך אל-באכל תאבד אוהו
אשר עליו מלח המשיח :

*Empero si por causa de la comida tu herma-
no es contristado, ya no andas conforme à la
charidad. No echas à perder con tu comida à a-
quel por el qual el Christo murió.*

16 לכן אל תנאץ טובתכם :

Ansi que no sea blasphemado (vuestro) bien.

17 כי מלכות אלהים איננה
אכל או שתי כי אם צדקה
ושלום ושמחה ברוח הקדש :

*Que el Reyno de Dios no es comida ni beui-
da, sino justicia, y paz, y gozo por el Espiritu San-
cto.*

18 כי אשר באלה יעבד למשיח
הוא מתהלך את אלהים וימצא
חן בעיני האנשים :

*Porque el que en esto sirue à Christo, agra-
da à Dios, y es accepto à los hombres.*

19 על-כן נבקש שלום וירידתו
ונבנה בינותינו איש את אשר
למבנה :

*Ansi que sigamos loque haze à la paz, y à la
edificacion de los vnos à los otros.*

20 אל-גא בעבור האכל תהרס
את מעשה אלהים כי כל-
דברים טהורים הם כי-אם
טמא הוא לאנוש אשר במכשול
אוכל :

*No destruyas la obra de Dios por causa de la
comida. todas las cosas à la verdad son limpias :
mas malo es àl hombre que come con escandalo.*

יד

14. Οἶδα καὶ πεποιθὼς εἰμι (κυρῶ)
ἰησὺν, ὅτι οὐδὲν κραινὸν δι' ἐαυτοῦ, εἰ
μὴ τὸ λογίζεσθαι τὸν κραινὸν εἶναι,
ἐκείνῳ κραινόν.

*Je sai & suis persuadé par le Seigne-
ur Iesus, que rien n'est souillé de soi-mes-
me: sinon à celui qui estime quelque
chose estre souillée elle lui est souillée.*

15. Εἰ δὲ διὰ τοῦ βρώματος ὁ ἀδελφός
σου λυπῶται, σὺ καὶ ἐν κατὰ ἀγάπην
συνιπῶταις. μὴ τῷ βρώματι σκάν-
δάλον διστάλῃς, ὡς ἐρὸς οὗ χριστοῦ ἀ-
πίπτει.

*Mais si ton frere est contristé pour la
viande, tu ne chemines plus selon cha-
rité, ne destruis point pour ta viande ce-
lui pour lequel Christ est mort.*

16. Μὴ βλασφημεῖς τὸν θεόν
(ὁ μὲν) τὸ ἀγαθόν.

*Que donc (vostre) bien ne soit point
blasphé.*

17. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ βρώσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιο-
σύνη, καὶ εἰρήνη, καὶ χάρις ἐν πνεύ-
ματι ἀγαθῷ.

*Car le royaume de Dieu n'est point
viande ne bruugage: mais est iustice, paix,
& ioy e par le saint Esprit.*

18. Ὁ γὰρ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ
καρὸς, ἀσάρετος τῷ θεῷ, καὶ δόκι-
μος τῷ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

*Car qui en cela sert à Christ, est a-
greable à Dieu, & est approuvé des ho-
mes.*

19. Ἀγαθὸν οὖν τὸ τῆς εἰρήνης διώ-
κωμεν, καὶ τὸ τῆς οἰκδομῆς τῆς εἰς
ἀλλήλους.

*Pourchassons donc les choses qui
sont de paix, & qui sont d'edification
mutuelle.*

20. Μὴ ἐνεκεν βρώματος κατέ-
λυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντες γὰρ κα-
ταράταις ἀλλὰ καὶ τῷ αἰσχρολογεῖν
τῷ θεῷ περὶ σκόμματος ἐσθίων-
τι.

*Ne ruine point l'oeuvre de Dieu pour
la viande: vray est que toutes choses sont
nettes: mais il y a mal pour l'homme
qui mange avec achoppement.*

CAP. XIII.

14. Scio & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum: nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.

I know and am persuaded through the Lord Jesus, that there is nothing common of it self: but unto him that judgeth any thing to be vncleane / to him it is vncleane.

15. Si enim propter cibum frater tuus contristatur: iam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est.

But if thy brother be grieved for the meat, nowe walkest thou not charitably: destroyest thou him with thy meate, for whome Christ dyed.

16. Non ergo blasphemetur bonum (vestrum.)

Cause not your communitie to be euill spoken of.

17. Non est enim regnum Dei esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.

For the kingdom of God is not meate nor drinke / but righteousness, and peace, & ioye in the holy Ghost.

18. Qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

For whosoever in these things serueth Christ / is acceptable vnto God, and is approved of men.

19. Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ edificationis sunt, inuicem custodiamus.

Let vs then followe those things which concerne peace: and wherewith one may edifie another.

20. Noli propter escam destruere opus Dei, omnia quidem sunt munda: sed malum est homini qui per offendiculum manducat.

Destroy not the worke of God for meates sake: all things are pure: but it is euill for the man which eateth with offence.

Das XIII. Capitel.

14. Ich weiß vnd bins gewiß / in dem H E X X N Jesu, daß nichts gemein ist an im selbst / Vñ der es recht für gemein / demselbigen ist gemein.

Ieg veed oc er der vis vaa / i den H E X X N Iesu / at inced er almindelige i sig self / Vñ den som regner der for almindelige / hannem er det samme almindelige.

15. So aber dein Bruder über deiner Speise betrübet wirdt / so wandelst du schon nicht nach der liebe. Lieber / verderbe den nicht mit deiner Speise / vñb welches willen Christus gestorben ist.

De der som din Broder bliffuer fortørnet offuer din Mad / da vandrer du allerede icke effter kærlighed. Kære forderffue den icke med din Mad / for hues skyld Christus er død.

16. Darumb schaffet / daß euer Schatz nicht verlestert werde.

Der saare stikker det saa / At eders liggendefætte bliffuer bespaaet.

17. Denn das Reich Gottes ist nicht essen vñ trincken / Sondern gerechtigkeit vñ friede / vñ freude in dem heiligen Geiste.

Ihi Guds Rige er icke mad oc dricke / Men Retferdighed / oc Fred / oc glæde i den hellig Aand.

18. Wer darinnen Christo dienet / der ist Gott gefellig / vñ dem Menschen werth.

Huo som tiener Christo der vdi / hander Gud behagelig / oc Menneisten tætelig.

19. Darumb lasset vñs dem nachstreben / das zum Friede dienet / vñ was zur besserung vñtereinander dienet.

Der saare lader offstaa effter det som tiener til Fred / oc huad som tiener off til forbedring iblant huer andre.

20. Lieber verstore nicht vñb der Speise willen Gottes Werk. Es ist zwar alles rein / Aber es ist nicht gut / dem der es isset mit einem anstoß seines Gewissens.

Kære / forstyre icke Guds gerning for Mad skyld. Det er vel alsammen rent / Men der er hannem icke gaar / som der æder med sin Samvittigheds stød.

Kapitola XIII.

14. Niebo wiem a ja gisław wiem mianem Jezusa Chrystusa / że nic nie jest wspólne / tylko temu który sądzi / że wspólne jest / temu jest wspólne.

Wiemy i pewniemy tego przez Pana Jezusa / iż niemamy nic coby przez się było nieczyste / iedno theme który ma imię co być nieczyste / to iemu nieczyste jest.

15. Nieb zarmucugeli se Brat twój pro pokrm / gisławedle laskę nechodisz. Niezatraca pokrmem twym tobie / za kćer / hoj gest Krystus vñfel.

At wśafie testby dla pokarmu brat twój był zasmucen / iuz nie wiodug młodości postępujesz. Pokrmem twoim nie ztracay tego go za kćerogo Krystus vñmiał.

16. Niebudź tedy w rąh / nij dano dobre waffe.

Niechay tedy dobro wśfe oflawione nie bedzie.

17. Królówstwu jagisz Bożi / nienij pokrm a nāpog: ale sprawiedlnost / pokog a radość w Duchu Śwątym.

Abowiem Królóstwo Bożenie jest pokarm i nāpicie / ale sprāwiedliwosc i pokog / i wśfele przez Duchā s.

18. Niebo kćer tćmi wćmi słaujij Krystu / i iijij se Bohu / a chwałę hodnų gest v iijij.

Bo kćory przez kćerz s iuz Krystusowi / jest wćkćerz Bożi / i przystępnij ludziam.

19. Protoż kćer wćm gśau pokoge / kćch nā sledugmę wćdny: a kćer gśau k wćdłani / wśpolek glich ofstij / hayme.

Przetoż tedy skłamy się o kćerz kćore pokoiom nalcia / y też spolecznemu budowaniu.

20. Niekaż pro pokrm s iuz kćenij Bożijho. Wśfćeno jagisz kćie gest / ale jle gest kćio wćku kćerz s pokorśenijm gij.

Dla pokarmu nie psuy sprāwy Bożey / wśfćlic kćerz s cżyste / ale jle jest cżłowiekowi kćory se zgorśenim.

יד

21. שכיר הו דלא גאכול
בשרא ולא נשתא חמרא
ולא מדם דמתקין בה
אחין:

*Egli è bene non mangiar carne, ne
bever vino, ne cosa alcuna, per laquale il
tuo fratello s'offenda, o si scandaliz, o sia
reso infermo.*

22. אנת דאיר בך ה
הימנותא בנבשר אחידיה
קדם אלהא טוביהי למן
דלא הו נבשה במדם
דפרש:

*Tu hai fede? habbi la in te stesso di-
nam? a Dio. Beato colui che non con-
dannà se stesso in quel ch'egli approva.*

23. אינא גיר דמתפג
ואכל אתחנב לה מטול
דלו פרימנותא פל מדם
גיר דלא הו מן הימנותא
חטיאת הו:

*Ma chine s'hai in dubbio, s'egli ne man-
gia, e condannato: perciò che non ne man-
gia per fede. E tutto ciò che non vien da la
fede è peccato.*

יה

1. חקיניו הכיר חנו ה
חילתני דכורחני
במחילא נשקול ולג
לנבשו נשפר:

*Hor noi che siamo potenti, debbiam
portare le infermità de gl'impotenti, e
non compiacere a noi stessi.*

2. אלא אנש מן לתיבה
נשפר בסבתא איה ד
דלפנינו:

*Pertanto ciascun di noi piaccia al suo
prossimo nel bene a edificazione.*

3. מטול דאח משיחא
לא חנו לנבשה שפר
אלא איה דכתיב דחטא
דמחטא דנבל עלי:

*Perciò che Christo ancora non ha vo-
luto compiacere a se stesso: ma siccome
scritto, Le ingiurie di quelli che l'ingiu-
riano son cadute sopra me.*

יד

21. טוב הו לא לאכל בשר
ולא לשתות יין ולא את
בז יגה אחיה או יכשל או
יחלה:

*Bueno es no comer carne, ni bever vino, ni
nada en que tu hermano trompiece, o se offenda,
o sea enfermo.*

22. אנת ישלך האמונה יהי לך
לנבשר לפני אלהים אשר
האיש אשר איננו שופט את-נפשו
בבחינו:

*Tu tienes fe: tenla contigo delante de Dios
Bienaventurado el que no se condena a si mis-
mo con lo que aprueua.*

23. ואשר מחנכר באכלו נשפט
כי-איננו באמונה הו כר-כל-
דבר אשר איננו מאמונה חטאה
הו:

*Mas el que haze diferencia, si comiere, es
condennado: porque no comio por fe: y todo
loque no sale de fe, es peccado.*

טו

1. וחובים אנחנו הגבורים
לסבול את החמלות החוליים
ולא לשאת את-פני-נפשנו:

*Ansí que los que somos mas firmes deuemos
sobrelleuar las flaquezas de los flacos, y no agra-
darnos a nosotros mismos.*

2. כר-איש איש ממנו ימצא חן
בעיני רעהו לטובה למבנה:

*Cada vno de nosotros agrade a su proximo
en bien, a edificacion.*

3. כר-גם המשיח לא נשא את-
פני-נפשו כר-אם כמו נכתב
וחרפות חורפיה נבלו עלי:

*Porque el Christo no se agradó a si mismo:
antes, como esta escripto, Los vituperios de los
que te vituperan, cayeron sobremi.*

יד

21. Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μη-
δὲ πίνειν οἶνον, μηδὲ ὃ ἐ ἀδελφὸς
σου πρὸς σκάνδαλον, ἢ ὡς ἀδυνα-
τίζῃ.

*Il est bon de ne manger chair, & de
ne boire vin, ne faire chose, en quoi tō
frere choppe, ou se scandalize, ou soit
debilité:*

22. Σὺ πιστὸς ἔχεις· κατὰ σεαυτὸν
ἔχεις ζωὴν τοῦ Θεοῦ, μακάριος ὁ
μὴ κρίνων ἑαυτὸν ὡς δοκιμάζει.

*As tu foy? aye la en toi mesme de-
uant Dieu: bien heurenx est celui qui
ne se iuge point foi-mesme en ce qu'il
approuue.*

23. Ὁ δὲ ἀναγκασθὲν, ὡς ἐν
Φάργη, κατακίετα· ὅτι ὁ καθ' ὅσον
πίστευς. πᾶς δὲ ὁ καθ' ὅσον
ἀμαρτία ἐστίν,

*Mais celui qui en fait scrupule, il est
condamné, s'il en mange: car il n'en
mange point par foy: or tout ce qui n'est
point de foy est peché.*

ΚΕΦ Α Λ. 16.

Ὁ φείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοί,
τὰ ἀδυνατήματα τῶν ἀδυνα-
των βαστάζειν, ὡς καὶ ἑαυτοὺς δόξ-
ουσι.

*Or deuous nous, nous qui sommes
forts, supporter les infirmités des foi-
bles, & nō point complaire à nous-mes-
mes.*

2. Ἐκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον
δόξασται εἰς τὸ ἀγαθόν, ὡς οἱ
δομῶν.

*Pourtant qu'un chacun de nous co-
plai se à son prochain en bien pour edi-
fication.*

3. Καὶ γὰρ ὁ χριστὸς ἐχ' ἑαυτῷ
ἡρεσεν· ἀλλ' ὡς ἡμεῖς γὰρ ἡμεῖς, οἱ
οἰδοῦμεν τῶν ὀφειλόμενων ἐπὶ τῇ
σοφίᾳ.

*Car aussi Christ n'a point voulu co-
plaire à soimefme: mais ainsi qu'il est
escriit, Les reproches de ceux qui te font
reproches sont tombées sur moi.*

CAP. XIII.

21. Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

It is good neither to eat flesh nor to drink wine nor any thing whereby thy brother stumbleth / or is offended / or made weak.

22. Tu fidem habes? penes te ipsum habere coram Deo: Beatus qui non iudicat semetipsum in eo quod probat.

Hast thou faith? have it with thy selfe before God: Blessed is hee that condemneth not him selfe in that thing which hee alloweth.

23. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

For he that doubteth is condemned if hee eat: because he eateth not of faith: and whatsoeuer is not of faith is sinne.

CAP. XV.

Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.

We which are strong / ought to bear the infirmities of the weak: and not to please our selves.

2. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem,

Therefore let every man please his neighbour in that is good to edification.

3. Etenim Christus non sibi placuit: sed sicut scriptum est, Improperia improperantium tibi, ceciderunt super me.

For Christ also would not please him selfe: but as it is written / The rebukes of them which rebuke thee / set on me.

Das XIII. Capitel.

21. Es ist besser / du essest kein Fleisch / vnd trinckst keinen Wein / oder das / daran sich dein Bruder stößet / oder ergert / oder schwach wirdt.

Der er meget bedre / at du ader ickē kōd / oc dri-cker ickē Vin / eller noget / som din Broder kand stōde sig paa / eller forargis / eller bliffue strøbelige aff.

22. Hast du den Glauben / so habe ihn bey dir selbst / für Gott. Selig ist der ihm kein Gewissen machet / in dem / das er annimpt.

Haffuer du den Tro / Da behølt hende hoff dig self / saar Gud. Salig er den som ickē gøt sig self nogen Samvittighed / paa det / som hand anammer.

23. Wer aber darüber zweifelt / vnd isst doch / der ist verdampt / denn es gehet nicht auß dem Glauben. Was aber nicht auß dem Glauben gehet / das ist Sünde.

Men huo som tussler der paa / oc ader dog / hand er fordømt / Thi der gaar ickē aff Troen. De huad som gaar ickē aff Troen / der er synd.

Das XV. Capitel.

Wir aber / die wir starck sind / sollen der Schwachen gebrechlichkeit tragen / vnd nicht gefallen an vns selber haben.

De wi som ere stercke / skulle bære de Strøbeligis brøst / oc ickē haffue behøgelighed til oss self.

2. Es stelle sich aber ein jeglicher vnter vns also / daß er seinem Nächsten gefalle / zum guten / zur beserung.

De der skal huer sticke sig saa iblant oss / at hand kand behøge sin Næste / til gode til forbedring.

3. Denn auch Christus nicht an im selber gefallen hatte / Sonder / wie geschrieben stehet / die Schmach der die dich schmeihen / sind über mich gefallen.

Thi Christus haffde ickē oc behøgelighed til sig self / men lige som screeffuit staar / Deris forsmødelse / som dig forhøne / er faldne paa mig.

Kapitola XIII.

21. Dobrze jest niegeścić mas / ani pić Wina / ani toho na tem se bratr wrzący / aneb horst / aneb tijn w nemoc pas dā.

Dobra jest rzeczyć nie jeść mięsa / ani pic win / ani żadnej rzeczy w której sie twój brat obraża / lebo pogardzi / albo siemdyln zstas dā.

22. Ty Wiary masz? samgi v sebe męz před Bohem. Błogosławiony / kdoż niesądzi sebe samého w tom / což za dobrę má.

Ty masz wiare / mierzęta v fles bie samego przed Bogiem. Błogosławiony / który nie osadza sie bie samego w tym / co pochwała.

23. Ale ten / kdož klade rozdyśl mezy pokrm / budli gijst / za tracen bude: neb není to z Wiary. Wszczęno pak což není z Wiary / hřijch jest.

A kto wątpi / testby sad / test osadzon / gdyz nie te z wiary: A co folwiel nie test z wiary / grzech test.

Kapitola XV.

Mye my pak synęgost / niedostatk / mblegost / snášeti / a ne sami se sobe libiti.

My którzy testchmy mocni / powinniemy znosić krewkości mblech / a nie folgować samym sobie.

2. Alegedenkażbyś wās lib se bliźniemu swómu / pro dobrę / k wzdělání.

Przeto każdy z was ntechay bliźniemu swómu / folgować ku dobremu / to test / ku tego zbudowaniu.

3. Nebo y Kristus ne sam se sobe libil: Ale yakož pláno gest: Haněni etch kterijž tbe haněli / spadla gsau na mne.

Abowiem Kristus nie folgowal sam sobie / Ale takto test naplano: Sromocenia tych którzy tbe sromocali / uamie wpadly.

טו

4 כלמים איר דמו קדים
אתפתב ליולפנא הו דילן
אתפתב דבמסידנותא
ובכונא דפתבא סכר
רהנא לו :

Imperocche tutte le cose che già dauanti sono state scritte, sono state scritte a nostra dritura, accioche per la patientia de consolatione de la Scrittura, noi habbiamo speranza.

5 ואלהא דיו דמסידנותא
ודכונא תל לכו
דשיותת תתחשבני חד
אל חד בישוע משיחא :

Idio dunque autor de la patientia e de la consolatione vi conceda che habbiate tra uoi un medesimo sentimento secondo Christo Iesus.

6 נכחד רצנו נכחד פום
תשבחו לאלהא אבית
דמכו בישוע משיחא :

Accioche d'un animo & d'una bocca glorificiate l'Idio e Padre del nostro Signor Iesus Christo.

7 מטול הנא הו מקדבו
ושענו לחדא איכנו
דאר משיחא קדכו
לתשבוחתא דאלהא :

Per laqual cosa riceueteui l'un l'altro, siccome ancor Iesus Christo ci ha riceuuti a se di gloria di Dio.

8 אמר אנא דיו דישוע
משיחא שמט גורתא
ולת שררה דאלהא
איכנא דישוע מולכנו
דאכבתא :

Hor io dico che Iesus Christo è stato ministro de la Circuncisione, per la verità di Dio a confermar le promesse fatte a i Padri.

9 וצממא ישבחו לאלהא
חלק רחמא דהו עליהון
איה דבתיב דאיה לך
צעממא ולשמך אנמר :

Et accioche i Gentili glorificino l'Idio, per la sua misericordia siccome è scritto, Per questo io ti laudaro tra i Gentili, e canterò al tuo Nome.

10 ותוב אמר אתבסמו
צממא עם צממא :

E di nuovo dice, Rallegrateni, Gentili, col suo popolo.

טו

4 כ"ל הדברים אשר מקדם
נכתבו אל למודנו נכתבו אשר
בתקוה ובנחם הפתבים תהי
לנו השכרה :

Porque las cosas que antes fueron escriptas, para nuestro enfennamiento fueron escriptas: para que por el padecer, y por la consolacion de las Escripturas, ayamos esperança.

5 ואלהי התקוה והנחם יתן
לכם לחכם יחד בינו כם
בדברת ישוע המשיח :

Mas el Dios del padecer y de la consolacion os de que entre vosotros seays vnanimis segun el Christo Iesus.

6 אשר ברוח אחת ובפי אחת
תכבדו את יהוה אבי אדונינו
ישוע המשיח :

Para que concordes a vna boca glorifiqueys al Dios y Padre de nuestro Señor Iesus el Christo.

7 לכל התלקחו איש את רעהו
כמו גם המשיח לקח אתכם
לכבוד אלהים :

Portanto fobrelleuauos los unos a los otros como tambien el Christo nos sobre lleuó para gloria de Dios.

8 כ"אמר אני כ"אישוע המשיח
נהיה משרת המולת בעבור
אמת אלהים לקים את שבועות
מטות אמר סלה :

Digo pues, Que el Christo Iesus fué Ministro de la circuncision, por la verdad de Dios para confirmar las promessas de los Padres.

9 ואשר יכבדו הגוים את
אלהים על דב חסד כמו נכתב
על כן אודך בגוים ולשמך
אנמרה :

Empero que las Gentes glorifiquen a Dios por la misericordia, como está escripto, Portanto yo te confesare a ti entre las Gentes, y cantaré a tu Nombre.

10 ועוד אמר ישמחו וידגו
לאמים את עצמו :

Y otra vez dize, Alegraos Gentes con su pueblo.

טו

4. "Οσα γὰρ ἀπογραφήντες τῶν
ἡμετέρων διδασκαλῶν ἀπογρά-
φη, ἡμεῖς τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς
ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
ἐλπίδα ἔχοντες.

Car toutes les choses qui ont esté auparavant escriptes, ont esté escriptes pour nostre endoctrinement: afin que par patience & consolacion des Escri- tures nous ayons esperance.

5. "Ὁ δὲ θεὸς τῆς ἀπομονῆς καὶ τῆς
ἀσκλησίας, δὴν ὑμῶν τὸ αὐτὸ
φρονεῖ ἐν ἀλλήλοις, κατὰ χριστὸν
ἰησοῦ.

Or le Dieu de patience & consolacion vous doit sentir vne mesme chose entre vous selon Iesus Christ.

6. "Ἦν ἡμεθυμαδὸν ἐν τοῖς στόματι
δοξαζόντες τὸν θεόν καὶ πατέρα τοῦ κυ-
ρίου ἡμετέρου ἰησοῦ χριστοῦ.

Afin que tous d'un courage, & d'une bouche vous glorifiez le Dieu, & Pere de nostre Seigneur Iesus Christ.

7. Διὸ ἀποσλαμβάτεον ἀλλή-
λους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἀποσλά-
βεν ὑμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ.

A raison de quoi receuez l'un l'autre, comme aussi Christ nous a receus à soi à la gloire de Dieu.

8. Λέγω δὲ ἰησοῦ χριστὸν διὰ τῆς
τοῦ γενηθέντος περιτομῆς ὑπὲρ
ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τοὺς
ἐπαγγελίας τοῦ πατρὸς.

Or ie di que Iesus Christ a esté ministre de la Circuncision, pour la verité de Dieu, afin de ratifier les promesses faites aux Peres.

9. Ταῦτα δὲ ἐθελῶ ἑλεως δοξα-
σαι τὸν θεόν, καθὼς γὰρ καὶ ἡμεῖς διὰ
τῆς ἐξομολογήσεως αὐτοῦ ἐν ἑσέσι,
κύριε, καὶ τὸ ὀνόματι σου ψαλλοῦ.

Et pour faire que les Gentils honorent Dieu pour la misericordia selon qu'il est écrit, Pour ceste cause ie te donnerai louange entre les Gentils, & psalmodierai à ton nom.

10. Καὶ πάλιν λέγει, δι' φρονή-
τι ἐθελῶ μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

Et derechef il dir, Gentils, eslouif- sez-vous avec son peuple.

4. Quaecunq; enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus.

For whatsoeuer things are written afore time/are written for our learning/that wee through patience / and comfort of the Scriptures might haue hope.

5. Deus autem patientiae & solatii det vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum.

Now the God of patience and consolation giue you that ye be like minded one towards another / according to Christ Iesus.

6. Vt unanimes, uno ore honorificetis Deum & patrem Domini nostri Iesu Christi.

That wee with one minde / and with one mouth may praise God / euen the Father of our Lord Iesus Christ.

7. Propter quod suscipite invicem: sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei.

Wherefore receiue wee one another / as Christ also receiued vs to the glorie of God.

8. Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum.

Now I say that Iesus Christ was minister of the circumcision / for the truth of God / to confirme the promises made vnto the fathers.

Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo cantabo.

And let the Gentiles praise God for his mercie/as it is written/for this cause I will confesse thee among the Gentiles/and sing vnto thy Name.

10. Et iterum dicit, Laetamini Gentes cum plebe eius.

And againe he saith / Reioyce ye Gentiles with his people.

4. Was aber zuvor geschrieben ist/ das ist vns zur Lehre geschrieben/ Auff das wir durch gedult vnd trost der Schrift hoffnung haben.

De huad som er tilforn screffuit / det er screffuit off til lærdom / vaa det vi skulle haaffue haab forme delst taalmodighed oc Scriffrens trost.

5. Gott aber der gedult vnd des trostes / gebe euch / das ihr eintrachtig seht vntereinander / nach Jesu Christi.

Men Taalmodigheds oc Trostelsens Gud / giffue eder / at i funde haaffue it sind iblant huer andre / effier Ihesum Christum.

6. Auff das ihr einmütiglich / mit einem Munde lobet Gott vnd den Vater vnsers HERREN Jesu Christi.

At i endrecrelige / met en Mund funde prise Gud / oc vor HERRE JESU Christi Fader.

7. Darumb nemet euch vnter ein / ander auff / gleich wie euch Christus hat auffgenommen zu Gottes lobe.

Der saare anammer huer andre / liget som Christus haaffuer anammer eder til Guds loff.

8. Ich sage aber / das Jesus Christus sey ein Diener gewesen der Beschneidung / vmb der Warheit willen Gottes / zubestetigen die verheissung / den Vätern geschehen.

De ieg siger / At Ihesus Christus vaar Omkærselsens Tienere / for Guds sandhed skyld / at staad fæstede de løffte som vore Fædre gjorde.

9. Das die Heiden aber Gott loben / vmb der Barmherzigkeit willen / Wie geschrieben stehet: Darum wil ich dich loben vnter den Heiden / vnd deinem Namen singen.

De at Hedningene skulle loffue Gud / for sin Barmhertighed skyld / liget som kreffuer staar / Der saare vil ieg loffue dig iblant Hedningene / oc siunge dit Naamn.

10. Vnd abermal spricht er: Freuet euch ihr Heiden mit seinem Volck.

De atter siger hand / Glæder eder i Hedninge met hans Folk.

4. Kteržkoli wčen napisany gsau / t nassemu naučenij na psany gsau / abyhom strze trpěliwosti a potěsenij wjem / naděgi měli.

Do ty rzeczy ktore przed tym są napisane / tu natchy nauce nas pisane są / abyśmy przez cierpliwość y pociechy w nim nadzieiamy etc.

5. Bůh pak trpěliwosti a potěsenij / dayž wám / abyście gednostajně snysili / gedni o druhých / podle Gežisťe Kryšťa.

A Bog čtrpliwosti y pociechy natchy wam da / abyście iednostajně y vmyšl miedzy soba zachowali spolecnie / wedle Kryšťa Jezusa.

6. Abyście gednostajně / gedněmi wsty ctili Boga a Otce Pána nasscho Gežisťe Kryšťa.

Abyście zgodnie iednymi wsty chwalili Boga y Otca Pána našeho Jezusa Kryšťa.

7. Protož y pfigijmante se wespoleť / natož y Kryštus přisjal was t slawě Božij.

Przeto przymuycie tedni drugie / natož y Kryštus przysal nas do chwaly Bożej.

8. Prawijm jagistě wám / že Kryštus Gežisť byl služebnij / kem obřezanij / pro prawdu Božij / aby potwrdil slibuow Otcewščich.

A to powědam / iż Jezus Kryštus byl sluga obřezania / dla prawdy Bożej / aby wtwrdził obietnice oycow.

9. Me pohantě aby / milosrdstewi w slawě Boga: natož psáno gest: Protož chwaliti te: be budu mezi Pohany / a gme: nu twěmu budu zpěwati.

Aby pogani za milosierdžie chwalili Boga / natož napisano jest: Dla tego będą cie wyznawać miedzy pogany / y imieniom twem spiewać będą.

10. A opěť di: Wesele se národowěo lidem geho.

Ažšie powieba: Wesele cie sie pogani z ludem tego.

11 וְתוֹב אֲמַר שְׂבַחוּ לַ
לְמַדְנָא כְּלִכּוֹן עֲמִמָּא
שְׂבַחֲהִי כְּלִהִיו אֲמִיתָא :

E più, Laudate il Signor tutti Voi Gentili, e laudatelo insieme tutti Voi popoli.

12 וְתוֹב אֲשַׁעֲנָה אֲמַר
יְהוָה אֲקַרָּא לְאִישִׁי וּמִן
דִּיקוּיִם יְהוָה רִישׁ
לְעֲמִמָּא וְעֲלֹהֵי יִסְכְּרוּ
עֲמִמָּא :

Et ancora Efaia dice, Sarà la radice di Iesse, & uno che surgera à governare i Gentili, e i Gentili spereranno in lui.

13 אֱלֹהֵא דִּיוֹ דְּסִבְרָה
יְמַלִּיכוּ כְּלָה חֲדָתָא
וְשִׁלְמָא פְּהִי מְנַתָּא
דְּתַתִּיתֵירוּן בְּסִבְרָה בְּחֵלָא
דְּרוּחָא דְּקוּדְשָׁא :

*Hoc l'iddio de la speranza & triem-
pia d'ogni allegrezza, & pace, nel vostro
credere: accioche Voi abbondiate ne la
speranza per la potentia de lo Spirito
santo.*

14 מְבַס אֲנִי דִּיוֹ אֶה
אֲנִי עֲלִיכוֹן אֲחִי דְּאֶה
אֲנִיתוֹן מְלִין אֲנִיתוֹן הוּ
טַבְתָּא וּמִשְׁמֵלִיתוֹן בְּכֵלָה
יִדְעָתָא וּמִשְׁפַּחִין אֲנִיתוֹן
אֶה לְאַחֲרָנָא לְמַדְנָיו :

*Ora io son ben assicurato di Voi, fra-
telli miei: che ancor Voi sete pieni di bon-
tà, ripieni d'ogni cognizione, che potete
ettiando ammonirvi l'un l'altro.*

15 קָלִיל דִּיוֹ מַדְחָא
בְּתַבְתָּ לְכוֹן אֲחִי אִיכְנָא
דְּאֶעֱהֲדִכוֹן בְּטִיבֻתָּא
דְּאַתְּרַבְתָּ לִי מִן אֱלֹהֵא :

*Ma pur Voi ho scritto, fratelli, alquan-
to più ardentemente, come riducendovi
queste cose in memoria, per la gratia che
vi è stata data da Dio.*

16 דְּאֶהוּנָא מִשְׁמֵשְׁנָה
לִישׁוּעָא מִשִּׁיתָא בְּעֲמִמָּא
וְאַבְלִיחַ לְאַוְנִגְלִיוֹן דְּאַלְהֵא
יְהוָה קוּרְבָנָא דְּעֲמִמָּא
מִקְבֵּל וּמִקְדָּשׁ בְּרוּחָא
דְּקוּדְשָׁא :

*Accioche io sia ministro de Iesu Chri-
sto à i Gentili, occupandomi nel sacrificio
de l'Evangelio di Dio: à fin che l'offerta
de i Gentili sia accetta, santificata per lo
Spirito santo.*

11 וְעוֹד הִלְלוּ אֶת-יְהוָה כָּל-
גוֹיִם שְׂבַחוּהוּ כָל-הָאֲמִים :

Y otra vez, Alabad al Sennor todas las Gentes, y magnificaldo todos los pueblos.

12 וְעוֹד אֲמַר יִשְׁעִיהוּ וְהָיָה שְׂרַשׁ
יִשִּׁי הַעֵמֶד לְגֵם עַמִּים אֲלִיוֹ
גוֹיִם יִדְרֹשׁ :

Y otra vez dize Iſaias, Eſtará la rayz de Ieſſe, y el que ſe leuantará à regir las Gentes, las Gentes eſperarán en el.

13 וְאַלְהֵי הַתְּקוּהָ יִמְלֵא אֲתָכֶם
בְּכָל שְׂמִיחָה וְשָׁלוֹם לְהָאֲמִין
לְהוֹתִיר אֲתָכֶם בַּתְּקוּהָ בְּגִבּוֹרָת
רוּחַ הַקֹּדֶשׁ :

Y el Dios de eſperança hoſ hincha de todo gozo y paz creyendo: paraque abundeys en eſperança por la virtud del Eſpíritu Sancto.

14 בִּי-בְטַחְתִּי אֲחִי גַם אֲנִי
עֲלִיָּכֶם בִּי-גַם אֲתָם הִמְלֵא
בְּאַהֲבַת טוֹב גְּמֻלָּאִים בְּכָל-מַדְע
וְתוֹכְלוּ לְהוֹתִיר אִישׁ אֶת-לֵעָהוּ :

*Empero cierto eſtoy yo de voſotros, herma-
nos mios, que por voſotros miſmos eſtays lle-
nos de charidad, llenos de todo conocimiento,
de tal manera que podays amoneſtarhoſ los vnos
à los otros.*

15 וּבְבִטְחוֹן כְּתִבְתִּי אֲלֵיכֶם אֲחִי
מִקְצֵתִי לְהוֹכִיר אֲתָכֶם בְּתַהֲנִת
תְּהִנָּה לִי מֵאֱלֹהִים :

*Mas heos eſcripto, Hermanos, en parte oſa-
damente, como amoneſtandoſhoſ por la gracia
que de Dios me es dada.*

16 לְהוֹתִיר מִשְׁרַת יִשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ
בְּגוֹיִם מִקְדָּשׁ אֶת-בְּשׂוֹרָת
אֱלֹהִים אֲשֶׁר הָיָה מְנַחַת הַגּוֹיִם
נִרְצָה וְנִקְדָּשָׁה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ :

*Por ſer miniſtro de Ieſus el Chriſto en las
Gentes ſacrificando el Euangelio de Dios, para-
que la offerta de las Gentes ſea agradable ſan-
ctificada por el Eſpíritu Sancto.*

11. Καὶ πάλιν, αἰνεῖτε τὸν κύριον
πάντες τὰ ἔθνη, καὶ ὑποκλίσασθε αὐ-
τῷ πάντες οἱ λαοί.

*Et derechef, Toutes nations, louez
le Seigneur, & vous tous peuples, ce-
lebrez-le.*

12. Καὶ πάλιν ἡσυχᾶς λέγει, ἔσται
ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσοῦ, καὶ ὁ ἀνίσταμενος
ἀρχὴ τοῦ ἐθνὸς, ὃς αὐτῷ ἐθνη ἐλπί-
σου.

*Et derechef Eſaie dit, Il y aura vne
racine de Ieſſe, & vn qui ſ'eſleuera pour
gouverner les Gentils: les Gentils au-
ront eſperance en lui.*

13. Ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος, πλη-
ροῦσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εὐ-
φροσύνης ἐν τῷ κυρίῳ, ὡς ὃ ὑπεύ-
σινος ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ὃς δωά-
ται πλούτου ἀγίου.

*Le Dieu d'eſperance donc vous
veuille remplir de toute ioye & de paix
en croyant: afin que vous abondiez
en eſperance par la puiffance du Sainct
Eſprit.*

14. Πιστεύουσιν δὲ, ἀδελφοί μου,
καὶ ἀποτὸς ἰσχύος ὑμῶν, ὅτι καὶ
αὐτοὶ μετ' ἐμοῦ ἐστὶ ὁ γὰρ σωτὴς. Πι-
στῶτε τοῖς ἀποστόλοις, πάσης γνώσεως, δι-
α ἀμύμων καὶ ἀλλήλους ἐν ἡμῖν.

*Or mes freres, ie ſuis auſſi moi-
meſme perſuade de vous, que vous auſſi
eſtes pleins de bonté, remplis de toute
cognoiſſance, & que vous pouuez
meſmes admonneſter l'un l'autre.*

15. Τοιμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑ-
μῖν, ἀδελφοί, δοτὸν μέρους, ὡς ἵπα-
τα μιμησάμενοι ὑμᾶς, διὰ τοῦ χα-
ρίτος τοῦ δοθέντος μοι ἐκ τοῦ θεοῦ.

*Mais, freres, ie vous ai eſcrit en
quelque ſorte plus librement, comme
vous remettant en memoire, à ce à
cauſe de la grace qui m'a eſté donnee
de Dieu.*

16. Εἰς τὸ εἶναι με ἀποστολὴν ἰη-
σοῦ χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργου-
ντος τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἵνα ἡμῖν
ἡ παρουσία τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν ὡς ὁ
δοκτοῦς, ἡ χάρις, ὁ δόξῃ ἐν παντί
ἀγίου.

*Afin que ie ſoye miniſtre de Ieſus
Chriſt enuers les Gentils, vacquant au
ſacrifice de l'Evangile de Dieu: à ce que
l'oblation des Gentils ſoit agreable, e-
ſtant ſanctifiée par le ſainct Eſprit.*

CAP. XV.

11. Et iterum: Laudate omnes gentes Dominum, & magnificate eum omnes populi.

And againe, Praise the Lord: all ye Gentiles / and laude ye him / all people together.

12. Et rursus Isaias ait, Erit radix Jesse: & qui exurget regere Geres, in eum Gentes sperabunt.

And againe Isaias saith: There shall be a roote of Jesse: and he that shall rise to reigne ouer the Gentiles: in him shall the Gentiles trust.

13. Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo: ut abundetis in spe, & virtute spiritus sancti.

Nowe the God of hope fill you with all ioye: and peace in beleeuing: that ye may abound in hope: through the power of the holy Ghost.

14. Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

And I myselfe also am perswaded, of you / my brethren: that ye also are full of goodnes: / and filled with all knowledge: and are able to admonish one another.

15. Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tanquam in memoriam vos reducens: propter gratia quae data est mihi a Deo.

More cheerefully I haue so me what boldely after a sort written vnto you: as one that putteth you in remembrance: through the grace that is giuen mee of God.

16. Ut sum minister Christi Iesu in Gentibus: sanctificans Euangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto.

That I should be the minister of Iesus Christ towards the Gentiles: ministering the Gospell of God: that the offering by of the Gentiles might be acceptable being sanctified by the holy Ghost.

An die Römer.

Das XV. Capitel.

11. Vnd abermal: Lobet den Herrn alle Heiden / vnd preiset ihn alle Völker.

De after / loffuer HERREN alle Hedninge: oc priser hannem alle Volck.

12. Vnd abermal spricht Esaias: Es wird sein die Wurzel Jesse / vnd der auferstehen wird zu herrschen über die Heiden / auff den werden die Heiden hoffen.

De after siger Esaias: Det skal vere Jesse rod: oc den som skal opstaa at regere ossuer Hedningene: paa den skulle Hedningene haabe.

13. Gott aber der Hoffnung / erfülle euch mit aller Freude vnd Friede im Glauben / daß ihr völlige hoffnung habt / durch die Kraft des heiligen Geistes.

Men haabens Gud / opfyld eder med al glæde oc fred i Troen: At i kunde haaffue et suidkommet haab: formedelst den hellige Aands Kraft.

14. Ich weiß aber fast wol von euch lieben Brüder / daß ihr selber voll gültigkeit seit / erfüllet mit aller Erkenntnis / daß ihr euch untereinander könnet ermahnen.

I eg ved oc ganske vel om eder / kære Brodre: at i ere self fulde aff godhed / opfyldte imet al Forstand: at i kunde formane huer andre.

15. Ich hab aber dennoch gewagt / vnd euch etwas wollen schreiben / lieben Brüder / euch zu erinnern / vmb der Gnade willen / die mir von Gott gegeben ist.

Men ieg dristede mig alligeuel til: at scriffue eder noget til: kære Brodre: oc paaminde eder: for den naade skyld: som mig er giffuen aff Gud.

16. Daß ich soll sein ein Diener Christi vnter die Heiden zu opfern daß Euangelium Gottes / auff daß die Heiden ein Opfer werden / Gott angenehme / geheiligt durch den heiligen Geist.

At ieg skal vere Christt Diener iblant Hedningene: at offere Guds Euangelium: Paa der at Hedningene skulle bliffue Gud it raeknemeligt Offer: helliget formedelst den hellig Aand.

K Rzymianom.

Kapitola XV.

11. Aopët: Chwalte wssyct: ni Narodow: Boha / a welch: te ho wssyctni lidë.

Rzkie: Chwalcie Pana wssy: sey pogani: a chwalcie go spolu wssysey narodowie.

12. Aopët: Napas prawij: Bude kosen Jesse / a ten tce: rzy powstane i: prawowani: pohani: w ncho Pohani: dau: sat budau.

Rzkie: Esaias mowi: Będzie kosen Jesse: / y ten trocy powstanie: roslazowac pogani: a pogani: w nim vsac beda.

13. Buh pak nadze: napl: niz was wssylkau radosti: a pokogem w wijsie: abyście se: rozmahali w nadzie: a w mo: ch Duchu swatym.

A Bog nadzieienych was na: pelni wssylkacy radosti: y pokogu: w wierzeniu: abyście obfitowali: w nadzie: przez moc Duchu swiatego.

14. Gist gsem jagist: Bra: tci mogi: y ja sam o was: / je: gsteplini: miłowani: / naplni: ni gauce wssylkiny: vmiem: tak je mizte: geden: druzho: napomijnati.

Niestem tego pewien bracia: moi: / ja sam o was: / i: wysam: przez sie: istebie: pelni: dobroci: / y: napelnieni: wssylkacy: vmiem: sci: / y: moziecie: tez: spolecznie: sie: na: pominać.

15. A pretoz gsem sinilegi: psal: wam: Bratij: i: nektore: stram: yako: to: k: paneti: was: ptiwode: / pro: miost: ktrazmi: dana: od: Boha: / na: ten: konet.

A: iam: smielej: do: was: pisal: bracia: po: niektorcy: cześci: / i: akoby: vspominać: was: z: tej: lasti: / Et: o: ra: mi: ist: danu: od: Boha.

16. Abych byl sluzebnikem: Krysta: Gejissi: mezy: Pohany: / postuhujcie: s: poswecenim: E: wangelium: Bohajm: / aby: by: la: obet: Pohany: wzacna: a: poswecena: duchem: swatym.

A: temu: / aby: ch: byl: sluga: Jes: usa: Krystusa: v: pogany: / swie: toblwie: sprawiac: Ewangelia: Boha: / aby: sie: stala: ofiara: pog: now: w: dzieczna: / poswie: cenia: przez: Duchu: swiatego.

טו
17. אית לי היכל שובקתא
בנשוע משיחא לנא
אלהם :

Io ho dunque di che gloriarmi in Christo Iesv ne le cose che appartengono a Dio.

18. לא גיר ממחר אנא
דאמר מרם דלנא סעיר
באני משיחא למשמעא
דעממא במלחא ובקברא :

Perciò che io non ardirei dir cosa alcuna di quelle che Christo non ha operate per mezzo mio, per condurre i Gentili a l'obbedientia in parole & opere.

19. בחילא דאנתות
ודתדמיתא ובחילא
דרוחא דאלהם ארכא
דמו אורשלים אתפךר עד
מאלא לוריקון ואמל
סברתה דמשיחא :

Per virtutē de signis & miraculis, per la potentia de lo Spirito di Dio: in tal modo che da Ierusalem e la intorno infino a l'Illyrico, io ho fatto abbondare l'Evangeliō di Christo.

20. בד מתחבט אנא
דאסבר לא בד דאתקרי
שמה דמשיחא דלא אכנא
על שתאסא נוכריתא :

E così mi sono ingegnato con ogni studio d'annuntiar l'Evangeliō, non già doue Christo era stato nominato: acciò che io non edificassi sopra il fondamento altrui.

21. אלא איכנא דפתיב
דאילין דלא אתאמר להון
עלוהי רחוקה דאילין דלא
שמעו יתטבסון :

Anzi secondo che è scritto, Quelli, a i quali non è stato annuntiato di lui, desideranno: e quelli che non n'hanno udito, intenderanno.

22. מטול הנא אתתקסת
ובניו סגיא דאתנא ל
לנתכון :

Per questo ancora sono stato molte volte impedito di venire a voi.

23. השא הון מטול דרובא
לית לי פהילין אתרותנא
וסגיא הנות מן קדם שגיא
סגיא דאתנא לנתכון :

Ma hora non hauendo io piu luogo in queste parti, & hauendo già molti anni desidero di venire a voi.

טו
17. כ"י יש לי תללה בישוע
המשיח לפני אלהים :

Antesque tengo de que gloriarme en el Christo para con Dios.

18. כ"י לא ימלאני לכ"י לדבר
על-אשר פעל המשיח בנדי
ליקחת העמים בדבר ופעל :

Porque no ofaria hablar alguna cosa que el Christo no aya hecho por mi para la obediencia de las Gentes, con la palabra y con las obras.

19. בכת אותה ומופתים בגבורת
רוח אלהים בן אשר מירושלים
סביב סביב עד-אל-לוריקון
מלאתי את-בשורת המשיח :

Con potencia de milagros y prodigios en virtud del Espiritu de Dios: de tal manera que desde Ierusalem y por los alderredores hasta la Esclauōia aya hechido del Euāgelio del Christo.

20. ובואת נצחתי לבשר לא
במקומות באשר נשמע שם
המשיח בן-על-יסוד אחד אכנה :

Y de esta manera prediqué este Euangelio, no donde antes el Christo fuesse nombrado, por no edificar sobre ageno fundamento.

21. כ"י אם כמו נכתב אשר לא
ספר להם דאנא ואשר לא שמעו
התכוננו :

Antes, como esta escripto: A los que no fue anunciado de el, veran: y los que no oyeron, entenderan.

22. לכן גמנעתי ברבים לבוא
אלכם :

Por loqual aun he sido impedido muchas vezes de venir a vosotros.

23. ועת כ"י עוד לא נשאר לי
מקום בגופות האלה ומתאנה
אני לבוא אליכם משנים רבות :

Mas aora teniendo mas lugar en estas partes y desicando venir a vosotros muchos annos ha.

טו.
17. ἔχω οὖν καυχῆσθαι ἐν χριστῷ
ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ πράξεσι.

J'ai donc de quel me glorifier en Iesus Christ és choses qui appartiennent à Dieu.

18. οὐ γὰρ θαυμάζω λαλεῖν τι
ὃν ἡ κατ'ἐργασίαν χριστοῦ δι' ἐμοῦ, εἰς
τὴν ἀσθενη εὐαγγελίου, λόγῳ & ἔργῳ.

Car ie n'oseroie rien dire que Christ n'ai fait par moi pour amener les Gentils à obeissance, par parole, & par ceuvre.

19. Ἐν δυνάμει σημείων & τερά-
των, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ.
ὥς με δὸς ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ
μέχρι τῆς ἰλλυρίας πεπηλοῦται
τὸ εὐαγγέλιον τῆς χριστοῦ.

Avec vertu de signes & miracles, en la puissance de l'Esprit de Dieu: tellement que depuis Ierusalem & à l'environ iulqu' en Illyric, j'ai fait abonder l'Euanglie de Christ.

20. οὕτως δι' φιλοπονοῦντος
ἀναγγελλίζοντι, ὥς ὅπως αὐτομέ-
ως χριστοῦ, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλοτρίων
θιμῶνται οἰκοδομεῖν :

M'estudiant ainsi affectueusement d'annoncer l'Evangile, non point où il auoit esté fait mention de Christ (afin que ie n'edifiasse sur la fondation d'autrui.)

21. Ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, οἷς
οὐκ ἀναγγελλήθη αὐτοῖς, εἰσὶν αὐτοῖς
ὡς οἱ οὐκ ἀκηκόασιν, αὐτῶς οὖν οὖν.

Ains selon qu'il est escrit, Ceux auxquels il n'a point esté annoncé de lui, le verront: & ceux qui n'en ont rien ouï, l'entendront.

22. διὸ & ἐπεσθίον μὲν ταῖς πολλὰς
τὰ ἐλπίδι τοῦ θεοῦ ὑμῶν.

Parquoi aussi j'ai esté souuentefois empêché de venir vers vous.

23. Νυνὶ δὲ μηκέτι τίς μοι ἔχει
ἐν τοῖς κλίμασι ταύταις, ὥστε
ἀν δεῖ ἔχειν εἰς ἐλπίδι τοῦ θεοῦ ὑμῶν
δοτὸ πολλῶν ἐτῶν.

Mais maintenant, veu que ie n'ai plus de lieu en ces quartiers ici, & que ia par plusieurs années j'ai grand desir de venir à vous.

CAP. XV.

17. Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad Deum.

I have therefore whereof I may reioyce in Christ Iesus in those things which pertaine to God.

18. Non enim audeo aliquid loqui eorum: quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & factis.

For I dare not speake of any thing which Christ hath not wrought by mee to make the Gentiles obedient in word and deeds.

19. In virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita ut ab Ierusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

With the power of signes and wonders by the power of the Spirit of God: so that from Ierusalem / and rounde about unto Illyricum / I have caused to abound the Gospell of Christ.

20. Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem.

Yea so I enforced my selfe to preach the Gospell: not where Christ was named: least I should have built on anothers mans foundation.

21. Sed sicut scriptum est, Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, intelligent.

But as it is written / To whome he was not spoken of / they shall see him / and they that heard not / shall understand him.

22. Propter quod & impediebar plurimum venire ad vos.

Therefore also I have bene oft let to come unto you.

23. Nunc verò ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos, ex multis iam præcedentibus annis.

But nowe seeing I have no more place in these quarters / & also have become desirous many yeeres agoe to come unto you.

Das XV. Capitel.

17. Darumb kan ich mich rühmen / in Jesu Christi / daß ich Gott diene.

Der saare kand ieg rose mit / i Jesu Christo / at ieg tien Gud.

18. Denn ich dörfte nicht etwas reden / wo dasselbige Christus nicht wirkete / die Heiden zum gehorsam zubringen / durch wort vnd thaten.

Eht ieg forderde tale noget / der som Christus icke giorde det samme formedelt mig / at komme hedingene til lydighed / ved ord oc gerninger.

19. Durch krafft der Zeichen vnd Wunder / vnd durch die Krafft des Geistes Gottes / Also / daß ich von Ierusalem an / vnd umbher biß an Illyricum / alles mit dem Euangelio Christi erfüllet habe.

Formedelt Krafft mer Tegen oc vnderlige ting / oc ved Guds Andts krafft / Saa at ieg haaffuer opfyldt alleuegne fra Ierusalem trint omkring indtil Illyricum / mer Christi Euangelio.

20. Vnd mich sonderlich geflissen / daß Euangelium zu predigen / wo Christi Namen nicht bekannt war / Auf daß ich nicht auff einen frembden grund bauete.

De ieg giorde besynderlige min sid til / at predike Euangelium huor som Christi Naamn vaar icke bekent / Paa det ieg skulde icke bygge paa en fremmet grunduol.

21. Sondern wie geschrieben stehet: Welchen nicht ist von ihm verkündigt / die sollens sehen / Vnd welche nicht gehöret haben / sollens verstehen.

Men lige som scerffuete staar / Huilcke som icke er kundgiort om hannem / de skulle der see / oc de som icke haaffuer hørt / skulle der forstaa.

22. Das ist auch die Sache / darumb ich vilmal verhindert bin zu euch zu kommen.

Denne er oc Sagen / huor saare ieg er mange gonge forhindret at komme til eder.

23. Nun ich aber nicht mehr raum habe in disen Ländern / habe ich aber verlangen zu euch zu kommen / von vielen Jaren her.

Men nu ieg haaffuer icke mere rum i disse Land / oc ieg haaffuer lunge begeret at komme til eder / mange aar / da vil ieg komme til eder.

Kapitola XV.

17. A protoż mam se łisim chlubiti w Krystu Gejssu / pzed Bohem.

Mam tedy z cżego sie chlubie przez Krystusa Jezusa / w tych rzecjach ktore Bogu należa.

18. Nieb nesiimij mluwiti toho / cchoz strze mne neodinił Krystus / aby poslušni byli posłan / slowem y skutky.

Abowiem nie kmiat bym nie mowic / cżego by Krystus nie odzinił przez mne / przypowiadac pogany Ew posłuszeństwu slowem y czynem.

19. W mocn diwstw a zázras kuow / w jhle Duchu swateho: Tak jegsem od Geruzaleina y wškol až k Slowanské zemi naplnil Ewangeliem Krysto: wým.

Moca cudow y známion / y moca Duchá Boží / tak iž od Jeruzálema y ošolo przile glych krajin až do Slovanstvé zemi naplnil Ewangeliem Krystu: wým.

20. A tak gsem kázal Ewangeliem toto / ne tu kdež gest byl Krystus gmenowan / abych na cžjž základ nestawěl.

Tym je sposobem dčac přepowídac Ewangelia / niegdzie by byl mienowan Krystus / abyž na cudzym fundamencie nie wudo: wal.

21. Ale yakož psáno gest: Ze ti kterýmž není zvěstowáno o něm / vši: a ti kteříž o něm nesiščali srozumějí.

Ale iákož test nápisano: Kto: rym nie test oznajmiono o nim / thedy ci vši: a ktorzy nie sly: chali / srozumieia.

22. Protož gest mi překáženo kástorát / abych nepřišel k wám / a zbráněno mi až dosá: wád.

Dla cżego też cżasto testem hč: mowan ižem do was nie przyšedł.

23. Nyni pať giť wišce miš: sta nemage w těchto kra: nách / a mage žadoť přigisti k wám / od mnohých giť minu: lých let.

Ale teraz gdy już miayšch nie mam w tych krajinách / a mam wo: la przyjść do was od wielu lat.

טו

24. **מָה דָּאָל אֲנִי**
לאספונא מסבר אֲנִי
דאמא נאחונכון נאנתון
תלונגי לתסון מִה דקליל
מִן סגִי אֲתַפְסִמִּי
בְּחִתְכוּן :

*Come io sia per andare in Ispagna,
ferro a vederui. Perche spero hauere a
vedere nel passare, e da voi hauere a ef-
fer condotto lè, se prima mi farò alquan-
to satiato di voi.*

25. **הֲשֵׁא דִין אֲוֹל אֲנִי**
לאורשלם דאשמש ל
לקדש :

*Al presente io me ne vo in Ierusalem,
per souuenire a i Santi.*

26. **צְבו גִיר הָלִין**
בְּמִקְדֻשָּׁא וְנִבְרָא
דְּשִׁיתְבוּתָא תִּתְּנָא לְהוֹן
עִם מְסִכִּינָא וְקִדְשֵׁי
דְּאִית בְּאִירְשָׁלַם :

*Percheche è piaciuto a quei di Mac-
cedonia & Achaia far qualche contribu-
tione a i poveri Santi che sono in Ierusalem.*

27. **צְבו מְטוֹל דָּאָה חִיבִין**
לְהוֹן אֲו גִיר בְּרוּחַ
אֲשִׁיתְבוּתָא עִמָּהוֹן עֲמָמָא
מַעֲבִין אֲנִין דָּאָה בְּדִבְסֵר
יִשְׁמָשׁוּן אֲנִין :

*Percheche dico è piaciuto loro così, e
ne sono loro debitori. Imperche se i Gentili
sono stati participes de le lor cose spiri-
tuales, ancor essi deeno souuenir loro ne le car-
nals.*

28. **הֲדָא הָבִיל מָה דְּנִמְרַת**
וְחִתְמַת לְהוֹן אֲדָשָׁא הָנָא
עֲבֵר אֲנִי עֲלִיכוּן לְסַפְּנִינָא :

*Fatto dunque ch'io harò questo, e con-
segnato lor questo frutto, passando da voi
me u'andaro in Ispagna.*

29. **יָדַע אֲנִי גִיר דְּאִמְתִּי**
דְּאִתְּ אֲנִי לְחִתְכוּן
בְּמִלְּתָא הִו דְּבוּרְכָתָא
דְּאִינְגִּלִּין בְּמִשְׁיָתָא אֲתָא
אֲנִי :

*Io so che quando verrò a voi, io verrò
con un' abbondanza di benedizione de l'
Euangelio di Christo.*

טו

24. **וְכִאֲשֶׁר אָסַע בְּסַפְּרֵי אֲבוֹנִי**
אֲלִיכֶם כִּי־מִשְׁבֵּר אֲנִי בְּעִבְרִי
לְדֹאוֹת אֲתֶכֶם וּבִידִיכֶם לְהוֹבִיָּא
שְׂמִיָּה אִם אֲרֵאָה בְּרֵאשׁוֹנָה אֲתִי
בְּיִדְּכֶם וּמִקְצֵתְכֶם אֲתַמְלִא :

*Quando me partière para Espanna, vendre
à vosotros: porque espero que passando hos veré
y que seré lleuado de vosotros allà: si empero
antes viere gozado de vosotros.*

25. **וּמַעַתָּה נֹסַע אֲנִי יְרוּשָׁלַיִם**
לְשֵׁרֵת אֶת־הַקְּדוֹשִׁים :

*Mas a ora me parro parà Ierusalem à mini-
strar à los Sanctos.*

26. **כִּי־תַפְצוּ תִבְתִּים וְנִבְרָא**
לְעִשׂוֹת מִצַּת חֶכֶר וְצִדְקָה
בְּמִסְכֵּי הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר
בִּירוּשָׁלַם :

*Porque Macedonia y Achaia tuuieron por
bien de hazer vna colecta para los pobres de los
Sanctos que estan en Ierusalem:*

27. **כִּי־תַפְצוּ (וְגַם חוֹבִיָּהֶם**
הַנֶּמָּה) בְּאֲשֶׁר חֲבֵרִי מִתְּנוֹת חֲרוּת
נַעֲשֵׂי הַגּוֹיִם כִּי חוֹבִיָּהֶם גַּם
בְּמִתְּנוֹת הַבָּשָׂר לְשֵׁרֵת אֹתָם :

*Porque les parecio bueno, y son deudores à
ellos: porque si las Gentes han sido hechos par-
ticipantes de sus bienes espirituales, deuen rabi-
en ellos feruirles en los carnales.*

28. **וְכִאֲשֶׁר אֲכִלָּה וְאִתִּי לְחֵתֶם**
אֶת־פְּרִי הָיָה אֲבוֹנָא בְּכֶם סַפְּרֵדְהוּ

*Ansique quando viere concluydo esto y
les viere consignado este fruto passaré por vo-
sotros à Espanna.*

29. **וְיָדַעְתִּי כִי־בְבוֹנִי אֲלִיכֶם**
בְּמִלָּא בְּרִכַּת בְּשׂוֹרַת הַמָּשִׁיחַ
אֲבוֹנָא :

*Porque se que quando viniere à vosotros,
que vendré con abundancia de la bendicion del
Christo.*

טו

24. **Ὡς ἵνα παραμυθῶ εἰς τὴν**
ἰσπανίαν, ἵνα δὲ πύξω πρὸς ὑμᾶς
ἐλπίσας ὅτι διὰ παραμυθίαν ἵνα
παρὰ ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν πορεύ-
σασθαι ἐκταῖ, ἵνα ὑμῶν πρὸς
ἐμὲ ἀπὸ μέρους ἐμπαύσωμαι.

*Quando ie partitai pour aller en E-
spagne ie viendrai vers vous: car i'espere
que ie vous verrai en passant par deuers
vous, & serai là conduit de par vous, a-
pres auoir esté preimierement en partie
rassasié d'auoir esté avec vous.*

25. **Νυνὶ δὲ παραμυθῶ εἰς ἱερου-
σαλήμ διὰ συναντῆσαι ὑμᾶς.**

*Mais pour le present iem'en vai en
Ierusalem pour subuenir aux saints.*

26. **Εὐδοκῶτε γὰρ μακεδονία**
καὶ ἀχαΐα σπουδάζοντες τὴν κοινὴν
δοσὴν εἰς τοὺς ἁγίους ὅτι ἀγαπᾶ
ὁ ἱερεὺς αὐτῶν.

*Car il a semble bon aux Macedo-
niens & aux Achaïens de faire vne con-
tribution pour communiquer aux pou-
res d'entrelas saints qui sont en Ieru-
salem.*

27. **Εὐδοκῶτε γὰρ, καὶ ὁφείλε-
ται αὐτοῖς εἶναι εἰς τοὺς πτωχεύ-
ματι αὐτοῖς ὅσοι οὐ ἔσονται τὰ ἔσθια,
ὁφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκασιν ἀ-
πομυθεῖν αὐτοῖς.**

*Car il leur à semblé bon ainsi, &
aussi font-ils atencus à eux, Car si les
Gentils ont esté participans de leurs
biens spirituels, ils leur deuont aussi
administrer quant aux charnels.*

28. **Τὰ οὖν ἀποκαταίξας, καὶ**
(φραγισάμενος) αὐτοῖς τὴν παρ-
οὐσίαν, ἀπαλεύσασθαι εἰς ὑμῶν
εἰς τὴν ἰσπανίαν.

*Après donc que j'aurai paracheué
cela, & que j'aurai consigné ce fruit, i'
irai en passant par deuers vous en E-
spagne.*

29. **Οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς**
ὑμᾶς, ἐν πληθύνει δι' ἀγαθίας
ἐκ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ ἵνα δὲ

*Et sai que quand ie viendrai à vous,
i'y viendrai avec abondance de benedi-
ction de l'Euangile de Christ.*

CAP. XV.

24. Cum in Hispaniâ proficisci cœpero, spero quod præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fruius fuero.

When I shall take my iourney into Spaine I will come to you : for I trust to see you in my iourney / and to be brought on my way thitherwarde by you / after that I haue bene some what filled with your company.

25. Nunc igitur proficiscar
in Ierusalem ministrare san-
ctis.

But nowe goe I to Ierusalem/ to
minister vnto the Saintes.

26. Probaverunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui sunt in Ierusalem.

For it hath pleased them of Macedonia and Achaia / to make a certaine distribution vnto the poore Saintes which are at Ierusalem.

27. Placuit enim eis: & debitorum sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis.

For it hath pleased them; and their
 betters are they: for if the Gentiles be
 made partakers of their spirituall thinges;
 their duetie is also to minister vnto
 to them in carnall thinges.

28. Hoc igitur cum consummavero, & assignavero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam.

When I haue therefore persours
med this / and haue sealed them this
fruite / I will passe by you into Spanie.

29. Scio autem quoniam
veniens ad vos, in abundan-
tia benedictionis Christi
veniam.

And I know when I come that I shall come to you with abundance of the blessing of the Gospell of Christ.

Das XV. Capitel.

24. Wenn ich räisen werde in Hispanien / will ich zu euch kommen. Den ich hoffe / daß ich da durchräisen vñnd euch sehen werde / vñnd von euch dorthin geleittet werden möge / So doch / daß ich zuvor mich ein wenig mit euch ergebe.

Naar sam ieg renser til Hispanien. Eht ieg haa-
bis artig stal rense der igennem oc see eder/ oc bliffue
ledsager der hen aff eder/ Dog saa/ at ieg vil tilforn ver-
quege mig liden mer eder

25. Nun aber fahre ich hin gehn Jeruſalem / den Heiligen zu dienſt.

De nu far ieg til Jerusaleem/ at tiene de Helligen.

26. Denn die auß Macedonia und Achaia haben williglich eine gemeine Steuer zusammen gelegt / den Armen Heiligen zu Jerusalem.

Fordi at de aff Macedonia oc Achata haffue vel-
uillige lagd en almindelig Hielp tilsammen / til de
Fattige Helligen i Jerusalm.

27. Sie habens williglich gethan/
vnd sind auch ire Schuldener. Denn
so die Heiden sind ihrer geistlichen gü-
ter theilhaftig worden / Istz billich/
dass sie ihnen auch in leiblichen gütern
dienst bewensen.

De gjorde det veluillige / oc de ere ocsaa deris
Skyldener. Thi at ere Hedningene bleffne delactige i
deris aandelige Gode / Da er det tilborligst at de oc be-
uise dem tieniste i det legemlige Gode.

28. Wenn ich nun solches außgerich-
tet / vnd inen dise frucht versigelt ha-
be / wil ich durch euch in Hispanian
ziehen.

Naar som ieg haffuer nu vdtret dette / oc beseglet
dem denne Fruct / da vil ieg drage igennem hoss eder
ti! Hispaniam.

29. Ich weiß aber / wenn ich zu euch
komme / daß ich mit vollem segenden
Evangelii Christi kommen werde.

De ieg ved / at naar som ieg kommer til eder da
skal ieg komme med Christi Euangelii fulbe velsi-
ghe.

Kapitola XV.

24. Kdykoli do Hyspanne
puogdu/ k wám přijdu:
Mámť zagiřť naděgi/ žetady
gda/ vřijm wás/ a do wás
tam budu doweden/ ažbychť
privť k spolectněho s wámť
shledání a obcowání se po-
řessol.

Kiedy Polwie przyde do Złotawy / przyde do was / bo nam nadziele się że tam tedy idac wyze was / tam je od was odprowadzon będzie / pirwey sie społecznością waszą poczęść nasyciwszy.

25. Nyniſ paſ gdu do Ge-
ruſalema / abyſch poſlaužíſ
Swatým.

A teraz idę do Jerozolimę po
sługując świętym.

26. Neb gſau vmiſſi Ma-
cedonſſij a Achayenſſij zbijrku
nĕh gſau vĕiniti na chudĕ ſwa-
tĕ/ ſtĕtj gſau vo Geruzaſſĕmĕ.

Abowiem sie podobalo 1745
cedonczytom y Achayczytom nie
co slozyc dla wbozich swiatych/
Prorzy sa w Jeruzalem.

27. Tak se gim žagist' tji
lo/a tji dlužni gšau gim. Neb
poněwadž wliněni gšau w
sinijeg gegich duchownijch w
ch Pohanj / magij' gim poslu
howati rělejnimi.

Także sie im podobáło / y ná-
to są słuznicy ich / Abowiem tesli-
ducho w nich dobre ich pogani v-
żywáli / powinni też są w rzeczach
cielesnych im sluzyc.

28. A protož kbyžto wyfo:
nám a rozděljm gim vřetel
ten/puogduř strje wás do Dž
spanne.

To tedy wytonawšy / ym zā
přečetowawšy ten owac / po yde
me mīlčiac was do Špāntey.

29 A w tym sdy pŕijadu
wam / ſew hognoſti poſechna
niſy Kryſtowa pŕijadu.

Wiemć iż gdy do was przy
de / z zupełnym błogosławieństwem
Ewangeliczy Chrystusowe
przejdę.

10

30. בצא אנה דין מנכון
אחי במינו ישוע משיחא
ובחוכא דרוחא דתעמלון
עמי בצלותא דתלפי לנת
אלה:

E pregoni, fratelli, per il nostro Signor Iesus Christo, e per la charità de lo Spirito, che vos combattiate meco, con le orationi che douete fare à Dio per me.

31. דאתפצא מן אילין
דלא מתספסין דבירהוד
ותשמשתא דמובל אנה
לקדש דבארשאל
מתקבל שפיר:

Accioche io sia liberato dai rebelli che sono in Giudea, e che questa mia amministrazione che ho à fare in Ierusalem, sia accolta da Santi.

32. ואתא לנתכון בחודתא
בדכניה דאלהא נאתתניה
עמכון:

A fine ch'io venga à voi con allegrezza, per Colonia à di Dio, e mi recrei con effouor.

33. אלהא דשלמא יהוא
עם בקכון אמין:

Per l'iddio de la pace, sia con tutti voi, Amen.

11

1. מוצל אנה לכו דין
לפניה חתו דאיתניה
משמשנית דעדתא
דקנכראוס:

Io vi raccomando la nostra sorella Febe, seruitrice de la Chiefa di Cenchrea.

2. דתקבלונה במרוא
דנבא למדישא נבכל אבני
דבא מנכון תקימון לה
מטיל דאח הי קיימתא
נתת לסגאא אה לי:

A fin che voi la uicinate nel Signore, come si conuiente à i Santi: siatele in aiuto in qualunque cosa ella hauera bisogno di voi: perciocche ella è stata albergatrice di molti, et erando di me proprio.

3. שאלו בשלמא
פפריסקלא נדאקלוס ב
פלחא דעמי בישוע
משיחא:

Salutate Prisca & Aquila, miei co-aiutori in Christo Iesus.

11

30. ומתחנן אנכי לכם אחי
באדנינו ישוע המשיח ובאהבת
רוח הקדש לעזרני בתפלותיכם
עלי לפני אלהים:

Ruego hos empero, Hermanos, por el Sennor nuestro Iesus el Christo, y por la charidad del Espiritu-queme ayudeys con oraciones por mi à Dios.

31. להמליטני מידית הסודרים
ביהודה ואשר מנחתי אשר
אעלה לירושלים תהי לצורך
לקדושים:

Que sea librado de los rebelles que estan en Iudea, y que la offrenda de mi culto à los Sanctos en Ierusalem, sea accepta.

32. ואשר בשמחה אבוא אליכם
בוצון אלהים ורוח לי בכם:

Paraque con gozo venga à vofotros por la voluntad de Dios, y que sea recreado juntamente con vofotros.

33. ואלהי השלום יהי עמכם
כלכם אמר:

Y el Dios depaz sea con todos vofotros. Amen.

12

1. ומפקיד אני בידיכם את פוכא
אחותכם אשר היא משנתח
העדה אשר בקנכראה:

Encomiendo hos empero à Phebe nuestra hermana laqual esta en el seruicio de la Iglesia que està en Cenchreas.

2. לקחת אחת באדנינו בהוגן
לקדושים ולעמוד עמה בכל
דבר צרכה וגם היא עמדה
עם רבים וגם עם נפשי:

Que la recibays en el Sennor como es digno à los Sanctos: y le ayudeys en qualquiera cosa en que hos uiere menester: porque ella ha ayudado à muchos, y à mi mismo.

3. שאלו לשלום לפריסקלא
ולאקילס העוזרי בישוע המשיח:

Saludad à Priscilla y à Aquila mis ayudadores en el Christo Iesus.

12

30. Παροχαλασθε υμας, αδελφοι, δια της κυριας ημων ιησου χριστου, δια της αγαπης του πνευματος, συμμαχουσαι μοι εν της προσευχαις υπο εμου πατρὸς το θεου.

Or ie vous exhorte, freres, par nostre Seigneur Iesus Christ, & par la dilection de l'Esprit, que vous combatiez avec moi, en vos prieres à Dieu pour moi:

31. "Ινα μου ελθω εις αεροποριαν εν τη ιερουσαλ, και ινα η διακοσια μου η ος προσπαλημ εως δακτυλου των οντων.

A fin que ie soye deliurè des rebelles qui sont en Iudee: & que mon administration que i'ai à faire en Ierusalem, soit rendue agreable aux saints:

32. "Ινα εν χαρη ελθω πρὸς υμας δια της αγαπης του, και συμμαχουσαι μοι υμιν.

A celle fin que le viene à vous en ioie par la volonté de Dieu, & que ie me rectee avec vous.

33. "Ο θεος της ειρηνης μετα πάντων υμων ἀμήν.

Or le Dieu de paix soit avec vous tous, Amen.

Κ Ε Φ Α Λ. ις.

ΣΥΝΕΧΙΣΜΟΣ ΔΕ ΥΜΩΝ ΦΙΛΙΣΣΑ ΤΗ ΕΔΕΛΦΩ ΗΜΩΝ, ΟΥΣΤΕΣ ΔΙΑΚΟΝΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΝ ΚΕΝΧΡΕΑΣ.

Te vous recommande nostre sœur Phebe, laquelle est seruante de l'Eglise de Cenchree:

1. "Ινα αυτω προσδεχησθε εν κυρια αγαπης υμιν αγαπη, και ελεος η αληθεια εν ω ου υμων χρις η αγιασματι και γαρ αυτη προσεστις πολλων εν τη ημερη, και αμα εμου.

Afin que vous la recuelliez en Seigneur, comme il appartient aux saints, & que lui assistiez en toute chose qu'elle aura besoin de vous: car elle a esté hostelle de plusieurs, voire de moi-même.

3. "Ασπασατε πρισκυλλα και ακυλαν της σωτηριου μου εν χριστω.

Saluez Priscille & Aquile mes compagnons d'auoir en Iesus Christ:

CAP. XV.

30. Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, ut adiuveris me in orationibus vestris pro me ad Deum.

Also brethren I beseech you for our Lord Iesus Christes sake, and for the love of the spirit, that ye would strive with me by prayers to God for me.

31. Ut liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa, & obsequi mei oblatio accepta fiat in Ierusalem sanctis.

That I may be delivered from them which are disobedient in Iudæa, and that my service which I have to do at Jerusalem, may be accepted of the Saints.

32. Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, ut refrigerer vobiscum.

That I may come unto you with joy by the will of God, and may with you be refreshed.

33. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen

Thus the God of peace be with you all. Amen.

CAP. XVI.

Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio ecclesiæ quæ est in Cenchrea.

I commend unto you Phœbe our sister which is a servant of the Church of Cenchrea.

2. Ut eam suscipiatis in Domino dignè sanctis: & assistatis ei in quocunq; negotio vestri indiguerit, etenim ipsa quoque assistit multis, & mihi ipsi.

That ye receive her in the Lords as it becometh Saints, and that ye assist her in whatsoever business she needeth of your aide: for she hath given hospitalitie unto many, and to me also.

3. Salutate Priscam & Aquilam adiutores meos in Christo Iesu.

Greete Priscilla and Aquila my fellowe helpers in Christ Iesus.

Das XV. Capitel.

30. Ich ermane euch aber / lieben Brüder / durch unsern HERRN Iesum Christ / vnd durch die Liebe des Geistes / daß ihr mir helfet kempfen / mit beten für mich zu Gott.

De ieg formaner eder lere Brödre / forme delst vor HERR Iesum Christum / oc ved Andens lertilghed / at i vilde hielpemig at stride / met eders bøn for mig til Gud.

31. Auff daß ich errettet werde von den Unglaubigen in Iudæa / vnd daß mein dienst / den ich gen Jerusalem thu / angensem werde den Heiligen.

A ieg kand bliffue frelst fra de Vantro i Iudæa / De ar min dienste som ieg gör til Jerusalem / kande bliffue de Helligens tacknemelig.

32. Auff daß ich mit freuden zu euch komme / durch den Willen Gottes / vnd mich mit euch erquickte.

Vaa det ieg kand komme til eder met glæde / forme delst Guds vilie / oc verquege mig met eder.

33. Der Gott aber des Friedens sey mit euch allen / Amen.

Men Fredens Gud vere met eder alle / Amen.

Das XVI. Capitel.

Ich befelh euch unser Schwester Phœben / welche ist am dienst der Gemeine zu Cenchrea.

I befaler eder vor Søster Phœben / huilken der er i Menighedens dienste vdi Cenchrea.

2. Daß ihr sie aufnehmet in dem HERRN / wie sichs ziemet den Heiligen / vnd thut ihr beystand in allem Geschäfte / darinnen sie euer bedarff / Denn sie hat auch vilen beystand gethan / auch mir selbst.

At i vilde anamme hende i HERRN / lige som det er Helligens tilbørligt / De görer hende bistand i al den Gerning som hun haaffuer eder behoff vdi / Thi hun haaffuer oc gjort mange bistand / ia oc saa mig self.

3. Grüßet die Priscam vnd den Aquilam / meine Gehülffen im Christo Iesu.

Hilffer Priscam oc Aquilam / mine mechtelpere i Christo Iesu.

Kapitola XV.

30. Protesz proshim was Bratij / strze Pana nasseho Gezijsie Krysta / a strze lastu ducha swateho / abyssie mi prazcugichmu pomahali wasshi / mi Modlitbami / za mnese mozdijce Bohu.

A proshewas bracia przez Pana nassego Jesu Krysta / y przez miłosć Ducha / abyście zenna bos towali modlitwami wasshi za mnem Bogu.

31. Abych wyswobozen byl od newernych / kteryjz gshaw Jidusiu / a sluzebnost ma aby byla wzacina w Geruzalime Swatym.

Abych byl wyzwolen od tych ktorzy nieposluszny s. w ziem dybowstey / a izby poslugowanie mote w dyteczne bylo swietym ktorzy sa w Jeruzalem.

32. Abych przyszedl wam s radostij strze w wasz Bogu / a s waszmi se poteszl.

Abych z waszem przyszedl do was przez wola Boga / y spolu z wami byl ochlodzon.

33. Bzgh pak pokoge / budizse wssmi wami / Amen.

A Bog pokota ntedz bedzie z wami wssytkum. Amen.

Kapitola XVI.

Bratij imi waam Jeben Sestru nashi / kteryz posluhoge Chrkwi Cenchrensk.

Aleam wam Sebestiore nasse / ktorasie sluzeba ca Bosciola Cenchrenskiego.

2. Abyście gi przyjali w Panu Bohu / tak pakz slusz na Swate / a abyście gi radni a pomocni byli w temzby koli potebowala was. Niebo zaglsie y ona posluhowala mnohy / y min tak.

Abyście ia przyteli w Panu / tak to przyteli swietym / y ratnycie ia w ktoreby was rzecy potzebowała / abowiem th wiele ich w domowey przysmowala / y minie rejsamego.

3. Pozdrawie Prysta a Aquila pomocnikow mych / w Krystu Gezijsie.

Pozdrawie Pryscylla y Akila le pomocniki mote w Krystusie Jezusie.

4 דהנוו חליו נפשי
פונדיוו נהבו ולא הנני
אנא פלחודי מידא אנני
להו אל לא אף פלחיו
עאדתא דעממא :

(Iguale hanno sottoposto il lor collo
per la mia vita : à iguali non rendo gra-
tie io solo, ma ancor tutte le Chiefe de
Gentili.)

5 ונהבו שלמא לעדתא
דפכיתיהו שאלו בשלמא
דאפנטוס חביבי אנני
דאיתיהי רישיתא
דאכאנא במשיחא :

(E salutate la Chiefa che è in casa lo-
ro. Salutate il mio carissimo Epeneto, che
è le primizie di quelli d'Acata in Christo.)

6 שאלו בשלמא דמרנא
אידא דסגי לאת ככון :

(Salutate Maria, laqual i'è molto af-
faticata verso noi.)

7 שאלו בשלמא
דאנדוניקוס ויוניא
אחני דהוו שבא עמי
ידיעין אבון בשליחא
ובמשיחא קדמי הוו :

(Salutate Andronico e Iunia parenti
miei, e già prigioni insieme con effome :
iguale son notabili tra gli Apostoli, e sono
stati innanzi à me in Christo.)

8 שאלו בשלמא
דאמפלאוס חביבי במרו :

(Salutate Amplia mio amatissimo
nel Signore.)

9 שאלו בשלמא
דאורבנוס פלחא דעמו
במשיחא ודאסטבוס
חביבי :

(Salutate Urbano, nostro conuiore
in Christo, e il mio carissimo Stachys.)

10 שאלו בשלמא דאפלא
גבנא במרו שאלו בשלמא
דבני ביתה דארסטובולוס :

(Salutate Appella huomo oppronato in
Christo. Salutate quelli che son de la casa
d'Aristobulo.)

11 ושאלו בשלמא דהרודיוו
אחני שאלו בשלמא דבני
ביתה דהרודיוס אליון ד
דאיתיהו במרו :

(Salutate Herodione mio parente.
Salutate quelli che son de la casa di Nar-
cisso : quei che son nel Signore.)

4 אשד פחת נפשי את צואריכם
השימו לאשד לא אני לבדי
מזדה פיהאם כל עדת תגזים :

(Que pusieron sus cuellos al degolladero
por mi vida : à los quales no hago gracias yo solo
mas aun todas las Iglesias de las Gentes.)

5 וצם לקהלותם מביתה לביתה
שאלו לשלום לאפנטוס לידידי
אשד הוה בכורת אסא במשיחא :

(Ansi mismo à la Iglesia de su casa. Saludad à
Epeneto amado mio (que es) las primicias de A-
chaja en Christo.)

6 שאלו לשלום למרנא אשד
היא רבת געה לה בגו :

(Saludad à Maria, laqual ha trabajado mucho
con nosotros.)

7 שאלו לשלום לאנדוניקוס
ויוניא לדודי הגשבו עמי אשד
הם נכבדים בשלוחים ואשד
לפני הוה במשיחא :

(Saludad à Andronico y à Iunia mis parien-
tes (y mis compañeros en la captiuidad) los
quales son insignes en el Apostolado, los quales
fueron antes de mi en el Christo.)

8 שאלו לשלום לאמפלאוס
לאחובי במשיחא :

(Saludad à Ampliato amado mio en el Sennor.)

9 שאלו לשלום לאורבנוס
העזרנגו במשיחא ולאסטבוס
לאחובי :

(Saludad à Urbano nuestro ayudador en el
Christo Iesus, y à Stachys amado mio.)

10 שאלו לשלום לאפלאוס חבכו
במשיחא שאלו לשלום לאשד
בבית אריסטובולוס חמא :

(Saludad à Apelles prouado en el Christo,
Saludad à los que son de Aristobulo.)

11 שאלו לשלום להרודיוו דודי
שאלו לשלום אשד בבית נרקסוס
אשד הם באדנינו :

(Saludad a Herodion mi parente. Saludad à
los que son de (la casa de) Narcisso, losque son
en el Sennor.)

4. O' ptes ααρε της ψυχης μου
την εαυτης τελευτησαν υπαγιασεν,
οις ος αγω μεν ος χαριστω,
αλλα και παντα αι εκκλησιας της
γης.

Qui ont submis leur col pour ma
vie : auxquels ie ne ren point graces moi
seul, mais aussi toutes les Eglises des
Gentils.

5. Κα' την κα' ειση αυτην εκ-
κλησιαν. αα ασεως ετοιμαται τον
αγαπητον μου, ος εση απερχη της
αχαριστος εις χριστον.

Saluez aussi l'Eglise qui est en leur
maison. Saluez Epainete mon bien-ai-
mé, qui est les premices d'Achaje en
Christ.

6. Αα ασεως μαριαν, η τις
πολλη οικησεν εις ημας.

Saluez Marie, laquelle a fort travail-
lé enuers nous.

7. Αα ασεως ανδρονικου και
ιουνιας της συγγενους μου, ος ουκ αρχ-
μαλωτους μου, ος εις εση επι-
σημοι εν τοις αποστολοις. οι κα' εση
εμει γενομενοι εν χριστω.

Saluez Andronique & Iunia mes
cousins, & qui ont esté prisonniers avec
moi, lesquels sont notables entre les A-
postolres & qui mesmes ont esté deuant
moi en Christ.

8. Αα ασεως αμπλαου τον αγα-
πητον μου εν κυριω.

Saluez Amplias mon bien-aimé au
Seigneur.

9. Αα ασεως αορβανου τον συ-
γγενον ημεων εν χριστω, κα' εση
τον αγαπητον μου.

Saluez Urbain nostre compaignon
d'ceuvre en Christ, & Stachys mon bien
aimé.

10. Αα ασεως απελλου τον δε-
κμενον εν χριστω. αα ασεως της
εκκλησιας της ολης.

Saluez Appelles approuué en Christ.
Saluez ceux de chez Aristobule.

11. Αα ασεως ηροδιωνα τον συ-
γγενον μου. αα ασεως της εκκλησιας
της ολης εν κυριω.

Saluez Herodion mon cousin. Sal-
uez ceux de chez Narcisse, qui sont en
notre Seigneur.

4. (Qui pro anima mea suas cervices supponerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed cunctæ ecclesiæ Gentium.)

(Which have for my life layed down their owne necke. Unto whome not I onely give thanks: but also all the Churches of the Gentiles.)

5. Et domesticam ecclesiam eorum. Salutate Epenerum dilectum mihi: qui est primitivus Asia in Christo.

(Likewise greete the Church that is in their house. Salute my beloved Epenerus, which is the first fruite of Asia in Christ.)

6. Salutate Mariam, quæ multum laboravit in nobis.

(Greete Marie which bestowed much labour on vs.)

7. Salutate Andronicum & Iuliam cognatos & concaptivos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo.

(Salute Andronicus and Iulia my kinsmen and fellow prisoners: which are notable among the Apostles: & were in Christ before me.)

8. Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino.

(Greete Amplias my beloved in the Lord.)

9. Salutate Urbanum adiutorem nostrum in Christo Iesu, & Stachyn dilectum meum.

(Salute Urbanus our fellowe helper in Christ: and Stachys my beloved.)

10. Salutate Apellen probum in Christo Salutate eos qui sunt ex Aristoboli.

(Salute Appelles approved in Christ. Salute them which are of Aristobolus friends.)

11. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

(Salute Herodion my kinsman. Greete them which are of the friends of Narcissus which are in the Lord.)

4. Welche haben für mein Leben ihre Hälse dargegeben. Welchen nicht allein ich dancke / sondern alle Gemeinde unter den Heiden.

(Hülffe sam gaffue deris halfe hen for mir liff / Hülffe teg ick alene tacken / men al Menigheden iblant Hedningene.)

5. Auch grüßet die Gemeinde in ihrem Hause. Grüßet Epenerum meinen liebsten / welcher ist der Erstling unter denen auß Achata in Christo.

(Hilfer ocsaa Menigheden i deris Huse. Hilfer Epenerum / min tærste / som er den første grøde iblant dem aff Achata i Christo.)

6. Grüßet Mariam / welche vil mühe und arbeit mit uns gehabt hat.

(Hilfer Mariam / hülffen som haffuer haffe meggen wunage oc arbede mit oss.)

7. Grüßet den Andronicum vnd den Iunian / meine Befreundte / vnd meine mitgefangene / welche sind berühmte Apostel / vnd vor mir gewesen in Christo.

(Hilfer Andronicum oc Iunian mine Benner / oc mine Mefangne / som ere næstfundige Apostler / oc haffue veret saar mig i Christo.)

8. Grüßet Amplian meinen lieben in dem HERN.

(Hilfer Amplian min elskelige i HERREN.)

9. Grüßet Urban unsern gehülfften in Christo / vnd Stachyn meinen lieben.

(Hilfer Urban vor Mechtelpere i Christo / oc Stachin min elskelige.)

10. Grüßet Apellen den bewerten in Christo. Grüßet die da sind von Aristobuli gesinde.

(Hilfer Apellen / som er forset i Christo. Hilfer dem som ere Aristobuli Huffsol.)

11. Grüßet Herodionem meinen gefreundten. Grüßet die da sind von Narcissus gesind / in dem HERN.

(Hilfer Herodionem min frende. Hilfer dem i HERREN som er aff Narcissi Huffsol.)

4. (Kteřij pro muog swot swopch hrdel nasadili: gimz to netolico sam na dęugi / ale y wseckę Eprwe pohanske.)

(Ktorzy z duse moie hyle swolęy nasadili / ktorzy nie ta sam dęekali / ale y wseckę Eprwe pohanske.)

5. O domachy gegich s hromazdenij. Pozdrawie Epenera ta mileho mnę / kterę jest prvotinn Achatske Eprwe w Krystu Geřijšo.

(Przytym sbor ktorę test w domu ich. Pozdrawie Epenera mnę milego / ktorę test począt ktem Achacy w Krystusie.)

6. Pozdrawie Marne / kterę mnohau prácy męla s nami.

(Pozdrawie Mária / ktora wiele pracowala dla nas.)

7. Pozdrawie Andronka a Junya / přatel křevnjich a spolů Węřnuow mych / kterę gšau znamenitij mezy Apostoly a kterę předemna byli w Krystu Geřijšo.

(Pozdrawie Andronka a Junya / přatel křevnjich a spolů Węřnuow mych / kterę gšau znamenitij mezy Apostoly a kterę předemna byli w Krystu Geřijšo.)

8. Pozdrawie Ampliata mnę ho naymilegšeho / w Pánu Bohu.

(Pozdrawie Ampliata mnę milego w Pánu.)

9. Pozdrawie Urbana pomocníka nasseho w Krystu / a Stachyna mnęho mileho.

(Pozdrawie Urbana pomocníka nasseho w Krystu / a Stachyna mnęho milego.)

10. Pozdrawie Apella gšusse nęho w Krystu. Pozdrawie těch kterę gšau s domu Arystobolowa.

(Pozdrawie Apelle došwadęonego w Krystu. Pozdrawie ty ktorę sa s přyaciol Arystobolowych.)

11. Pozdrawie Herodiona / přibuzného mnęho. Pozdrawie těch kterę gšau s Eředi Narcissowy / kterę gšau w Pánu.

(Pozdrawie Herodiona / přibuzného mnęho. Pozdrawie ty ktorę sa s přyaciol Narcissowych / co sa w Pánu.)

12. Salutate Tryphenam & Tryphosam: quæ laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quæ multum laboravit in Domino.

Salute Tryphena and Tryphosa / which women labour in the Lord. Salute the beloved Persis / which woman hath laboured much in the Lord.

13. Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius & meam,

Salute Rufus chosen in the Lord / and his mother / and mine.

14. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen: & qui cum eis sunt fratres.

Greete Asyncritus / Phlegon / Hermas / Patrobas / Mercurius / and the brethren which are with them.

15. Salutate Philologum & Iuliam, Nereum, & sororem eius, & Olympiadem: & omnes qui cum eis sunt, sanctos.

Salute Philologus and Iulia / Nereus / and his sister / and Olympas / and all the Saints which are with them.

16. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesia Christi.

Salute one another with an holy kiss. The Churches of Christ salute you.

17. Rogo autem vos fratres, ut observetis eos qui dissensiones & offensiones præter doctrinam quam vos didicistis faciunt: & declinate ab illis.

Nowe I beseech you brethren / marke them diligently which cause division & offences / contrary to the doctrine which ye have learned / and avoid them.

18. Huiusmodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed tuo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.

For they that are such / serve not the Lord Jesus Christ / but their own bellies / and with faire speech / and flattering words deceive the hearts of the simple.

12. Grüßet die Tryphena / vnd die Tryphosa / welche vil erlitten haben in dem HERRN. Grüßet die Persida meine liebe / welche vil erlitten hat in dem HERRN.

Hilff Tryphena / oc Tryphosa som hassue arbeder i HERRN. Hilff Persida min elstelige / som hassuer meger arbeder i HERRN.

13. Grüßet Ruffum den außgewählten in dem HERRN / vnd seine vnd meine Mutter.

Hilff Ruffum som er vduelt i HERRN / oc hans oc min Moder.

14. Grüßet Asyncritum vnd Phlegonten / Herman / Patroban / Hermen / vnd die Brüder bey ihnen.

Hilff Asyncritum oc Phlegonten / Herman / Patroban / Hermen / oc de Brodre hoff dem.

15. Grüßet Philologum vnd die Iulia / Nereum vnd seine Schwester / vnd Olympian / vnd alle Heiligen bey ihnen.

Hilff Philologum oc Iulia / Nereum oc hans Sester / oc Olympian / oc alle Heiligen hoff dem.

16. Grüßet euch untereinander mit dem heiligen Kuß. Es grüßen euch die Gemeinen Christi.

Hilff eder indbyrdis met en heilig Kuß. Christi Menighed hilff eder.

17. Ich ermane aber euch / lieben Brüder / daß ir auffsethet / auff die da zutrennung vnd ergerniß anrichten / neben der Lehre / die ihr gelernt habt / vnd weicht von denselbigen.

De seg formaner eder / Kare Brodre / at i tage vare paa dem / som begynde Splidactighed oc Forraelse / mod den Lærdom / som i hassue lært / oc viger fra dem.

18. Denn solche dienen nicht dem HERRN Jesu Christo / sondern ihrem Bauche / vnd durch süße wort vnd prechtige rede / verführen sie die unschuldigen hergen.

Ihi saadane tiene icke den HERRN Jesu Christo men deris Bug / oc formede lsi sode ord oc stolt tale / bedrage de de vnsyldige hietter.

12. Pozdrawte Tryfenny / a Tryfossy / kterzy pracujy w Panu. Pozdrawte Persydy namilegsszy / kterzy mnoho pracowala w Panu.

Pozdrawte Tryfenny Tryfossy / ktore pracuja w Panu. Pozdrawte Persydemila / ktora wiele pracowala w Panu.

13. Pozdrawte Ruffa wywołanego w Panu / a Matky jego / takż mę.

Pozdrawte Ruffa wybranego w Panu / y matki jego / y moie.

14. Pozdrawte Asynkryta / Flegenta / Hermena / Patrobey / Hermam / y těch kterzy glosu s nimi Bratstwy.

Pozdrawte Asynkryta / Flegonta / Hermas / Patroba / Zetman / y bractwa Krozysa z nimi.

15. Pozdrawte Filologa / Iulia / y Nereu a Sestry jego / Olymp / y wszech kterzy glosu s nimi Swatych.

Pozdrawte Filologa y Iulie / Nerego / y siostry jego / y Olimp / y wszytki swiate Krozysa z nimi sa.

16. Pozdrawte sebe wespolek / w polisbenij Swatym. Pozdrawugly was wselekny Krysowe Krysowcy.

Pozdrawte sedni drugie z poklowanym swiatym. Pozdrawia was zbory Krysusowe.

17. Proshmye pal was Bratstwy / abyście stali těch kterzy ruoznice a pohorszenij tyni / na odpor tomu vdenij kterzy muz glos se naučiti / a waruogte se glich.

Przytym proshmye was bractwa / abyście obaczali ty Krozysa czynnawody y pogorszenia / oprocz nauki Krolestwie sie nauczyl / a chroncie sie ich.

18. Neb takowij Krysowi Panu nassemu neslauzji / ale swojemu brichu / a serze lahodne te / ty a pochlebnie / swodij srode sproshnych.

Abowtem takowij Panu nassemu Jezusowi Krysusowi nie sluzis / ale brzuchowi swemu / y przysla godna mowey poblazanie / serca proslych zwodzsa.

19. מִשְׁתַּמְעֵנִי בְּכֹחַ דִּין ד'
דִּילְכוֹן לְכָל בְּרֵשׁ אֲתִידַעַת
חֲדָא אֲנִי חֲבִיל בְּכוֹן
וְכִנָּא אֲנִי דִּתְהוּוֹן חֲבִימִין
לְטַבְתָּא וְתִמְיִמִין לְבִישְׁתָּא:

Certo la vostra obbedienza è peruenuta à l'orecchie di tutti: onde io mi rallegro di voi: ma vi voglio che voi siate sanzi al bene, e semplici al male.

20. אֱלֹהֵא דִּין דִּשְׁלַמְנָא
יִשְׁתַּקְוִיָּהּ בְּעֵגֶל לְסִטְנָא
תְּחִיָּהּ רְגֵלִיכוֹן טִיבִיתָהּ
דְּמִרְוֹ יִשׁוּעַ מְשִׁיחָא תְּהוּוֹא
עֲמִכּוֹן:

Idem auctor de la pace postará in breue satana sotto i vostri piedi. La gratia del nostro Signor Iesv Christo sia con efumoi. Amen.

21. שְׁאַלִין בְּשַׁלְמִיכוֹן ט
טִיבִיתָאֻס פִּלְחָא דְּעַמִּי
רְלוֹקִיֻס וְאַיִסוֹן וְסוֹסִי
בְּטָרוֹס אֲחִיָּי:

Timoteo mio compagno ne l'opera vi saluta, e Lucio, e Iafone, e Sospater miei parenti.

22. שְׁאַל אֲנֵא בְּשַׁלְמִיכוֹן
אֲנֵא טִרְטִיֻס דְּכְתִיבָת
אֲחִיָּתָא בְּמִרְוֹ:

Vi saluto io Tertio, che ho scritto l'Epistola nel Signore.

23. שְׁאַל בְּשַׁלְמִיכוֹן גַּאִיֻס
מִקְבִּלְנִי וְכִלְיָה עֲדָתָא
שְׁאַל בְּשַׁלְמִיכוֹן אֲרִסְטוֹס
רֵב בִּיתָא דְּמִדִּינָתָא
וְקוֹאֲרְטוֹס אֲחֵא:

Vi saluta Gaio albergator mio, e di tutta la Chiesa. Salutami Erasto procurator de la città, e Quarto nostro fratello.

24. (טִיבִיתָהּ דְּמִרְוֹ יִשׁוּעַ
מְשִׁיחָא עֵל פִּלְכוֹן אֲמִין):

La gratia del nostro Signor Iesv Christo sia con tutti voi. Amen.

25. לְאֱלֹהֵא דִּין הוּ דְּמִשְׁפַּח
דִּשְׁדָּרְכוֹן בְּאַוּגֵלִיוֹן דִּילִי
הוּ דְּאַתְפָּדוּ עֵרִי יִשׁוּעַ
מְשִׁיחָא בְּגִלְיָנָא דְּאַרְוִיָּא
דְּמִן וְכִנָּא עֲלִמְנָא מְכִסִּי
הוּ:

Or à celui qui est puissant pour vous affermir selon mon Euangile, & selon la predication de Iesv Christo, secondo la reuelation del secreto ch'è stato sacuto per così lungo tempo.

19. כִּי־יִקְרַתְכֶם בְּכָל־לִכְה
וְגִדְלָה וְחִדְוָה לִי עֲלֵיכֶם וּמִתְאַוָּה
אֲנִי לְהוֹתְכֶם חֲכָמִים לְטוֹבָה
וּמִתְאַוָּה לְרָעָה:

Porque vuestra obediencia diuulgada es portodos lugares: Ansi que gozome de vosotros mas quiero que seays sabios en el bien y simples en el mal.

20. וְאֱלֹהֵי הַשָּׁלוֹם יִשׁוּעַ רֵאשׁ
הַשָּׁטָן תַּחַת רַגְלֵיכֶם בְּמַהֲרָה
תִּחְיֶינָה אֲדוֹנֵינוּ יִשׁוּעַ תְּמַשִּׁיחַ תְּחִיָּה
עֲמִכֶּם:

Y el Dios de paz quebrante presto à Saranas debaxo de vuestros pies. La gracia del Sennor nuestro Iesv el Christo sea con vosotros (Amen.)

21. שְׁאַלִין לְכֶם לְשָׁלוֹם טִיבִיטְאֻס
עוֹדְרִי וְלוֹקִיֻס וְסוֹסִי בְּטָרוֹס
דְּוִדִּי:

Saludanhos Timotheo mi ayudador, y Lucio, y Iafon, y Sospater mis parientes.

22. שְׁאַל לְכֶם לְשָׁלוֹם אֲנִי
טִרְטִיֻס אֲשֶׁר כְּתִיבָתִי אֲחִיָּתָא
בְּאֲדִינֵנוּ:

Yo Tercio que escreui la epistola, hos saludo en el Sennor.

23. שְׁאַל לְכֶם לְשָׁלוֹם גַּאִיֻס
בְּעַל־מְלוֹנִי וְכָל־קְהֵלָה שְׁוֹאֵל
לְכֶם לְשָׁלוֹם אֲרִסְטוֹס אֲשֶׁר עַל־
בֵּית הָעִיר וְקוֹאֲרְטוֹס אֲחִיָּי:

Saludahos Gaio mi huesped y de toda la Iglesia. Saludahos Erasto Theforero de la ciudad, y el hermano Quarto.

24. תִּחְיֶינָה אֲדוֹנֵינוּ יִשׁוּעַ תְּמַשִּׁיחַ
תְּחִיָּה עֲמִכֶּם כָּל־כֶּם אֲמִין:

La gracia del Sennor nuestro Iesv el Christo sea contodos vosotros Amen.

25. וְלוֹ אֲשֶׁר יוֹכַל לְהַעֲלִין אֲתֶכֶם
בְּבִשְׂרֹתֵי וְקִרְיָאֵת יִשׁוּעַ תְּמַשִּׁיחַ
בְּגִלְיָה הַסּוֹד הַגָּסֶמֶד מַעֲוֹלִים עַד
חַיִּים הַיּוֹם:

Y alque puede confirmaros segun mi Euangelio y la predication de Iesv el Christo segun la reuelacion del mysterio encubierto desde tiempos eternos.

19. Η ὑμῶν ὑπακοὴ ὡς ἀκαρπία εἰς πάντας ἀφίκεται. χαίρω οὖν τὸ ἰδεῖν ὑμᾶς διὰ τὸ ὑμᾶς τοσοῦτον ἄξιον αἰσθάνεσθαι, ἀκαρπία δὲ τὸ κακόν,

Car vostre obeissance est paruenue à la cognoissance de tous: ie m'esioi donc de vous: mais ie desire que vous foyez sages quant au bien, & simples quant au mal.

20. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης σατανᾶ τὰ ὑποπόδια τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐν ταχέϊ ἢ χαίρει τὴν κυρίαν ἡμῶν ἰησοῦν μετ' ὑμῶν.

Or le Dieu de paix brisera de brief Satan desous vos pieds. La grace de nostre Seigneur Iesv Christ soit avec vous, (Amen.)

21. Ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεον ὁ συντρέξας μου, καὶ λούκιον ὁ ἰάσων καὶ σωσπίπαιτον ὁ σύγγενός μου.

Timothee mon cōpagnon d'oeuvre vous salue, & Lucius, & Iafon, & Sospater mes cousins.

22. Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος, ὁ ᾠκείως τὴν ἐπιστολήν, ἐν κυρίῳ.

(Moi Terrius qui ai esté l'escriuain de ceste Epistre, vous salue en nostre Seigneur.)

23. Ἀσπάζονται ὑμᾶς γάιος ὁ ἐξ ἐμοῦ, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. ἀσπάζονται ὑμᾶς ἄρυστος ὁ οἰκιστὴς τοῦ πλάτους, καὶ κούαρτος ὁ ἀδελφός.

Gaius mon hoste, & de toute l'Eglise, vous salue. Eraste le procureur de la ville vous salue, & Quartus nostre frere.

24. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

La grace de nostre Seigneur Iesv Christ soit avec vous tous, Amen.

25. Τῷ θεῷ διωαμμένῳ ὑμᾶς ἐν ἐλπίδι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν τῇ κήρυγμα ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀπαλυσιν μυστηρίου χριστοῦ αἰώνιοις σιγητέου.

Or à celui qui est puissant pour vous affermir selon mon Euangile, & selon la predication de Iesv Christ, suivant la reuelation du secret qui a esté teu dès les temps isdis.

CAP. XVI.

19. Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono: & simplices in malo.

For your obedience is come abroad among all: I am glad therefore of you: but yet I would have you wise: unto ye which is good: and simple concerning evil.

20. Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

The God of peace shall treade Satan vnder your feet: & soorthly. The grace of our Lord Iesus Christ be with you.

21. Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater cognati mei.

Timotheus my companion / and Lucius / and Iason / and Sosipater my kinsmen / salute you.

22. Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam in Domino.

I Tertius / which wrote out this epistle / salute you in the Lord.

23. Salutat vos Caius hospes meus, & universa ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, & Quartus frater.

Caius mine hoste / and of the whole Church saluteth you. Erastus the chamberlaine of the cite saluteth you / & Quartus a brother.

24. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

The grace of our Lord Iesus Christ be with you all. Amen.

25. Ei autem qui potens est vos confirmare iuxta Evangelium meum, & praedicationem Iesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus aeternis taciti.

To him now that is of power to establish you according to my Gospel / and preaching of Iesus Christ / by the revelation of the mysterte / which was kept secret since the world began.

Das XVI. Capitel.

19. Denn euer gehorsam ist vnter jederman außkommen. Derhalben freue ich mich über euch. Ich wil aber daß jr weise seht auff's gute / aber einfeltig auff's böse.

Ihi eders lydigheid er vdfommen hoff huermand. Ihi gløder ieg mig paa eders vegne. De ieg vil / at i skulle vere vise til der gode / oc enfeldtigh til der onde.

20. Aber der Gott des Frides / zutrette den Sathan vnter eure füsse in kurgem. Die gnade vnsers HERRN Jesu Christi sey mit euch.

Men fredens Gud skal inden en stæcker tid træde Satan ned vnder eders Føder. For HERRN Jesu Christi Naade vere mer eder.

21. Es grüssen euch Timotheus mein gehülffe / vnd Lucius / vnd Iason / vnd Sosipater / meine gefreundten.

Ithimotheus min Wechelpere / oc Lucius / oc Iason / oc Sosipater / mine Frendes / hilfe eder.

22. Ich Tertius grüsse euch / der ich disen Brieff geschrieben habe / in dem HERRN.

Ieg Tertius hilfer eder / ieg som screff dette Brevf / i HERRN.

23. Es grüßet euch Caius / mein vnd der ganzen Gemeine wirth. Es grüßet euch Erastus der Statt Kenntmeister / Vnd Quartus der Bruder.

Caius som er min oc den gancke Menigheds Vert / hilfer eder. Erastus Stadens Kenntmestere hilfer eder / oc Quartus vor Broder.

24. Die gnade vnsers HERRN Jesu Christi sey mit euch allen / Amen.

For HERRN Jesu Christi Naade vere mer eder alle Amen.

25. Dem aber der euch stercken kan / lauts meines Euangelii vnd Predigt von Jesu Christi durch welche das Geheimniß offenbaret ist / das von der Welt her verschwigen gewesen ist.

De den som eder kand stercke / effier mit Euangelij lydelse oc predicken om Ihesu Christi formedelst huiltken den Hemmelighed er obenbaret / som vaar tagd fra Verdens begyndelse.

Kapitola XVI.

19. Wasse jagist poslussenst wi / na kazdem miste gest roze hlāsno: a protoz se radugi z was. Alle chept abyssie bilt maudfij t dobrotemu / a prostij se zlemu.

Do poslussenstwo wāsse do wšyřkych došlo / przeto siaz was wiele / ale chee abyssie bpli mas drymi na dobre / a prostem na zle.

20. Duoh pak posloge poslij Esatanasse pod nohami was sšomi brzo. Milost Pana nas sšeho Gejssie Krysta bud s was mi.

A Dog poslotu zetrze šatanā pod nogami wšymy w ryche. Laska Pana nāsse Jezusa Krysta / ša niech bedže zwāmi. Amen.)

21. Pozdrawugi was / Epimothaus pomocnik moy / a Lucius / a Iason / a Sosipater prjbyznij moji.

Pozdrawia ta was Tymotheusz pomocnik moy / y Lucyus / y Iason / y Sosypater krewni moji.

22. Pozdrawugi was na Terclius / kterž gsem psal ten to list w Panu.

Pozdrawiam was w Panu ta Tercyus / ktorym list napisal.

23. Pozdrawuge was Caius Hospodār muog / y wšyř Eprtw. Pozdrawuge was Erastus Aufedniel nad dachodny Mesta / a Quartus Brat.

Pozdrawia was Caius gospodarz moy / y wšyřkiego zboru. Pozdrawia was Erastus szafarz miast / y Quartus brat.

24. Milost Pana nāsseho Gejssie Krysta se wšemi wā mi bud / Amen.

Laska Pana nāsseho Jezusa Krysta / ša niech bedže zwāmi wšyřkimi. Amen.

25. Tomu pak / kterž mocen gest was potvrditi wedle Ewangelium mšho / a kazani Gejssie Krysta / wedle zgerwenij tagemswij skrytšho od wšenosťi.

A temu ktory moze was wtvdit wedlug Ewangelij mošey / y przepowiedania Jesu Krysta / z objawienia tajemnisce / kthora od cžasow wiecznych zamiljana byla.

י
26. אֲתֵּנָּה לְיָדוֹ פְּכֻכָּה הָיָה
בְּיָד פְּתֻכָּה וְהַנְּבִיאִים
וּבְבוֹקֵה הָיָה דֹּלֵעַלָם
אֲתֵּיָדָע לְכָל־הוֹן עֲמִמָּה
לְמִשְׁמָעָה דְּהִימָנִיתָה :

Es hora manifestato, e per le Scritture Prophetice, secondo l'ordinatio de l'eterno Iddio, notificato in tutte le genti, à l'obbedientia de la fede.

27. דְּהִינִיחָבִימָה בְּלַחֲדוֹתֵי
שׁוֹבָחָה בְּיָד יֵשׁוּעַ מְשִׁיחָה
לְעֵלָם עֲלֵמִין אָמֵן :

A Dio dico solo sapiente, per Iesus Christo sua gloria in sempiterno, Amen.

שְׁלֵמֹת אֲגִידָה לְדֹרֹת
רְהוּמִים דֹּאֲתִפְתָּבִת מִן
קִירָנִתוֹס וְאִשְׁתִּידֶרֶת בְּאִדְרִי
פִּיבָה מְשִׁמְנִיתָה
מְהִימָנִיתָה :

י
26. וַיִּמְעַתְּ נִגְלָה בְּכַתֵּב הַנְּבִיאִים
בְּמִצְוֹת אֱלֹהֵי־כָל־עַלְמִים לִיקָהֶת
הָאֱמוּנָה וְלַהוֹדִיעַ בְּכָל־הַגּוֹיִם :

Mas manifestado aora, y por las Escripturas de los Prophetas por el mandamiento del Dios eterno declarado à todas las Gentes paraque obe dezcan à la fe:

27. אֲשֶׁר לְבָדוֹ חֲכָם לֵאלֹהִים
בְּיֵשׁוּעַ הַמְּשִׁיחַ כְּבוֹד לְעוֹלָם
וָעַד אָמֵן :

A el solo Dios sabio sea gloria por Iesus el Christo por figlos (de figlos) Amen.

אלהים גְּבִימָה מְקִרָנִתוֹס
בְּפִיבָה הַמְּשִׁיחַת הַעֲדָה אֲשֶׁר
הִיא בְּקִיבָאָה :

15.
26. φανερώμενος δεινῶν, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς φηλαίας, ὡς ἡμεῖς ἔχοντες τὴν αἰώνιον, ὡς ἡμεῖς ἔχοντες τὴν αἰώνιον, ὡς ἡμεῖς ἔχοντες τὴν αἰώνιον.

Mais maintenant manifesté & donné à cognoistre par les Escriitures des Prophetes, suivant le mandement du Dieu Eternel, afin qu'il y ait ebeillance de foy parai toutes nations.

27. Μόνω σοφῶν, ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰώνας ἀμὲν.

A Dieu seul sage, soit gloire à tout iamais, par Iesus Christ, Amen.

Πρὸς ῥωμαίους ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος, ὡς ἡμεῖς ἔχοντες τὴν αἰώνιον, ὡς ἡμεῖς ἔχοντες τὴν αἰώνιον, ὡς ἡμεῖς ἔχοντες τὴν αἰώνιον.

AD ROMANOS.

CAP. XVI.

26. Quod nunc patefactum est per scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obedientiam fidei, in cunctis Gentibus cogniti.

(But now is opened/and published among all nations by the Scriptures of the Prophets / at the commandment of the everlasting God for the obedience of faith.)

27. Soli sapienti Deo, per Iesum Christum, cui honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

To God / I say on so wise / he praiseth through Iesus Christ for ever. Amen.

Ad Romanos.

Scripta fuit à Corintho, per Phæben ministrum Cenchreenſis Ecclesiæ.

An die Römer.

Das XVI. Capitel.

26. Nun aber offenbaret / auch kundth gemacht durch der Propheten Schrift / auß befehl des ewigen Gottes / den gehorsam des Glaubens auffzurichten / vnter allen Heiden.

De er nu obenbaret oc kundgiort / formedelst Propheterte Schrift / aff den ewige Guds befalning / at oprette Troens lydighed / iblant alle Hedninge.

27. Demselbigen Gott / der alleine weise ist / sey Ehre / durch Iesum Christ / in ewigkeit / Amen.

Den samme Gud / som er alene viis / vere ære / formedelst Ihesum Christum i Ewighed / Amen.

An die Römer.

Gesandt von Corintho / durch Phæben / die am dienst war der Gemeine zu Cenchrea.

K Kijmanuom

Kapitola XVI.

26. Nynij pał igrzeńcho strze Pijsma Proroka / podle wlożeńi wczęńcho Boga / genż gest dāno poznati wsiechnēm Pohanvom / aby wijry byli posłusni.)

Alle teraz obławtonā test / y przez piśmā Prorockie z rozkazā nia wiecznego Boga / ku posłuszeństwu wiāry wsieciākim narodom oznajmiona.

27. Samemu Waudręmu Bogu strze Bężisse Krysta / Cześć a Chwała / na wśty wś kuow / Amen.

Samemu madremu Bogu chwala przez Jezusa Krystusa na wieki. Amen.

Ta Epistola k Kijmanuom posłana byla z Korynthu po Phæben Służebnicy Chrystwe Cenchreenstę.

<p>1870</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1871</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1872</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>
<p>1873</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1874</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1875</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>
<p>1876</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1877</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1878</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>
<p>1879</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1880</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1881</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>
<p>1882</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1883</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>	<p>1884</p> <p>Jan 1</p> <p>Feb 1</p> <p>Mar 1</p> <p>Apr 1</p> <p>May 1</p> <p>Jun 1</p> <p>Jul 1</p> <p>Aug 1</p> <p>Sep 1</p> <p>Oct 1</p> <p>Nov 1</p> <p>Dec 1</p>